כ״ז באלול תשמ״ט, 27.9.1989 מיספר 2717 המחיר: 7.00 שקלים (כולל מע״מ), באילת: 6.00 שקלים שנה 54

העולם הזה

איש השנה
אריה דרעי

27092125

ילדים הם הבייבי שלנו

• כי יש לנו יותר רופאים ואחיות מכל קופת חולים אחרת בישראל, כי השרות הרפואי שלנו מקיף יותר • כי יש לנו 7 יחידות להפריית מבחנה משלנו • כי כל רופאי הילדים והמשפחה עומדים לרשותכם בבחירה חפשית • כי פתחנו מרכזים מיוחדים לאשפוז יום לילדים ליד הבית • כי מרפאות החוץ בשמונת בתי החולים שלנו הקימו מכונים ברמת על לטיפול בילדים • כי בכל 14 דקות נולד תינוק בקופ"ח, 100 ביום, 37000 בשנה והם מטופלים ב-676 טיפות חלב • כי אנחנו מקימים את בית החולים המיוחד לילדים הגדול והמתקדם בישראל • אין עוד קופת חולים בישראל שיש לה סל שרותים מקיף כל כך ואמין כל כך לילדים.

29.9.88: בהלת פוליו פושטת. מערכת־הבריאות מואשמת במחדלים חמורים.

26.10.88: הבחירות לכנסת ה־12 בשער. כל סיקרי דעת־הקהל טועים בחיזוי.

9.11.88: ניצחון של הרשימות הדתיות גורם לשני הגושים לחזור אחריהן.

23.11.88: המערך מתקפל ומוותר על ניסיונו להקים ממשלה צרה בהנהגתו.

קורא יקר,

"הצבא צועד על קיבתו," קבע נפוליון. בכך שם את הדגש על מה שקרוי בלשון הצבאית "לוגיסטיקה". אסטראטגים-של-טרקלין עלולים לשכוח אמת פשוטה זו: חיילים צריכים לאכול, צבא זקוק לזרם מתמיד של אספקה. גם הצבא הנועז ביותר אינו יכול לפעול בלי זה.

הוא הדין לגבי עיתון. כדי שעיתון ימלא את תפקידו, הוא צריך לעמוד על בסיס כלכלי איתן.

בשנים האחרונות היתה צפויה סכנה גוברת והולכת לקיומו הכלכלי של העולם הזה. גברה התופעה של ריבוי מיספר הקוראים לכל עותק. כלומר: קרוב ל-10 בני-אדם קוראים כל עותק של העולם הזה בחינם, נוסף על הקורא המקורי שרכש אותו בקיוסק או כמנוי.

בראשית תשמ"ט גברה סכנה כלכלית זו. דווקא בשעה שהדיעות אשר העולם הזה הטיף להן במשך שנים רבות, התאמתו לעיני כל, היתה עצם הופעת השבועון נתונה בסכנה.

* * *

במצב זה קיבלתי, בלב כבד, החלטה קשה.

מאז שנות ה-50 היה העולם הזה בבעלות הבלעדית של עורכיו. זהו לוקסוס נדיר בעולם, המקנה לעורכי-עיתון את השליטה המוחלטת בו.

במצב הנתון, לא יכולנו עוד להרשות לעצמנו לוקסוס זה. היה צורך בהשקעה ניכרת, כדי לבסס את העיתון מחדש מבחינה כלכלית, וכדי להקנות לו את המשאבים הדרושים כדי לחדש, לשנות ולצאת בזינוק חדש.

במשך כמה חודשים חיפשנו שותף מתאים. קודם כל בארץ, וקודם כל בחוגים הקרובים לדיעות העולם הזה. אחרי שנכשלו מאמצים אלה - ועובדה זו כשלעצמה מלמדת על מצב כוחות-השלום הליברליים בישראל - נמצא שותף בדמותה של חברה אמריקאית, שבראשה עומד אריה גנגר.

שותפות זו הבטיחה את העצמאות המוחלטת של עורך העולם הזה, ושליטתו הבלבדית בכל עמודי השבועון, להוציא ארבעה עמודים, המוקדשים מדי שבוע לפירסום דיעות אחרות.

ההסכם על כך נחתם בראשית השנה, והוא מופעל זה שישה חודשים. התיקוות והחששות, שהיו קיימים אז, הועמדו בינתיים במיבחן. כיום אפשר לקבוע באופן מוחלט שכל החששות התבדו. עצמאות המערכת הוכיחה את עצמה במיבחנים קלים וקשים, ואילו המשאבים הכלכליים החדשים איפשרו שינויים רבים, קליטת כוחות חדשים במערכת וריענון מתכונת העיתון מבחינת התוכן והצורה כאחד. כדאי לך להשוות את הגליונות של סוף השנה שעברה לגליונות האחרונים, כדי לעמוד על ההבדל.

* * *

בעוד שלושה חודשים ניכנס לעשור חדש. אתגרים חדשים יעמדו לפנינו. במאבק על קיום המדינה וביטחונה, על השלום, על הדמוקרטיה, על כבוד האדם וחרותו, על חברה ישראלית צודקת, בלי הפלייה כשל מין, גזע לאום, דת ועדה - נימצא, כמו תמיד, בשורה הראשונה. נעמוד בה בעזרתך, — בלי מורא, בלי משוא-פנים.

שנה טובה!

23.11.88: נהגו של השר אברהם שריד טוען שנשלח להביא מזון לכלב בביתו.

12.4.89: דן בן־אמוץ גורם להתרגשות במסיבת פרידה מהחיים ומידידיו.

5.7.89: 3 שרי־הליכוד תובעים „חישו־קים" על „יוזמת־השלום של שמיר."

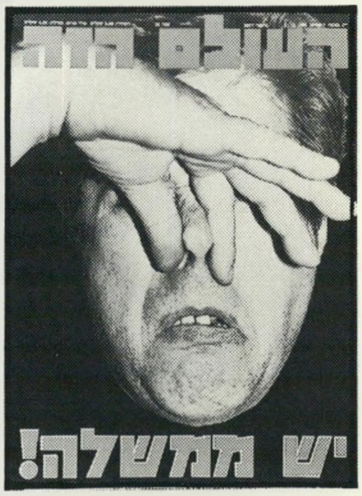

21.12.88: ממשלת־האחדות־הלאומית. הליכוד שולט בכל המערכת המדינית.

29.3.89: הארץ מזדעזעת כאשר נהרג הילד ברוך אורן ב„רולטת־כביש".

30.8.89: מתגלה שישראלים אימנו כי־תות־מוות של אילי־הסמים בקולומביה.

xenon
xenon
שעון שוויצרי קלאסי 18 קארט
xenon מלאכת מחשבת של מסורת שוויצרית
השואפת לשלמות. xenon שעון קלאסי בעיצוב עדכני.
xenon השילוב המרהיב של זהב 18 קארט בגוף פלדה,
עם יהלום עדין המשובץ בשעה ה-12.
xenon מנגנון קוורץ זהב מהמתוחכמים בעולם.
איכות שוויצרית מעולה עם 10 שנות אחריות.
שעון xenon לגברים ונשים שיודעים להעריך את הטוב ביותר.
להשיג בחנויות השעונים המובחרות וברשת הבורסה לתכשיטים.

תשקיף

אורית זרובבל

רפי פסח, העולם הזה

שיטרית

שיטרית – שגריר בוושינגטון?

בחוגי הליכוד עלה שמו של מועמד אפשרי חדש לתפקיד שגריר ישראל בארצות־הברית: מאיר שיטרית.
ברור כי השגריר הבא יהיה איש־הליכוד, ושהמערך צריך להסכים למינויו. שיטרית, המשמש מזה יותר משנה כגיזבר הסוכנות, ושהוכיח את יכולתו כמסביר בקרב יהודי ארצות־הברית, מקובל גם בצמרת מיפלגת־העבודה.

סוף־סוף הצליחו!

ארגון העובדים הליברליים ניהל משא־ומתן עם כמה מיפלגות, וביניהן מיפלגות־ימין, לפני שחתם על הסכם עם המערך בהסתדרות.
כמשך השנים האחרונות ניהל אירגון זה משא־ומתן עם מיפלגות רבות בקשר להצטרפותו לאחת מהם, וביניהן, התחייה וצומת.
המשא־ומתן עם התחייה וצומת לא נוהל רק על בסיס הצטרפות לבחירות להסתדרות, אלא הצטרפות למיפלגה כולה. אולם צומת והתחייה דחו את תביעת האיגוד לשיריון מקומות עבור אנשיו במוסדותיהן.
בראש האירגון עומדים כמה קשישים, אך יש לו נכסים כלכליים לא־מבוטלים.

618

ביום השישי, ה־22 בספטמבר, מסר דובר צה"ל על 487 הרוגים פלסטיניים בשטחים הכבושים. המיספר כולל הרוגים מירי חיילי־צה"ל בלבד.
לפי ספירת „העולם הזה", עומד מיספר ההרוגים הפלסטיניים, ביום השני, ה־25 בספטמבר, על 618.
לעומת זאת, מוסרים מקורות פלסטיניים על 752 הרוגים, לפי הפי־רוט הבא:

- 539 הרוגים מירי חיילי־צה"ל ומתנחלים.
- 81 הרוגים כתוצאה משאיפת־גאז.
- 52 הרוגים ממכות ומהתחשמלות.
- 80 הרוגים מסיבות אחרות.

מו"מ „כור" התפוצץ

נראה שהמשא־ומתן בין קריית־הפלדה של „כור" לבין מנדל קפלן, העסקן היהודי מדרום־אפריקה, התפוצץ.
מיפעלי־הפלדה מוצעים למכירה זה זמן רב. בעבר כבר התנהל משא־ומתן בין כור לבין קפלן ושותף נוסף, אריק ששון, ביחד עם ד־סקונט השקעות. המשא־ומתן לא הגיע לכלל מימוש.
מיפעלי הפלדה מצויים בחובות גדולים, וגם על פי תחזיות אופטימיות לא נראה שניתן יהיה לכסות הפסדים ישנים ושוטפים.

מי יספוג את המכה ?

בעיקבות האירועים ב„בנק לאומי", והנזק שנגרם לתדמית הבנק בעיקבות פרשת „דרקסל" ומשה זנבר, צופים שאת האשמה יספוג דווקא הדובר.
יתכן שכתוצאה מכך יהיו בקרוב שינויים במישרדי הדובר או יחסי־הציבור של הבנק.

„הסנה" מוכרת

בניגוד להכחשות קונצרן „הסנה", החברה הישראלית לביטוח־מישנה, שבה יש ל„הסנה" רוב, מיועדת למכירה.
בזמנו נוהל משא־ומתן עם משקיעים יהודיים מחו"ל. המשא־ומתן עלה על שירטון, וכתו־צאה מכך הודיעה הסנה שאין צורך במכירה, משום שלא תהיה לכך השפעה על המאזן.
עתה מנסה הקונצרן לחדש את המגעים למכירת החברה לגורמים ישראליים או זרים.

נימרודי ל„חדשות"?

ציון עפרי, העולם הזה

נימרודי

איש־העסקים יעקב נימרודי מנהל משא־ומתן להיכנס כשותף בעיתון „חדשות" ורשת־המקומונים של „הארץ".
בשנים האחרונות עבר נימרודי ממיסחר בינלאומי למיגוון השקעות בנדל"ן ובמלונות. הוא גם רכש את השליטה בחברת הכשרת היישוב.
כבר זמן־מה הוא פועל בכיוון השקעה באחד מאמצעי־התיקשורת.

האמר מתכנן קידוח חדש

אבי ולדמן, העולם הזה

האמר

איל־ההון ארמנד האמר והחברות המשתתפות בחיפושי־נפט בישראל, „ישרמקו" ו„יואל", מתכננים לקדוח קידוח יבשתי בצפון־מערב הנגב, באיזור נירים.
הוא יתחיל אחרי שיסיימו את הקידוח הימי מול חוף־פלמחים, שיתחיל ביום החמישי הקרוב ושיסתיים בינואר 1990.

חצי המיליון של ניר

כמעט שנה אחרי מותו של עמירם ניר בתאונת־מטוס מיסתורית במכסיקו, נשארה התעלומה בעינה.
אחד מסימני־השאלה: ליד גופתו של ניר נמצאה מיזוודה, ובה חצי מיליון דולר במזומנים, סכום העולה בהרבה על מה שהיה דרוש בעסק־האבוקדו שלמענו טס. לא ברור למה נועד כסף זה.

אין שכר לסניגורים

נראה שמישהו במישרד־המישפטים שכח לחשוב על התקציב הנוסף עבור סניגורים ממונים, כאשר הרחיבו את החובה בייצוג על־ידי סניגור למיספר רב של עבירות.
סניגורים רבים, שמונו על־ידי בית־המישפט לייצג עבריינים, לא קיבלו מזמן את הכסף המגיע להם. אחד מהם, שסיפר את העניין בבית־המישפט, טען שהמדינה חייבת לו 20 אלף ש"ח, ונאמר לו שאין כסף לתשלום.

שיתוף־פעולה בשמאל

בניגוד לעשרות גופי־השמאל המפולגים, החליטו דווקא אירגוני־הנוער השונים של השמאל לשתף ביניהם פעולה.
השיתוף כולל את נוער ר"ץ, מפ"ם, בנק"י (הנוער הקומוניסטי), חפרפרת (קבוצות של בני־נוער ישראליים ופלסטיניים), ואחרים.
הפעולה הראשונה של הגוף היתה הפגנה, ביום א' האחרון, מול שגרירות דרום־אפריקה, ביום השנה להירצחו של סטיון ביקו.

התארגנות חדשה בליכוד

ציון עפרי, העולם הזה

שריר

„חוג 2000" הוא שמו של חוג רעיוני חדש בליכוד, בהנהגת ח"כ אברהם שריר ואלי לנדאו, ראש עיריית הרצליה.
בכינוס הראשון שלו השתתפו ח"כ פסח גרופר, יצחק קעטבי, לשעבר יו"ר מועצת המיפלגה הליברלית, רון נחמן, ראש מועצת אריאל ויחזקאל פלומין, סגן שר־האוצר לשעבר.
ההתארגנות היא חלק מאסטרטגיית ההתקרבות של השר אריאל שרון ומחנהו לליברלים, בשעה שצירוף עוד כ־600 מהם למרכז יהפוך אותם לגורם משמעותי.
מטרת ההתארגנות היא גם להריץ את אלי לנדאו לכנסת, ולבנות מחדש את מעמדו של ח"כ שריר.

הדור הצעיר נגד סירוב

בוועידת הדור הצעיר של מפ"ם, שנערכה בסוף־השבוע האחרון, דחו משתתפי הוועידה, בהצבעת רוב, ניסיונות לקבלת החלטות בזכות הסירוב לשרת בשטחים.
יחד עם זאת, „הדור הצעיר רואה לעצמו חובה להתייצב, ציבורית ומישפטית, לימין החיילים המסרבים למלא פקודות בלתי־חוקיות בעליל."

אנטי־שמיות אמיתית

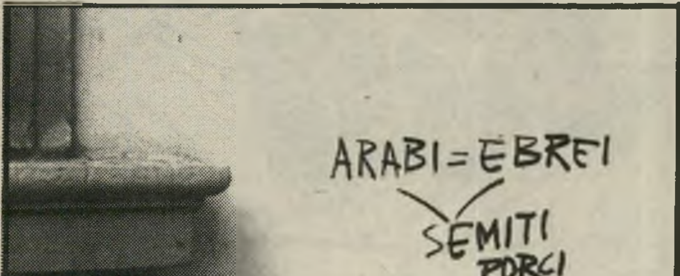

גידעון סער, העולם הזה

מטיילים ישראליים גילו על הקירות בפירנצה גראפיטי אנטי־שמיים אמיתיים.
בניגוד לסיסמות המקובלות באיטליה, המגינות על הפלסטינים והמתקיפות את ישראל, נאמר בכתובות אלה: „ערבים — יהודים (כולם) חזירים שמיים".

במדינה

העם

אש על הכרמל

מאז ימי הנביא אליהו, הכרמל חשוף לאש. זוהי אזהרה.

את סוף שנת תשמ"ט האירו הלהבות של יערות הכרמל. מה שלא עשתה שנה שלמה של אינתיפאדה, על קורבנותיה היומיומיים, עשה מאורע דרמאתי זה. הוא זיעזע.

לפי שר־המישטרה, לא הוכח עדיין שהיתה זאת הצתה. אמנם, זוהי הנחה סבירה, מפני שהאש פרצה במוקדים שונים. אך מאחר שהיה זה אחר הימים היבשים והחמים ביותר של השנה, יתכן גם הסבר אחר.

בארצות כמו קליפורניה, שריפות־יער ענקיות, המאיימות על שכונות שלמות, הן כמעט עניין שבשיגרה.

כבר באגדה הישראלית הקדומה, בתיאור המאבק בין אליהו הנביא ונביאי הבעל, דובר על אש שפרצה על הר־הכרמל.*

אש זרה. גם אם יוכח בסוף שהיתה זאת הצתה, עדיין לא יהיה ברור אם היתה זאת התפרעות של פירחחים או מעשה פוליטי מתוכנן, אם נעשה בידי יהודים או ערבים, בידי ערבים אזרחי־ישראל או תושבי השטחים הכבושים, בידי אנשים שפעלו מתוך דחף אישי או שליחים של אירגון כלשהו, ואם כן — של איזה אירגון, מנאמני־אש"ף או ממתנגדיו.

כל השאלות לא הטרידו כמעט איש בישראל. ראשי־המדינה דיברו על מעשה של אש"ף, הכל דיברו על מעשה של "ערבים". דמגוגים ביקשו להשתמש בלהבות הכרמל כדי להבעיר אש זרה של שינאה גזענית. הקיצוניים ביותר אף ייחסו ל"ערבים" את התשוקה הזדונית לשרוף את הארץ כולה ולכלות את כל הצומח בה.

אך השימוש בהשמדת הצומח כאמצעי במאבק המדיני אינו חדש, ואינו מיוחד לצד הערבי דווקא. המימשל הצבאי הישראלי משתמש באמצעי זה באופן שיטתי, ובדרך כלל על פי דרישת המתנחלים היהודים. מאז ראשית האינתיפאדה נעקרו ונגדעו אלפי עצי־פרי, ואולי רבבות, כעונש סביבתי.

ירושת השנה. האסון של שריפת־הכרמל — יהיו סיבותיו כאשר יהיו — מאיר את העומק של תהום־השינאה, הפעורה בין שני העמים מקץ שנה ותישעה חודשים של האינתיפאדה.

אולי זהו הלקח העיקרי שמורישה תשמ"ט לתש"ן: האינתיפאדה אינה מצב סטאטי, כשם שה"כיבוש הנאור", שקדם לה, לא היה מצב סטאטי. בהיעדר פיתרון מתעמקת השינאה ההדדית, ואין לדעת לאן תוביל.

ומכאן התיקווה: ששנת תר־שין־נון תעלה את שני העמים על דרך הפיתרון.

* *מלכים א' י"ח: "ויקבוץ את הנביאים אל הר־הכרמל... ותיפול אש ה'..."*

הממשלה

מישאל־עם?

צריך להכריע, אך הממשלה אינה מסוגלת להכריע. גם זה פיתרון

בשבוע האחרון של תשמ"ט הציע איש־השנה אריה דרעי הצעה: למנוע משבר ממשלתי על־ידי עריכת מישאל־עם על הצעתו של חוסני מובארכ.

חשבונו של דרעי: איש אינו מעוניין בפירוק הממשלה, שיביא בהכרח לעריכת בחירות חדשות. אף אחת משתי המיפלגות הגדולות אינה מאמינה שבבחירות חדשות תשתנה התמונה הפוליטית. אולם הצעת מובארכ גרמה למחלוקת, שלא נראה כיצד ניתן להתגבר עליה. יצחק שמיר אינו יכול לזוז, גם אילו רצה בכך, מפחד שרי־החישוקים. יצחק רבין ושימעון פרס לא יוכלו לוותר על התזוזה, שהוצעה על־ידי מובארכ. לש"ס, המיפלגה הקובעת במחנה הדתי, אין חשק לבחור בין שני הגושים ולהשתתף בממשלה צרה עם אחד מהם.

הרעיון של מישאל־עם מדהים ברגע הראשון. כמו כל רעיון מסוג זה, הוא מפתה ומעורר פחדים כאחד.

הצעה מעשית. מתנגדי הרעיון יכולים להצביע על התפקיד שמילאו מישאלי־עם בתולדות הדיקטטורות המודרניות. גם מנהיג אוטוקראטי כמו שארל דה־גול השת־

(המשך בעמוד 50)

היתה מישענת!

איש השנה תשמ"ט

מאת אורי אבנרי

דימדומי האלים

הָאיית־אללה רוח־אללה חומייני עלה לשמיים, ונפגש עם קארל מארכס ועם ישוע, הנגר מנצרת.

אם הם סיכמו שם את המתרחש בעולם, יכלו להגיע רק למסקנה עצובה אחת:

בשנה הזאת מתו כל האידיאולוגיות הגדולות. כך תיכנס תשמ"ט להיסטוריה.

● חור בחלל

כאשר החזיר חומייני את נישמתו לאללה הרחמן ורב־החסד, מתה עימו המהפכה האיראנית הגדולה, המהפכה הגדולה והאותנטית האחרונה עד כה.

אחרי שמונה שנים של מילחמה עקובה־מדם בעיראק השכנה, נאנחה איראן אנחה עמוקה של הקלה כאשר מת האיש הגדול, שאש האמונה השיעית בערה בעצמותיו.

במקומו של חומייני באו אנשים מסוג אחר. הקנאות יצאה מן האופנה באיראן. היא יצאה מן האופנה בכל רחבי העולם.

במקום הקנאים הגדולים, אנשי הדם והאש, באו אנשים מסוג אחר, אנשים שהעולם הדביק להם את תואר־הכבוד העליון של תשמ"ט:

פרגמטיסטים

מות האידיאולוגיות היה התופעה החשובה ביותר של השנה בעולם כולו — תופעה החורגת בהרבה מתחומי תשמ"ט, והעומדת להטביע את חותמה על כל המחצית השניה של המאה־ה־20.

האידיאולוגיה של חומייני, איש־השנה תשל"ט, שלטה באיראן רק במשך 10 שנים, והקרינה משם את אורה על העולם המוסלמי כולו. היו אלה 10 שנים של דם ואש, של מילחמה והרג המוני, של אמונה עיוורת וקנאית. היא השתלטה בראשית הרבע הרביעי של המאה, ונראה כי תיעלם לפני סוף המאה.

האידיאולוגיה הקומוניסטית נולדה כבר באמצע המאה הקודמת. היא השתלטה ברוסיה הגדולה ברבע הראשון של המאה ה־20. במשך 80 שנה השפיעה עמוקות על העולם כולו, על כל מאורעותיו ותהפוכותיו. השנה היא קרסה תחתיה.

שקיעת החומייניזם היא מאורע מקומי או מרחבי. שקיעת הקומוניזם היא מאורע עולמי.

העולם עמד המום מול תופעה זו. בסוף תשמ"ט רק התחילו המימדים האדירים של מהפכה־נגדית זו להסתמן. איש לא היה מסוגל עדיין לתפוס את כל ההיבטים של מיפנה זה בהיסטוריה האנושית.

היה זה כאילו גוף אדיר מן החלל החיצון פגע בכדור־הארץ ויצר חור ענקי המשתרע מברלין ועד ולאדיווסטוק.

נוצר חלל ריק פוליטי ורעיוני, כלכלי וצבאי, שאין ערוך לו. השלכותיו מהוות אתגר לדימיון האנושי. רק מעטים בעולם של תשמ"ט התחילו להתמודד עם האתגר הזה, אשר ישנה את פני העולם ב־11 השנים הנותרות של המאה ה־20.

● לרגלי פסל לנין

בוושינגטון ובטוקיו, בלונדון ובירושלים ישבו המדינאים והוגי־הדיעות כקהל של צופים מול מירקע־הענק ששמו ברית־המועצות.

הם צפו, השתאו, נדהמו והתקשו לתפוס את אשר הם רואים.

ואכן, המחזות שרדפו זה את זה היו כל־כך מדהימים, עד כי לא יכלו אף לעלות בדימיונם של אנשי־מציאות פרגמטיים לפני שנתיים־שלוש.

בחירות בברית־המועצות, שבהן ניצח אופוזיציונר פופוליסטי מורח בשם בוריס ילצין את גדולי־המיפלגה, שבהן הביסו סגני־מישנה גנרלים עטורי־עיטורים. בימי סטאלין, היו אלה נעלמים בלילה, מבלי להשאיר אחריהם עקבות.

ישיבה של הפרלמנט הסובייטי, ששודרה בשידור חי בטלוויזיה, ושבה קמו צירים והטיחו האשמות בוטות במנהיג הכל־יכול מיכאיל גורבאצ'וב, שעמד מולם נבוך ומחייך. מילה אחת מן המילים האלה היתה מספיקה, בימים ההם, לירייה בעורף.

שורה של גברים ונשים, לאורך שלוש רפובליקות סובייטיות, מווילנה ועד טאלין, כשהכל מנופפים בדגלים לאומיים ותובעים עצמאות מברית־המועצות.

חשיפתם במוסקווה של החוזים החשאיים מלפני 50 שנה, שבהם מכר הרודן הגרמני לרודן הסובייטי את ארצות מיזרח־אירופה.

בחירות בפולין, שבהן הוכו מועמדי המיפלגה הקומוניסטית שוק על ירך, עד כי נאלצו לקבל בדחילו וברחימו מקום זוטר בממשלה שבראשה עומד עתה תאדיאוש מאזובייצקי, עסקן קאתולי, לא־קומוניסט, ולמעשה אנטי־קומוניסט.

הפגנה גדולה בקישינב, לרגלי הפסל הגדול של לנין, שבה דרשו המפגינים שילטון עצמי, ולמעשה עצמאות למולדביה.

הפגנה קטנה בקישינב, לרגלי הפסל של לנין, שבה דרשו הגאגאוזים — עם קטנטן, שהעולם לא ידע כלל על קיומו עד אז — הגנה מפני העריצות של המולדבים.

וכך ברפובליקות סובייטיות אחרות, בזו אחר זו — גורגיה, ארמניה, אזרבייג'ן, קזאחסתאן, ועד לאוקראינה הענקית.

שחיטות הדדיות. פוגרומים. מצוד על ארמנים באזרבייג'אן. מצוד על מסחטים בידי אוזבקים. מצוד על אזבאחים בידי גורגים.

הפגנות של רוסים לאומניים נגד הקומוניזם, בשם אמא־רוסיה, הגזע הסלאבי, הכנסיה הפראבוסלאבית והשינאה ליהודים.

עקירת תורכים מבולגריה הקומוניסטית, עקירת הונגרים מרומניה הקומוניסטית.

מילחמת־דמים בין אזרבייג'אנים וארמנים על מובלעת קטנה, ששמה הקשה הפך שם דבר בעולם: נגורנו־קאראבאך.

עלייתו של לאומן סרבי, דמגוג בשם סלובודאן מילוסביץ, שהופעתו הפופוליסטית איימה לפרק את המיבנה העדין של הפדרציה היוגוסלבית.

ובכל המרחב הגדול הזה של ברית־המועצות ושאר הארצות הקומוניסטיות — התביעה לפירוק המשק הסוציאליסטי ולכינון כלכלה קפיטליסטית חופשית.

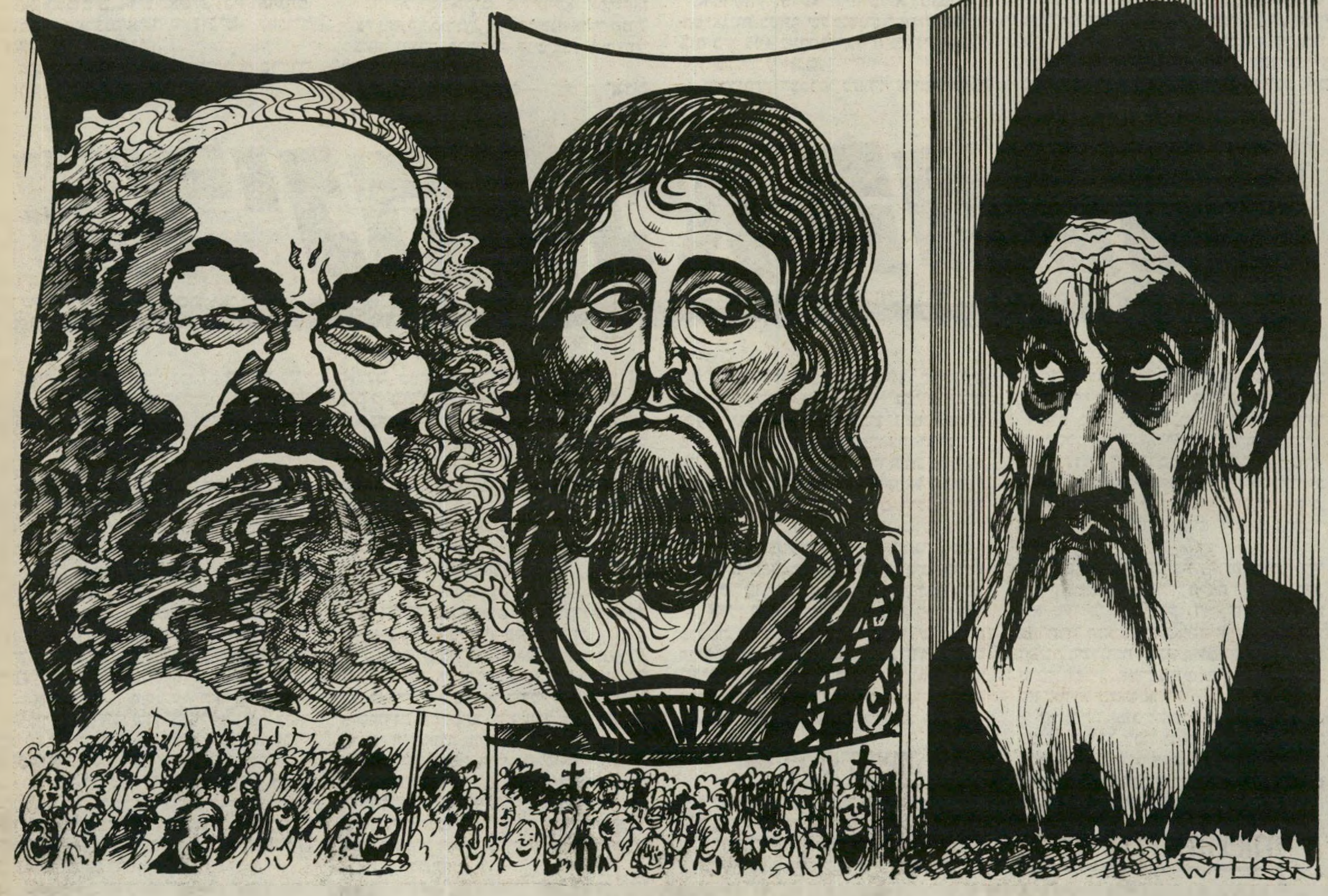

● דנג וגמרנו

כאשר קרא מיכאיל גורבאצ'וב בשלוש השנים הקודמות לגלאסנוסט (פתיחות) ולפרסטרויקה (מיבנה חדש), הוא ידע שהוא פותח תיבת־פאנדורה.

הוא עשה זאת מפני שלא היתה לו ברירה. המשק הקומוניסטי התמוטט, ולא היה מסוגל לשאת עוד במעמסה הכבדה והולכת של עליית־יוקר־החימוש. המתחים הפנימיים הגיעו למימדים מסוכנים.

תחת להקים קיר של ברזל מול התביעה לרפורמה, ולהסתכן בחורבן המדינה כולה, הוא החליט לערום מחסום של שקי־חול, שיספוג את המהלומה וימתן אותה.

היה זה הימור כביר. גורבאצ'וב קיווה לנהל קרב־מאסף מתוחכם, לסגת צעד אחרי צעד, ולגבש תוך כדי־כך דפוסים שיצילו את המישטר הסובייטי בעיקרו. אך הוא הסתכן בכך שהתהליך יצבור תאוצה כה מוחצת, עד כי דבר לא יוכל לעמוד בפניו.

במהלך תשמ"ט היה נדמה לא־אחת כי קיר־החול של גורבאצ'וב עומד ליפול בכל רגע. כי היה עליו לעמוד לא רק בפני המתחים הכלכליים הנוראים, אלא גם בפני המתחים הלאומיים הרי־האסון.

היו אלה שתי הזרועות של תנועה אחת. המכנה המשותף שלהן היה הכמיהה לחופש.

האדם הסובייטי תבע את חרותו הכלכלית ואת חרותו הלאומית. הוא מאס באידיאולוגיה הכופה והחונקת, ששללה ממנו את זו ואת זו. הוא תבע את זכותו לעבוד, להרוויח ולצבור רכוש כאדם חופשי. והוא תבע גם את זכותו לשייכות לאומית, לדיגלו, לשפתו ולעצמאות ארצו.

לאטווים בכו מרוב אושר, כאשר דיגלם הלאומי הגנוז עלה לראש־התורן בריגה. פולנים כרעו על ברכיהם, כאשר כנסייתם הלאומית, הקאתולית, בירכה את מאבקם. רוסים תבעו לעצמם את הזכות להקים מיפלגות. וכולם תבעו כלכלה פתוחה וחופשית, שתספק את צרכיהם.

מכל הבחינות האלה הצטרף האדם הסובייטי מחדש אל האנושות כולה. לא היה הבדל בין הגורגי בהרי־הקווקז ובין הבאסקי בחוף האטלנטי, בין האפגאני, שצהל כאשר החייל הסובייטי האחרון נטש את אדמת ארצו, ובין הפלסטיני, שהצית את אש האינתיפאדה.

בכל רחבי העולם היתה תשמ"ט שנה רעה לכיבוש זר ולרודנות מקומית.

ברחבי אמריקה הלאטינית התקדמה הדמוקרטיה, צעד אחרי צעד. באפריקה הדרומית התחזק הכוח השחור. בדרום־מיזרח־אסיה נמשכו המאמצים להבטחת העצמאות של קאמפוצ'יאה, מבלי להטביע אותה מחדש בדם. ובכל רחבי העולם תבעו בני־אדם רמת־מחייה גבוהה יותר, וכלכלה חופשית שתשיג זאת.

אחת הדראמות המרגשות ביותר של תשמ"ט התחוללה בכיכר טיאנאנמן בפקין, שם התכנסה האינטליגנציה הצעירה של מדינת־הענק הצהובה כדי לתבוע חופש ודמוקרטיה, מול פני ביורוקרטיה מיפלגתית קשוחה ואידיאולוגיה מאובנת. כאשר רמס המישטר של דנג קסיאופינג את המתקוממים בטנקים וערך מצוד־אדם על שוחרי־החופש, הם החזירו את סין לחשכת הדיכוי. אך לאיש לא היה ספק בכך שזוהי נסיגה זמנית, וכי כוחות־החופש, שהתעוררו בארץ־התרבות העתיקה, אינם ניתנים לעצירה, אלא לזמן קצר.

שום אידיאולוגיה לא יכלה לעמוד עוד מול האידיאלים של חרות האדם וחרות העם — לא הקומוניזם, לא האפרטהייד, לא שרידי הפאשיזם, לא החומייניזם, לא הלאומנות הדתית של גוש־אמונים ודומיו בישראל.

שנת תשמ"ט לא צעדה את הצעד האחרון במיצעד הארוך אל החופש. אך היא צעדה צעד ענקי קדימה.

● סוף ההיסטוריה

צעד גדול קדימה — לאן? מה יהיה טיבו של העולם החדש?

מאמר אחד של אמריקאי ממוצא יפאני היכה השנה גלים בקרב הוגי־הדיעות המחפשים משמעות למה שמתרחש.

פראנסיס פוקויאמה הוא פקיד בכיר במישרד־החוץ האמריקאי, ראש הצוות־לתיכנון־המדיניות. מאמרו תורגם לשפות רבות, וגם מוסד אקדמי סובייטי רב־חשיבות ביקש לתרגמו.

התיזה של פוקויאמה מדהימה בקיצוניותה. הוא טוען כי מאבק־האיתנים בין האידיאולוגיות הגיע לסופו, ופירוש הדבר שהסתיימה למעשה ההיסטוריה האנושית.

בעיני פוקויאמה, כל ההיסטוריה היא מאבק בין שיטות רעיוניות.

בתקופה ה„פוסט־היסטורית" לא תישאר אלא מיסגרת רעיונית אחת, שתהיה מקובלת על הכל — הדמוקרטיה הליברלית, שהוכיחה את עליונותה על כל האידיאולוגיות. היא תיצור תרבות צרכנית מערבית חובקת־עולם, ובסופו של התהליך תקום מדינה כלל־עולמית אחת.

יתכן שפה ושם תיוותרנה במשך זמן־מה ארצות הדבקות באידיאולוגיות רודניות, שאבד עליהן הכלח. אבל הן תישארנה בצד, מחוץ לזרם הכללי של ההיסטוריה והקידמה, וכך תידלדלנה ותיעלמנה מעצמן.

האדם בעולם הזה יחיה בחוג מישפחתו, ולא ישאף אלא לחיים פרטיים מספקים יותר, ברמה חומרית גבוהה יותר. המאמץ העיקרי של המדינות יהיה מכוון להגברת שיתוף־הפעולה ביניהן, כמו איחוד־אירופה. הקללה הגדולה של העולם לא תהיה עוד המילחמה, אלא בעיות פנימיות כמו מכת־הסמים והפשע.

העולם כולו יהיה נוח, נעים — ומשעמם.

יתכן שזוהי תחזית מוגזמת. אבל היא התאימה למצב־הרוח של תשמ"ט, ועל כן נקלטה בתשוקה רבה.

זר שהסתכל מבחוץ בישראל של תשמ"ט, יכול היה להבחין בה בסימנים רבים להתממשות תחזית מעין זו.

הנוער חיפש הנאות חומריות. האידיאולוגיות איבדו את כוחן. הקיבוצים היו במצוקה כלכלית ורעיונית. רבים שקלו „ירידה" למולדת חדשה, שבה יהיה נוח יותר לחיות. מתחת לפני השטח גברה השאיפה לפתרון של שלום לסיכסוך הישראלי־פלסטיני.

בשמאל, בימין וגם במחנה הדתי והחרדי היתה מילת־המפתח מילה זרה, שאינה מופיעה במקורות: פ ר א ג מ א ט י ז ם.

אין זה פלא שאיש־השנה של תשמ"ט היה אדם, שהמחיש בכל מעשיו את התכונה הזאת.

מדינה ללא הפסקה

לכל שנה יש המילים והמושגים שלה — מילים שנולדו מתוך צורך הרגע, והמביעות את רוח השנה.

תשמ"ט ירשה את ה**"אינתיפאדה"** ("ההתנערות") מן השנה הקודמת. נוספו למילון שלה **"רעולי־הפנים"**, שעסקו בין השאר בחיסול ה**"משת"פים"** (משתפי־פעולה). ומנגד: **"כרטיסים מגנטיים"**, אחת מתגובות שילטונות־הכיבוש.

יאסר ערפאת הכניס מילה זרה נוספת לדיבור העברי, כאשר השתמש במילה הצרפתית **"קאדוק"** (CADUC — "עבר זמנו", "אבד עליו הכלח") כדי להגדיר את היחס של אש"ף לאמנה הפלסטינית.

למילון המדיני הישראלי נוספה המילה **"חישוקים"**, כתוספת ל**"יוזמת־השלום הישראלית"**. כדי להפריד בין תושבי השטחים הכבושים, אוהדי אש"ף, ובין הנהגתם, הומצא המושג **אש"ף־תונים**, להבדיל **מאש"ף־השטחים**.

מכל סיסמות השנה, זו שנחרתה בזיכרון היתה **"רק הליכוד יכול"**.

לפולקלור הישראלי נכנס **"הכלב מורקי"**, שהיה או לא היה, והתואר **"פודל"**, שהדביק שר בכיר אחד של מיפלגת־העבודה לסגנו של שר בכיר אחר של מיפלגת־העבודה.

שכיר־חרב ישראלי החזיר לשימוש את המילה העברית **"חוואים"**, בעלת הצליל הארכאי. גם החברה שלו, **"חוד החנית"**, הפכה שם־דבר.

אחד המאורעות הטראגיים של השנה היה קשור ב**"אוטובוס מס' 405"**.

מתוככי צה"ל באו מושגים שעוררו צמרמורת: **"נוהל עצירת חשודים"**, ולהבדיל **"קבוצת מנגלה"** ו**"מישפט גיבעתי"**.

באמצע השנה הזדעזעה הארץ למישמע הסיפור על **"הרולטה הישראלית"**. בסוף השנה רב השימוש במילה הלועזית **"פרוייקטים"**.

המילה הרוסית **פרסטרויקה** ("בנייה מחדש", "עיצוב מחדש") לא נולדה בתשמ"ט, אלא כבר לפני ארבע שנים. אולם השנה קיבלה משמעות חדשה, מוחשית ומיידית, שריתקה את העולם כולו.

ואם ניכרת שנה גם בבדיחותיה, הרי תשמ"ט תרמה בדיחה שזיעזעה את אמות־הסיפים, כאשר השמיע אותה אלוף בצה"ל: **"ג'ורג' בוש, מיכאיל גורבאצ'וב** ו**יצחק שמיר** נפגשו עם אלוהים, שאמר להם כי נמאס לו מכדור־הארץ, וכי הוא מתכוון להשמידו תוך שבועיים. בוש חזר לארצו והודיע בשידור לאמריקאים: יש לי בשורה טובה ובשורה רעה. הבשורה הטובה היא שיש אלוהים, הבשורה הרעה היא שתוך שבועיים יגיע העולם לסופו. גורבאצ'וב פנה לעמו ואמר שיש בפיו שתי בשורות רעות: האחת שיש אלוהים והאחרת שכדור־הארץ עומד להיחרב. שמיר חזר לישראל ואמר שיש לו שתי בשורות טובות: הראשונה שיש אלוהים, והשנייה שתוך שבועיים תחוסל האינתיפאדה."

● גנרלים וקורבנות

בכל שנה עולים גברים ונשים, השולטים לשעה קלה בכותרות. רובם נעלמים כלעומת שבאו. אחרים ממשיכים במשך זמן־מה לרתק את תשומת־הלב. מעטים מהם משפיעים על מהלך השנה.

יש־מאין צץ גנרל מארוני, **מישל עאון**, הרפתקן צבאי קנאי וקל־דעת, שהשתלט על המובלעת המארונית בלבנון. הוא דחף את ארצו העייפה והשבורה אל תוך סידרה חדשה של אסונות־דמים.

על אותו הרקע בלטה לשעה קלה צעירה לבנונית קומוניסטית בשם **שוהא בישארה**, שהתנקשה בחייו של הרפתקן צבאי אחר משורות המארונים. הגנרל **אנטואן לחד**, מפקד "צבא דרום לבנון" מטעם ישראל, נפצע קשה, החלים לכאורה, אך חדל למעשה מלתפקד. הצעירה נעלמה.

גיבור־לרגע מסוג אחר היה הרץ האולימפי **בן ג'ונסון**, שהדהים את העולם בהישגיו באולימפיאדה שנערכה בסיאול, בירת קוריאה. הוא נפל מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כאשר התגלה שהשתמש בסמים.

מייקל דוקאקיס, פוליטיקאי אמריקאי שצץ בשנה הקודמת, נעלם השנה אחרי שנחל תבוסה ניצחת בבחירות לנשיאות בארצות־הברית.

ארבעת חיילי־גיבעתי — סמ"ר **יצחק אדלר**, טוראי **אריה לוצאטו**, טוראי **יצחק קיבודי** ובייחוד טוראי **רונן הקהל** — זכו בדראון רישמי, כאשר בית־המישפט הצבאי תיאר אותם כמיפלצות סאדיסטיות. חייל חמישי, **יריב בר־יוסף**, התפרסם כאשר התאבד, אחרי שנחשד בכך שהנחית את בעיטת־המוות לגבר הפלסטיני, שמותו גרם למישפט. שמו של אותו פלסטיני, פועל שהיה אלמוני עד לרגע מותו, התפרסם בעולם כולו: **האני אל־שאמי**.

חייל אחר שהתאבדותו היכתה גלים היה **יוסי הדסי**, שזכה קודם לכן בציון־לשבח על שהרג פועל ערבי בלב פתח־תיקווה.

שמו של **עמירם ניר**, איש־השנה תשמ"ז, גיבור פרשת איראן־קונטראס, צץ לרגע מחדש כאשר נודע כי נפל קורבן לתאונת־מטוס מיסתורית במכסיקו. לא הכל ראו באירוע טראגי זה תאונה מיקרית.

שמו של סופר הודי, **סלמאן רושדי**, הפך שם־דבר בעולם, כאשר האיית־אללה **רוח־אללה חומייני**, הטיל עליו עונש־מוות בשל סיפרו, שהעליב את זכר הנביא. בסוף תשמ"ט רושדי עדיין חי, ואילו חומייני — בין המתים.

ילד בשם **גילי נתנאל** לכד לשעה קלה את הדימיון כאשר נבחר לייצג את ישראל בתחרות האירוויזיון, ונעלם כלעומת שבא כאשר נחל כישלון צפוי ומכאיב.

מזעזע יותר היה גורלם של שני ילדים אחרים: **מורן דמיאס** הוכתה למוות על־ידי הגיס של אמה, שהתעלל בה במשך זמן ממושך, והילד **ברוך אורן** נספה בעת מישחק של "רולטת־כביש".

השייח' **עבד־אל־כרים עוביד**, מפעילי חיזב־אללה ("מיפלגת האל") בדרום־לבנון, זכה בפירסום עולמי, שהוא היה בוודאי מוותר עליו ברצון. הוא נחטף בפעולת קומנדו של צה"ל, לשם החשת חילופי־שבויים.

פולני בשם **יז'י לאונטייף** גרם להיסטריה קצרה, ולגיחוך לאחר־מכן, כאשר היה נדמה שהוא מתאבד פלסטיני שביקש לדרדר אוטובוס. ההיסטריה התחלפה בגיחוך כאשר התברר כי לא היה אלא תימהוני שיכור, שרצה לרדת מן האוטובוס כדי להקיא.

הפרשה היתה פארודיה של אחת הפרשות הטראגיות ביותר של השנה: הפיגוע באוטובוס בקו 405 שגרם לוקנאי־תימהוני, **עבד־אל־מהדי ע'אנם**.

קורבנותיו הצטרפו לשורה ארוכה־ארוכה של קורבנות הסיכסוך המתמשך. שמותיהם של יותר מ־335 הערבים — גברים, נשים ובעיקר ילדים — שנהרגו ב־371 ימי תשמ"ט מידי חיילים ומתנחלים נשכחו בישראל מייד, אם נודעו בכלל, אך הם נשמרו היטב בתודעה הפלסטינית. ואילו בתודעה הישראלית נשמר זיכרם של הקורבנות היהודיים. הילד **איתי חמצני**, בן המתנחלים שנהרג כאשר חיילי צה"ל פתחו בטעות באש על מתנחל, אשר ירה בהם מפני שחשב שהם ערבים. החייל **אבי ססספורטס**, שנחטף ונמצא הרוג. החייל **אילן סעדון** שנחטף ונעלם. לרגע התפרסמה גם דמותו יוצאת־הדופן של עולה חדש מארץ ערבית, **שאול שחוד מישעניה**, שנחטף בטולכרם ושהתגלה, בריא ושלם, בבור יבש. בצאתו משם גישק, בטעות, את אחד מחוטפיו, שהובא למקום.

● פסיכו־דראמה

אלמלא היתה תשמ"ט שנה של אינתיפארה, שנשלטה כולה על־ידי הסיכסוך, היה **דן בן־אמוץ** יכול להיות איש־השנה.

במשך כמה ימים לקח בן־אמוץ בידיו את ליבה של המדינה, ולש אותו כרצונו. מאז ימי רומא העתיקה, לא עשה אדם את אשר עשה הוא: לערוך מסיבה פומבית לידידיו כדי להודיע להם על מותו הקרוב, ולהיפרד מהם.

הפסיכו־דראמה המרטיטה הפכה אירוע חברתי־תרבותי, שהעלה את עיני הישראלים מעל לאופק הצר של בעיותיהם היומיומיות, והביא אותם להתמודדות עם הבעייה האנושית הקיומית, עם המוות. בצל השאלה הקיומית הזאת שאלו הישראלים את עצמם: מי אנחנו? מה טיב תרבותנו? ובלשון המקורות: מאיין אתה בא, לאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין־וחשבון.

במסיבה הודיע בן־אמוץ כי על־פי דעת רופאיו, לאדם במצבו נותרו בממוצע שמונה חודשים לחיות. בסוף תשמ"ט, כעבור שישה חודשים, עדיין נאחז בן־אמוץ בחיים.

אדם אחר שגורלו עורר התרגשות היה ידידו של בן־אמוץ, הפרופסור **משה קרוי**.

הפילוסוף הצעיר, שהיה בשעתו עילוי באוניברסיטת תל־אביב, נעלם מן האופק הישראלי במשך שנים רבות. לפתע חזר, הטיף לתורה של מילחמת בני־אור בבני־חושך, תוך שלילת רוב הערכים המקובלים. הוא השמיע נבואה קודרת על חורבן העולם, הנשלט כיום על־ידי אלוהים הרסני וסאדיסטי. לפתע נדם קולו: קרוי שם קץ לחייו בדירה תל־אביבית.

אדם מסוג אחר לגמרי הוא קצין מיקצועי בשם **יאיר קליין**. אלומת־האור הבינלאומית התמקדה בו כמעט במיקרה. כך נודע לציבור הישראלי והעולמי כי שכירי־חרב ישראליים, יוצאי יחידות־העילית של צה"ל, ממלאים תפקידים שחורים משחור ברחבי־העולם.

קליין הוחשד בהדרכת פלוגות־חיסול של אילי־הסמים בקולומביה, חלאת המין האנושי. הוא טען כי אימן רק "חוואים" למילחמה במחתרת השמאלית באותה ארץ רחוקה. על הפיכת השליחות הצבאית למיקצוע הבזוי של חרב־להשכיר, אמר: "זה מה שלמדתי לעשות. לא למדתי משהו אחר."

קליין היה יכול להיות איש־השנה תשמ"ט, כסמל שלילי למה שקרה לצה"ל ולחברה הישראלית כולה בעיקבות הכיבוש המתמשך, המשחית כל חלקה טובה. אבל היו לתשמ"ט מועמדים חשובים יותר לתואר.

● ילדי האינתיפאדה

ייתכן כי איש־השנה האמיתי של תשמ"ט היה **ילד־האינתיפאדה האלמוני**.

הוא הטביע את חותמו על כל אירועי השנה — החל בזירה הבינלאומית, עבור בזירה המדינית הישראלית וכלה בחדשות ששלטו מדי יום בכל כלי־התיקשורת הישראליים.

כמו בשנה הקודמת, שלטה האינתיפאדה בחיי ישראל, מבחינה צבאית ופוליטית, כלכלית ורוחנית. ילדי־האינתיפאדה, שהתעמתו עם חיילי צה"ל, כשאבנים ובקבוקי־תבערה בידיהם, תוך סיכון חייהם, היו רק הביטוי החיצוני של תהליך עמוק הרבה יותר. במאבק העקשני בין שילטונות־הכיבוש ובין ההנהגה החשאית של ההתקוממות התגבשה בהדרגה האומה הפלסטינית, כוננה לעצמה מוסדות של שילטון עצמי בכל הרמות וניתקה את עצמה מישראל ומכלכלתה.

אחת התוצאות הפרדוכסליות של האינתיפאדה היתה שהיא נתנה לאש"ף מרחב־תימרון הרבה יותר גדול בחתירה להסדר מדיני. מנהיגים פלסטיניים הירשו לעצמם לדבר על השלום בצורה שלא היתה אפשרית כאשר היו הפלסטינים חסרי־אונים ומושפלים. הביטחון העצמי החדש, וזקיפות־הקומה

רחל אבנרי, העולם הזה

דן בן־אמוץ מקשיב לריטה במסיבת הפרידה מהחיים

הלאומית והמישקל המדיני הגובר שהעניקה האינתיפאדה לאש"ף, התבטאו בשורה ארוכה של צעדים מדיניים.

המועצה הלאומית הפלסטינית איפשרה **ליאסר ערפאת** להוביל בכיוון זה. המועצה הכריזה על הקמתה של מדינה פלסטינית. ערפאת הכיר בהחלטות מועצת־הביטחון 242 ו־338 ובזכות־קיומה של מדינת־ישראל. הוא הכריז על הפסקת הטרור, במילים שנוסחו מראש על־ידי ארצות־הברית. התוצאה היתה פתיחת דו־שיח רישמי בין ממשלת ארצות־הברית והנהגת אש"ף.

רונלד רגן ו**ג'ורג' שולץ** החליטו על כך בימים האחרונים של כהונתם, כדי לסלול את הדרך לפני הנשיא החדש **ג'ורג' בוש** ו**ג'יימס בייקר**, שר־החוץ שלו. אילו התקדם בוש בצעדים אמיצים בכיוון זה, היה יכול להיות לאיש־השנה תשמ"ט, כשם ש**הנרי קיסינג'ר** היה איש־השנה תשל"ד. אולם בוש, הססן וחסר־נחישות בכל השטחים, היסס וגימגם גם בתחום זה. בסוף תשמ"ט עדיין לא התרומם הדו־שיח מעל לשיחות בדרג נמוך בין השגריר האמריקאי, **רוברט פלטרו** ובין נציג־אש"ף, חבר החזית הדמוקרטית לשיחרור פלסטין, **עבד רבו**. בסוף השנה ניסה **חוסני מובארכ**, נשיא מצריים, לקשור את הקצוות.

ערפאת לא היה איש־השנה תשמ"ט מפני שנתקע באמצע־הדרך. מול קיר־הברזל של יצחק שמיר ושק־החול האמריקאי, לא הצליח להשיג הישגים מרשימים. משום־כך לא יכול היה לשכנע את ההנהגה הפלסטינית לעשות קפיצה נחשונית קרימה, בנוסח אנוור אל־סאדאת.

● האמלט במדים

גם יריביו של ערפאת בצד הישראלי לא יכלו לזכות בתואר.

שום חייל לא הצטיין השנה במאבק באינתיפאדה. איש־השנה תשמ"ח, הרמטכ"ל **דן שומרון**, לא העז לחזור על האמירה הפשוטה שאין פיתרון צבאי לאינתיפאדה. הוא נשאר מעין האמלט במדים, ובכך סימל אולי את צה"ל כולו בשנה זו. הוא נאלץ לתת פקודות מחרידות — כגון הפקודה לירות בכל רעול־פנים — ונאבק מאבק חסר־תוחלת במעשי־הזוועה שהפכו שיגרה יומיומית. הוא ידע שאינו יכול לנצח במילחמה זו, אך לא העז להניח אמת פשוטה זו על שולחן הממשלה. כך עמד במילחמה העכורה בנשים ובילדים, שלא נראה לה סוף, בנפש חצוייה, כשהמטרה היחידה של צה"ל היא להגביל את ההתקוממות למימדיה הנוכחיים, ולשמור על מצב של תיקו צבאי.

גם אלופיו לא זכו בתהילה במילחמה זו. **עמרם מיצנע**, דמותו של האביר־בעל־דמות־היגון, הסיק לבסוף את המסקנה והסתלק מן הזירה, ללא עלי־דפנה. את מקומו תפס **איציק מרדכי**, אלוף בעל חזות נחרצת יותר אך לא בעל סיכוי רב יותר.

קצת יותר הצליחה המנהיגות בזירה המדינית — ואוי להצלחה זו. **יצחק שמיר**, איש־השנה תשמ"ו, „שיחק אותה" במידה רבה של ערמומיות ותיחכום. כדי לחטוף את היוזמה מידי אש"ף, המציא „תוכנית־שלום" רב־תכליתית: להאפיל על היוזמה הפלסטינית, לפייס ולהעסיק את האמריקאים, לתקוע טריז בין הנהגת־האינתיפאדה ובין ראשי אש"ף, כל זה מבלי לזוז אף צעד משמעותי אחד קדימה.

לצורך זה לקח שמיר מידי איש־השנה תשל"ה, **יצחק רבין**, שותפו העיקרי השנה, את הרעיון של עריכת בחירות בשטחים הכבושים.

היו שקיוו כי שמיר יילכד במלכודתו שלו עצמו וייאלץ, על־ידי הדינאמיות של התהליך, לזוז קדימה בעל־כורחו. זה לא קרה בתשמ"ט. שמיר לא הפך מנחם בגין שני.

מ. דניאל, מדיה

ציון צפריר, העולם הזה

ילד פלסטיני מובל למעצר בעזה, רבין זוכה בברכה בירושלים

רבין התקרב יותר מכל פוליטיקאי אחר בשתי המיפלגות הגדולות, לתואר איש־השנה תשמ"ט. במשך השנה הלכה הפופולריות שלו וגברה, והיא עלתה על זו של כל שר אחר. הוא איחד את הדרישה ליד קשה בשטחים הכבושים עם הכמיהה לפיתרון מדיני. היו שהאמינו כי הוא הולך בדרכו של שארל דה־גול, אשר הביא את צרפת אל פיתרון הבעייה האלג'ירית בשיטות של עורמה וכחש, ושרתף את הימין הצרפתי, בעל כורחו, להסכים לנסיגה מהשטחים.

בימים האחרונים של תשמ"ט היה נדמה שרבין אכן הולך בדרך זו, וקובע את הכיוון והקצב של המאורעות. אולם הדבר לא היה עדיין ברור. יתכן שמיבצע זה ינחיל לרבין את תואר איש־השנה של תש"ן.

גם שלושת יריביו של שמיר במיפלגתו לא הפכו לאנשי־השנה. **אריאל שרון, דויד לוי** ו**יצחק מודעי** יצרו טריאומוויראט חדש, כשהמטרה העיקרית שלהם היתה להפיל את שמיר. באחת הישיבות הדרמאתיות של תשמ"ט הצליחו להלביש על שמיר „חישוקים". אולם הסערה שככה במהרה, ובסוף השנה שלט שמיר ביד אמונה במיפלגתו ובממשלתו. שרון, איש־השנה תשל"ג, תשמ"א ותשמ"ב, לא הפך איש־השנה בפעם הרביעית.

הקורבן העיקרי של השנה היה איש־השנה תשמ"ה, **שימעון פרס**. בפעם הרביעית הנהיג את מיפלגתו בבחירות, ובפעם הרביעית הוא נכשל. בבחירות לכנסת ה־12, בראשית השנה, איבד המערך חמישה מנדאטים. יחד עם ר"ץ, מפ"ם ושינוי איבד הגוש ה"שמאלי" כולו ארבעה מנדאטים חיוניים. הגוש הימני כולו שמר על כוחו במדוייק, אף שהליכוד עצמו ירד במנדאט אחד. המנצחים הגדולים היו הדתיים, שעלו מ־12 מנדאטים בכנסת הקודמת ל־18 מנדאטים. אף סקר אחד של דעת־הקהל לא ניבא זאת מראש, והיום שלמחרת הבחירות היה יום־תענית לכל בעלי־הסקרים.

למחרת יום־הבחירות בא המיבחן הגדול של פרס. הוא יכול היה להנהיג את מיפלגתו לאופוזיציה, לפתוח במאבק עקשני על דיעותיו בשטח המדיני והחברתי, לגרום להתחדשות מיפלגתו בכור־ההיתוך של המאבק האופוזיציוני.

תחת זאת מכרה מיפלגת־העבודה את הבכורה תמורת נזיד־העדשים של שותף זוטר בשילטון. גבול דק מאוד הפריד בין שתי המיפלגות הגדולות, כשבתפר בין השתיים נוצרה השותפות שמירבין.

פרס עצמו נדחק כליל מן הזירה המדינית. הוא נאלץ לקבל על עצמו את הג'וב כפוי־הטובה של שר־האוצר בתקופה של פשיטת־רגל לאומית. הוא קיבל את „דין התנועה" כדי להציל את האימפריה הכושלת של חברת־העובדים, הקיבוצים והמושבים.

במשך השנה התגברה בקרב מיפלגת־העבודה ההכרה שאי־אפשר לנצח בבחירות בראשות פרס. בהיעדר מועמדים צעירים בעלי עמדת־מנהיגות, עלו סיכוייו של רבין לעמוד שוב בראש המיפלגה. אחרי שמגמת־הירידה נמשכה בבחירות ברשויות המקומיות, שבהן איבדה מיפלגת־העבודה את באר־שבע, רמת־גן ופתח־תיקווה, יבוא המיבחן החשוב ביותר בבחירות בהסתדרות, בראשית תש"ן.

● פיתרון עכשיו

המאבק האמיתי והמכריע של תשמ"ט התנהל מתחת לפני השטח, במעמקי ליבו של הציבור הישראלי.

סיקרי־דעת־הקהל המבולבלים רק רמזו על חידה, שפוליטיקאים ואנשי־תיאוריה לא הצליחו לפענחה.

לכאורה היה המצב מלא סתירות. קרוב ל־200 אלף ישראלים כבר עברו את כור־ההיתוך של השרות בשטחים הכבושים נגד האינתיפאדה. רובם חזרו הביתה כשבליבם שתי מגמות סותרות־לכאורה: השינאה לפלסטיני והכמיהה להסדר.

ככל שתכפו ההתנגשויות והפיגועים, בשטחים הכבושים ובתוך ישראל עצמה, כן גבר הרצון „להיפטר" מהערבים. הסיסמה שנישאה בפי **רחבעם** („גנדי") **זאבי**, ושעל גבה נכנס לכנסת, מצאה הד רב. „טראנספר" נראה כפיתרון רדיקלי: לגרש את מיליון וחצי הפלסטינים מהגדה ומהרצועה, או את כל שניים וחצי מיליון הפלסטינים החיים כיום בין הירדן והים.

אך כמעט כל מי שנתפס לסיסמה זו היה מוכן — כאופציה שנייה — גם לפיתרון הרדיקלי הנגדי: הקמת מדינה פלסטינית. המטרה בשני המיקרים היתה שווה: לקיים את מדינת־ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ולהפריד בינה ובין העם הפלסטיני, שלגבי קיומו לא נותר עוד ספק. כל חייל סדיר ואיש־מילואים, ששרת שבוע אחד בגדה או ברצועה, ידע כי העם הפלסטיני חי וקיים. מבחינה זו כבר ניצחה האינתיפאדה.

הרוב הגדול של הישראלים התבטא בסיקרי דעת־הקהל בזכות ההידברות עם אש"ף, ומיעוט גדול דיבר על מדינה פלסטינית מעבר לקו הירוק. הדבר לא היה קשור באהבה לפלסטינים. להיפך, לעיתים קרובות היו התבטאויות אלה קשורות בדרישה להנהגת שיטות אכזריות עוד יותר למילחמה באינתיפאדה. אבל כמעט כל ישראלי הבין השנה כי אי־אפשר לנצח את האינתיפאדה, אלא בהסדר מדיני.

בצורה הפשוטה ביותר ביטא זאת אחד הגיבורים העצובים של השנה: **משה אלול**, נהג האוטובוס בקו מס' 405, שדורדר לתהום על־ידי עבד־אל־מהדי ע'אנם בהתקף של זעם וקנאות, כדי לנקום את פציעת חברו. כמה שבועות אחרי הפיגוע אמר אלול: „אני יודע שהבעייה הפלסטינית צריכה להיפתר. לא משנה איך. נמאס מהבלגן ששורר בעם־ישראל. אני רוצה פיתרון חד־משמעי. פיתרון עכשיו. אם יחליטו לעשות טראנספר, שיעשו טראנספר, וכולנו נלך על זה. אם יחליטו מדינה פלסטינית, שיעשו מדינה פלסטינית. רק שיעשו. צריכים או לתת להם או לזרוק אותם."

קול המון כקול שדי.

● השבר הסורי־אפריקאי

על רקע זה בולט עוד יותר המחדל הגדול ביותר של השנה: המחדל של מחנה־השלום הישראלי.

בראשית האינתיפאדה התעוררו רבים כדי לגנות את שיטות הכיבוש, את שבירת־העצמות, את המדיניות של הליכוד ושל רבין.

אך במהלך תשמ"ט בלט מחנה־השלום בעיקר בהיעדרו.

לא חסרו אנשי־מצפון. לא חסרו גיבורי־מחאה, ובראשם **סרבני־השרות־בשטחים**, שהלכו לכלא, לעיתים בפעם השנייה והשלישית. עשרות קבוצות ישראליות פעלו בשטח, כדי לתעד מעשי־זוועה, להגיש עזרה רפואית, מישפטית וחומרית לקורבנות, להפגין ולמחות — החל בקבוצה אמיצה ועקשנית של **„נשים בשחור"** וכלה באנשי **„יש גבול"**. מפעם לפעם השמיעה גם תנועת **„שלום עכשיו"** ציוץ קלוש. אך היא לא היתה אלא צל דהוי של התנועה הגדולה שפעלה בימי מילחמת־הלבנון.

ככל שהחמיר המצב בגדה וברצועה, ככל שרבו ההרוגים, ככל שהקצינה האינתיפאדה והמילחמה בה, ככל שהזדקר הצורך בתנועת־שלום ישראלית מאוחדת ויעילה למאבק על דעת־הקהל — כן בלט המחדל הטראגי. בשעה שיכלה להיות שעתו הגדולה ביותר, היה מחנה־השלום הישראלי מיואש, רפוי, מפולג, מרוסק, חסר־אונים וחסר־מוראל. איש ממנהיגיו לא יכול אף להתקרב למעמד של איש־השנה תשמ"ט.

אין ספק שהדבר נבע ממהות המחנה עצמו. הוא צמח בקרב העילית האשכנזית של היישוב הוותיק —שיכבה עייפה ומפונקת, ששום דבר לא בער בעצמותיה. מתנה זה מיצה את עצמו. הוא לא השכיל להכות שורשים בציבור הישראלי הגדול שמוצאו בארצות־ערב, בשכבות העממיות של קשי־יום, הטרודים בבעיות המצוקה והפרנסה, הדבקים בסמלים לאומיים ומסורתיים.

הבחירות של ראשית תשמ"ט חיזקו את תדמיתה של החברה הישראלית כגוף מפוצל, שבאמצעיתו עובר בקע עמוק, דוגמת השבר הסורי־אפריקאי. בצד האחד של הבקע מצוי הציבור המבוסס, האשכנזי ברובו המכריע, החילוני, בעל ההשכלה והאמצעים, המתרכז סביב מיפלגת־העבודה והפלגים השמאליים. בצד האחר מצוי הציבור המיזרחי, הרתי והמסורתי, הסובל מחוסר־השכלה ומחוסר־אמצעים, המוצא את ביתו בליכוד. במחנה הראשון קיימים כוחות־השלום, הדוגלים בהומאניזם רציונלי. במחנה השני שולטת הלאומנות הריגשית והרגשנית.

ברור שאם זוהי התמונה הנכונה של הנוף הישראלי, טבע בלתי־משתנה, הרי אין סיכוי לשלום. הציבור המיזרחי והדתי הולך וגדל מבחינה דמוגראפית, הציבור האשכנזי והחילוני הולך ומצטמק.

● במעמקי האדמה

אולם **לקראת** סוף תשמ"ט קרו דברים, שעירערו תמונה זו מן היסוד.

עמוק־עמוק מתחת לפני־הקרקע נשמעו קולות, שיכלו להעיד על שינוי גיאולוגי ההולך ומתבשל בעומק־האדמה. הוא בישר שינוי מהותי של הנוף הישראלי, של דמות המדינה ועתידה.

האיש המסמל את התהליך הזה הוא **איש־השנה תשמ"ט**.

כוכב שביט

מאז פגישות פרעה מלך מצריים עם משה ואהרון לא היתה פגישה כזאת בעמק־היאור.

יורשו של פרעה קיבל את פניהם של שני הישראלים. הראשון, עטוף בגלימה כחולה־כהה שזורה בזהב, אמר כולו כבוד והדר. הוא היה יורשו של משה. השני, איש גבה־קומה בחליפה שחורה, היה בלי ספק יורשו של אהרון. הדבר ניכר בחיוכו הממזרי, בעיניו המהירות והפיקחיות.

חוסני מובארכ קיבל את פניהם של שני מנהיגי היהדות המיזרחית החרדית בישראל, הרב עובדיה יוסף והשר אריה דרעי.

בחוץ, תחת כיפת־השמיים, המתינו הנשים. הצטרפותן למסע היתה בלתי־צפויה, והמצרים לא התכוננו לבואן. הוצבו להן שלושה כסאות מתחת לעץ, ועליהם ישבו הרבנית מרגלית, אשתו של עובדיה יוסף, יפה דרעי, אשתו היפהפיה של השר, ויפה יוסף, בתו של הרב וראש־לישכתו של השר. הן אכלו אוכל כשר שהביאו עימן מהארץ, מהסוג המוגש במטוסים, שתו פפסי־קולה שהביאה יפה יוסף מקיוסק סמוך, במחיר 20 גרושים הבקבוק, והשתמשו בשרותים של המחלקה הבוטאנית של אוניברסיטת אלכסנדריה הסמוכה. מסביב הצטופפו העיתונאים והעיתונאיות, וביניהן אורנה קרוש, שתיארה את המעמד המוזר.

בתוך הארמון דיבר פרעה עם שני בני־ישראל. לא דובר על 10 המכות, כמו בימי־קדם, אלא על תוכנית 10 הנקודות של מובארכ.

בשיחה זו השמיע הרב עובדיה יוסף הכרזה שעשוייה להיות לה השפעה עצומה על עתיד המדינה: „שכם וחברון יקרות לי יותר מתל־אביב וחיפה. אבל התורה אוסרת שפיכות־דמים. לפעמים חייבים לגרוע יד או רגל כדי להציל את הגוף כולו."

יתכן שבמילים אלה גזר הרב הקשיש פסק־דין מוות על רעיון ארץ־ישראל השלמה.

מובארכ, איש מיזרחי פרגמטי היודע להעריך את כוחה של הדת, הבין את חשיבות ההכרזה. אף שייעד לפגישה רק 25 דקות, ואף שהאורחים איחרו ברבע שעה, התמסר להם במשך שעה ו־40 דקות.

לאחר מכן נפגשו שני החרטומים — אוסאמה אל־בז ואריה דרעי. משני הצדדים היתה זו מעין אהבה ממבט ראשון. תוך דקות נוצרה בין השניים הבנה אישית, כפי שהיא יכולה להיווצר בין שני אנשים פוליטיים פיקחיים, פרגמטיים, המבינים זה את זה מייד. הפגישה נמשכה שעתיים, והיתה נמשכת עוד כמה שעות אלמלא המתין הרב יוסף לדרעי בבית־הקברות היהודי. אי־אפשר היה להאריך את השהות בת 48 השעות במצריים, מפני שלמחרת היום חל צום י"ז בתמוז, לזכר תחילת המצור על ירושלים.

כאשר עזב הזוג את מצריים, הבינו הכל שקרה משהו. הסמכות הדתית העליונה של היהדות המיזרחית קבעה עמדה מדינית נחרצת למען החזרת שטחים תמורת שלום. והאיש שאירגן את המאורע הזה, הכוכב הצעיר בממשלת־ישראל, קיבל לידיו את משימת־הביצוע.

הכוכב של אריה דרעי — שם שלא היה ידוע לאיש עוד לפני חמש שנים — דרך בשמי ישראל והמרחב. בבירות העולם פתחו תיקים על שמו. בשגרירויות הזרות אמרו יודעי־דבר איש לרעהו: „לשים עין על האיש הזה!"

● חמש סטיגמאטה

אילו לקח מישהו לפני חמש שנים רשימה של 100 אנשי־ציבור, והיה מדרג אותם לפי הסיכוי לעלות לגדולה בצמרת המדינית הישראלית, היה אריה דרעי מופיע במקום ה־100 — אילו הופיע ברשימה בכלל.

כי אריה דרעי מאחד בגופו את ארבע הסטיגמאטה העיקריות, הפוסלות אדם לקאריירה פוליטית בישראל: **הוא צעיר** מכל שר שכיהן אי־פעם בישראל. השנה מלאו לו רק 30 שנה — גיל הנחשב בארץ כינקות פוליטית.

הוא עולה חדש, והגיע ארצה לפני 21 שנים בלבד.

הוא יליד מארוקו, בן אחת העדות המושמצות ביותר במדינה.

הוא דתי חרדי, איש המחנה הנמצא מאז ימי היישוב העברי מחוץ למעגל השילטון והעשייה.

וכאילו לא די בכל אלה, רובץ צל גם על שרותו הצבאי הקצרצר. זוהי הסטיגמה החמישית.

אדם כזה, כך היו קובעים המומחים לפני חמש שנים, אינו יכול להצליח בג'ונגל הפוליטי הישראלי. ואם כן, הרי רק בתהליך איטי וממושך, תוך טיפוס סבלני מדרג לדרג.

אריה דרעי הפריך את כל ההנחות האלה. תוך חמש שנים קצרצרות קפץ מאלמוניות גמורה למרכז העשייה הפוליטית בישראל. תוך פחות משנה, במהלך תשמ"ט, הפך השר החדש לאחד השרים החשובים ביותר בממשלה, השולט ביד בוטחת באימפריה המסורה כולה בידיו — מישרד־הפנים.

זה היה מפליא גם אילו דבק דרעי לפחות בקו ניצי בטוח, המקובל על מרבית הציבור המיזרחי־דתי. אולם דרעי קשר את גורלו ברב עובדיה יוסף, שעשה השנה, בעזרת דרעי, מעשה נדיר בישראל: הוא התנהג כמנהיג אמיתי.

תחת לבדוק את סיקרי־דעת־הקהל ולהגיד לציבור את אשר הוא רוצה לשמוע, כפי שעשו יצחק שמיר ויצחק רבין, שימעון פרס ושרי־הליכוד, קבע הרב עובדיה יוסף דיעה נחרצת, הנוגדת את דעת מרבית צאן־מרעיתו. תחת לסגוד לעגל־הזהב של פופולריות קלה, הוריד מן ההר את הלוחות שעליהם רשם את פסק־דינו, לפי מצפונו והבנתו כמפרש־ההלכה.

דרעי מלביש את הרב יוסף במצריים*

בעיני רבים בארץ זה עורר בעייה קשה. התערבותו של מנהיג דתי בעניינים פוליטיים, על סמך קביעות המסתמכות על ההלכה הדתית, היא מעשה הנוגד את התפיסה הדמוקרטית החילונית־ליברלית. מעמדו הסמכותי של הפוסק, שלא נבחר על־ידי איש, עורר בעייה נוספת.

לגבי אריה דרעי, בעיות אלה לא היו קיימות. הוא היה מוכן לקבל את הלפיד מידיו של המנהיג, ולרוץ עימו קדימה. **כל חייו עד אז כאילו הכשירו אותו לתפקיד זה.**

● ילד בשם מחלוף

חתימתו של שר־הפנים אומרת „א.מ. דרעי". מעטים יודעים את פשר האות השנייה.

כאשר נולד בעיר מכנאס במארוקו, בין ריבאט ופאס, ניתן לו השם העברי אריה והשם היהודי־המארוקאי מחלוף. רק השם מחלוף נרשם בתעודות, כי במארוקו, שלא כמו באירופה, לא היה מקובל לתת לילד שני שמות פרטיים.

---

* *לפני הכניסה לפגישה עם חוסני מובארכ באלכסנדריה*

ברבות הימים שאל דרעי את אמו מניין בא השם מחלוף. היא סיפרה לו סיפור מארוקאי אופייני:

כזוג צעיר גרו ההורים בדירה שכורה. בעל־הבית היה הרב מחלוף בן־יהודה. הוא נפטר כאשר היתה האם באמצע ההריון. הרב מחלוף בא אליה בחלום וגילה לה שיהיה לה בן גדול, גאון. על כן קראה האם, אסתר, לבנה מחלוף.

מכיוון שקראו לו אריה, נודע לו רק באיחור רב שבכל התעודות שלו רשום שמו כמחלוף. בתעודת־הזהות הישראלית ביקש דרעי להוסיף את השם אריה. הוא מקפיד שבעלייה־לתורה יקראו לו אריה מחלוף בן אליהו.

אריה־מחלוף, שנולד ב־1959, שלוש שנים אחרי מיבצע־סיני, היה הבן השני במישפחה. יש לו אח הגדול ממנו בשנתיים, יהודה, מראשי רשת־החינוך של ש"ס, ואח קטן ממנו בשנה וחצי, שלמה, שהוא כיום עורך־דין בירושלים, שותפו של דויד גלאס, מי שהיה מנכ"ל מישרד־הדתות וידידו האישי של דרעי. אחריהם נולדו אחות, הנשואה בבני־ברק, ואח צעיר, שנולד כבר בארץ. ביחד: חמישה ילדים.

מישפחת דרעי לא נגרפה בגל העלייה הגדול של שנות ה־50 הראשונות. היא לא גרה בשכונה היהודית העתיקה אלא בשכונה הצרפתית. בבית דיברו צרפתית. דרעי הקטן לא ידע במארוקו את השפה המארוקאית. רק בארץ למד אותה. האב, אלי, היה חייט אמיד, בעל חנות ובה כמה עובדים. גם בבית היו משרתים.

אריה לא למד בבית־הספר המודרני, אל־יאנס, וגם לא בבית־הספר המסורתי, אלא ברשת־חינוך שהיתה באמצע־הדרך: אוצר התורה. בבוקר למדו שם בצרפתית, אחרי־הצהריים למדו תורה וסיפרי־קודש בעברית. מאז מבין דרעי יהודית־מארוקאית אך מתקשה לדבר בה, ואילו את השפה הצרפתית שכח במידה רבה.

אחרי מילחמת ששת־הימים, כאשר גאו גם במארוקו רגשות אנטי־יהודיים, נוצר גל חדש של עלייה. הפעם החליט האב להצטרף. כלפי חוץ נאמר שהמישפחה מהגרת למונטריאול בקנדה, וכך גם נאמר לילדים.

במשך חודש בילתה המישפחה במרסיי בצרפת, במחנה של הסוכנות היהודית.

בהגיעה לארץ, עברה המישפחה את הטראומה הגדולה של ההגירה.

לא היתה זאת הטראומה המהממת, ההרסנית, שעברה על עולי־מארוקו בראשית שנות ה־50. אין לדרעי זיכרונות של ריסוס די־די־טי, של מעברות ואוהלים בבוץ, של הריסת כל דפוסי־החיים. אילו עבר טראומה כזאת, יתכן שלא היה מתאושש במהירות כה רבה.

אבל גם ב־1968 היתה העלייה טראומה קשה לעולי־מארוקו, כמו לכל עולה. המישפחה נשלחה לראשון־לציון, לדירה קטנה בשיכון. היו לה קשיי־קליטה. האב עבר משבר קשה. במארוקו היה עצמאי, אמיד, בעל חנות ומעמד, חבר במועדונים. בכל שנה היתה המישפחה מבלה חודשיים־שלושה בעיר־הקיט טאנג'יר, שם היתה שוכרת דירה על החוף.

בארץ השתנה הכל. האב התקשה למצוא עבודה. לבסוף קיבל עבודה כגוזר בבית־חרושת לבגדים והתפרנס בקושי רב כשכיר. אריה דרעי נשלח לבית־הספר המקומי.

תקופה זו היתה מלווה בבעיות קשות. האב דיבר לא־אחת על ירידה מהארץ, לצרפת. באחד הימים לקח את ילדיו והשאיר אותם במשך יום שלם במישרדי־הסוכנות. זה היה אז אמצעי־מחאה מקובל למדי.

אריה לא היה מאושר בבית־הספר הממלכתי־דתי, סיני. במארוקו היה מקובל להקפיץ ילדים מוכשרים כיתות אחדות. לפני עלייתו הגיע דרעי בן ה־9 לכיתה ז'. בארץ נשלח, בהתאם לגילו, לכיתה ג'. אחרי כמה ימים חזר הביתה והודיע שאינו רוצה עוד ללמוד שם. הוא ידע לדבר עברית — אמנם עברית מיקראית (תלמידים שלמדו איתו זוכרים שאמר „בוא עימי", במקום „בוא איתי"), והיה בקי בחשבון הרבה מעבר לרמה של כיתתו.

הקפיצו אותו לכיתה ה', אך גם שם לא הסתדר. אחרי חודש חזר הביתה והפסיק ללמוד.

● חממה לפושעים

אחרי כמה חודשים עברה המישפחה לבת־ים. לאב היו שני אחים בחולון הסמוכה, והם עזרו לו להשיג דירה גדולה יותר בשכונת רמת־הנשיא, ברחוב אלי כהן מס' 2.

הסתבר כי היתה זאת בחירה רעה. דווקא לבית הזה יצא אז

שם של חממה לפושעים צעירים. דרעי ואחיו ניצלו מגורל זה, תודות לפנימיות.

בבית שררה אווירה לא־נעימה. האב בן ה־35 היה בלתי־מרוצה מעבודתו, שהיתה בבחינת ירידה במעמד. התנאים הכלכליים היו קשים. אריה ואחיו הבכור לא הלכו לבית־הספר וישבו בבית, על המיזוודות.

ואז קרה הדבר ששינה את מהלך־חייו של אריה דרעי. למישפחה היה קרוב, הרב שוקום, שהיתה לו פנימיה עוד במארוקו. הוא אירגן גם בארץ ישיבה־פנימיה לילדי־עולים, מעין חטיבת־ביניים מכיתה ז' עד ח'. כל התלמידים היו עולים חדשים ובני עליית־הנוער. הוא שמע על ילדי־דרעי, שישבו בבית מבלי ללמוד, ובא להפציר בהורים לשלוח אותם לפנימיה שלו.

האם סירבה. במארוקו לא היה זה מקובל להיפרד מן הילדים. אולם הרב הצליח לשכנע אותה שאם ישארו הילדים בבית, בתנאים כה קשים, הם יעלו על דרך הפשע. לבסוף נכנעה האם. אריה ואחיו הבכור נשלחו לפנימיה בחדרה.

כך הצטרף למחנה החרדי. כמעט במיקרה. אלמלא המיקרה, היה עולה על מסלול החינוך הממלכתי־דתי, ומגיע בסופו של דבר למחנה המפד"ל. זה היה סביר. הוא לא היה מגיע לחינוך החילוני, מפני שהאב היה מסורתי, אף שלא חבש במארוקו כיפה.

אין זה מיקרה חריג. כדי להבין מה שמתרחש כיום במחנה המיזרחי, יש לדעת כי ילדים רבים מעולי־המיזרח נשלחו לפנימיות החרדיות לא מטעמים אידיאולוגיים, אלא מפני שהישיבות האלה הצילו אותם משכונות־הפשע וסיפקו להם חינוך טוב יותר מאשר בתי־ספר מוזנחים רגילים. מבחינה כלכלית וחינוכית, היתה זאת האופציה הטובה ביותר שהיתה מצויה.

כאשר הבנים הלכו לפנימיה חרדית, השתנו בהכרח כל אורחות־החיים בבית. המישפחה כולה הפכה חרדית. זה היה מקור התופעה שהולידה ברבות הימים את ש"ס. תנועת־העבודה כלל לא שמה לב למתרחש. זה לא עניין אותה.

שני האחים דרעי הלכו לפנימיה בחדרה, ולמדו באותה הכיתה. מאז גיל 9 ועד 15 למדו השניים תמיד בכיתה אחת. אריה הקטן למד בכיתת אחיו, שהיה גדול ממנו בשנה וחצי.

כך למד מגיל צעיר לחיות עם מבוגרים ממנו, להתחרות איתם במוחו ולפתח את כוחו העצמאי. כשהיה בן 9 וחצי, למד בחברת ילדים בני 12 ו־13.

האחים לא היו מאושרים בפנימיה זו. פעם, אחרי שחטף מכות ממורה — למעשה היתה זאת צביטה באוזן — החליט אריה לברוח הביתה. אבל לא היה לו כסף. בגלל העוני בבית, היו דמי־הכיס שלו מיזעריים. במשך חצי יום הסתובב בחדרה ואסף בקבוקים זרוקים. את אלה מכר במכולת, ובכסף שקיבל נסע הביתה. אחרי כמה ימים חזר, כמובן, לישיבה.

המסלול החרדי קבע כי הילד לומד בבית־הספר עד גיל 13, עובר ל„ישיבה קטנה", המקבילה לבית־ספר תיכון, עד גיל 16־17, ומשם ל„ישיבה גדולה", שם הוא נמצא עד החתונה. את המסלול הזה עבר אריה דרעי, אך תמיד בכיתה הרבה יותר גבוהה.

גם את הבר־מיצווה עבר בגיל מוקדם. כאשר הגיע זמנו של האח, נשכר אולם העצמאות בבת־ים ונערכת חגיגה, כמקובל אצל המארוקאים.

מטעמי חיסכון, ומכיוון שאריה למד עם אחיו באותה הכיתה, הוחלט לערוך באותו המעמד גם את חגיגת הבר־מיצווה שלו, אף שהיה צעיר בשנה ותישעה חודשים, בן 11 בלבד.

מכיוון שלא היה ברור אם צריך הילד להניח תפילין בגיל זה, הלכו אל הרב ברוך טולדנו, מגדולי הרבנים בעדה המארוקאית, וזה פסק שאמנם עד גיל 13 אין הילד חייב להניח תפילין, אך אם הוא יודע איך מתפללים ויודע מה ערך התפילה, מותר לו. כך התחיל אריה דרעי להניח תפילין בגיל צעיר יותר מכל אדם אחר. אך הוא לא היה כשר למניין עד שהגיע לגיל 13.

היתה בעייה לגבי דרשת בר־המיצווה של שני הילדים. זה היה חידוש עולמי. האחים עשו זאת בצורת שאלה ותשובה. האח הגדול שאל, האח הקטן ענה. כששכח האח הגדול באחד הקטעים את השאלה שלו, לחש לו האח הקטן את המילים.

עד גיל 12 למד דרעי בחדרה. אז התפרקה הפנימיה. האחים דרעי עלו לירושלים לישיבת פורת יוסף.

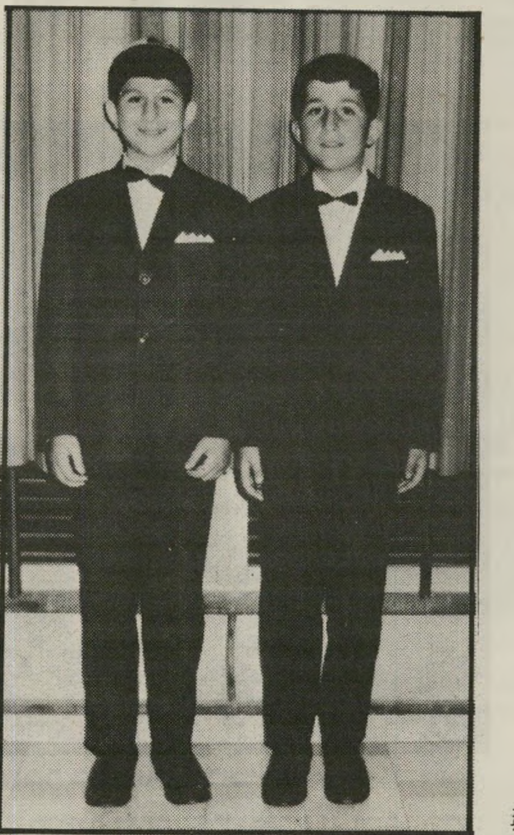

אריה (מימין) ואחיו בבר־המיצווה

היתה זאת אם הישיבות הספרדיות, מוסד היסטורי. אולם בשנים ההן כבר היתה בירידה. היא לא היתה פנימיה, אלא אקסטרנית. לעשרת הילדים שבאו מישיבת־חדרה לא היה מקום למגורים, ועל כן שכרו להם מיבנה רעוע בסביבה, והציבו עליהם מדריך כושל. למעשה חיו הילדים לבדם, דאגו בעצמם לצרכיהם. בשבתות, כאשר הישיבה היתה סגורה וכל הילדים האחרים היו הולכים לבתיהם, נשארו העשרה במעין קומונה. אריה דרעי היה צריך להרוויח כסף לצרכיו. הוא מצא מין פרנסה. כאשר חולה היה זקוק לקריאת תהילים או כאשר מישהו חיפש עשירי למניין ליד הכותל, היו קוראים לו.

במשך שלוש שנים למד בישיבה הספרדית. חבריו מעידים עליו שהיה שובב גדול, ולא אחת הוציא אותו הרב עציון מן הכיתה. אז היה דרעי מכין קפה בשביל הרב וחוזר לכיתה. הוא היה מעין בן־הזקונים של הרב.

אולם ישיבה זו לא סיפקה את דרעי. שררה בה אווירה ספרדית חמימה, נאיבית כלשהו, אבל הלימודים לא היו די חריפים לילד בעל מנת־מישכל כה גבוהה. הרבנים עצמם הבחינו בכך, ובאחד הימים יעצו לו לעבור לישיבה אשכנזית, שבה יש קצת יותר פילפל אינטלקטואלי, וגם סוג אחר של חיים.

במשך השנתיים הבאות, עד גיל 17, למד דרעי בבית וגן, בישיבת קול יעקב, בהנהלת הרב הדס, שהיה כוכב עולה בציבור הספרדי. היה זה שילוב של ישיבה ספרדית וישיבה אשכנזית.

לבסוף, בגיל 17, עבר דרעי לישיבת חברון, הידועה בייחודה. בישיבה זו מנהלים התלמידים עצמם את המוסד. הבחורים המבוגרים הם המחליטים על כל דבר וקובעים מי ילמד באיזה חדר. גם ראשי־הישיבה מתייעצים על התלמידים, לפני קבלת ההחלטה.

אריה־מחלוף במארוקו

זוהי מעין מיכללת וסט־פוינט חרדית.

שם מצא דרעי את עצמו. הספרדים היו במיעוט קטן, וחיו בהחבא. הם קיבלו מינהגים אשכנזיים. למשל, אשכנזים לובשים טלית רק אחרי חתונתם, ואילו אצל הספרדים לובשים טלית עם הנחת התפילין, מגיל 13. דרעי, ספרדי בעל־הכרה כבר אז, סירב לנהוג כמינהג האשכנזים ולבש טלית בישיבה. הוא גם זיהה את עצמו בשם מחלוף. הדבר התקבל יפה אצל התלמידים האשכנזיים. הוא הגיע למעמד הבכיר של מסדר־חדרים. נראה כי בתקופה זו התגבש אופיו של דרעי, ושם, כפעם הראשונה, הרגיש שהוא בבית.

בתקופה זו אירע גם המאורע החשוב הבא בחייו של דרעי: הוא הכיר את הרב עובדיה יוסף — היכרות שעמדה לשנות את כל מסלול חייו.

● ליד הסלון

בחורי־הישיבה החרדיים לא אהבו את הרב עובדיה יוסף, בלשון־המעטה. הוא סימל בעיניהם את כל הפסול במחנה הדתי. הוא היה הרב הראשי הספרדי, לצידו של הרב האשכנזי שלמה גורן.

בעיני המחנה החרדי, רב ראשי אינו אלא פקיד של מדינת־ישראל הציונית, אדם שמכר את נישמתו למנגנון החילוני.

אמנם, עובדיה יוסף נחשב קצת יותר מקורב למחנה החרדי מאשר גורן, אבל גם אליו התייחסו בחורי־הישיבה בזילזול. בקרב האברכים של ישיבת־חברון שוררת אווירה שחצנית למדי. הם רואים בעצמם מעין סיירת־מטכ"ל של המחנה הדתי. גם דרעי נדבק באווירה זו.

כשבא דויד יוסף, בנו של הרב הראשי, ללמוד בישיבת־חברון, סבל קשות. היה עליו לגונן על אביו מול התקפות בלתי־פוסקות. הוא ניסה להתקרב לדרעי, אחיו־לעדה, הצעיר ממנו בשנתיים, אך לא הצליח. עד שהציע לדרעי הצעה שאי־אפשר היה לסרב לה.

לעובדיה יוסף, כך אמר לדרעי, יש בן נוסף, משה, הלומד בכיתה ה'. האב רוצה שבנו זה יקבל שיעורים פרטיים. דויד הציע את הג'וב לדרעי.

כבר אז התגלה דרעי הצעיר כאיש־מיקוח מעולה. „כמה כסף?" שאל.

„כסף? מה כסף?" תמה דויד יוסף, „זה הבן של עובדיה יוסף."

„מה איכפת לי הבן של עובדיה יוסף!" השיב דרעי, „אני צריך כסף!" ואכן, היה דרוש לו כסף לחליפות. הוא גם העמיד תנאי חצוף נוסף: „לא אסע באוטובוס!" הוא דרש שבכל יום יבואו במכונית לאספו מן הישיבה, ויחזירו אותו במכונית.

וכך היה. במשך ארבע שנים בא הנהג מדי יום, בשעת ארוחת־הערב, ואסף את דרעי לבית הרב עובדיה יוסף. דרעי לימד את בן הרב, והשתכר כמה מאות דולארים בחודש — הון עתק בשביל בחור־הישיבה העני. הוא היה בן 17 כאשר התחיל בכך, והשיעורים נמשכו עד סמוך לחתונתו, כשהבן משה סיים כיתה ח' ונכנס ל„ישיבה קטנה".

ביתו של הרב יוסף צנוע. יש בו שני חדרים, סלון ועוד חדר קטן. הכל מלא בספרים. הרב ישב כל היום בסלון וכתב, ואילו דרעי לימד את הבן בחדר הקטן הסמוך, שם שמע כל מילה שנאמרה על־ידי הרב.

לא היה לו קשר עם הרב, מלבד אמירת שלום. פעם בשבועיים־שלושה היה הרב קורא לו, שואל כמה שיעורים נתן, מוציא איזה ספר מן הספריה הענקית, מוציא מתוכו כסף ומשלם.

הספריה הענקית של הרב משמשת גם כארכיון וככספת. כל מיכתביו ומיסמכיו של הרב פזורים בתוך הספרים, וכך גם שטרות הכסף. הרב יודע היכן נמצא כל אחד מ־15 אלף ספריו, ואם מישהו הזיז ולוא כרך אחד, הוא מבחין בכך מייד.

בהדרגה נכנס דרעי לעניינים. כשהיתה לו הזדמנות היה מוציא ספרים ומעיין בהם, לא כדי לדעת מה כתוב בהם, אלא כדי לקרוא את המיכתבים המאוחסנים בהם ואת ההערות על הספר שרשם הרב בכתב־ידו בשוליים („זה חמור!")

אלי דסה, העולם הזה

אסתר דרעי בביתה בבת־ים

(המשך מעמוד 11)

במשך הזמן התקרב דרעי לרב עובדיה יוסף, הרשים אותו יותר ויותר, ונראה שגם הרב שם לב לאברך הצעיר שהסתובב בביתו.

היתה זאת תקופת־התמחות לדרעי. בעודו מלמד את משה, הקשיב למה שמתרחש בסלון — ושם התרחש הרבה. רבנים ופוליטיקאים באו אל הרב, ישבו בסלון ודנו בכל ענייני המדינה והציבור הדתי.

בהדרגה התחילו דרעי והבן דויד מתערבים בענייני הרב, מציעים לו הצעות. כך החלה, כמעט בלי משים, קאריירה ציבורית.

באותה שעה נוצר גם יחס בין דרעי הצעיר ואשתו של הרב, הרבנית מרגלית יוסף. הוא קרא לה „אמא קטנה". הוריו שלו גרו בבת־ים (רק בקרוב יעברו משם לירושלים). הם היו רחוקים. דרעי בילה הרבה שבתות בבית הרב יוסף, והתחיל להיות בן־בית, במשך כמה שנים, עד שהתחתן.

● צעירה בשם יפה

אריה דרעי התחתן בגיל 21. זה היה הגיל הנכון. בחור־ישיבה שאינו מתחתן עד גיל 21־22, מתחילים לבדוק מדוע אינו מתחתן.

בישיבת־חברון אין כיתות, אלא יש „ועד־ים". מכיוון שדרעי למד תמיד עם מבוגרים ממנו, היה ב„ועד" של בני 23, 24 — ואלה כבר היו בשלב של התחתנות.

איך מתחתן בחור־ישיבה? כשיוצא שמו של בחור כי בא זמנו להתחתן, נודע הדבר לחברים, רבנים ומכרים מתחילים להתעניין. הבחור עצמו מתחיל לשאול ולברר למי יש אחות.

כשמציעים לבחור שידוך והוא נותן תשובה חיובית, קובעים פגישה. היא נערכת בדרך כלל בטרקלין של בית־מלון, אלא אם כן הבחורה שמרנית במיוחד. אז נערכת הפגישה בביתה.

הפגישה במלון, בדרך כלל בשעה 8 בערב, על ספל קפה, יכולה להימשך שלוש־ארבע שעות. הרגעים הראשונים יכולים להיות מביכים, אך לאחר מכן השיחה קולחת בדרך־כלל בטיבעיות. כל אחד מהשניים כבר בא מוכן, ויודע הכל על זולתו. הבחור יודע היכן לומדת הבחורה, מה הציונים שלה, מי הם אחיותיה וגיסיה. בפגישה עצמה אין קובעים דבר. אם הבחור רוצה בבחורה, ולהיפך, מודיעים על כך לאיש ששידך.

דרעי הצעיר עבר ארבע־חמש שיחות כאלה. יש בחורים שעברו עשרות.

אחיו הבכור של דרעי, יהודה, התחתן לפניו ולמד בכולל, אחרי הישיבה. הוא התעניין וגילה כי לחברו יש אחות בגיל המתאים. הוא הציע אותה לאחיו.

דרעי לא כל־כך רצה. הבחורה לא למדה במיכללה יוקר־תית, כמו בית יעקב. אבל הוא הסכים להיפגש איתה פעם אחת. הפגישה נערכה בבית אחיו. אחריה באה עוד פגישה ועוד פגישה, שבע, שמונה, תשע. אחרי חודשיים החליטו להתארס. הוא הביא אותה אל הוריו וביקר אצל הוריה. הרבנים קבעו תאריך לחתונה, וגם את התנאים הכלכליים — מי נותן מה. בתקופת־האירוסין נפגש הזוג הרבה יותר.

הכלה, יפה־איווט, נולדה בצרפת. היא צעירה בשנה אחת מבעלה. אביה נולד במארוקו אך כיהן כרב בפאריס, ושם נולדה. ב־1969 עלתה המישפחה ארצה, קיבלה דיור בשכונת עיר־גנים ושם כיהן האב כרב שכונתי.

לזוג הצעיר לא היה היכן לגור. מישפחת הכלה, על 10 ילדיה, קיבלה עם עלייתה שתי דירות קטנות. בינתיים גדלו הילדים והתחתנו. דירה אחת היתה ריקה, ולשם נכנס הזוג הצעיר.

זה היה סלאם אמיתי — מין שיכון רכבת, כשלכל בלוק שבע כניסות, ובכל כניסה שמונה קומות. הדירה היתה ישנה ומוזנחת. „אבל כשטוב לזוג צעיר", אמר דרעי באחת ההזדמנויות, „לא חשוב איפה הוא גר."

ולזוג דרעי היה טוב ביחד. הבעל והאשה התקינו את הכל במו ידיהם. לא היו להם רהיטים. הם השיגו מקרר משומש מכאן, תנור־גז משומש משם.

לא היו דודי־שמש בשכונה, מפני שהם היו יקרים. אחד השכנים זרק דוד חשמלי ישן. לילה לפני החתונה הלך דרעי עם חבר מהישיבה, לקחו מיטה ישנה של הסוכנות, ניסרו את מוטות־הברזל, חיברו אותם לקיר והשכיבו עליהם את הדוד. אבל דרעי הפעיל את הדוד הזה רק פעם אחת. היו דרושות שש שעות כדי לחמם בו את המים לאמבט, והחשמל היה יקר מדי. מאז התרחצו במים שחיממו על כירת־הגאז.

החתן בן ה־21 עבר לכולל. יש כוללים המשלמים לאברכים יותר, ויש המשלמים פחות. דרעי בחר בישיבת־מיר, הגדולה בירושלים. בישיבה זו הלימודים אינם פורמליים, וכל אחד קובע לעצמו את סדר־לימודיו.

אריה ויפה דרעי: אחות של חבר בפגישה בלובי המלון

המילגה היתה בערך בסך 100 דולר לחודש. מזה ניתן לחיות רק בצימצום רב, אבל דרעי הצעיר היה מאושר.

● ההתנחלות של אורי זוהר

אחרי החתונה ניתק הקשר עם הרב עובדיה יוסף. החיים עשו את שלהם.

אמנם, יפה דרעי עבדה כמה שעות בשבוע בהוראה והר־וויחה מעט כסף, אבל התנאים היו קשים.

ואז בא אורי זוהר והציע הצעה מפתה. הוא החליט להקים התנחלות, מעלה־עמוס, כ־30 קילו־מטר מירושלים, ליד תקוע, מולדתו של הנביא עמוס. זה היה במקום שכוח־אל במידבר יהודה.

החרדים ובעלי־התשובה, רובם אמריקאים, החליטו לנסות את כוחם בהתנחלות. הם חיפשו אברכים כדי לפתוח כולל במקום. הם שילמו 300־350 דולארים, פי שלושה ממה שקיבל דרעי בכולל הירושלמי. חוץ מזה קיבל קרוואן.

ההתנחלות קמה בחגיגה גדולה, בגל של התלהבות. אריאל שרון נכח בחג העלייה לקרקע. אבל זה היה שיגעון.

אמנם, מבחינתו של דרעי היתה זאת עלייה ניכרת ברמת־המחייה. אחרי הדירה הישנה בשכונת־העוני, היה הקרוואן המודרני, המצוייד במיזוג־אוויר, בבחינת לוקסוס. אולם לא היו מים, לא היה חיבור לרשת החשמל, הגנרטור הקטן התקלקל לעיתים קרובות, החום הגיע ל־40 ואף ל־45 מעלות.

המתנחלים התחילו באימונים להגנה עצמית. המפקד המר־חבי היה יהושע בן־שושן, אחד מעצורי המחתרת היהודית, טיפוס תימהוני שלמד קבלה. הוא היה בעבר חייל אצל אריאל שרון, וגם נפצע. הוא היה מעיר את דרעי באמצע הלילה כדי לדבר איתו על מלכות־יהודה.

במעלה־עמוס נולדו לדרעי שני ילדים. הוא חי שם במשך שלוש שנים, ושם גם התחילה הקאריירה הציבורית שלו. מכיוון שהיה צורך לטפל בענייני היישוב, ולא היה מי שיעשה זאת, הפך דרעי למזכיר. הוא התרוצץ בין הסוכנות היהודית והמועצה האיזורית גוש־עציון. אבל כשהחלו העניינים מס־תררים התחילו מילחמות־היהודים בין המתנחלים. דרעי הח־ליט שאין זה המקום בשבילו.

הזוג השיג דירה ברמות בירושלים וחזר לעיר ב־1983. אחרי שני הילדים — הבת שימחה והבן יעקב — היתה יפה דרעי שוב בהריון, בחודש השמיני. הבת שיפרה כבר נולדה בירושלים. דר־עי חזר ללמוד בכולל ירושלמי.

באותם הימים הודח הרב עובדיה יוסף מכהונת הרב הראשי, הראשון־לציון. השר משה ניסים דאג לכך שלא ייבחר מחדש. בין אביו של השר ניסים, הראשון־לציון הקודם יצחק רחמים ניסים, ובין יוסף היתה קיימת איבה, מאז שיוסף ירש את ניסים. ביום שהודח יוסף, עלה משה ניסים על קבר אביו ובישר לו שנקם את ניקמתו.

לגבי יוסף היתה ההדחה עצמה, והצורה שבה זה נעשה, מכה קשה מאוד. מה גם שתלמידיו הם שבאו במקומו. הוא ישב בביתו, זועף ומר־נפש, מקטר ומקנטר. רבים מבאי־ביתו הת־רחקו ממנו והתחילו להתקרב לצלחת החדשה.

אריה דרעי בא לביתו ועודד אותו. היחסים שחושלו אז, ברגעים הקשים ביותר לרב, הביאו במישרין לשלב המכריע הבא בחייו של דרעי: הקמת ש"ס.

● אשכנזיה צולעת

בחירות שנערכו ב־1983 בעיריית ירושלים קרה משהו מעניין. שתי קבוצות ספרדיות חרדיות מרדו בא־גודת־ישראל והקימו רשימות עצמאיות. אחת מהן היתה ש"ס.

ש"ס היא צירוף של אותיות־בחירות, שנבחרו בחוכמה: ה־שם ש"ס כולל את האות המסורתי של הספרדים („שומ־רי־תורה ספרדיים"), והוא בעל צליל קרוש — ש"ס („שישה סדרים") הוא שם נרדף לתלמוד. הרשימה זכתה בניצחון מה־מם: שלושה מנדטים במועצת־העירייה.

לרב עובדיה יוסף היה רק קשר רופף עם הר־שימה. לאריה דרעי לא היה שום קשר עימה. מכי־וון שהיה רשום כתושב מעלה־עמוס, לא היתה לו כלל זכות־בחירה בירושלים.

גם סיגנון הרשימה, שהיה עדתי־חריף, לא מצא חן בעיניו. הוא לא אהב התבטאויות כמו זו של אחד מדוברי הרשימה בטלוויזיה, שדיבר על קיפוח הספרדים ושהביא כדוגמה את הטענה ש„אשכנזיות לא מתחתנות איתנו. רק אשכנזיה צו־לעת מתחתנת עם ספרדי."

אבל דרעי היה מאז ומעולם איש מציאותי, וניצחון כזה של רשימה עדתית ספרדית פתח אופקים חדשים. הוא שמע שאנ־שי ש"ס עוברים בארץ ואוספים חתימות לקראת הבחירות לכנסת ה־11, שהיו עתידות להיערך ב־1984.

מנהיגי אגודת־ישראל החלו חוששים מפני המהפיכה הס־פרדית. הם הבינו שיש לרב יוסף סמכות מכרעת בציבור זה. על כן באו אליו והציעו לו הצעות מפתות: שייכנס למועצת גדולי־התורה, שיקימו לו בית־כנסת, שיבטיחו לו מקום שלי־שי או רביעי ברשימת האגודה לכנסת. כל מה שהיה מוקצה מחמת מיאוס בעיני אגודת־ישראל במשך 40 שנה הפך פתאום קביל.

דרעי, שהיה צמוד לעובדיה יוסף, חידד את אוז־ניו. בדעתו עלה רעיון פשוט: אם זה טוב בשבילם, למה זה לא טוב בשבילנו? הוא הציע לעובדיה יוסף: „הבה נעשה זאת אנחנו!"

אנשי ש"ס הסכימו לקבל על עצמם את סמכות הרב יוסף. דרעי פעל כאיש־אמונו של הרב. אך היה ברור לו כי לא די בעובדיה יוסף, אם רוצים להקים רשימה שלא תהיה עדתית צרה. כמעט אוטומטית עלה שמו של הרב אליעזר שך.

לכאורה, הרבנים יוסף ושך הם כבשר וחלב. יוסף, רב ראשי לשעבר, רחוק משך, שהוא מרא־שי הציבור החרדי המואס ברבנות הראשית. אך־לם היו בין השניים כמה מכנים משותפים.

ראשית כל, שניהם היו ממורמרים. יוסף הודח, והרב שך היה נתון במצב של מילחמה בחסידים. שנית, לשך היתה גישה לציבור הספרדי. בעוד שהאדמו"רים וחסידיהם הסתגרו בחצ־רותיהם, טיפח שך דור שלם של תלמידים מיזרחיים. שלישית, מבחינה דתית ולאומית היו להם דיעות דומות.

דרעי החליט ליצור את הקשר בין השניים. הוא לא הכיר כמעט את הרב שך, ורק ביקר אצלו פעם אחת כדי לקבל ממנו ברכה לנישואיו. אך הוא הכיר את מזכירו האישי של הרב שך. הוא טילפן אליו ואמר: „אני אריה דרעי. אני מטפל בעניין ש"ס. אני רוצה שתסדר לי פגישה אצל הרב שך."

המזכיר, יחזקאל אסחייק, ספרדי, הסכים, אך ביקש לדבר איתו תחילה בעצמו. השניים קבעו פגישה על המידרכה, לפני בית הרב שך בבני־ברק. שם עמדו ושוחחו משעה 2 אחרי־הצהריים עד שעה 11 בלילה. נוצרה ביניהם כימיה.

בשעה 11 עלו השניים לרב. תחילה אמר הרב שך שהש־קפותיו רחוקות מהשקפות הרב עובדיה יוסף כמיזרח ממערב, אך בהדרגה השתכנע.

ברגע שהסכים, הורה הרב שך לשלושה רבנים ספרדיים,

מנאמניו, להקים יחד עם הרב עובדיה יוסף את „מועצת חכמי־התורה", בניגוד ל„מועצת גדולי־התורה" של אגודת־ישראל.

כך נוצרה המאסה הקריטית: היוקרה של חכמי־התורה, המישקל הסגולי של הרב שך וראשי־הישיבה שסרו למרותו, וההמונים של הרב עובדיה יוסף. קם כוח חדש במדינה.

● אדם כמו הרצל

כבר בשלב מוקדם זה הוכיח דרעי את יכולתו. אחרי שיצר את החיבור בין שני הרבנים, ניגש למלאכה הבאה. הוא סילק מש"ס את כל מקימי הסיעה בירושלים. הוא לא הכניס איש מהם לרשימת המועמדים לכנסת. הדבר עורר התמרמרות עצומה כלפי הצעיר בן ה־25, שהתגלה לפתע כבוס של המיפלגה.

גם דרעי עצמו לא נכנס לרשימה. באותו רגע לא חלם עדיין על קאריירה פוליטית. שאיפתו היתה להיות ראש־ישיבה. בחוגים שבהם חי, העיסוק הפוליטי לא נהנה מיוקרה רבה.

הבעייה הגדולה היתה למצוא אדם שיעמוד בראש הר־שימה. בזה אחר זה פסלו דרעי ועובדיה יוסף את כל האנשים הבולטים. לבסוף, מתוך יאוש, בהתקרב מועד הגשת הרשי־מות, אמר דרעי לרב: „בוא ניקח רשימה של כל רבני הארץ, ונבחר באחד מהם."

לעובדיה יוסף היתה רשימה כזאת במגירתו, עוד מהימים שבהם כיהן כרב ראשי. רבים מן הרבנים עברו אצלו קורסים של השתלמות. כשעברו השניים על השמות, בזה אחר זה, עצר דרעי ליד שמו של הרב של רעננה, יצחק פרץ.

דרעי לא הכיר את פרץ היטב. אך הוא ידע שהוא נואם טוב, בעל נימוסים והופעה אצילית, אדם ייצוגי, בעל דימיון מסו־יים לבנימין זאב הרצל, שאין לו שום עבר פוליטי, ושעל כן לא דבק בו רבב.

עובדיה יוסף היסס, ולבסוף קיבל את ההצעה. דרעי טילפן לרב ברעננה וביקש ממנו לבוא מייד. פרץ, שלא ידע מה רוצים ממנו, ביקש לדעת את הסיבה. „אני לא יודע, בוא מייד," אמר לו דרעי. יתכן מאוד שפרץ בכלל לא ידע, באותו רגע, מי זה דרעי.

כשבא לרב יוסף, נאמר לו בפשטות: אתה תהיה מס' 1 ברשימה. פרץ לא התלהב, התחנן על נפשו, אך דבר לא עזר לו. הוראת הרב יוסף דינה כפקודה.

מכיוון שלא היה לפרץ מושג על ש"ס ועל פוליטיקה, ביקש מדרעי הבטחה שיישאר לצידו לפחות בחודשים הראשונים. דרעי הבטיח. בין השניים נוצרה כימיה.

פרץ לא הכיר איש מן הנפשות הפועלות, מלבד היכרותו עם הרב עובדיה יוסף. הוא לא הכיר את חברי מועצת חכמי־התורה, את הרב שלום כהן, את הפעילים. מאז שנכנס לתפ־קידו ברעננה, אחרי נישואיו, ניתק ממרכזי־החיים החרדיים בירושלים ובבני־ברק.

באופן קרחתני חוברה רשימת־המועמדים לכנסת. פרץ לא הכיר את הבאים אחריו. המאמץ כולו היה מלווה בבלגאן

צבי פרידמן, סטודיו 23

דרעי מנשק את יצחק פרץ

ישראלי אופייני, בעיות ואילתורים. לא היה כסף לפיקדון שבעלי רשימה חדשה חייבים להפקידו על־פי חוק. מניין לוק־חים 2500 דולר? דרעי הסתובב, לקח 200 דולר מזה ו־300 מזה, והתחייב לפני כולם להחזיר אישית את הכסף. לאברך המשתכר 300 דולר בחודש זה לא היה קל.

שתי דקות לפני השעה 11 בלילה, מועד סגירת הדלתות, הופיע דרעי בלישכת ועדת־הבחירות בכנסת והגיש את הר־שימה — אוסף של חוברות בלתי־מסודרות של חתימות. הכל דמה להגשת רשימת ר"ץ, 10 שנים לפני כן, בנסיבות דומות.

הרשימה ניצלה — אך רק לשעה. כי היועץ המישפטי של הוועדה גילה בה פגם עיקרי: הרב פרץ לא התפטר בזמן, כפי שדורש החוק, והוא פסול כמועמד.

למסובים בביתו של עובדיה יוסף היה נרמה שהכל אבוד. דרעי נטל לידיו את חוק־הבחירות, קרא אותו במהירות והרים את שפופרת הטלפון. הוא חייג לביתו של יו"ר הוועדה השופט גבריאל בך. „הוא יקה ובוודאי ישן בשעה זו," אמר למסובים. אך השעה היתה שעת־חירום.

באוזניו של שופט בית־המישפט העליון השמיע דרעי טי־עון, שיכול היה לעלות רק במוח תלמודי מפולפל. בחוק כתוב ש„רב בשכר" חייב להתפטר במועד מסויים. לגבי הנשיא, הפקידים ושאר בעלי־התפקידים המוזכרים באותו הסעיף לא נאמר שהם מכהנים „בשכר". מכאן, אמר דרעי לשופט בניגון תלמודי, שאם רב יוצא לחופשה־ללא־תשלום, הוא פטור מחו־בת ההתפטרות במועד.

בך נהנה. „עורך־דין דרעי, זוהי טענה טובה," חייך. היו דרושות חוות־דעת מישפטיות, ובסוף שוגר מיכתב ל„עורך־דין אריה דרעי" ובו אישור הרשימה. לפני כן עוד היה צורך לסלק תקלות אחרות, כגון חתימות בלתי־כשרות שנאספו בחיפזון, ועוד.

„אולי אתה לא אוהב את זה, אבל בזכותך קיי־מת ש"ס!" אמר דרעי כעבור שנים לשופט בך. יתכן מאוד שבלעדי יחסו הליברלי של השופט יוצא־גרמניה, לא היתה קמה הרשימה הספרדית.

● דרעי או דריער

מערכת־הבחירות של ש"ס היתה מבולגנת אף היא, אבל היא נישאה על גלי ההתלהבות של ציבור חדש. במוצאי יום־הבחירות הסתבר כי זכתה בארבעה מנדאטים.

„היינו כהלם," אמר אחד מראשיה. „ישבנו המומים. איש לא האמין שזה יקרה." ש"ס זכתה ב־63,605 קולות ובארבעה מנדאטים — כמו המפד"ל הוותיקה, ופי שניים מאגודת־יש־ראל.

באותו הרגע השתנה הכל. תוך דקות טילפנו שימעון פרס ויצחק שמיר, והחל החיזור הגדול אחרי המיפלגה החרדית, שהפכה בן־לילה לכוכ־בת הפוליטיקה הישראלית.

התחיל מישחק־הקואליציה. הוא נמשך חודשים. בממשלת־אחדות־לאומית יכלו ש"ס והמפד"ל לקבל רק תיק אחד כל אחת. אבל המפד"ל לא יכלה לוותר על מישרד־הדתות ועל מישרד־הפנים.

במשא־ומתן הממושך כיכב דרעי. באחד הימים קרא איש־המפד"ל, רפאל בן־נתן, בייאוש: „שמך לא צריך להיות דרעי, הוא צריך להיות דריער (מסובב, תככן)!"

ש"ס היתה מעוניינת, כמובן, רק בתיק־הדתות. המפד"ל ידעה זאת, והציעה לה את תיק־הפנים, מתוך ביטחון שש"ס תסרב. ואז, ברגע המכריע, הדהימה ש"ס את המפד"ל ולקחה את תיק־הפנים, שהיה בידי המפד"ל במשך שנים כה ארוכות.

למפד"ל לא היתה ברירה. תיק־הדתות היה חשוב לה יותר. תלויים בו הג'ובים של אלפי חבריה. היא מסרה את תיק־הפנים לש"ס.

לפתע עמדו ראשי ש"ס כשבידיהם תיק שהם לא חלמו עליו, ושלא ידעו מה לעשות בו — תיק מינהלי ומיקצועי מובהק.

דרעי טען לאחר־מכן לא־אחת שהוא רצה אז לחזור לכולל. כשחגג פרץ את כניסתו לתפקיד שר־הפנים במסיבה, לא הו־פיע בה דרעי. הוא לא רצה שיקחו אותו בחשבון לתפקיד יועץ לשר או לתפקיד דומה. „לא רציתי להיות פקיד," טען כאשר נשאל על־ידי עיתונאים.

פרץ טילפן לדרעי ושאל מה קרה. דרעי השיב שהכל בא על מקומו, הסיעה נמצאת בכנסת, פרץ הפך שר, והוא יכול לחזור לכולל.

אבל זה לא קרה, כמובן. עובדיה יוסף ופרץ לחצו עליו להתמסר למיפלגה. היה צורך להקים מיפלגה מסודרת, ודרעי הפך למזכ"ל שלה. כע־בור זמן־מה גם נדרש להצטרף למישרד־הפנים.

ואז פרצה השערוריה. היא נוגעת לאחת הנקודות הרגישות ביותר בציבור הישראלי. היא רודפת אחרי דרעי עד היום.

כשהיה בן 18, לא הלך דרעי לצבא. שרותו נרחה אוטומ־טית, כמי ש„תורתו אומנותו". כשחדל ללמוד והתמסר לפ־עילות ש"ס, היה עליו להתגייס. כאיש־מישפחה, אב לשני ילדים לפחות (היו לו אז שלושה) היה עליו לשרת שרות מקוצר. אבל בלהט הפעילות דחה את השרות שוב ושוב, עד שעמד להיות פקיד במישרד־הפנים ולא היה מנוס. כפי שהודה לאחר מכן: „רחיתי ודחיתי, והיה בזה טעם לפגם. אני מצטער על הרחייה שלי. טעיתי." הרחייה עד מעבר לגיל 25 היא שאיפשרה את השרות המקוצר.

באחד העיתונים צוטט כמי שאמר: „במילא אני אשרת בסוף רק ארבעה חודשים, כדי לצאת ידי חובה. לא צריך לעשות מזה עניין. לא אני האיש שיציל את המולדת."

יריביו של דרעי טענו לאחר מכן בפירסומים ובמיכתבים אנונימיים כי דחה את הגיוס במתכוון, כדי לקצר אותו. בסוף היה צריך לשרת רק ארבעה חודשים. נטען כי שרת בסך־הכל חודשיים, וכי גם אותם לא שרת בהנדסה קרבית, שאליה הוצב כבעל כושר גופני גבוה, אלא סידר לעצמו העברה לר־בנות הראשית.

דרעי הכחיש את כל הטענות. הוא הודה שכאשר קיבל את תפקיד מזכ"ל ש"ס, טילפן לחיים ישראלי, אז מנכ"ל מישרד־הביטחון, וביקש ממנו דחייה בחצי שנה. המנכ"ל אמר לו: „אין בעיות, עושים את זה לכולם." לאחר מכן, לפני שהתמנה כמנכ"ל מישרד־הפנים, התגייס. לדבריו שירת ארבעה חור־שים, בדיוק כנדרש. הוא עשה את הטירונות בבסיס של חיל־התותחנים בשומרון, והתנדב לשמור גם בשבתות. לאחר מכן הועבר כמש"ק לרבנות הצבאית, כמו כל טירון שיש לו הסמכה לרבנות, גם בעלי פרופיל 97. לדרעי היה פרופיל 72.

את הסמיכות לרבנות קיבל עוד לפני חתונתו, מידי הרב עובדיה יוסף.

לעיתון חדשות הגיעה שמועה כאילו חוזר דרעי בכל ערב מהבסיס הביתה. הם הציבו צלם ליד ביתו, כדי לתפסו. האיש ישב שם לילה־לילה עד שיפה דרעי ריחמה עליו והציעה לו אוכל. דרעי לא בא.

לעומת זאת צולם פעם כשבא במדים לנהל משא־ומתן על הכספים הייחודיים של ש"ס.

יצחק אלהרר, „סקופ 80"

שמיר בא להפציר ברב עובדיה, בליוויית דרעי ובנו יעקב*

* משמאל: עוזר השר, צבי יעקובסון. מאחורי השר: עוזרו יוסי שוויגר.

(המשך מעמוד 13)

חברי־הכנסת רפאל איתן ורן כהן הגישו הצעת־חוק האוס־רת למנות כמנכ"ל למישרד בממשלה איש שלא שרת שרות מלא בצה"ל. הצעת־החוק נעלמה בשקט.

הטירון בן ה־26, שהכל ידעו שהוא עומד להיות המנכ"ל של מישרד־הפנים, היה קוריוז בצה"ל. וכך, אולי, השרות שלו כולו. נותר טעם־לפגם, אך הדבר לא הפריע להמשך דרכו.

● ומי לא? מילוא!

בתקופה **הראשונה** של שרותו של יצחק פרץ כשר־הפנים המשיך המנכ"ל חיים קוברסקי בתפקידו. קוב־רסקי, איש המפד"ל, נהנה מיוקרה רבה, נחשב כפקיד בכיר לדוגמה, ואף קיבל עליו משימות דיפלומטיות.

אחרי זמן־מה זה נמאס לש"ס. המיפלגה התרגלה לשילטון, קיבלה ביטחון עצמי. היא רצתה בפירות: מישרות לחבריה, תקציבים למוסדותיה. בקיצור: מנכ"ל משלה. עובדיה יוסף נתן את הפקודה, ואחרי שדרעי מילא להלכה את חובתו כלפי צה"ל, הוא נכנס לתפקיד.

מקורביו טוענים שהוא קיבל את התפקיד בעל כורחו, ושלא השתוקק אליו כלל. יריביו טוענים כי חשק בתפקיד והפעיל לחץ כדי להשיגו.

כך או כך, חיש־מהר קרה מה שקורה במעט תמיד במיקרים כאלה: בין השר ובין המנכ"ל החד־ש החלו להיווצר מתחים אישיים. אחד העיתונים פירסם כתבה, שבה תואר דרעי כמי שהקים לבדו את ש"ס, וכמי שבחר ברב פרץ.

פרץ לא הגיב, אך הכל שמו לב לכך שיחסו לדרעי לא היה עוד כתמול־שילשום.

דרעי נכנס לתפקיד באוקטובר 1986. כעבור שלושה חוד־שים התפטר יצחק פרץ, על רקע סירובו לרשום את הגיורת סוזי מילר כיהודיה, כמיצוות בית־המישפט.

זאת היתה טעות. במיפלגה לחשו ששני הרבנים — יוסף ושך — יעצו לו להישאר בממשלה כשר־בלי־תיק. אבל פרץ לא רצה להיות שר־בלי־תיק. הוא האמין שאם יתפטר על קידוש השם, יחזור לתפקידו כעבור כמה שבועות על שטיח אדום.

דרעי, מפוכח כתמיד, אמר לו שזהו סיכון גדול מדי. אם יתפטר על רקע עקרוני, לא יוכל לחזור אלא אחרי שעקרונו יבוא על סיפוקו על־ידי שינוי החוק. לכך, לפי הערכת דרעי, לא היה סיכוי סביר.

אבל פרץ לא אבה לשמוע. הוא התפטר, ואריה דרעי נותר כשליט־יחיד במישרד־הפנים. אמנם מצבו היה לא־כל־כך נעים, כי נשאר בתפקיד למרות פרשת סוזי מילר, שבגללה התפטר השר, אך השר עצמו ביקש אותו להישאר, מתוך אמונה שיחזור תוך זמן קצר.

במיקרה כזה, עובר התיק אוטומטית לידי ראש־הממשלה. יצחק שמיר הפך שר־הפנים, ואז הופיע במישרד רוני מילוא.

הקרב בין דרעי ומילוא היה קצר ואכזרי. מבחינה מסויימת, היתה זאת טבילת האש של אריה דרעי.

יצחק אלהרר, 'סקופ 80'

דרעי והרב עובדיה יוסף ליד קבר הרב אבו־חצירא במצריים

מילוא היה סגן־שר במישרד ראש־הממשלה, מומחה בתכ־כים פוליטיים, פוליטיקאי משופשף, שליחו האישי של ראש־הממשלה. בעיניו, דרעי היה ילד פוליטי, מן הסוג שאוכלים אותו בארוחת־הבוקר. כשנוכח לדעת שטעה, זה כבר היה מאו־חר מדי.

דרעי לא נתן למילוא דריסת־רגל במישרד. מישרד־הפנים, קבע, שייך לש"ס, והתפטרות פרץ לא שינתה זאת. הוא לא נתן למילוא לישכה במישרד. אך מילוא, מומחה לפירסום, הופיע בציבור כבוס האמיתי של מישרד־הפנים, מעין שר־בפועל.

הקרב התחולל על רקע ילדי־בראזיל. בארץ התפרסם שדרע־י החרדי דאג לסמן את תעודות־הזהות של ילדי בראזיל בקידומת מיוחדת — 02. בעיתונים דובר על „טלאי צהוב". מילוא, שהריח הזדמנות טובה לפירסום חיובי, הופיע בכלי־התיקשורת והודיע כי הורה לדרעי לבטל את הרישום.

דרעי פעל במהירות ובנחישות. הוא הוכיח כי הקידומת 02 מסמנת את כל הילדים הישראליים הנולדים בחו"ל, אלפים רבים. אחר־כך הודיע כי אינו מקבל הוראות מסגן־השר מילוא, וכי הוא המחליט הבילעדי במישרד־הפנים. בסוף הלך לשמיר בליוויית יצחק פרץ, והעמיד אותו על עובדות־החיים: השתת־פות ש"ס בקואליציה מותנית בשליטתה במישרד־הפנים.

שמיר הבין את הרמז. מילוא הוצא מן המישרד, מוכה ומובס. מאז לא חזר עדיין לאיתנו. דרעי נשאר כשליט בילעדי — שר לכל דבר, מלבד התואר.

מילוא המוכה: „דרעי הוא האדם המסוכן ביותר במדינה!"

במהלך קרב זה קרה לדרעי עוד משהו: הוא עבר את טבילת־האש בתיקשורת. רפיק חלבי קרא לו כפלאפון באמצע סיור ותבע ממנו להתייצב בטלוויזיה לעימות עם דדי צוקר. המנחה היה מנשה רז. דרעי, שפחד מפני כלי־התיקשורת, היתנה שני תנאים: שיתייחסו אליו ברחמנות, בגלל חוסר־ה־ניסיון שלו, ושלא יצטרך להתווכח עם איש־ציבור שהוא חבר־כנסת. כלומר, שצוקר יגיד את שלו, ואז יינתן לדרעי להשיב.

השידור עשה היסטוריה. צוקר תקף במשך שש דקות את דרעי. כשסיים, השיב דרעי במשך תשע דקות. היה ברור שהוא שולט בחומר, והוא דיבר בביטחון עצמי רב. צוקר רתח ורצה לפרוץ לדבריו. מנשה רז לא איפשר זאת, בהסתמכו על מה שהוסכם מראש.

בשידור קצר זה למדו המוני ישראל להכיר בפ־עם הראשונה את אריה דרעי פנים־אל־פנים. ב־תום השידור היה ברור כי הוא נחל ניצחון מושלם. דרעי עלה על הבימה.

היתה לכך תוצאה אישית אחת: רז הרגיז באותו ערב את מילוא, וכתוצאה מכך נלקחה ממנו התוכנית.

● תישעה באב

המשבר **הבא** בחייו של אריה דרעי בא בתישעה באב תשמ"ח. היה זה משבר כפול.

ערב תישעה באב היה היום ה־101 לפני הבחירות לכנסת ה־12. דרעי רצה להתקדם, להיבחר לכנסת. אולם כדי להיות מועמד לכנסת חייב פקיד ממשלתי להתפטר לפחות 100 ימים לפני יום־הקלפי. היום ה־100 חל בשבת.

דרעי התלבט כפי שלא התלבט מעולם בחייו.

אילו התפטר, היה המישרד כולו חוזר לשליטת שמיר ומי־לוא, והופך לנחלת הליכוד. ש"ס היתה נשארת בלי כלום, מלבד נוכחותו של יצחק פרץ בממשלה כשר־בלי־תיק (מישרה שאליה חזר זמן־מה אחרי שהתפטר מהממשלה ומתפקיד שר־הפנים.)

החשבון הנגדי: אם לא יתפטר ולא ייכנס לכנסת, יסתכן בכך שיישאר בכלל בחוץ, אם ש"ס לא תיכנס לקואליציה הבאה.

השיקול האישי עמד מול השיקול המיפלגתי.

לפני־כן נכשל ניסיון להעביר חוק, שיקצר את תקופת־ההתפטרות ל־40 יום. חוק זה נתפר לצרכיהם של שלושה: דרעי עצמו, צחי הנגבי (אז ראש לישכת שמיר) ויוסי ביילין (אז מנכ"ל מישרד־החוץ). אולם הצעת־החוק טורפדה על־ידי הליכוד.

ברגע האחרון מצא דרעי פיתרון: הוא יתפטר ויעביר את תפקיד המנכ"ל לאיש־מיקצוע בלתי־מיפלגתי, דב קהת, שיש־מור עליו כפיקדון ושיקבל הנחיות ממנו.

לשם כך היה צורך בהסכמת שמיר. ואז למד דרעי להכיר פן אחר של ראש־הממשלה.

שמיר נעלם. אי־אפשר היה להשיג אותו. כשביקש דרעי פגישה דחופה עימו, ולוא לכמה דקות, הודיעו אנשיו שהוא עסוק. לבסוף, ממש באונס, הצליח דרעי לתפוס אותו ליד ביתו ברחוב בלפור לחמש דקות. הוא הביע את מישאלתו. שמיר פטר אותו בלא־כלום. הוא הבטיח לחשוב על הנושא. מכיוון שההחלטה היתה צריכה להתקבל תוך דקות ממש, היתה הרחייה בבחינת סירוב.

„לא צריך! עוד ניפגש!" אמר דרעי, בהתפ־רצות־זעם בלתי־אופיינית.

שני הרבנים — יוסף ושך — לחצו על דרעי שלא להתפ־טר. בעיניהם היה חשוב יותר להחזיק במישרד־הפנים. אחרי שדיבר עם יוסף, החליט דרעי לנסוע לרב שך כדי לשכנעו להניח לו להתפטר.

במכונית, בדרך לרב שך, הקשיב דרעי לרדיו, ונדהם. ה־רדיו גילה שהרב פרץ מודיע על התפטרותו מש"ס, ועל כוונתו להקים מיפלגה משלו. הוא האשים את דרעי בתככים נגדו וכילה בו את זעמו.

ההודעה זיעזעה את הרב שך, שנפגע קשה, מכיוון שפרץ לא אמר לו מילה לפני כן. גם הרב יוסף נעלב עד למעמקי נפשו. שניהם החליטו להדיח את פרץ מייד.

פרץ טען שהידיעה הודלפה נגד רצונו. בירור של דרעי העלה כי ההודעה באה מלישכת השר עצמו. אחד מעוזריו של דרעי התחזה כעיתונאי והקליט שיחה עם עוזרו של פרץ. האיש השמיץ את דרעי בחריפות ואישר שפרץ מסר את ההו־דעה על התפטרותו. כשהכחיש זאת פרץ, הושמעה ההקלטה באוזניו, והוא החוויר.

אותו יום שבת היה תישעה־באב אמיתי בבית הרב עובדיה יוסף. נראה היה כאילו עצם קיומה של ש"ס נתון בסכנה. ביום השישי כבר התפטר דרעי מתפקיד המנכ"ל, וגם עתידו שלו היה תלוי באוויר.

לבסוף חזר בו פרץ מאיומיו וביקש סליחה. דרעי שיכנע את הרב יוסף לסלוח לו. פרץ התמנה כיו"ר מטה־הבחירות של ש"ס, ודרעי נשאר במישרד־הפנים.

● האוגדות של הרב

למערכת **הבחירות** של 1988 נכנסה ש"ס כשכל הקל־פים היו נגדה.

הרב שך החליט להקים מיפלגה חרדית אשכנזית, כדי להת־חרות באגודת־ישראל. האשכנזים של ש"ס עברו לרשימה זו, „דגל התורה", אם כי שך נשאר גם פטרון של ש"ס.

המפד"ל העמידה בראשה את אבנר שאקי, בגלל מוצאו המיזרחי, כדי למשוך קולות מש"ס. התימנים הקימו רשימה עצמאית משלהם, ובראשה פורש מש"ס. הסקרים העניקו ל־ש"ס שניים־שלושה מנדאטים, וקבעו שהיתה אפיזודה חולפת.

המוראל בש"ס צנח. במטה שרר ריפיון־ידיים. הכל היה מוכן לתבוסה.

אז לקח דרעי את העניינים בידיו. מכיוון שבקושי דיבר עם פרץ, הקים מטה משלו. בן־לילה השתנה הכל.

דרעי האמין כי הכל תלוי ברב עובדיה יוסף. „הוא עצמו שווה שישה מנדאטים נטו," אמר לאנשי מטהו.

מכאן בא לו הרעיון לשכור מטוס ולהעביר את יוסף בשמיים ממקום למקום. אורי זוהר הוזעק להכניס חיים חדשים לשידורי־הטלוויזיה. המדינה כולה שמעה את תקיעת־השופר שפתחה את השידורים, וחזתה ברב עובדיה יוסף כשהוא מתיר נדרים בטכס דתי.

בעיני הציבור החילוני זה היה מחזה של ימי־הביניים, משהו פרימיטיבי, דוחה, פגאני. אולם בעיני הבוחרים של ש"ס זה נראה אחרת. השופ־רות היו כתותחים, והטכסים היו כהסתערות על יעד מבוצר.

לפני כן הצליחה אגודת־ישראל לגייס את הרבי מלובאביץ', אויבו של הרב שך, ואת חסידי חב"ד. החסידים עברו בארץ ואספו נדרים מפי הבוחרים, שהתחייבו להצביע בעד האגודה. הרב עובדיה יוסף פטר אותם מנדרים אלה.

התוצאה של מערכה מוזרה זו העידה על עצמה. ש"ס השיגה

ניצחון כביר: היא אספה 107,709 קולות ושישה מנדאטים, וכך הפכה למיפלגה הדתית הגדולה ביותר. על כך נוספה האחות האשכנזית שלה, דגל־התורה, עם 34,279 קולות ושני מנדאטים. ביחד הכפיל המחנה את כוחו.

אגודת־ישראל, למרות הרבי מלובאביץ' („משיח השקר!" בפי הרב שך) הגיעה רק למקום השני. היא זכתה ב־102,714 קולות ובחמישה מנדאטים. המפד"ל זכתה ב־89,720 קולות כלבד, שהיו שווים חמישה מנדאטים.

שום דבר מכל זה אף לא נרמז בסיקרי־דעת־הד קהל, שהוכיחו את עצמם בפעם המי־יודע־כמה כבלתי־מהימנים לחלוטין. המדינה היתה המומה.

בפרק הבא — פרק הרכבת הקואליציה —מילאה ש"ס תפקיד חשוב. במשך חודשיים נערכה התגוששות מורטת־עצבים. אריאל שרון, שידע כי רק בממשלה ימנית צרה יזכה בתפקיד המיוחל של שר־הביטחון, התרוצץ אצל הרבנים של אגודת־ישראל והמפד"ל. הרב עובדיה יוסף ואריה דרעי דגלו בממשלה צרה עם המערך.

ביום המכריע היתה ש"ס צריכה להופיע אצל נשיא־המדינה ולמסור לו את החלטתה. היא עשתה דבר שלא ייעשה: היא נתנה לנשיא לחכות, כי בינתיים ביקש יצחק שמיר פגישה עם הרב יוסף. הוא בא כמבקש, ויתכן כי היה זה רגע מתוק של נקמה בשביל דרעי.

שמיר הגיע לבית הרב בשעה 6 בערב. השיחה התנהלה כולה במישור המדיני. שמיר הבטיח חגיגית שהליכוד לא יפריע למהלכי־שלום. הוא קבע שהמערך אינו מסוגל לעשות שלום בלי הליכוד, וחזר על הסיסמה: רק הליכוד יכול.

עובדיה יוסף השתכנע מהנימוק הזה. בשעה 8.30 הלכה מישלחת ש"ס לנשיא והודיעה על תמיכתה בהקמת ממשלת־אחדות־לאומית.

היה זה אות לבאות. בשיחה מכרעת — וחשאית — זו הופיעה ש"ס כדבקה בעניין השלום.

אחרי מה שקרה ערב הבחירות, לא נותר ספק כי דרעי הוא האיש מס' 1 במיפלגה. הרב פרץ נאלץ להסתפק במקום השני, כשר זוטר, במישרד הפחות־מושך מכולם: המישרד לקליטת העלייה.

אריה דרעי הפך שר בכיר. שנתיים ורבע אחרי שהתמנה כמנכ"ל מישרד־הפנים, קיבל לידיו את תפקיד שר־הפנים.

הוא קבע כמה שיאים. כבן 29, היה השר הצעיר ביותר בממשלה זו, ובכל ממשלות ישראל מאז קום המדינה. הוא היה גם האדם היחידי שעבר בן־לילה מלישכת־המנכ"ל ללישכת־השר באותו המישרד.

את תפקיד המנכ"ל העביר למי שהוא רצה בו מלכתחילה: רב קהת, איש־מיקצוע שאינו איש ש"ס.

● רגליים גדולות

תכן שקפיצה זו לא היתה כל־כך קלה, אלמלא הוכיח דרעי את עצמו כאיש־מינהל מזהיר.

כשבא לראשונה למישרד־הפנים, שפכו עליו כלי־התיקשורת קיתונות של בוז. נכתב עליו שהוא אדם חסר־השכלה, שאינו יודע אנגלית, שאין לו שום ניסיון מינהלי. גם הפקידים במישרד ציפו לו בזילזול כמעט־גלוי. היה ברור להם שבא עסקן מיפלגתי, בחור־ישיבה, שיעסוק בענייני מיפלגה ודת ויניח להם לנהל את המישרד.

הספקנות היתה גרולה שיבעתיים מפני שדרעי בא אחרי קוברסקי עתיר־היוקרה, מיקצוען ואיש־תרבות שניהל את המישרד במשך שנים רבות. דרעי, אגב, לא גירש את קודמו, אלא נתן לו מינוי מכובד ולישכה במישרד, שם יושב קוברסקי עד היום מדי יום.

המנכ"ל החדש הפתיע את העובדים. הוא היה שונה מאוד מן האדם שציפו לו. לא זה בלבד שהתלבש יפה ודיבר עברית עכשווית, אלא שהתגלה כאיש־מינהל מובהק, מהיר־תפיסה עד להדהים, בעל זיכרון פנומנלי לעובדות ולמיספרים.

כישרון זה פוטר את דרעי מן הצורך להתכונן לישיבות. כאשר באים פקידים ואישי־ציבור ומרצים באוזניו הרצאות ארוכות, גדושות במיספרים, מקשיב דרעי, ושואל אחר־כך שאלה אחת או שתיים הממוטטות את הטיעון של הדוברים.

איש כזה יכול להרגיז. אולם אין זה קורה לדרעי. מכיוון שהוא אדם בלתי־פורמלי מאוד, שאינו נראה כמתנשא והמחייך חיוך ממזרי, אין הוא רוכש אויבים. לבעלי־שיחו הסתבר שאין אצלו חוכמות, שבתפיסתו המהירה הוא מאתר את הבעיות האמיתיות, וניגש לפיתרונן המעשי.

תוך זמן קצר הביא דרעי לקונסולידציה של חובות 150 רשויות. רחבעם („גנדי") זאבי, שדיעותיו הפוליטיות רחוקות מאוד מדיעותיו, הביא לפניו את בעיות המוסיאון שלו, ואחר־כך העיר: „גבון וצ'יץ' לא פתרו את הבעיות במשך שלוש שנים. דרעי פתר אותן בבוקר אחד."

סיפור לדוגמה: דרעי בא לביקור בבאר־יעקב. במשך שבועות הכינו במועצה המקומית ניירות. הגיזבר הכין את ההרצאה שלו במשך שבוע. הוא פירט באוזני דרעי את כל עשרות הסכומים של תקציב המועצה.

דרעי הקשיב מבלי לרשום דבר. כשגמר הגיזבר אמר דרעי פסוק אחד: "בחשבון שלך חסר חצי מיליון."

כך גם ביום שבו שקל דרעי את התפטרותו מהמישרד, ערב הבחירות לכנסת. הוא הורה להכין את הכל לעזיבתו, להביא לפניו לחתימה את כל העניינים שנשארו פתוחים. דויד קאפח, סגן־המנהל לענייני־תקציבים, הכין במשך יומיים ערימה אדירה של ניירות. דרעי עבר עליהם בשתי דקות. הוא עצר כשהגיע למיסמך שנגע לביוב במיגדל־העמק. „את זה כבר נתנו," אמר. הוא זכר פגישה שהיתה שנה לפני כן.

כעבור חמישה חודשים, כשהופיע בכנסת כשר־הפנים החדש, אמרה לו ח"כ עדנה סולודר: „אני מקווה שתצליח להיכנס לנעליים הגדולות של קודמך."

השיב השר החדש, במידה מסויימת של חוסר־צניעות: „הרגליים שלי גדולות יותר."

● חיוך ממזרי

גילו הצעיר של השר ואופיו הטביעו על לישכת שר־הפנים חותם מיוחד.

מעל לכל, דרעי הוא סוס־עבודה. כמנכ"ל הוא עבד מדי יום מ־ 8 בבוקר עד 1 או 2 בלילה. עכשיו הוא מכריח את עצמו לסיים בחצות. בערב־שבת הוא מגיע הביתה דקה או שתיים לפני כניסת השבת. את אשתו יפה וארבעת ילדיו (שימחה בת ה־8, יעקב בן ה־6, שיפרה בת ה־4 ואסנת בת ה־2) הוא רואה רק מעט.

אין הוא מסוגל לבזבז זמן. אין אצלו שיחת־חולין SMALL TALK. אין הוא הולך למסיבות. השנה בא למסיבת יום־

האב אלי דרעי לוחץ את ידו של יצחק שמיר

המהפכה המצרית כמחווה לרגל ביקורו במצריים, אך זה היה חריג.

פעם עישן שלוש חפיסות־סיגריות ביום. באחד הימים הפסיק בבת אחת. עכשיו הוא מעשן מיקטרת.

נרמה שעם כניסתו לתפקיד חל במנגנון הממשלתי הבכיר גם שינוי של דורות. אין ספק שהוא הביא עימו סיגנון חדש, צברי, למרות שנולד במארוקו ולמרות הרקע החרדי.

כך, למשל, מסוגל השר להודות פומבית בטעויות — תכונה נדירה בזירה הפוליטית הישראלית. הוא הודה שטעה כאשר דחה את גיוסו. הוא הודה גם בטעויות אחרות.

למשל, כאשר נודע למחרת הבחירות כי התנועה האיסלאמית כבשה את עיריית אום־אל־פחם, אמר דרעי „עוד נתגעגע לרק"ח!" הוא הגדיר את הפעילים המוסלמיים כאויבי־המדינה, אף שלא הכיר אותם כלל.

כעבור כמה חודשים החליט לבקר באום־אל־פחם. בינו ובין ראש־העירייה המוסלמי נוצרה שפה משותפת. יתכן שהיה להם בסיס אידיאולוגי משותף בזיקתם לדת. הוא דיבר איתו בצורה עניינית. אחרי דברי־הברכה של המארחים, ביקש דרעי פומבית סליחה על התבטאותו הבלתי־שקולה, והבטיח לעירייה יחס ענייני וחיובי, כל עוד לא תעסוק בפוליטיקה.

מעולם לא דיבר שר ישראלי בצורה כזאת אל קהל ערבי.

היחס לנשים במישרד־הפנים אינו שונה מזה השורר במישרדים חילוניים. בסביבת השר עובדות נשים רבות, ואין הן מקפידות דווקא על לבוש „צנוע". אבל דרעי לעולם אינו מושיט יד לאשה.

אחת ההאשמות המוטחת בפני דרעי היא השתלטות דו־מישפחתית — מישפחת יוסף ומישפחת דרעי.

בתו של הרב עובדיה יוסף, יפה יוסף, היא מנהלת לישכת שר־הפנים. דויד יוסף, בנו של הרב, מונה כחבר הנהלת אל המעיין — המכשיר הכלכלי־חינוכי המרכזי של ש"ס. (בן אחר של הרב, יעקב יוסף, שהיה ח"כ בכנסת הקודמת, הפסיק להופיע שם אחרי שתי ישיבות, וחזר ללמוד תורה.)

יהודה דרעי, אחיו הבכור של השר, מונה אף הוא כחבר אל המעיין, והוא משמש גם כמלווה הרב יוסף בסיוריו בארץ. שלמה דרעי, אח אחר, הוא שותף במישרדו של דויד גלאס, לשעבר מנכ"ל מישרד־הדתות מטעם המפד"ל, שהוא היועץ המישפטי של ש"ס, ושליווה את יוסף ודרעי בביקור במצריים. שלמה דרעי הוא גם חבר הוועדה המחוזית לבניין ערים בירושלים.

יחסו של דרעי לתיפקוד הממשלה והכנסת דומה לזה של בני־גילו. באווירת־הדיבורים בכנסת אין הוא מרגיש בנוח. כשהוא צריך להשיב על הצעה לסדר־היום ומחכה חצי־שעה או שעה לסיום הדיבורים של הנואמים הקודמים, ניכר חוסר־הסבלנות שלו היטב.

כשנשאל על־ידי המראיין גידעון לוי מהארץ איך הוא מרגיש בממשלה, השיב: „תראה, בתפקידי כשר־הפנים אני מרגיש טוב מאוד. זה הרי מישרד שאני מכיר מצויין. בממשלה אני מרגיש קצת... שזה לא זה. כל־כך הרבה אנשים נאבקים להיכנס לממשלה, ולמעשה הישיבות מאוד קצרות, הנושאים האמיתיים והבעיות האמיתיות של המדינה לא נידונות בממשלה. אני לא מרגיש שיש עבודה משותפת, או איזו עבודת־מטה.

„אני לא יודע מה היה בממשלות קודמות. אני חשבתי שישיבת ממשלה צריכה להיות ישיבה שתופסת איזה נושא ויושבת עליו עד הסוף ומקבלת החלטות, כמו שמקבלים אצלי במישרד.

„בוועדות־השרים אני מרגיש הרבה יותר טוב. בוועדה לענייני־חקיקה, למשל, אני ממש נהנה. אני לא מפספס אף ישיבה. היתה ישיבה ביום תענית־אסתר, ב־5 אחרי־הצהריים, סוף הצום, לא ויתרתי ואפילו איחרתי לקריאת־המגילה. דן מרידור מנהל את זה יוצא־מהכלל."

נטייה זו למעשיות ולעבודה היא הקובעת, כך נדמה, גם את מערכת יחסיו. שוררים יחסים הדוקים בינו ובין דן מרידור. אין צורך במילים ביניהם. בישיבות של ועדת־השרים הם מסתדרים ביניהם במבטים ובניענוע־ראש.

גם שאר ידידיו של דרעי במישור הפוליטי הם ביצועיסטים, אנשים כמו משה שחל, אהוד אולמרט, רפי אדרי וחיים רמון. (רמון: „זה הדתי הראשון ששינה את ראשי!")

עם דויד לוי התקררו היחסים, כשנוכח לוי לדעת שדרעי מתחרה עימו על מיגרש־הבית שלו.

לעומת זאת השתפרו יחסיו של דרעי עם יצחק שמיר. כרבים לפניו, גילה דרעי כי בשיחות נינוחות פנים־אל־פנים שמיר הוא אדם אחר. ואילו שמיר אמר עליו: „אני אוהב אנשים חכמים."

היחסים המעניינים ביותר שוררים בין דרעי ושימעון פרס. כשפרס היה „על הפנים", בתקופה

איש השנה תשמ"ט

(המשך מעמוד 15)

של דיכּדוך, גילה בדרעי ידיד נאמן. יש בין השניים שיחות־נפש עמוקות.

היה זה דרעי שהמציא את רעיון „אוטובוס המנכ"לים". הוא אמר לפרס: „אתה במילא בחוץ בענייני־השלום. תתרכז במיל־חמה באבטלה. היית שנתיים ראש־הממשלה, עסקת בענייני־כלכלה והיית פופולרי. אחר־כך היית שנתיים שר־החוץ. אולי הגברת תאצ'ר בחרה כך, אבל לא הציבור הישראלי."

ניתוחים מסוג זה הפכו כמעט סמל מיסחרי של דרעי. שמו יצא לפניו כמי שמנתח בעיות בצורה עניינית, בלי חוכמות, במוח אנליטי קר.

ביל בראון, השגריר האמריקאי, היה אצלו לפני נסיעת שמיר לארצות־הברית. השר ניתח באוזניו את המצב. אחרי ששמיר חזר ארצה, ביקש בראון פגישה נוספת עם דרעי כדי להביע את התפעלותו על־כך שכל הנבואות שלו התגשמו. הוא ביקש ממנו נבואות נוס־פות.

ניבא דרעי: אין מה לדאוג מפני החישוקים של שרון וחבריו. אחרי שבוע הכל יירד.

● חזרה למארוקו

לפני שנתיים הפתיע ה־שר יצחק פרץ את הציבור, כאשר אמר בראיון עיתונאי שאינו מתנגד למשא־ומתן עם אש"ף.

היה זה, אולי, הרמז הראשון לכך שש"ס מייצגת מהות חדשה בתחום המדיני. עד אז הצטיירה המיפלגה כגוף לאו־מני שחור, ומשכה לא מעט קו־לות גם מחסידי מאיר כהנא.

רק מי שהכיר את המ־חנה החרדי מבפנים יכול היה לנחש כי המציאות שונה מהתדמית.

כל עוד היה עובדיה יוסף הרב הראשי, היה עצור בהבעת דיעות פוליטיות. השחצנות הלאומנית של עמיתו, שלמה גורן, דחתה אותו, אך כבעל מישרה רמה במדינה לא מצא לנכון לבטא דיעות שונות.

אולם יוסף כיהן בשעתו כ־עוזר לרב הראשי של יהודי מצריים במשך שלוש שנים חשובות (1947 עד 1950). הוא דובר ערבית מושלמת ומכיר את ההווי הערבי. השנה החליט כי עליו לגלות את דעתו בר־בים, ודרעי עודד אותו בכך.

עובדיה יוסף הוא אדם חסר־פשרות. יהיה פסק־הדין ההיל־כתי שלו כאשר יהיה — לקו־לא או לחומרה — הוא הולך בו עד הסוף.

גם כשהרב עובדיה יוסף מחליט שיש צורך להתפשר, הוא דוגל בדי־עה זו בלי פשרות.

בעיני הרב יוסף, עניין הש־לום אינו שאלה מדינית אלא הילכתית. כפוסק־הלכה הוא קובע כי קדושת־החיים קודמת לקדושת־הארץ. זוהי גישה יהו־דית מסורתית, עתיקת־יומין.

על כך אמר הנשיא מובארכ: „בעיני זה פן חדש של ישראל. זה לא מקח־וממכר דיפלומטי רגיל."

גישתו של הרב שך דומה מאוד. כבר לפני שנים אסר על אנשיו להתנחל בשטחים הכבו־שים. „מתאבדים קונים דירות בעימנואל," קבע, וניבא זמן רב מראש את האינתיפאדה.

בממשלה נוקטת ש"ס קו יוני עיקבי. כשהעלה שמיר את „יוזמת־השלום" שלו בממשלה, בא דן מרידור בשעה 8 בבוקר — שעה לפני כינוס הממשלה — לביתו של עובדיה יוסף. שני שרי ש"ס נכחו במקום. מרידור הסביר את היוזמה, והרב יוסף פסק: ש"ס מצביעה בעדה.

בעוד שכמה משרי הליכוד והדתיים הצביעו נגד או נמנעו, הרימו דרעי ופרץ את ידיהם למען היוזמה.

יתכן שעמדתו של דרעי עצמו מושפעת גם מזיכרונות־הילדות שלו. הוא זוכר את מארוקו לטובה, כארץ שבה שררו תמיד יחסים טובים בין יהודים ומוסלמים. ערב התמנותו כמנ־כ"ל חזר למארוקו, יחד עם אהרון אבו־חצירא ורפאל אדרי. (אדרי ודרעי הם בעלי אותו שם־מישפחה, שהוא אל־דרעי במקורו. מכיוון שאין הערבים מבטאים את הלמד לפני הדלת, מצלצל השם בערבית כמו אר־דרעי.)

הביקור צפן בחובו אכזבה, כמו ביקור של כל ישראלי יליד־חו"ל המבקר בארץ שנטש בילדותו. הכל נראה לו קטן יותר מכפי שזכר. מכנאס נראתה לו עלובה יותר מכפי שזכר אותה.

פעם פגש בשווייץ מלצר מארוקאי, שאמר לו: „מאז שעזבו היהודים, הכל השתנה לרעה!"

אולם בניגוד ליוצאי־מארוקו שנולדו בארץ, יו־דע דרעי כי הסיפור על סיבלות היהודים במארוקו אינו אלא אגדה. אין לו דיעות קדומות כלפי העולם הערבי.

לעמדת ש"ס לגבי הנושא הישראלי־ערבי יש חשיבות גו־ברת. בסוף תשמ"ט שוב עלתה באופק, בפעם המי־יודע־כמה, האפשרות של משבר ממשלתי.

ואלה עובדות החיים: לגוש הימני יש בכנסת ה־12 בסך־הכל 47 מנדאטים. לגוש השמאלי, יחד עם הסיעות הערביות, יש 55 מנדאטים.

כדי להקים קואליציה צרה, חייב הליכוד להביא עימו את כל סיעות הימין הקיצוני ואת כל הסיעות הדתיות.

בלי ש"ס לא תיתכן קואליציה ימנית.

לעומת זאת זקוק הגוש השמאלי רק לשישה קולות נוספים כדי להקים קואליציה צרה. די לו בהצטרפות ש"ס — עם או בלי דגל־התורה — כדי להקים קואליציה צרה. אם יצטרפו לכך גם אנשי אגודת־ישראל, יכול המערך להקים קואליציה גם מבלי להזדקק לקולות הסיעות הערביות.

● נשיקת יד

דרעי אינו דוגל כיום בקואליציה צרה. הוא הכריז פומבית שטעה — עוד הודאה בטעות — כאשר הציע זאת למחרת הבחירות. הוא מאמין כיום כי במיסגרת של ממשלת־אחדות קל יותר להשיג רוב לשלום, והוא בטוח שאפשר למשוך את הנהגת הליכוד בדרך הנכונה.

אך אם הממשלה תתפרק על רקע התנגדות הליכוד לכל מהלך של שלום, תהיה ש"ס מועמדת טבעית לממשלה צרה. עצם הידיעה הזאת חשו־בה לקראת ההכרעות של תש"ן.

בסוף תשמ"ט היה לדרעי מעמד מרכזי בחיים הפוליטיים בישראל.

שני הרבנים רבי־היוקרה — עובדיה יוסף ואליעזר שך — עמדו בנחישות מאחוריו. היחסים עם יוסף הדוקים, ודומים ליחסים בין אב ובן. עד היום מנשק דרעי את ידו של הרב כשהוא נפרד ממנו. ואילו הרב שך אמר עליו: „מה שלא עשו עסקני אגודת־ישראל ב־40 שנה עשה דרעי בשלוש שנים!" והרעיף עליו את המח־מאה הגדולה ביותר שרב ביש־ראל יכול להעניק: „הבחור הזה מקדש שם־שמיים!"

במחנה החילוני יש הרואים את עלייתו של דרעי בחרדה, דווקא בשל הופעתו הצברית, חיוכו הממזרי וכישרונו לעורר אמון ואהדה.

„האיש הזה מסוכן הרבה יותר מאשר הטיפוס החרדי ה־מסורתי," אמר עסקן חילוני. „עד כה עוררו החרדים הת־נגדות וסלידה, ולא היה להם סיכוי להגיע להשפעה מעבר לתחום הצר שלהם. איש כמו דרעי יכול להביא להשתלטות חרדית בדרכי־נועם, ולהשליט במדינה את השילטון החשוך של ההלכה."

על כך השיב דרעי בראיון שנתן לגידעון לוי: „מה פירוש מדינת־הלכה? בחיי האישיים ההלכה קובעת. גם כשאני שר בממשלה, כל חיי האישיים מתנהלים על־פי ההלכה. עכ־שיו, אם בחזוני או בתיקוותי, הייתי רוצה שמדינת־ישראל תהיה פעם מדינת־הלכה... הרי מתי יכולה להיות מדינת־הלכה? רק ברגע שיהודים ירצו לקבל על עצמם את עול הה־לכה. אין מושג כזה שמדי־נת־הלכה תהיה בכפייה. הלכה וכפייה זה מרחק שמיים וארץ.

„אתה יכול לקבל את כל החוקים בכנסת, להעתיק את כל התורה, את כל המיצוות להפוך לחוקים, ולא עשית שום דבר. אולי עשית צעד הצהרתי. רוב העסקנים הדתיים יגידו 'עשינו קידוש־השם גדול, ניצחנו, ההלכה ניצחה.' אבל כל זה לא שווה כהוא זה. למ־חרת בבוקר אתה בבעייה — השנאת את עצמך על האנשים. אם היתה לך תיקווה להסביר, איבדת אותה.

„כל היופי של התורה זו הפתיחות שלה. ברור שאני שואף לכך שרוב אזרחי־המדינה ירצו במדינת־הלכה. אבל מדינה שהדתיים יהיו בה במיעוט, ורק בגלל נסיבות פוליטיות הם ישלטו, ואז הם ישליטו את ההלכה — אני מעדיף את המצב של היום."

הדברים נראים כנים, מפני שהם הגיוניים. וא־ריה דרעי הוא קודם־כל אדם הגיוני.

גם מבחינה זו, כמו מבחינת הגישה הדתית לשלום, מסמל אריה דרעי מהות חדשה, ביטוי לשינוי המתחולל בישראל מתחת לפני השטח.

על כן היה איש־השנה תשמ"ט.

רחל אבנרי, העולם הזה

גיליתי הלוואה מעושרת
רק 2½% ריבית לשנה

חשבון מעושר

עו"ש עם זכויות יוצאות מהכלל

כבעל "חשבון מעושר זהב" בבינלאומי, יש לי זכות להלוואה צמודת מדד לתקופה של 25 חודש, בריבית קבועה של 2½% לשנה בלבד!

גם אתה יכול ליהנות מיתרונות השיטה החדשנית לניהול חשבון עובר ושב בבינלאומי – **"חשבון מעושר"** ו**"חשבון מעושר זהב"**.

משיכת יתר – בבינלאומי משיכת יתר גדולה במיוחד בריבית "פריים" + 0.75% לשנה בלבד!
עד 10,000 ש"ח ב**"חשבון מעושר זהב"**.
ועד 6,000 ש"ח ב**"חשבון מעושר"**.

ריבית זכות – בבינלאומי תקבל ריבית על יתרות זכות יומיות של עד 1,000 ש"ח.

הנחות – בבינלאומי הנחות על כרטיסי אשראי ודמי שימוש ב"טלר־פון".

ב"חשבון מעושר זהב" הטבות ייחודיות נוספות:

- **גם פטור מדמי ניהול חשבון (למעט משיכת שיקים) וגם "שיק זהב" – פנקס שיקים מיוחד המכיל שיקים אמינים שלא יוחזרו מסיבת חוסר כיסוי.**

חשבון מעושר מיועד ללקוחות המקבלים משכורתם בחשבונם בבינלאומי, או לקוחות שלזכותם השקעות של 10,000 ש"ח ומעלה.
חשבון מעושר זהב מיועד ללקוחות שלזכותם השקעות של 50,000 ש"ח ומעלה.

פרטים נוספים בסניפים.

- משיכת היתר, ההלוואה ופנקס "שיק זהב" ינתנו כנגד בטחונות, כנהוג בבנק.
- ההטבות תינתנה בחשבון שבו מופקדות ההשקעות.
- הבנק יהיה רשאי לשנות מפעם לפעם את התנאים דלעיל, כולם או מקצתם.

הבנק הבינלאומי הראשון. יוצא מהכלל.

חדש! אבקת סנו שטיחים

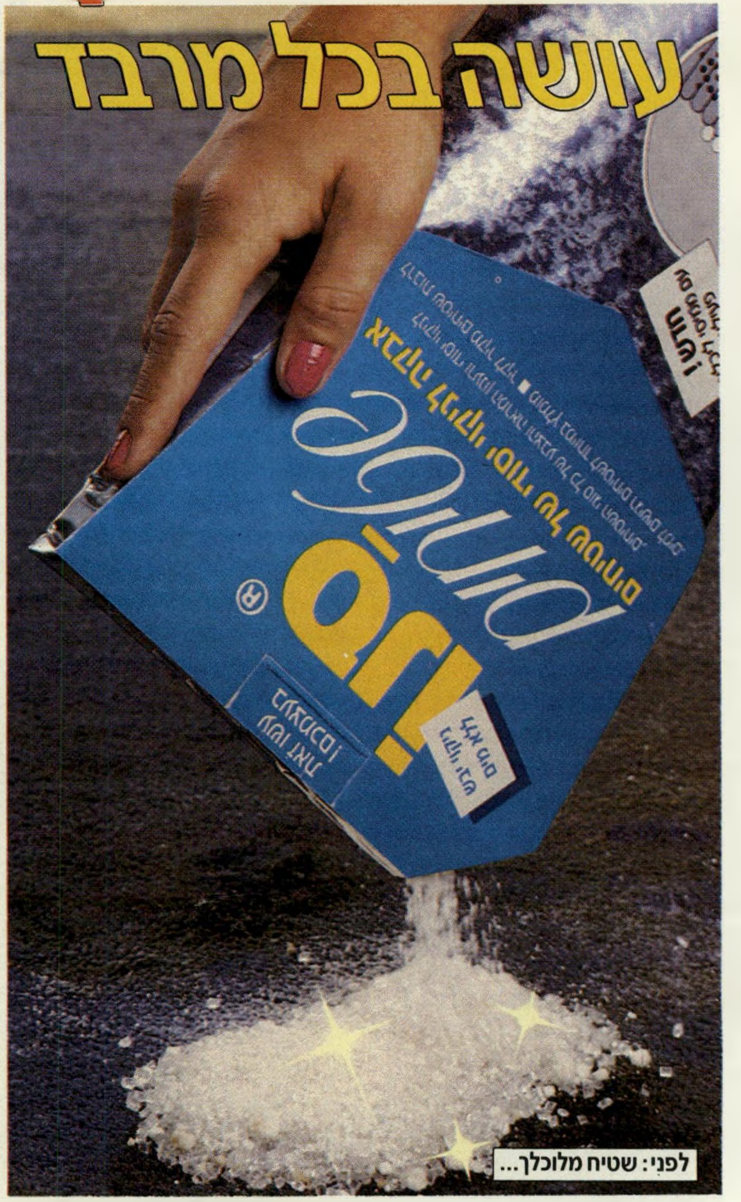

לפני: שטיח מלוכלך...

...אחרי: שטיח מטופח.

אבקה לניקוי יבש ויסודי של שטיחים, לחידוש המראה והצבע של כל סוגי השטיחים לרבות שטיחים מקיר לקיר. מומלץ במיוחד לשטיחים רגישים למים.

סנו, בשיתוף פעולה עם חברה מובילה מאירופה, גאה להציג את המילה האחרונה בניקוי שטיחים ביתי: אבקת סנו שטיחים.

אבקת סנו שטיחים יעילה וקלה לניקוי יבש ויסודי של השטיחים ללא מים בשיטת עשו זאת בעצמכם.

טיפול שוטף באבקת סנו שטיחים מרענן את צבעי השטיח ומעניק לכל שטיח מראה נקי ומטופח.

איך מנקים ב"סנו שטיחים"

ראשית מנקים היטב את השטיח בשואב אבק.

מפזרים את האבקה על השטיח, באופן אחיד, ומחדירים בעזרת מברשת.

מניחים לאבקה להתייבש לגמרי במשך 20 דקות עד שעתיים בהתאם לעובי השטיח וללחות באויר.

מוודאים שהאבקה יבשה לחלוטין ושואבים היטב בשואב-אבק.

כיצד פועלת "סנו שטיחים"

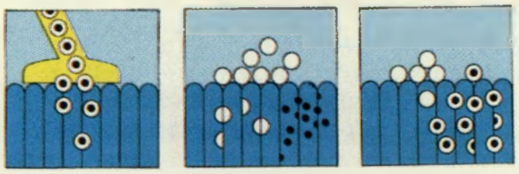

האבקה חודרת לבין סיבי השטיח.

ממיסי הלכלוך הפעילים שבאבקה מפרקים את הלכלוך המצטבר ואת הכתמים השומניים ומפרידים אותם מסיבי השטיח.

בתהליך היבוש נצמד הלכלוך לאבקה ונהפך לאבקה יבשה הנשאבת בקלות וביסודיות מתוך השטיח.

כמו כן ניתן להשיג בסידרת סנו שטיחים:

סנו שמפו נוזלי
לניקוי יסודי של מרבדים, שטיחים מקיר לקיר ושטיחי לבד. מתאים גם לשימוש במכונות לניקוי שטיחים.

סנו תרסיס שטיחים
לרענון ומניעת הצטברות לכלוך במרבדים ושטיחים מקיר לקיר טבעיים וסינטתיים. מתאים גם לניקוי בדי-ריפוד.

סנו קצף מסיר כתמים
להסרת כתמי לכלוך ונוזלים מכל סוגי מרבדים ושטיחים ומבדי ריפוד.

מה הבעיה? לחידוש ולרענון השטיח

קחו סנו שטיחים

סדרה חדשנית לניקוי ורענון שטיחים ובדי ריפוד.

המהפך הבא

ס יפורו של איש־השנה תשמ"ט הוא הר־בה יותר מאשר סיפור־הצלחה אישי, מדהים ככל שיהיה. הוא מייצג סיפור־הצלחה קולקטיבי, חלק מתהליך התהוותה של החב־רה הישראלית.

האומה העברית החדשה רחוקה מלהיות מגובשת, ורחוקה מצורה קבועה. זהו חלק מקיסמה של המצ־יאות הישראלית וסוד הדינאמיות שלה: נוצרת בה יצירה לאומית חדשה, המשתנה בלי הרף. איש אינו יכול אף לנחש מה תהיה צורתה בעוד 50 שנה.

בהיסטוריה הקצרה שלה, מאז ראשית ימי היישוב העברי החדש בארץ, לבשה אומה זו צורה ופשטה צורה כמה פעמים. תחילה היתה תרבות היישוב, תרבות ארץ־ישראל העובדת, ההתיישבות וגדוד־העבודה. אחר־כך באה ה־תרבות העברית החדשה, הצברית, „הפל־מ"חית". היה נדמה שזוהי הצורה הסופית, ואז באה העלייה ההמונית מארצות־המיזרח ושינ־תה כליל את דמות החברה ותרבותה. תהליך העיכול של כל ההשפעות המנוגדות האלה רחוק מסיומו, ובינתיים באות השפעות חד־שות.

עלייתו של אריה דרעי מסמלת את הצטרפותם של שני ציבורים חדשים לזרם המרכזי של ההתהוות הלאומית: הציבור החרדי והציבור המיזרחי.

במשך שנים היו שני הציבורים האלה „בחוץ" — או שכך היה נדמה להם עצמם ולזולתם. הפיכתו של דרעי לשר מרכזי בממ־שלה קובעת לעיני כל: שני הציבורים האלה הם עכשיו „בפנים". הם משתתפים בהנהגת החברה הישראלית. הם שייכים ל„אנחנו".

אמנם, קדם לדרעי השר יצחק פרץ, גם הוא חרדי, גם הוא יוצא־מארוקו. אבל פרץ לא התקבל מעולם כאיש השייך באמת. הוא היה בבחינת קוריוז, כשגריר של מדינה זרה בצמ־רת המדינה. ואילו דרעי „שייך", על דעת הכל. הוא השתלב. הופעתו החיצונית, סיגנון דיבורו, דרך פעולתו, דרך מחשבתו, גילו הצעיר — כל אלה מהווים סימני־היכר של „אחר משלנו".

● רבנים בלי כיפה

ה צטרפות המחנה החרדי להנהגת המדינה היא עובדה חשובה כשלעצמה.

היו תקופות קצרות, שבהן היתה אגודת־ישראל חברה בקואליציה הממשלתית. אבל אז לא היה ספק שזהו גוף זר — אנטי־לאומי, אנטי־ציוני, ובעצם אנטי־ישראלי — שהת־ארח בהיכל השילטון.

לא עוד.

כאשר נחלו החרדים את ניצחונם המדהים בבחירות לכנסת ה־12, ועלו מארבעת המנ־דאטים הרגילים שלהם ל־13, פשטה הבהלה בציבור החילוני. היה נדמה לרבים שהחברה הישראלית החילונית עומדת לטבוע בגל שחור של דתיות חרדית. היו שסברו כי עו־מדת להתגשם נבואתו המבהילה של בנימין תמוז, שהלך השנה לעולמו. בספר פונדקו של ירמיהו חזה תמוז דיקטטורה אימתנית של החרדים, המפעילים מישטרה חשאית ומחנות־ריכוז כדי לדכא כל שמץ של הווי חילוני.

דמויותיהם של עובדיה יוסף ואר־יה דרעי לא אישרו חששות אלה. היה נדמה כי התהליך הוא דווקא הפוך: החברה הישראלית היא הסו־סגת לתוכה את המחנה החרדי, ומד־ביית אותו במדינה.

אין לדעת איך יתפתח העימות־מיזוג של הרוב החילוני והמיעוט החרדי במדינה. הת־הליך עדיין בראשיתו. הדבר תלוי במידה רבה גם במהות המחנה החרדי עצמו, שאינה קבועה. יתכן מאוד שהגישה הדתית־מיזרחית תשנה את מהות המחנה, שלקה עד כה בקי־צוניות האופיינית לקנאים החרדיים ממיזרח־אירופה.

בארצות־האיסלאם הדת היתה חלק מן ה־חיים, עממית ומיידית, ספוגה בפולקלור ובמ־סורת, יותר סובלנית ופחות קנאית מאשר האינקוויזיציה האירופית.

הדתיות של יהודי המיזרח אף היא סובלנית יותר, פחות כופה וכנ־סייתית. רבים מן הדתיים המיזר־חיים למדו רק בישראל לחבוש כי־פה. במארוקו הלכו גם הרבנים גלויי־ראש.

בנימין זאב הרצל לא חלם על חדירת הח־רדים להנהגתה של מדינת־היהודים. הוא הציע לכלוא את הרבנים בבתי־הכנסת ואת הקצינים בקסרקטינים. זאב ז'בוטינסקי הזהיר מפני מתן ציביון „מיזרחי" למדינה, מפני שיהדות־המיזרח, והמיזרח כולו, אינם מכירים בהפרדה בין הדת והמדינה.

שניהם לא חלמו על תופעה כמו הבאבא ברוך.

אולם החיים עושים את שלהם. הציבור החרדי קיים בישראל, והוא חלק ממנה. אין הוא יכול להישאר לאורך ימים מחוץ למיס־גרת. קליטתו במדינת־ישראל תעמיד במיבחן עליון ערכים דמוקרטיים כמו הפרדת הדת מן המדינה.

התופעה ששמה אריה דרעי יכו־לה לרמוז על כך שהעימות יהיה פחות קטסטרופלי מכפי שציפו רו־אי־השחורות ורואי־השחורים.

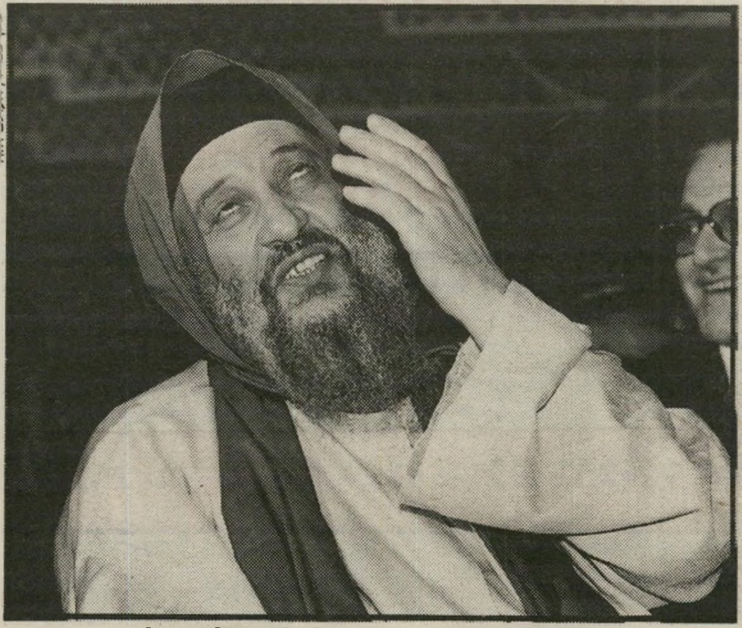

הבאבא ברוך: הרצל לא חלם עליו

● אגדת הגיהינום

ת כן שחשוב עוד יותר, בטווח הארוך, התהליך השני המתבטא בעליית דרעי: הצטרפות הציבור היהודי המיזרחי לזרם המר־כזי במדינה.

בממשלה שקמה בתשמ"ט יש תישעה יהו־דים מיזרחיים, לעומת 17 אשכנזים. בין התישעה, ארבעה הם מארוקאים (דרעי, פרץ, רפי אדרי ודויד לוי), שניים הם עיראקים (משה ניסים ומשה שחל), אחד פרסי (משה קצב) ושני בני היישוב הוותיק (אריה נבון ואבנר שאקי).

נוכחותם המאסיבית של יוצאי־מארוקו בממשלה זו היא תמרור בסיומה של דרך ארוכה. העדה המארוקאית, שהיתה פעם המושמצת והמקופחת ביותר במדינה, „הגי־עה". הופעתו של דרעי כשר־הפנים, בראש סיעה מיזרחית דינאמית וגדולה, מעלה ייצוג זה לרמה חדשה. יתכן כי אין זה מקרה כי איש צעיר זה, המייצג את תחושת־הכוח והביטחון העצמי החדש של הציבור המארוקאי בארץ, לא בא עם גל העלייה ההמונית של השנים הראשונות, אלא בגל הקטן הרבה יותר שאחרי מילחמת ששת־הימים.

הלם־העלייה של גל זה היה הרבה יותר חלש. נחסכה לו הטראומה הק־שה של העלייה המארוקאית בשנות ה־50 הראשונות. אין הוא שייך לדור־המעברות, לדור של „מארוקו־סכין" וקזבלן.

כשם שעליית כוחו של הציבור החרדי בא־רץ עוררה פחדים מפני „החזרת ימי־הביניים", כן היתה עליית כוחו של הציבור המארוקאי מלווה פחד מפני התגברות הלאומנות הרג־שנית, החשוכה והקנאית.

הצמד עובדיה יוסף ואריה דרעי יכול להפיג חששות אלה, המתעל־מים מן הדינאמיות של ההתפתחות.

מה מקורה של שינאת־הערבים, שקנתה לה אחיזה בציבור המיזרחי בכלל, והמארוקאי בפרט? מדוע נהר ציבור זה בהמוניו אל תנועת־החי־רות והליכוד? מדוע הוא תומך שם בפלגים האנטי־ערביים הקיצוניים ביותר?

התשובה השיגרתית היא: היהודים המא־רוקאיים זוכרים את הרדיפות שמהן סבלו במארוקו. הם „מכירים את הערבים". מכאן שינאתם.

אין שחר לגירסה זו, שהומצאה על־ידי אשכנזים.

במארוקו לא היו מעולם רדיפות של יהו־דים. העולם המוסלמי כולו לא ידע מעולם את תופעות האינקוויזיציה והפוגרומים, הר־דיפות והשואה, שהיו מנת־חלקם של היהודים באירופה הנוצרית, האנטי־שמית ברם. לא זה בלבד שדת מוחמד מצווה על סובלנות כלפי „עמי הספר" (יהודים ונוצרים), אלא שמלבד חריגים מעטים ובלתי־תכופים, היו יהודי

(המשך בעמוד 21)

הרבנים והשלום

(1) הנימוק שמשום פיקוח־נפש שערבים הורגים יהודים יש לסגת מיו"ש הוא הנימוק, שבזמנו, בשנת תש"ח, התנגדו רבנים מסויימים להקמת המדי־נה... הרבנות הראשית, ואיתה רוב רבני הארץ פסקו, שמכיוון שזו מיצווה מהתורה לכבוש את ארץ־ישראל... אין להסתלק מזה בגלל שפיכות־דמים של רוצחים ערבים... דין יו"ש כדין הגליל והשרון במילחמת־השיחרור. (2) כמעט כל הפוסקים, שדנו בזה בספרים, פסקו בפירוש שלא קיים נימוק של פיקוח נפש כדי להעביר שטחים של ארץ־ישראל משילטון ישראל לשילטון נוכרים... (3) קיים גם נימוק, שמיצוות פיקוח־נפש מחייבת אדרבא לא לסגת מהגבולות שאנו מחזיקים כיום, כי רק במקום שצה"ל מחזיק בו יש ביטחון שיתמעטו המיקרים של הריגת נפשות, ונסיגת צה"ל תגדיל את הסכנה של פגיעה מהשטח המפונה. (ערב שבת).

(החלטות מועצת הרבנות הראשית).

„אם יתברר למעלה מכל ספק, שיהיה שלום־אמת בינינו לבין שכנינו הער־בים אם יוחזרו להם השטחים, ולעומת זאת קיימת סכנת מילחמה מיידית אם לא יוחזרו להם השטחים, יש להחזיר להם השטחים, משום שאין לך דבר העומד בפני פיקוח־נפש."

(הראשון לציון, הרב עובדיה יוסף, מתוך דיון מקיף בסוגייה „על מסירת שטחים מארץ־ישראל במקום פיקוח־נפש", **יתד נאמן**, 18.8.89).

„אלו האומרים שאין להחזיר שטחים, במה הם בוטחים? הרי מדינות־ערב יכולות לנהל מילחמות במשך שנים, יש להם מיליוני־אדם, וגם אם ייהרגו מאה ערבים על כל יהודי, שחלילה ייפגע, לא נוכל לעמוד במילחמה לאורך־שנים. לכן, מה נלעג הוא זה שאומר כי עלינו לבטוח בכוח עצמנו. אין זה אלא 'דל גאה'... פנינו לשלום! אנחנו לא מתכוונים למחלוקת... צריך לחפש את האופנים לשלום..."

(הרב אליעזר שך, בישיבת פוניבז' בבני־ברק. **יתד נאמן**, 14.8.89).

פרסום שווק והשקעות בע"מ, טל. 03-452194, 03-454203; פקס. 03-5468787

לקוח נכבד!

המתן עם קנייתך כדי שתוכל לזכות

באירוח־חינם בבית־מלון.

רשימת בעלי־עסק, שיעניקו לך את

אירוח־החינם במלון,

תפורסם בימים הקרובים.

פרסום שווק והשקעות בע"מ, טל. 03-452194, 03-454203; פקס. 03-5468787

בעלי־עסק

המעוניינים לקדם את מכירותיהם באמצעות

שוברי־אירוח

של חברת פירסום ושיווק יתקשרו למשרדינו
בתל־אביב ונציגינו יעמדו לרשותכם בהקדם.

פרסום שווק והשקעות בע"מ, טל. 03-452194, 03-454203; פקס. 03-5468787

דרושים מקדמי־מכירות

לשוברי־אירוח בבתי־מלון.

פרנסה מובטחת. פרטים נוספים בטלפון
03-454 203; 03-452 194; 03-5468 787.

(המשך מעמוד 19)

מארוקו ותוניס, לוב ומצריים, סוריה ועיראק, חלק מן החברה והתרבות של ארצות־מגוריהם. רק עליית הציונות, הסיכסוך הלאומי והמילחמות בארץ־ישראל, ששילהבו את הרגשות משני הצדדים, יצרו עימותים.

דווקא מארוקו, אולי יותר מכל ארץ ערבית מלבד מצריים ותוניסיה, היתה סובלנית כלפי יהודיה. מארוקו קלטה את המוני היהודים, שגורשו מספרד ביחד עם המוסלמים. כמה מגדולי־היהדות יצאו מערים כמו פאס ומכנאס. בית־המלוכה המארוקאי העתיק היה מגן־היהודים מימים־ימימה. לא זה בלבד שהניח ליהודים להגר בהמוניהם, אלא שהיהודים הנותרים נהנים שם עד היום ממעמד שפיר, וכמעט עדיף.

הבאים לארץ לא הביאו עימם זיכרונות מרים. רק בארץ השתכנעו, בדיעבד, שהם באו מהגיהינום. במיוחד השתכנעו בכך בניהם, שלא היו במארוקו מעולם.

מניין באה תופעה זו?

● ניצחון בגין

הדור הראשון של יהודי מארוקו, שבא בראשית שנות־המדינה, עבר טראומה קשה ביותר. השילטון בארץ היה כולו נתון בידי יהודי־אירופה. כמו כל מעמד שליט, עיצב מעמד זה גם את המושגים התרבותיים. למארוקאי שבא לארץ נאמר שהוא פרימיטיבי, עלוב וחסר־תרבות. יהודי מארוקו בכללם נתפסו כ„שוכני־מערות בהרי־האטלס" — גם אם היו סוחרים אמידים בקזבלנקה או מורי־תיכון בריבאט. כולם ביחד נשלחו למעברות, ששקעו בבוץ החורף. ניתנו להם טוריות, ונאמר להם לחפור בורות לעצי הקרן־הקיימת.

כל זה נעשה בתמימות, בלי מחשבה יתרה. אולם הצלקות היו עמוקות ובנות־קיימא.

הדור הראשון של עולי־מארוקו סבל מכל המחלות של ציבור DECLASSÈ, ציבור שירד מנכסיו וממעמדו. הוא איבד את מסורתו ואימץ לעצמו את המושגים של השליטים. הוא למד לבוז לעצמו, לעדתו, למסורתו, לתווי־פניו, לצבע־עורו, למיבטאו וללחניו. המישפחה התרופפה, סמכות האב נשברה. הציבור כולו נשאר במצב של דיס־אוריינטציה, על חורבות תרבותו שלו, מבלי לקבל תרבות אחרת.

במידה מסויימת זה קורה לכל ציבור של מהגרים בארץ החדשה. אבל בנסיבות המיוחדות של הארץ, הטראומה של עולי־המיזרח היתה קשה פי כמה וכמה.

שום ציבור אינו יכול לחיות לאורך־ימים בחלל ריק כזה. הדור השני של עולי־מארוקו, שגדל בארץ, חיפש באופן קדחתני שייכות, בית. הוא מצא אותו בתנועת־החרות.

מנחם בגין, דמגוג גאוני, נתן ליהודי־מארוקו — וליהודי המיזרח בכלל — בדיוק מה שחיפשו. הוא הטיף ללאומנות קיצונית, רגשנית ופשטנית. הוא גם הטיף לשינאת המימסד האשכנזי השליט, שהיה מזוהה עם תנועת־העבודה.

שתי הנימות דיברו אל לב הציבור המיזרחי. הם שנאו את המימסד האשכנזי, שקיבל אותם כפי שקיבל, ששלח אותם לשכונות־עוני ולעיירות־פיתוח שכוחות־אל ונטש אותם שם. ובעיקר: הלאומנות נתנה להם תחושה של שייכות, תחושה של כוח. אמנם היו מקופחים, אמנם התייחסו אליהם כאל אזרחים ממדרגה שניה („ישראל השניה"), אבל הם יכלו לשייך את עצמם לעם־אדונים, לאומה כובשת ומנצחת.

ואם האשכנזים התייחסו אליהם כאל ערבים (כבדיחה המיוחסת לחיים־נחמן ביאליק: „אני שונא את הערבים מפני שהם מזכירים לי את הספרדים!") — הרי שינאתם לערבים באה להכריז קבל עם ועולם שהם רחוקים מן הערבים „הבזויים" כמרחק מיזרח ממערב.

מצב־רוח קולקטיבי זה הוא שגרם ליהודי־המיזרח לקבל את האגדה, תוצרת־אשכנז, כאילו חיו בגיהינום בארצות־ערב, בשעה שיהודי־אירופה חיו חיי־גן־עדן בגרמניה ובפולין.

כך נדחפו המוני המיזרחיים לזרועות חרות, והיוו את הבסיס האלקטורלי למסע־הניצחונות של הליכוד מ־1977 ואילך.

אי־היכולת של תנועת העבודה להבין את התהליך הזה, ולא כל שכן להתאים את עצמה אליו, היא המרחיקה אותה מן היכולת להתאושש ולחזור. השינאה למיפלגת־העבודה, ולעומד בראשה, נשארה כפי שהיתה.

● הדור השלישי

אריה דרעי מייצג את הדור השלישי של יוצאי־מארוקו, אף שהוא עצמו שייך לדור השני, בגלל עלייתה המאוחרת של מישפחתו. הוא זוכר לטובה את החיים במארוקו, ויתכן שזה מקל עליו לקלוט את רחשי־הלב של הדור השלישי.

כי בינתיים קורה משהו בארץ. הדור השלישי של יוצאי־מארוקו מתאושש מן הטראומה של האבות והסבים. הוא מסיים את בית־הספר התיכון, ומגיע בחלקו לאוניברסיטאות.

הרצל

ז'בוטינסקי

בגין

הוא הוציא מתוכו פרופסורים, רופאים ומרענים, אלופים וראשי־ערים, שרת ביחידות־עילית בצה"ל ובולט במיגרשי־הכדורגל. הוא חש בכוחו, והתמלא ביטחון עצמי. הוא תובע את חלקו במדינה ובהנהגתה.

ציבור זה, ככל ציבור, אינו יכול להתקיים בלי „שורשים". אין הוא יכול עוד לקבל את המושגים הכפויים מאתמול, כאילו השטעטעל היהודי בגאליציה עלה לאין־שיעור על השכונה היהודית (ה„מלח") במארוקו. אין הוא יכול לקבל שהשורשים של האשכנזים בתרבות אירופה מקנים להם ערך סגולי גבוה יותר מאשר השורשים המיזרחיים בתרבות המרחב המוסלמי.

החיפוש אחרי השורשים מביא את המיזרחיים בהכרח לגישה חרשה אל העולם הערבי. המוסיקה היהודית־המיזרחית היא חלק בלתי־נפרד מהמוסיקה הערבית. הגישה למסורת, לדת, לאורחות־החיים, למישפחה, לנימוסים — בכל אלה משקפת היהדות המיזרחית את התרבות המיזרחית כולה.

וככל שייחשפו מחדש שורשים אלה, ותתבהר האמת על היחסים בין יהודים וערבים במרוצת הדורות, וככל שישתחררו מן הנחיתות החברתית, כן תימוג השינאה של יהודי־המיזרח לעולם הערבי, שינאה שהיא תוצרת־הארץ.

ביקוריהם של ראשי הציבור המארוקאי הישראלי בארץ־מוצאם היו שלב בתהליך הזה. אנשים כמו רפי אדרי, מאיר שיטרית, אהרון אבו־חצירא וגם אריה דרעי ביקרו במארוקו, וחזרו משם כשבפיהם שבחים ודברי־הלל על יחס מארחיהם ליהודים. יתכן שביקורם של עובדיה יוסף ואריה דרעי — ביקור רווי־רגשות — היה קטע נוסף בנתיב זה.

יתכן כי בהמשך התהליך יתברר שדווקא יחסם של האשכנזים לערבים הוא בלתי־רציונלי, גדוש דיעות קדומות, פחדים תת־הכרתיים ורִיגשי־אשמה, בעוד שיחסם של המיזרחיים יכול להיות פשוט והגיוני.

דוגמה לכך ניתן למצוא בדברים שאמר השנה אריה דרעי לעיתונאי גידעון לוי, מבחינת התוכן והסיגנון כאחר: „הנושא (היחס לאש"ף) מורכב. אבל לי ברור דבר אחד — בשביל להגיע לשלום צריך לדבר. ואם כבר דיברנו עם סאדאת, שהיה אויב למדינת־ישראל, ובמילחמת יום־הכיפורים אלפי בנים שלנו נהרגו והוא עשה את זה בדם קר, ואחר־כך ישבנו איתו והתחבקנו איתו, אז אני לא מבין למה אי־אפשר לשבת עם אויב אחר — אם זה ערפאת ואם זה מישהו אחר."

דברים אלה, כתוספת לפסק־דינו של עובדיה יוסף בזכות השלום והפשרה הטריטוריאלית, הם יותר מאשר רמז לבאות. הם הבאות עצמן.

● השבר הצפון־אפריקאי

כי התהליך הזה כבר התחיל. בהמשכו הוא יביא לשינוי יסודי בנוף הישראלי.

בשנים האחרונות התגבשה במדינה המפה של השבר הסורי־הצפון־אפריקאי.

משמאל לשבר: הציבור הוותיק, המבוסס כלכלית וחברתית, האשכנזי־ברובו, הרציונלי, ההומאניסטי והחילוני. מימין לשבר: הציבור של בני העולים החדשים, המיזרחי־ברובו, העשירונים הנמוכים בסולם החברתי־הכלכלי, הלאומני, הדתי והמסורתי.

תמונה זו של הנוף הישראלי, שמצאה את אישורה בכל ניתוח של תוצאות־הבחירות ובכל מחקר סוציולוגי־מדעי, הטילה יאוש על מחנה־השלום. היא גזרה כלייה לא רק על תנועת־העבודה, המצטמקת מבחינה דמוגראפית, אלא גם על מחנה־השלום כולו. כי במפה כזאת, אין לו סיכוי.

אך אם המפה כולה אינה קבועה, אם הנוף החברתי הישראלי נמצא עדיין בשלב של שינויים גיאולוגיים קיצוניים, כי אז כל ההנחות האלה מופרכות.

הציבור המיזרחי לא יצטרף לתנועת־העבודה, אלא אם יתחוללו בה שינויים שאין כיום אף להעלותם על הדעת. הוא לא יצטרף לתנועת־השלום הקיימת, שהיא עיליתנית ואשכנזית, ועל כן אנמית, חסרת התלהבות, וחסרת שירים וסמלים. אין הציבור המיזרחי מעוניין בגיבורי־תיקשורת אשכנזיים, בקרומוניקאטים שנונים, בהפגנות־ראווה אחת־לשנה ובפוזה של „כמה אנחנו יפים".

כאשר הציבור הזה כולו ישנה את יחסו לשלום ולערבים, הוא יעשה זאת בדרך משלו. תהיה זאת דרך ריגשית יותר, עמוקה יותר, קרובה יותר לערכיו ולמסורתו.

כאשר פסק הרב עובדיה יוסף מה שפסק, והכריע למען השלום על פי סמכותו הדתית ההילכתית, עורר הדבר לבטים קשים במחנה החילוני. המגמה היתה רצוייה בעיניו, אך איך יכול היה להסכים לדרך זו של גיבוש דעת־קהל? האם זה דמוקרטי?

על כך השיב דרעי עצמו, באותו ראיון עיתונאי: „ללכת ולהתחנף ל־2000 חברי־מרכז, בר־מיצוות, בריתות, חתונות — זה יותר דמוקרטי? איזה דמוקרטי!

„... כשאני מקבל על עצמי פסיקה ומרות של הרב עובדיה יוסף, שאין לו אינטרסים פוליטיים, זה לא דמוקרטי? לדעתי, זהו הפיתרון היחידי. העם רוצה בשילטון. כל מיבנה־הבריאה, הוא של שולט ונשלט, אין מה לעשות: לא כל אדם בנוי לקבל אחריות על עצמו. אדם רוצה שמי שיקבל אחריות יהיה באמת שליט, ולא אדם שמגמגם ולא יודע מה לעשות.

„לכן, לדעתי, הרבה עוד יצטערו על השיטות הדמוקרטיות האלה. זה לא השילטון שהעם רוצה. ואל תבין אותי, חלילה, שאני רוצה דיקטטורה. שילטון רק צריך לדעת מה העם רוצה ולעשות את זה בגדול, ולא כל חמש דקות לבדוק מה אומר פלוני ומה יגיד עיתונאי זה או אחר. זה לא שולט. זו בובה בתיאטרון שמושכים אותה בחוטים, רק שלא רואים פה את החוטים."

אין זה סוד שדרעי מאמין כי פסיקת הרב עובדיה יוסף תחולל מהפך עמוק ביחס היהדות המיזרחית לשלום — מעין מהפכה מלמעלה, המבטאת את הרגשות היותר־עמוקים בקרב הציבור למטה.

אין הוא מאמין כי רעיון השלום והפשרה יכול לנצח נ ג ד הדת, נ ג ד המסורת ונ ג ד הרגשות של הציבור המיזרחי. הוא מאמין שבתוקף מנהיגותו הרוחנית של הרב יוסף, תשתלב שאיפה זו עם הנימות העמוקות ביותר של דת ומסורת.

● הגל החדש

זוהי תיקווה גדולה. היא מתחברת עם התיקווה לשינוי כללי בקרב הציבור הישראלי כולו.

לא היה קל בתשמ"ט להבחין בכך. כי ציבור זה היה נתון במצב סכיזופרני. רגשות סותרים התנגשו בתת־הכרתו, ויחסו למתרחש היה לא־אחת פאתולוגי.

בסוף תשמ"ט הוצג בטלוויזיה תרגיל רפואי בבית־חולים גדול. ההנחה היתה שאחת הערים הגדולות הותקפה במילחמה בנשק כימי. על המירקע נראו עשרות „פגועים", קורבנות של גאז־מרעיל, שהיו אמורים להתפתל בכאבים נוראים, כשדמויות בחליפות־מגן עתידניות רחצו אותם וניסו להקל עליהם.

זאת היתה תמונת המילחמה הבאה — אך הציבור הישראלי כולו התנהג כאילו אין קשר בין החלטותיו ומעשיו ובין הסיכוי שמילחמה זו אכן תפרוץ.

ציבור זה היה מסוגל להתרגש עד כדי דמעות כאשר נשרפו אלפי דונמים של חורשות במרומי הכרמל וניספו חיות־בר, אך עבר באדישות גמורה על הריגתם היומיומית של ילדים וילדות בשטחים הכבושים.

ציבור זה עקב בציניות משועשעת אחרי הקטטות של שרים, שקיבלו החלטות גורליות למדינה, כשהמניע העיקרי שלהם הוא קידום אישי. הציבור התרגש יותר כאשר 22 גברתנים לחמו על כדור במיגרש.

האינתיפאדה, שמילאה מדי יום את העמודים הראשונים של כל העיתונים, הפכה לשיגרה. הסיכום היומי של הרוגים ופצועים, התמונות המחרידות של פריצת חיילי צה"ל לדירות באישון־לילה, הידיעות על המתרחש במחנה־ההסגר הענקי במידבר הנגב — כל זה לא גרם להתרגשות אצל רוב רובם של אזרחי ישראל, אף שהדברים התרחשו במרחק של קילומטרים מעטים מבתיהם.

אדישות חולנית זו היא סימפטום של מחלה, המאיימת על כל היצירה הישראלית בדורות האחרונים: המדינה, הדמוקרטיה, המוסר הלאומי, צה"ל, הכלכלה.

אולם זוהי תמונה כוזבת. היא מגלה רק מה שמתרחש מעל לפני השטח. מתחת לפני השטח מתרחשים דברים הרבה יותר חשובים, שתוצאותיהם ישפיעו על עתיד המדינה.

מאות אלפי ישראלים, בני כל השכבות והעדות, עוברים את בית־הספר של השטחים הכבושים, בית־הספר של החיים. הם לומדים שם מציאות, שאינה תואמת את אשר אומרים להם פוליטיקאים, פרשנים ודוברים רישמיים. הם נאלצים להתמודד עם מציאות זו, לעכל אותה ולהסיק מסקנות — למילחמת־נצח או לשלום.

תהליך זה יקבע את גורל המדינה בשנים הבאות. יתכן שלבוחריו של אריה דרעי יהיה בו חלק מכריע.

אנשים ונשים אלה סימלו בשנת תשמ"ט את הישגיהם וכישלונותיהם של ישראל והעולם.
הם נבחרו על־ידי „העולם הזה" תוך בחינת כל מאורעות השנה.

אנשי השנה
תשמ"ט

עולם
ולנסה: נס ודגל

האדמה רעדה מברלין המיזרחית במרכז אירופה ועד ולאדיווסטוק בחוף האוקיינוס השקט. היכלי־פאר התנדנדו, עמודי־תווך הזדעזעו, בניינים קרסו ונפלו בכל רחבי העולם הקומוניסטי.

בעיקבות הפרסטרויקה של **מיכאיל גורבאצ'וב**, איש־העולם של תשמ"ח, נחשפו לפתע כל הבקיעים בגוש המיזרחי. בברית־המועצות קם לאום על לאום, רפובליקות שלמות ביקשו לפרוש, עשרות עמים ועממים תבעו חרות לאומית. באותה העת נחשפו גם כל המחלות של הכלכלה הסובייטית. סימן־שאלה ריחף על כל התורה המארקסיסטית ועל כל תולדות הקומוניזם, מימי לנין והלאה.

המהפכה לא נשארה מוגבלת לגבולות ברית־המועצות. רוחות חדשות נשבו במדינות שהיו אך אתמול גרורותיה. הונגריה פתחה את שעריה, וגם כוננה יחסים מלאים עם ישראל.

אך מכל המחזות המדהימים שהתגלו לעיני העולם המשתאה, לא היה מדהים יותר מאשר המהפך שהתחולל בפולין. בבחירות חופשיות הוכה המישטר הקומוניסטי שוק על ירך. בפעם הראשונה קמה בעולם הקומוניסטי ממשלה שבראשה עומדת מיפלגה אחרת: סולידריות.

איש־העולם של תשמ"ט היה האיש שחולל נס זה והפך לדיגלו: החשמלאי מגדנסק, **לך ולנסה**, מנהיג סולידריות, שנשאר מחוץ למערכת הרישמית, שעליה הופקד חברו **תאדיאוש מסובייצקי**.

לעומת זאת דיכא המנהיג הקומוניסטי בסין, **דנג קסיאו־פינג**, את מרד הסטודנטים בדם ואש — לפי שעה.

לעומת אירועים היסטוריים אלה, החווירו הבחירות בארצות־הברית, שבהן היכה **ג'ורג' בוש** הבלתי־מרשים את **מייקל דוקאקים**, שהרשים עוד פחות. החווירו גם אירועים, שבשנה אחרת היו מזכים את בעליהם בתואר איש־העולם: המילחמה באילי־הסמים שעליה הכריז נשיא קולומביה, **וירג'יליו בארקו וארגאס**, והרפורמות המפתיעות בדרום־אפריקה, שעליהן הכריז ראש־הממשלה החדש, **פרדריק וילם דה־קלרק**.

מרחב
נער האינתיפאדה: אש

ענת סרנוססקי, העולם הזה

היתה זאת שנתו של **יאסר ערפאת**. האיש, שישראל הכריזה פעמים רבות על שקיעתו, הלך השנה מחיל אל חיל. אחרי שנפגש עם מישלחת יהודית בשטוקהולם נאם בעצרת האו"ם, שהועברה במיוחד למענו לז'נווה. שם הכריז על הכרתו במדינת־ישראל ובהחלטות מועצת־הביטחון 242 ו־338, ועל שלילת הטרור. המועצה הלאומית הפלסטינית אישרה את צעדיו מראש, וארצות־הברית פתחה בדו־שיח רישמי עם אש"ף. אחרי פגישתו עם נשיא צרפת, **פראנסואה מיטראן**, הכריז ערפאת כי האמנה הפלסטינית היא „קאדוק" — בטלה מחמת התיישנות.

בסוף השנה שיתף ערפאת פעולה עם **חוסני מובארכ**, שחזר לזירה והעלה הצעה מחוכמת להתקדמות, תוך שילוב יסודות של יוזמת שמיר־רבין ויוזמת־אש"ף. עיקרה: הידברות עקיפה בין ישראל ואש"ף.

אולם כל זה לא היה אפשרי לולא **נער־האינתיפאדה**, שחירף את נפשו מדי־יום בעימות עם חיילים חמושים ומהירי־ירי, ובכך הבטיח שאש האינתיפאדה לא תדעך. מבין קרוב ל־400 הרוגי־האינתיפאדה בתשמ"ט, כל רביעי היה קטין שנורה בידי חיילים ומתנחלים, וביניהם עשרות ילדים מתחת לגיל 14.

מסביב לנערי־האינתיפאדה התגבש העם הפלסטיני. מוסדות המימשל העצמי התמסדו במחתרת. סחורות ישראליות הוחרמו כליל, ומיספר העובדים בישראל צומצם באופן מכריע. עשרות חשודים כמודיעי־השב"כ הוצאו להורג. קמו מוסדות של עזרה הדדית ופיתוח כלכלה עצמאית, ונשמרה מידה רבה של אחדות ומישמעת.

האינתיפאדה לא ניצחה בתשמ"ט, אך היא לא מוגרה ולא הצטמצמה. היא הפכה לעובדת־חיים, ואיפשרה את כל המהלכים האחרים במרחב.

ביטחון
קליין: חרב להשכיר

יוסי אלוני, מעריב

לא היתה זאת שנה מפוארת לצה"ל.

הוא היה עסוק במילחמה העכורה באינתיפאדה — מילחמה בלי תיפארת, בלי שירים, בלי גאווה. האלופים שעסקו בכך לא ייכנסו לספרי־ההיסטוריה. **עמרם מיצנע** התחלף ב**איציק מרדכי**, מרדכי התחלף ב**מתן וילנאי** — ושום דבר לא השתנה. לא הם ולא איש־השנה תשמ"ח, הרמטכ"ל **דן שומרון**, העזו לדפוק על השולחן ולהגיד את האמת: שהמילחמה הזאת הורסת את צה"ל מבחינה מיקצועית ומוסרית, ושיש לשים לה קץ. קצין הדרוג לקאריירה שלו לא יכול היה להגיד את האמת באווירה של תשמ"ט. צה"ל אינו מחנך יורשים ליצחק שדה.

זאת היתה השנה שבה קבעו שלושה שופטים צבאיים — **עימנואל גרוס, אלון גילון ולוי סוקם** — שחיילי גיבעתי ביצעו מעשי „אכזריות ושיפלות אשר העבירו בנו חלחלה." למרות זאת הם דנו את ארבעת הנאשמים — **יצחק אדלר, רון הקהל, אריה לוצאטו ויצחק קיבודי** — לעונשים מגוחכים. אחד מהם נחון מייד, ולקראת סוף השנה הודיע אלוף־הפיקוד החדש, מתן וילנאי, שהוא עומד לחון את שלושת הנותרים — ביניהם רון הקהל, בדיטובים מרחובות, שהתפאר אחרי פסק־הדין במעשי־זוועה מחרידים אחרים. החנינה הוכיחה שצה"ל קיבל למעשה את הטענה כי מעשים אלה הם עכשיו בבחינת נורמה כללית, ושאין לו חשק לתבוע לדין את המפקדים, שנתנו פקודות בלתי־חוקיות.

על רקע הידרדרות זו של ערכים צבאיים, לא היה פלא בגילויים על פעולתם של קציני־מילואים ישראליים, יוצאי יחידות־העילית של צה"ל, בקולומביה. כשהוקרן על המירקע סרט־פירסומת של **יאיר קליין**, שבו הוא נראה מדריך „חוואים" — לדברי השילטונות שם: פלוגות־הרצח של אילי־הסמים — זה עורר חלחלה, אולי אותה חלחלה שתקפה את שופטי־גיבעתי.

מדיניות
רבין: כדור וכדורים

ציון צפריר, העולם הזה

אין ספק כי **יצחק רבין** היה איש־המדיניות של השנה, כפי שהיה איש־המדיניות של השנה הקודמת.

אחרי מפלתו של **שימעון פרס** בבחירות, הפך רבין השר הבכיר של מיפלגת־העבודה בממשלת־האחדות. בעודו ממשיך לנצח על המערכה להגבלת האינתיפאדה, באמצעים ברוטליים שהפכו לנורמה ולשיגרה, כגון כדורים פלסטיים ואש חיה, גילגל רבין את הכדור לקראת הסדר מדיני.

תחילה המציא את רעיון הבחירות בשטחים הכבושים, ומכר אותו ל**יצחק שמיר**. זה ראה בו בעיקר טכסיס להרווית זמן, להרגיע את האמריקאים ולמנוע כל התקדמות. רבין קיווה כי הדינאמיות של התהליך תכריח את שמיר לצעוד לפחות צעדים קטנים קדימה, בעל כורחו.

שמיר לא רצה לזוז. „חישוקים" ששמו עליו **אריאל שרון, דויד לוי, ויצחק מודעי**, כבלו אותו עוד יותר. שלושה אלה איבדו השנה מכוחם, בשעה שקבוצה חדשה של מנהיגים צעירים, ובראשם **דן מרידור**, הכינו את עצמם לקבלת הירושה בליכוד. אולם „שרי־החישוקים" היו די חזקים כדי לעצור את שמיר.

רבין תימרן במבוך זה. הוא עדיין סירב להידבר עם אש"ף, אך מצא לכך תחליף בדמותם של פייצל אל־חוסייני ודומיו, אנשי אש"ף בגדה וברצועה. הוא האמין כי הציבור הישראלי יכריע לטובת הסדר־שלום, אם תהיה מונחת לפניו הצעה מעשית וברורה.

הצעה כזאת העלה בסוף השנה הנשיא **חוסני מובארכ**. רק בשנת תש"ן יתברר אם יצליח רבין להזיז את הליכוד בדרך זו.

כנסת

שילנסקי: כבוד הכנסת

אלי דסה, העולם הזה

הכנסת ה־12, שנבחרה השנה, לא השתנתה לטובה מקודמתה. גם אחרי שנה של פעילות פרלמנטרית, לא בלט כמעט איש מבין עשרות הח"כים החדשים, שהיו אמורים לרענן את המוסד.

האשמה העיקרית היתה בממשלת־האחדות, שעצם קיומה מרוקן מתוכנן את הכנסת ואת הדמוקרטיה בכלל. שתי הסיעות הגדולות יכלו רק לעסוק במישחקים פרלמנטריים עקרים. האופוזיציה הקטנה משני הצדדים חזרה על עצמה, ביעילות פוחתת, והיתה עייפה. היה נדמה ש**גאולה כהן** ו**שולמית אלוני** משעממות גם את עצמן, ולא נותר חידוש בהודעות של **יוסי שריד** ו**רפאל איתן**. הכל היה מכני, אוטומטי, וגרוע מכל: הציבור התייחס אל מצב זה של שותפות כוללת והיעדר אופוזיציה יעילה כאל מצב נורמלי.

הכנסת התחילה את דרכה בישיבה מוקיונית, שבה הפגינו אנשי השמאל נגד זקן־חברי־הכנסת, **יאיר שפרינצק**, איש הסיעה החדשה של שוחרי־הטרנספר, בהנהגת **רחבעם** („גנדי") **זאבי**, שהפך סמן ימני אחרי גירושו של **מאיר כהנא** מהבית.

היו"ר החדש, שנבחר באותה ישיבה שערורייתית, **דוב שילנסקי**, עורר הרבה חששות בגלל עמדתו הלאומנית הקיצונית, אך הפתיע לטובה במילוי תפקידו. הוא היה הוגן ושקול. אך גם הוא לא יכול היה להעלות את רמת הבית, למרות שהבטיח. נכשלו הניסיונות להכריח את חברי־הכנסת לבוא למישכן ולאולם־המליאה. נכשלו גם הניסיונות להנהיג דרכי־ויכוח תרבותיות. יעילות ההחלטה למנוע מחברי־הכנסת להתעשר מעסקים פרטיים, תוך ניצול מעמדם, היתה גם היא מוטלת בספק גובר.

חוץ מזה עסקו חברי־הכנסת, איש־איש לפי מיטב כישרונו, בפירסומת עצמית. נדמה שזהו המוצר העיקרי של הפרלמנט הישראלי.

עיתונות

קדוש: פועלת בדימונה

רחל אבנרי, העולם הזה

יתכן שהעיתונאית של השנה היתה צריכה להיות מיכל קרם. הצעירה מבאר־שבע הפיצה בדותה שהזינה את אש השינאה בארץ: שוועדות־ההלם של האינתיפאדה עורכות אונס קבוצתי לנשים ערביות, כעונש על כך שבעליהן עובדים בישראל. כעבור זמן הואשמה בפיברוק סיפור אחר: שמפקד מישטרת באר־שבע העלים עבירה נגד קרובו של איש־ציבור, תמורת טובת־הנאה. החקירה העלתה שהמיסמכים מזוייפים.

פרשות אלה הטילו אור על העשבים השוטים שגדלו בגן העיתונות: סיגנון של כאסח בלי דבקות בשום עיקרון, תחרות פרועה על סקופים שלא היו ולא נבראו, גימיקים במקום חקירות רציניות, עיתונות ללא שליחות.

את הדוגמה ההפוכה נתנה **אורנה קדוש**, בשורה ארוכה של כתבות. עלתה על כולן כתבה שכתבה אחרי שהלכה לעבוד כפועלת פשוטה בבית־חרושת בדימונה, שם תיעדה את גורל הפועלות השייכות לשיכבה הנמוכה ביותר של הסולם החברתי. קדוש, צעירה בת לאם יוצאת־עיראק ולאב יוצא־מארוקו, הזדהתה עם המשימה העיתונאית הבסיסית: לחשוף את האמת ולעורר את דעת־הקהל נגד עוולות. ובמיקרה זה: נגד האבטלה.

התופעה העיקרית בתחום העיתונות היתה בשטח הכלכלי: אילי־ההון **קונרד בלייק** ו**דייוויד רדלר** מקנדה ומבריטניה רכשו את ג'רוסלם פוסט. **רוברט מקסוול** הבריטי קנה את מחצית מעריב. **אריה גנגר** קנה את מחצית מניות העולם הזה. ואילו **גליה אלבין** הפכה את הירחון מוניטין לערוותון, תוך קשר הדוק עם פנטהאוז האמריקאי.

עיסקות אלה הצביעו על הבסיס הכלכלי הרעוע של העיתונות החופשית, שעמדה בסוף תשמ"ט מול סכנות חדשות בדמות הטלוויזיה הממוסחרת.

דת

שטיינזלץ: ספרים קבורים

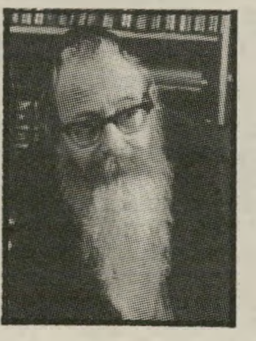

היתה זאת פארודיה על פרשת סלמאן רושדי, איש־הספרות של תשמ"ט, וגם על מעשי האינקוויזיציה הספרדית ושריפת־הספרים בגרמניה הנאצית. אבל היו לכך אסוציאציות אימתניות. „במקום ששורפים ספרים, בסופו של דבר ישרפו גם בני־אדם," ניבא הסופר הגרמני־היהודי היינריך היינה. ניתן לומר זאת גם על מקום שבו קוברים ספרים.

זה קרה השנה לספריו של הרב **עדין שטיינזלץ**. לא רפורמי, לא קונסרבטיבי, לא כופר־בעיקר, אלא רב אורתודוכסי, שכתב הרבה כדי להסביר את הדת לציבור החילוני.

השנה, באיחור, נפל קורבן לרוח החומייניסטית, הנושבת בחוגים חרדיים מסויימים. בספריו העלה נקודות, הברורות לכל קורא תנ"ך. למשל, שאברהם אבינו היה משועבד לאשתו שרה, המירשעת שגרמה לגירוש הגר וישמעאל. למשל, שדויד המלך היה לא רק גיבור לאומי, אלא גם בן־בליעל. כל זה נאמר בתנ"ך עצמו, אך הזעם הקדוש פגע ברב. יצאה פקודה לקבור את ספריו. וגרוע מכל: שטיינזלץ עצמו היכה על חטא, התנצל פומבית, הסכים לקבורת ספריו והבטיח לתקנם.

מול הקנאות החרדית־אשכנזית, ניכרו השנה סימנים ראשונים לגישה דתית אחרת, אורתודוכסית אך סובלנית יותר, שלבשה את הגלימה הספרדית. ייצג אותה הרב **עובדיה יוסף**, פטרונו של איש־השנה הרב **אריה דרעי**. לפחות בתחום אחר — התחום הלאומי — הצטרף אליו גם הרב **אליעזר שך**, איש הזרם הליטאי, שהתקומם נגד התערבותו הפוליטית המאסיבית של **„הרבי מלובאביץ'"** בענייני־המדינה.

האירוע המרכזי במחנה הדתי היה הניצחון הכביר שנחל בבחירות לכנסת — אך זה היה אירוע פוליטי־חילוני, שתוצאתו העיקרית היתה הזרמת כספים נוספים למוסדות הדת.

מישפט

פלג: לחיות באנצאר

דניאל חכים

תמר פלג היתה פסיכולוגית. לפתע, בגיל 51, החליטה שהיא יכולה לעזור לבני־אדם יותר כעורכת־דין. זה היה לפני 10 שנים. השנה היתה תמר פלג הרוח החיה של האגודה לזכויות האזרח, גוף שעמד בחזית הקידמית במאבק על זכויות־האדם של הפלסטינים בימי האינתיפאדה.

פלג בילתה את ימיה במחנה אנצאר (קציעות), דאגה להגשת עתירות לבג"ץ וזכתה בכמה ניצחונות חשובים. היא סימלה את האמונה שהמישפט חייב לשרת את הצדק ולהגן על זכויות־האדם — אמונה שכבתה אצל רבים מעורכי־הדין „החשובים" בישראל, שדאגתם היחידה היתה נתונה לחשבון־הבנק שלהם.

לא היו מישפטנים רבים שהצטיינו בתשמ"ט. שר־המישפטים החדש, **דן מרידור**, איש הימין, קנה לעצמו כבוד ואמינות כאשר עמד בפני לחציו של שר־הביטחון, יצחק רבין, והגן על מערכות־המישפט גם בתקופת־האינתיפאדה. הוא גם החליט את ההחלטה האמיצה למנות את **דורית בייניש** לתפקיד פרקליטת־המדינה.

קרנו של היועץ המישפטי, **יוסף חריש**, לא עלתה השנה. תרומתו העיקרית היתה החלטתו להעמיד לדין את הסופר־העיתונאי עמוס קינן, על שהתבטא בחריפות נגד השופט **יצחק בנאי**, שהשמיע אמירה אומללה שממנה ניתן להסיק שדם יהודי יקר מדם ערבי.

בעולם אחר חי הפרופסור **אוריאל רייכמן**, שניהל מאבק דון־קישוטי למען חקיקת חוקה בישראל, ואף נדר בעולם בשליחות זו.

עורך־הדין **שלמה ליבליך** השיג החלטה של בג"ץ, שצימצמה בהרבה את זכות הצנזורה לפסול ידיעות על פעולות המוסד־למודיעין. **אביגדור פלדמן** עורר בבג"ץ שאלה עקרונית לגבי זכותו של פרקליט להיפגש עם עצירים שבידי השב"כ. **שירה דונביץ**, גם היא מטעם האגודה לזכויות האזרח, הגנה על זכותו של דייל אל־על, שתבע להכיר בחברו־לחיים כבבן־זוג. **אמנון זיכרוני** ניהל מאחורי הקלעים את מישפטו של שבתאי קלמנוביץ, שהורשע כמרגל סובייטי, ושלגבי החלפתו הקרובה התפרסמו ידיעות בעיתוני־העולם.

שידור

ברקאי: הכל דיבורים

בכלי־התיקשורת הממלכתיים נפלו השבוע כל המסכות. הם חזרו והיו מה שהיה הרדיו בראשית ימי המדינה: מכשיר של שטיפת־מוח ממשלתית, המנוהל על־ידי מנכ"ל מישרד ראש־הממשלה. אז זה היה טדי קולק מטעם ראש־הממשלה של מפא"י, עכשיו זאת לישכת ראש־הממשלה של הליכוד.

כל זמן ששלט ברשות־השידור **אורי פורת**, ניתן היה לזקוף הרבה מן השערוריות על־חשבון אופיו המחוספס של פורת. כאשר בא במקומו, השנה, **אריה מקל** האדיב והשקט, היה ברור שאין זה איש, אלא שיטה. נעלם רגש־הבושה. הכל נעשה בגלוי ובמופגן.

הטלוויזיה הפכה בגלוי למכשיר של שטיפת־מוח. מחלקת־החדשות, שהיתה פעם פאר הדמוקרטיה הישראלית, התקפלה והפכה שיפחה של הממשלה. היא לא התיימרה כלל למסור מידע אובייקטיבי. פה ושם העז שדר אמיץ להשמיע ציוץ עצמאי. כל ציוץ כזה טבע בקאקופוניה הממשלתית. גם „שמאלנים" מדופלמים כמו **מוטי קירשנבוים** דאגו לתפור את כתבותיהם כך שלא יעוררו את זעם המאפיה הימנית.

אותו הדבר קרה ברדיו. מכשיר זה, שהיה פעם חופשי יותר מאשר הטלוויזיה, הפך לכלי־תעמולה, כמו הרדיו הסובייטי בימי סטאלין. יומני־החדשות הפכו ביטאונים ממשלתיים, ללא דיעה אחרת וללא תיאור הצד השני. כל שדר נאמן ידע שמחכה לו פרס: שליחות בחו"ל, ואולי אף ג'וב ממשלתי.

במידבר המתפשט, בלט חריג אחד: התוכנית החדשה של **רזי ברקאי**, הכל דיבורים. היה זה לא רק רדיו חי, עסיסי ותוסס, אלא גם רדיו חופשי יחסית, הוכחה לכך ששדרן אמיץ, בעל אישיות עצמאית, עדיין יכול להגיע לידי ביטוי גם במצב עגום זה, אם הוא מוכן להסתכן ולהזדקף.

יהדות

גלמפ: האנטי־שמיות חוזרת

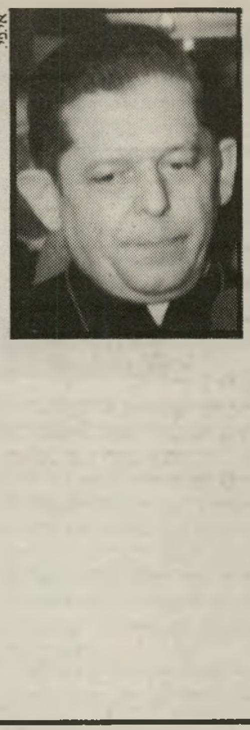
א.פ.י

המערכה למען יהדות ברית־המועצות, שאיחדה את המימסד היהודי העולמי בשנים עברו, איבדה השנה את תוכנה. בעיקבות הגלאסנוסט והתפוררות הקומוניזם, נפתחו שערי ברית־המועצות כמעט לרווחה. בהונגריה, בגרמניה המיזרחית ובמקומות אחרים יכלו הקהילות היהודיות הקטנות להרים את ראשן.

במקום כל הנושאים האלה בא נושא הקשור בשם, המעורר חלחלה עד היום, ושייעורר חלחלה גם בעוד מאות בשנים: אושוויץ.

כמעט לא ייאמן כי יכולה להתלקח מחלוקת סביב האתר הזה, סמל הרישעות האנושית. אך זה קרה. הכנסיה הקימה מינזר („כרמל") לנזירות בגבול המחנה. הדבר עורר התנגדות יהודית. נחתם הסכם להעברת המינזר. הכנסיה הפולנית התכחשה להסכם והפרה אותו. קבוצה קיצונית של יהודים הפגינה במקום. התפתחה תיגרה ביניהם ובין עוברי־אורח פולניים, שראו בהתקפה על הנזירות ועל הכנסיה הקאתולית התקפה על כל הקדוש להם.

לפתע פרצו החוצה כל השינאות הישנות: בין יהודים וקאתולים, בין יהודים ופולנים.

בשיא המשבר השמיע החשמן הראשי של פולין, **יוזף גלמפ,** הצהרה שנדף ממנה ריח אנטי־שמי חריף. היהודים שולטים בכלי־התיקשורת, והם מנצלים שליטה זו להתקפה על העם הפולני, קבע גלמפ, במילים שנשמעו כאילו נלקחו מתקופה אחרת, לפני שאושוויץ הפכה תמרור בהיסטוריה האנושית.

בסוף תשמ"ט התערב האפיפיור הפולני וציווה להעביר את המינזר. אבל הפרשה הוכיחה שהאנטי־שמיות חיה וקיימת, והיא יכולה להתפרץ גם במקום שאין בו יהודים. מחלה כרונית זו של התרבות המערבית לא מתה.

כלכלה

פפושדו: רווח נקי

אלי דסה, העולם הזה

חיי־הכלכלה של תשמ"ט בישראל נראו כמו שרשרת בלתי־פוסקת של משברים ומפולות. האבטלה הגיעה לשיאים שלא היו כמותם. מיפעלי חברת־העובדים קרסו בזה אחר זה, וכך גם מיפעלים פרטיים רבים. הקיבוצים היו במשבר עמוק. חברי־מושבים התאבדו מפני שלא ראו פיתרון למצוקתם.

כאילו לא די בכך, התפרסמו ברציפות ידיעות מרגיזות על מנכ"לים למיניהם, ששדדו את המיפעלים שהם מופקדים עליהם, משכו משכורות אגדתיות ותנאי־פרישה מופלגים, בעודם מנצחים על פשיטות־רגל גלויות או מוסוות.

המצוקה הכלכלית של מיפעלי־ההסתדרות הכריחה את **שימעון פרס** לקבל על עצמו את תיק־האוצר, בניגוד לרצונו. הוא התמסר לתפקיד במרץ האופייני לו. אבל גם חתירתו הבלתי־נלאית לצמיחה כלכלית לא נשאה במהלך תשמ"ט פרי, למרות ניסיונו למכור את רכוש המדינה („הפרטה") לכל מאן דהוא, וחיזוריו אחרי מיליונרים זרים כמו **ג'יק ליברמן** ו**רוברט מקסוול.**

אך ניתן לעשות עסקים גם במציאות זו. זאת הוכיח יזם ישראלי טיפוסי, **אלי פפושדו.** בשעתו השיג ממנחם בגין, באמצעות ידידים וקשרים, את ההיתר להקים מלון־ענק בטאבה, למרות שהיה ברור כי חבל זה יוחזר בסופו של דבר למצריים. אחרי שנכשל הניסיון המגוחך להפוך מלון להתנחלות, ולמנוע את החזרת המקום על־ידי „קביעת עובדות בשטח", זכה „פפו" בפיצויים ענקיים.

האיש, שהשקעתו האישית במקום היתה מיזערית, יצא ברווח עצום. בסוף השנה עוד היה נטוש מאבק בינו ובין האוצר, בשל אי־הבאת הכסף ארצה.

פפושדו, שהיה מעורב גם בספינות־הקאזינו בים אילת, לא סמך על מישחקי־מזל. הוא ידע איך לתפוס את אלת־המזל בשערות־ראשה.

צעיר

אברמסון: לסבול, להאמין

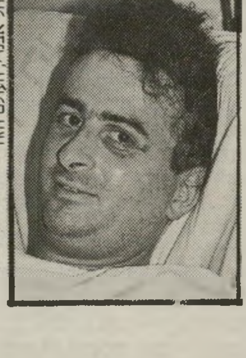
רחל אבנרי, העולם הזה

הגיבורים של תשמ"ט היו הצעירים ששמרו על צלם־אנוש, גם כאשר גברה האכזריות של המאבק באינתיפאדה, וגם כאשר גברה החומרנות בקרב הדור החדש. היו שעשו זאת על־ידי הסירוב להיגרר אחרי מחוללי־הזוועות בעת השרות בסדיר ובמילואים, והיו שעשו זאת על־ידי הסירוב המוצהר או השקט לשרת בכלל בשטחים הכבושים.

אחד שסימל את החוסן האנושי הזה היה **אמיר אברמסון,** מקורבנות הפיגוע באוטובוס בקו 405 בדרך לירושלים. האיש הצעיר, מומחה למחשבים באוניברסיטה, נשלף מאלמוניותו כאשר נפלט בתחתית המידרון מן האוטובוס הבוער, כשהוא סובל בכל חלקי גופו מכוויות ומשברים, וזחל בכוחות על־אנושיים מאיזור־הסכנה.

שלושה חודשים אחרי הפיגוע עדיין שוכב אמיר בבית־החולים, בלי יכולת להזיז את איבריו, כשלפניו דרך ארוכה ורבת־כאבים עד להחלמתו. למרות זאת, לא זה בלבד שלא איבד את

אמונתו בשלום, אלא התחזק בדעתו שרק שלום עם העם הפלסטיני ימנע הישנות אסונות מסוג זה. מעל מיטת־חוליו היפנה קריאה לציבור, שבה קרא לפעול למען השלום וההידברות. בכך שימש דוגמה וסמל לרבים אחרים.

רפואה

מרטון: גיוס לעזרה

רחל אבנרי, העולם הזה

במרכז החיים הרפואיים עמדו השנה מיבצעי־הראווה הגדולים, שבהם התחרו בתי־החולים זה בזה, תוך ריתוק התיקשורת.

סוף־השנה עמד בסימן מאבקה של **שרה ברקוביץ,** שצוות־רופאים, בהנהלת **זכי שפירא,** השתיל בגופה כבד. בעודה נאבקת על חייה, אחרי ניתוח שבו הוחלף כבר מושתל אחד בשני, התלקח מאחורי־הקלעים ויכוח עקרוני על עצם עריכתם של ניתוחים כאלה בארץ, כשניתן לבצעם במחיר זול יותר בחוץ־לארץ, שם יש להם סיכויים טובים יותר להצליח. הוצאת המשאבים על ניתוחי־הראווה צימצמה עוד יותר את הכספים שעמדו לרשות הרפואה, שקוצצו עוד יותר.

בראשית השנה פשטה בארץ בהלת הפוליו, והסתבר שהמחלה האימתנית לא הודברה עדיין סופית. היו גם אזהרות מפני התפרצות של דלקת־קרום־המוח.

כמה רופאים ישראליים, בעלי־מצפון ער במיוחד, הקדישו את מאמציהם למתרחש בשטחים הכבושים, נוסף על עבודתם הקבועה בישראל. רופאים אלה יצאו מדי שבוע לבקר בבתי־החולים הדלים בגדה וברצועה, דיווחו על התעללויות, הגישו עזרה רפואית במחנות נידחים, פיקחו על הנעשה ועוררו את דעת־הקהל למען העיקרון הרפואי ההומאני: שאין מבחינים בין ידיד ואוייב בעת הטיפול בפצועים.

מייסדת הגוף הזה — עמותת רופאים ישראליים־פלסטיניים לזכויות־האדם — היתה **רוחמה מרטון,** רופאה־פסיכיאטרית, שלא ידעה ליאות. היא וחבריה מחו כאשר נעצר אמבולנס בעזה ולא ניתן לו להגיש עזרה לפצוע פלסטיני, שמת כתוצאה מכך מאובדן־דם. היא וחבריה מחו על מיקרה אחר, שבו נורה ונהרג נהג־אמבולנס, ועל עשרות מיקרים מזעזעים אחרים.

על רקע מחאה זו הידהדה עוד יותר השתיקה הרועמת של הרפואה הישראלית הממוסדת, בראשות הדוקטור **רם ישי,** שאף יצא להגנת שילטונות־הכיבוש.

לעומת זאת הצטיינו רופאים ישראליים כאשר חשו לעזרת נפגעי רעש־האדמה בארמניה.

ספרות

רושדי: חיים בגיהינום

תקופה של מיתון, של שפל במכירות ומיעוט שערוריות ספרותיות היא, לעיתים קרובות, זמנה של השירה. וכך בעוד מבקרי־עיתונות מקוננים על ירידתה או אף „בגידתה" של השירה הנכתבת בישראל, הגיעה דווקא בשנה זו לידי הבשלה רגישות פיוטית חדשה המאפיינת, לטוב או לרע, את שנות ה־80.

קשה לבחור מתוך שפע המשוררים, שכללו השנה ותיקים עם צעירים שכבר קנו להם מקום וצעירי־צעירים, שאך זה הופיעו בקריית־ספר. מ**פינחס שדה, אריה סיוון, אהרון שבתאי, יצחק לאור, מרדכי גלדמן, חזי לסקלי, לאה איילון, ישראל אלירז, רוני סומק** ו**עוזי בהר** — ועד ל**אילן בושם, ניצה קן, צביקה שטרנפלד** (שירי האינתיפאדה), **לאה קדר, עודד פלד, מרדכי גלילי** ו**איתן קלינסקי.** שירה ברמה ובאיכות כזאת כבר מזמן לא נתפרסמה בישראל. העובדה שכל זה קרה מבלי שמבקר כלשהו ישים ליבו לכך אף היא טיפוסית, וביותר ממובן אחד.

מעבר לרמתם המוסרית והאינטלקטואלית של מבקרי־העיתונות ורגישותם הנפשית, ראוי להצביע על משבר־האמון והסובלנות ההדדית בין עיתונות ישראלית, ההופכת ליותר ויותר מקומונית, לבין השירה — משבר שראשיתו עוד בעשור הקודם. מה שהחזיק מעמד, ובצורה מופלאה כל־כך, במשך עשרות שנים, הולך בשנים אלה ופוחת ואובד, ולא רק באשמת צד זה או אחר. מכל המיבחר ניתן לציין במיוחד את **מרדכי גלילי** ואת סיפרו שני קולאז'ים, ובסמוך מאוד אליו את **לאה קדר** ואת סיפרה שירי מים רבים.

למי שהתאכזב מלדעת אשה של **עמוס עוז,** נותרה רק הפרוזה של מתחילים ומבשילים, שכמה מהם עוד יפתיעו קרוב לוודאי בעתיד־הלא־רחוק. ביניהם: קובץ סיפוריו הראשון של **יצחק בר־יוסף,** סיפרתי את זה, יחזקאל, קובץ־סיפוריה הראשון של **אורלי קסטל־בלום,** סביבה עויינת, סיפרו המעורב־הפוליטי של **עומר ברטוב,** בנו של הסופר הוותיק, ורב־המכר של **בתיה גור,** מוות בחוג לספרות, שגיבורו, רב־פקד מיכאל אוחיון, מזכיר ביותר־ממיקצת את המפקח דאלגליש בספריה של פ.ד. ג'יימס. אבל זכות־הבכורה שמורה, בכל זאת, למי שמצטייר כמעט כוותיק, **יואל הופמן,** שבספרו ברנהרט נטל על עצמו סיכונים של רב־אמן הרפתקני ועתיר־ניסיון. ואסור שלא להזכיר את וסרמן של

יורם קניוק, שאיפיונו כספר שנועד לבני־הנעורים היה משגה — אחד מספריו הצלולים, המרשימים ביותר של המספר הוותיק.

אבל סופר־השנה היה בלי ספק — בישראל כבארצות אחרות — הסופר האנגלי ממוצא הודי, **סלמאן רושדי**, שפסוקי השטן שלו עורר מחדש, ובחריפות המאפיינת דווקא שנים אלה, את השאלות העתיקות בדבר „חובת האמן" ומיגבלותיו של חופש־הביטוי האמנותי, ההבדלים שבין מיבדה (FICTION) לעובדה, וזכותו של האמן „לסלף" את העובדות ואף לבדות עובדות משלו, את זכות הדת להתערב בתחומי האמנות והמדע (הקאתוליות עשתה זאת 1000 שנה לפני האיית־אללה חומייני), את הבדלי המנטאליות שבין מיזרח למערב והשפעתו ההולכת וגוברת של האיסלאם בעולם. התנצחות כגון זו שבין חומייני לרושדי לא ניתן היה להעלות על הדעת בימים היפים והטובים של הקולוניאליזם והאימפריות. ובכלל, את הלגיטימיות של טענת אדם שיצירת־אמנות זו או אחרת פוגעת ברגשותיו כדרך שמכונית, העוברת בכביש בני־ברק בשבת, אמורה לפגוע ברגשותיהם של תושבי המקום, לעומת זונה המציעה את בשרה בחצר בית שברחוב צפון תל־אביבי, שהיא „נורמלית וקונבנציונלית".

תהיה אשר תהיה העמדה לגבי פרשת רושדי־חומייני, זו הוכיחה שוב את מה שכבר כמעט נשכח: שמקומה של אמנות חופשית בחברה לא הובטח לה מעולם אחת ולתמיד, שהאמנות לעולם תיתפס בידי לא־אמנים אחרת מכפי שהיא נראית בעיני יוצריה, וכי המירשם של אפלטון — לסלק את המשוררים־האמנים־הנביאים מן המדינה — עוד לא איבד לגמרי את חינו ואת קיסמו, אף בעיני שליטי־העולם כיום.

כפי שאומר זאת רושדי בפי גיבורו: „תפקידו של משורר לומר את אשר בל־ייאמר, לקרוא שם לאשר אין לו שם, לגלות תרמית, לנקוט עמדה, לחוות דיעה, לעורר ויכוחים, לצור צורה לעולם ולא להניח לו להירדם. ואם נחלי־דם יזרמו בשל החתכים שיעשו חרוזיו, הם יפיחו בו חיים. הוא המלגלג והעוקץ..."

בסוף תשמ"ט עדיין התחבא רושדי בגיהינום הפרטי שלו.

אשה

לוינהוף: נשים בשחור

במשך כל השנה נראה המחזה הזה בערי ישראל: קבוצה קטנה של נשים, כולן לבושות בשחור, קיימו בכיכר מרכזית הפגנה שבועית שקטה נגד פעולות־הדיכוי בשטחים הכבושים.

עוברים־ושבים שנאו אותן. הנשים־בשחור, כפי שנקראו בפי כל, איפשרו לגברים רבים לבטא בעת ובעונה אחת את שתי הנימות הגזעניות: שינאת־הערבים ושינאת־הנשים. הם גידפו את הנשים, המטירו עליהן דיברי־גסות ועלבונות מיניים, ירקו לעברן, ופה ושם גם היכו אותן. אולם הנשים־בשחור הופיעו שוב בשבוע הבא, שקטות, סובלות ומחזיקות־מעמד.

את הנשים האלה סימלה **אירנה לוינהוף**, עולה מצ'ילה שהיתה עצורה שם ועברה יסורים קשים בידי הרודנים הצבאיים כשמאלנית יהודיה. גם בעלה היה שם במעצר. ואילו החינוך שנתנו לבנם עמית גרם לו לסרב לשרת בשטחים הכבושים. הוא הלך שוב ושוב לכלא.

במערכת הפוליטית לא היתה זאת שנה טובה לנשים. ממשלת־האחדות־הלאומית החדשה לא כללה אף אשה אחת — תופעה שאין לה עוד אח ורע בממשלה כלשהי בארצות־התרבות הדמוקרטיות. דברי־ההתחסדות של ראשי שתי המיפלגות הגדולות העידו על עצמם. גם בתוך המיפלגות נעצרה התקדמות הנשים.

האשה שהגיעה השנה לדרגה הבכירה ביותר היתה פרקליטת־המדינה החדשה, **דורית ביניש**. מבקרת־המדינה, **מרים בן־פורת**, גם היא אשה בכירה, הטילה את מוראה על המנגנון הציבורי, יותר מקודמיה הגברים.

גבר

בן־אמוץ: מבט ישיר

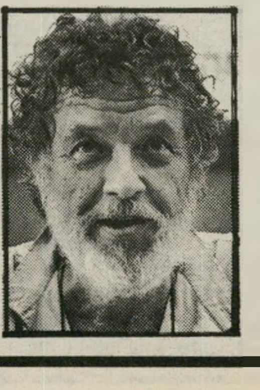

אחד הרגעים הגדולים של השנה היה אישי ביותר. **דן בן־אמוץ**, הומוריסט, סופר ועיתונאי, אדם שבמשך דור היה סמל לרוח הישראלית הצברית, כינס את ידידיו במסיבת־רעים, שבה הודיע להם על מחלתו האנושה, ונפרד מהם בעודו במלוא כושרו ויכולתו.

במסיבה זו, שהפכה נחלת המדינה כולה, שבר בן־אמוץ מוסכמות רבות: שלא לדבר על מחלת־הסרטן, שלא לדבר על המוות, שלא להתמודד בפרהסיה עם הפחדים הקיומיים.

בן־אמוץ נהג באומץ־לב בלתי־רגיל. הוא רצה לדעת בבירור את מצבו. אחרי שרופאיו קבעו, באותה מסיבה, שתוחלת־החיים שלו היא שמונה חודשים, לקה בן־אמוץ באירוע מוחי, שממנו החלים חלקית בכוחות על־אנושיים. המופת האישי שלו עזר לנשים ולגברים, העומדים מול אימת־הסרטן, להתמודד עם גורלם ולהישיר מבט אל המוות.

יתכן שבן־אמוץ לא היה מחזיק מעמד בנתיב־הסבל שלו, לולא עמדה לצידו אשתו־לשעבר, הציירת **בתיה אפולו**, שחזרה אליו אחרי מחלתו וסעדה אותו יום ולילה.

הרווח של בן־אמוץ היה בכך שניתן לו לחוש, בשעת המשבר העליון, כמה אהבה והערכה כלפיו היו חבויות בלב רבים, ועד כמה מובטח מקומו בתרבות הישראלית החדשה — ידיעה שנמנעה, למשל, מחברו **שייקה אופיר**, שרק השנה, זמן רב אחרי מותו, זכה בהערכה הראויה לו כשחקן גדול.

תיאטרון

פולק: הכי הכי

יתכן כי ההצגה האופיינית ביותר לתיאטרון הישראלי בתשמ"ט היתה קברט. שהיתה כל־כולה העתק וחיקוי למחזמר האמריקאי, כשהאפקטים החיצוניים בולעים כל תוכן ומשמעות. קורבן ההצגה היתה **מיקי קם**, זמרת מוכשרת שתפקיד זה לא התאים לה.

התיאטרון כולו רדף אחרי גימיקים, תפאורות, תילבושות. כל זה על חשבון המסר והיצירה התרבותית האמיתית.

המחזות המקוריים, שנועדו להתעמת עם המציאות הלאומית, נוסח **יהושע סובול**, כמעט ונעלמו, יחד עם התיאטרון החיפאי, שנרצח בידי העסקנים העירוניים. ניתן היה בשקט לבטל את הצנזורה על המחזות, כי במילא לא היה עוד מה לצנזר.

בין מחזות־האיכות המעטים בלטה ההצגה שירה לש"י עגנון בקאמרי, שבה הצטיין **אילן דר**.

אך ההצגה הטובה ביותר השנה היתה בלי ספק האב לאוגוסט סטרינדברג בהבימה, שבה הגיע **יוסי פולק** להישג אישי גדול, עד כי המבקר־הבלתי־רגשני **מיכאל הנדלזלץ** כתב בהתרגשות שזוהי ההצגה הטובה ביותר שראה בימי חייו.

ספורט

ג'ונסון: סמים וקירקס

ברומא העתיקה הסיחו הקיסרים את דעת נתיניהם מצרותיהם על־ידי אספקת „פאנם אל קירקנסיס". התירגום המקובל הוא „לחם ושעשועים", אך הכוונה היתה לשעשועי הקירקס הרומאי, שהיה זירת־ספורט.

בישראל של אבטלה ואינתיפארה, הספורט ממלא תפקיד דומה. הוא מסיח את דעת ההמונים. הספורט האמיתי שנועד לספורטאים, הידלדל לעומת ספורט־הראווה, שבו פעילות הקהל מצטמצמת בפיצוח גרעינים ובשתיית בירה.

באווירה זו הפכו הספורטאים לבדרנים, והם מעוניינים יותר בכסף מאשר בכדורים. בשוק־הספורט פרחו עיסקי המיליונים. ספורטאים נקנו, נמכרו ומכרו את עצמם, בארץ ובחו"ל. החל ב**אלי אוחנה** וכלה ב**אורי מלמיליאן**, הכל נשקל בכסף.

לא היתה זאת תופעה ישראלית בלבדית. האולימפיאדה של סיאול, בראשית תשמ"ט, עמדה בסימן ההישג העל־אנושי של הרץ הקנדי השחור, **בן ג'ונסון** — הישג שהופרך כאשר התגלה כי ג'ונסון השתמש בסמים כדי להגביר את כושרו. הוא נפל בן־רגע מאיגרא רמא לבירא עמיקתא — קורבן עליון לתהליך שהפך את הספורטאי לסחורה בשוק.

התרומה היחידה של ישראל לאולימפיאדה היתה השערוריה שקמה מפני ששני שייטים השתתפו במירוץ או באימון ביום־הכיפורים.

אמנות

אביבה אורי: התאבדות

את גורל האמנות הישראלית בתשמ"ט מסמלת הציירת והרשמת **אביבה אורי**. מותה בטרם עת (בת 60 או 62), בשל מצוקתה הנפשית והחומרית, מהווה סמל לעליבותה של האמנות הישראלית, בשל חוסר ההתייחסות אליה מצד המימסד. היא התאבדה.

הצברית ילידת צפת הגיעה ברישומיה־ציוריה לדרגה טהורה של פיוטיות והתעלות רוחנית, כשם שבחייה פרשה מכל חיי־חברה ומהמירוץ להישגיות. אותה עניינו רק שני דברים: **דויד הנדלר**, בעלה ומורה, והציור. לא הטריד אותה שהיא גרה בדירה עלובה של חדר וחצי. תנאים כלכליים לא הטריחו אותה לפזז סביב עיתונאים ועסקנים, כדי לקדם את מצבה הכלכלי.

ליד גופתה זעקו המספידים שהתאבדה בגלל מצבה הטראגי. מה שמעורר את השאלה: אם ידעו על מצבה, מדוע לא עשו כלום למענה? האם מותה היה רק סיבה להתנגח עם מנהל המוסיאון, **מארק שפס**, שנתון גם הוא בסד התכחשות המימסד לצורכי האמנות?

אמנות ישראל היתה בתשמ"ט בשפל. לא משום שאין אמנים טובים ורציניים, אלא בגלל התעלמות השילטון מהתחייבותו לתמוך ולעודד יצירת אמנות פלסטית טובה. הדבר בולט בחסרונו של חוק שיפטור רוכשי יצירות־אמנות ממס־ההכנסה — דבר הקיים במדינות מתוקנות. ציירים כבר אינם סובלים מרעב בעולם.

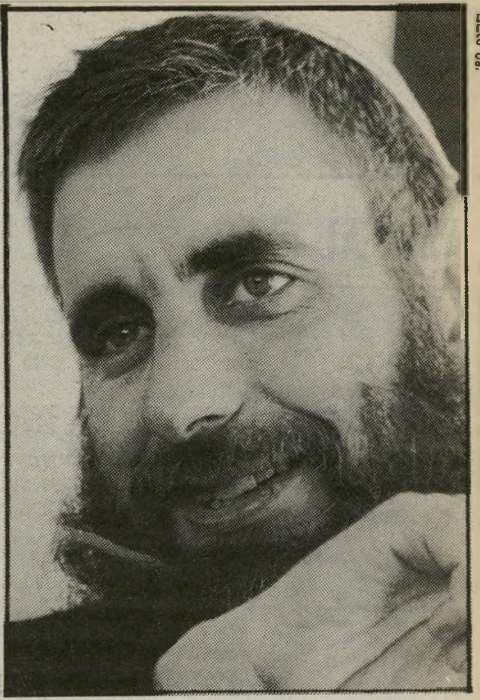

'סקופ 80'

הרב מנחם פורמן:

„המדינה הלאומית בתול־דות האנושות מסתיימת!"

מיפגש־השבוע היה המיפגש בין מנחם פרומן, רבה של ההתנחלות תקוע, ובין פייצל אל־חוסייני מנהיג פלסטיני המזוהה עם אש"ף. בצאתו מן הפגישה טען אל־חוסייני שרעיון המדינה הדו־לאומית, שהעלה לפניו הרב פרומן בפגישה, מזכיר לו את תוכנית אש"ף משנות ה־60 המאוחרות בדבר מדינה חילונית דמוקרטית בכל הארץ.

תמיכה ברעיון המדינה הדו־לאומית נדירה כיום בישראל. אין כיום מיפלגה או איש־ציבור המזוהה עם רעיון זה. לפני קום המדינה תמכה מפ"ם ברעיון.

שאלתי את הרב פרומן: איך תיראה המדינה הדו־לאומית, לפי שיטתך?

על הרעיון חשבתי כבר לפני הרבה שנים, ודיברתי על זה

מיפגשים

מזמן, גם במיסגרת של רבני גוש־אמונים. אבל זרקתי את הרעיון כאוטופיה.

היום אין לך דבר מסוכן מלהפוך זאת לתוכנית פוליטית. פוליטית — זה מה שאני חושב שצריך לעשות. אוטופיה — זה לקראת מה שאני חותר. התוכנית הפוליטית שהיתה לי היא: ליצור מגעים בקנה־מידה גדול בין יהודים לערבים.

● ובכל זאת — איך אתה רואה את הפיתרון הפוליטי של הסיכסוך?

לא צריך כל דבר לתרגם מייד פוליטית. לפי תפיסתי, העניין האנושי והתרבותי קודם לעניין הפוליטי. התקופה של המדינה הלאומית בתולדות האנושות מסתיימת, והייתי שמח לו היה נוצר כאן בארץ־ישראל דגם חלוצי כזה.

● אתה די בודד בהשקפה זו בגוש־אמונים ובציבור.

אני לא יודע. יש דיעות שונות. הדברים שאני אומר מעוגנים בדברי הרב אברהם יצחק הכהן קוק.

(גידעון סער־סרצ'נסקי)

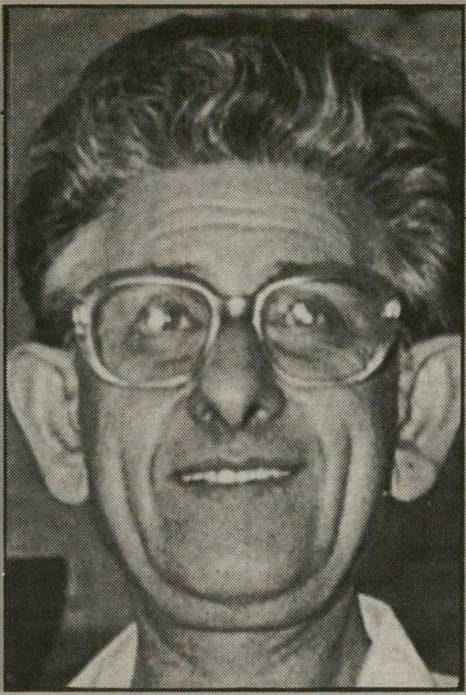

ציון צפריר, העולם הזה

אליקים העצני:

„הכרתי דתיים המגל־גלים עיניים לשמיים!"

בהתנחלויות ובין אנשי גוש־אמונים סוערות הרו־חות בעיקבות פגישתו של הרב מנחם פרומן עם פיי־צל־אל־חוסייני. בין אנשי גוש־אמונים נחשב הרב פרומן, בדרך כלל, כאדם תימהוני ומבולבל, אבל בכל מיקרה ההערכה היא שהפגישה גרמה נזק חמור לגוש־אמונים ולמטרותיו.

כשביקשתי את דניאלה וייס, ממנהיגות גוש־אמו־נים והתחייה, להתייחס לנושא, היא סירבה, בנימוק שהיא אינה מוכנה להתראיין בכל נושא הקשור לרב פרומן.

לעומת זאת, אליקים העצני איש קריית־ארבע ומ־מנהיגי התחייה, היה מוכן לומר את דעתו על המיפגש ועל הרב פרומן.

מאחורי גילגול־העיניים כלפי שמיים של הרב פרומן — והיכרתי הרבה דתיים כאלה, עם זקן ובלי זקן, המגלגלים עיניים כלפי שמיים — עומד מסע של פירסומת עצמית.

הבן־אדם רוצה להבריק, רוצה להיות אוריגינלי, ואת זה אפשר לעשות רק על־ידי הליכה שמאלה וליכלוך המתנה

מיפגשים

שלך. היו דורות של רצח וזימה. החטא של דורנו זה הרדיפה אחרי הכבוד, דרך הפירסום והתיקשורת.

● מן הפגישה אנו למדים שהרב פרומן דוגל ברעיון המדינה הדו־לאומית.

לדעתי, הבן־אדם לא יודע מה הוא רוצה. הוא יותר מדי מבולבל מלומר אפילו את זה. לדעתי, מדינה דו־לאומית זו פרשנות של אל־חוסייני לדבריו.

הרב פרומן אמר לו שיהודים וערבים יחיו יחד בארץ־יש־ראל השלמה, וחוסייני פירש זאת ברוח רעיון המדינה החי־לונית־דמוקרטית של אש"ף. רעיון המדינה החילונית־דמוקרטית פירושו „שם ירווה לו משפע ואושר בן־ערב, בן־נצרת ובני" (ציטוט משירו של זאב ז'בוטינסקי „שמאל הירדן"). אבל כשיהיה כאן רוב ערבי והם ישלטו — אפשר להשאיר לדימיון מה גדול יהיה אז אושרנו ...

צריך להבין שעבור אש"ף, עצם המגע איתנו וההכרה ב־242 זה ויתור, כי זו נסיגה מעצם החלום של מדינה חילונית־דמוקרטית, שמשמעותו בעצם היא שילטון ערבי בארץ־ישראל השלמה."

(גידעון סער־סרצ'נסקי).

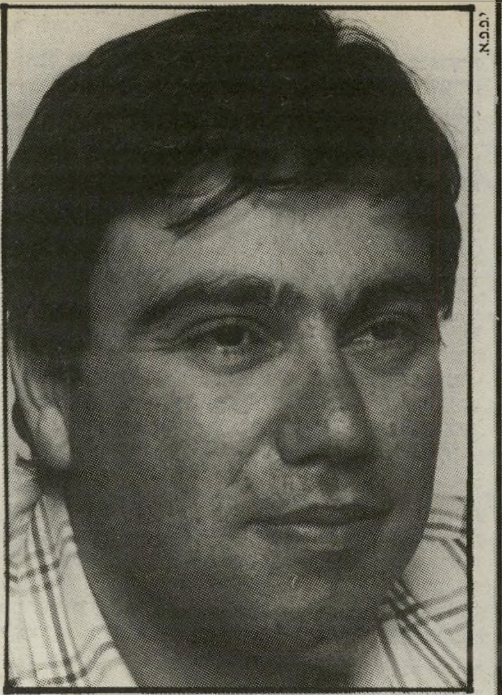

י.פ.פ.א.

אבי חפץ:

„מיפעל הפיס התריע נגד הגרלות העיתונים!"

כל הארץ הגרלות. העיתונים היומיים נמצאים בעיצומו של מיבצע־הגרלות חסר־תקדים בהיקפו. רשתות־השיווק יצאו במיבצעי־הנחות, הכוללים הג־רלות שונות ומגוונות לפני החגים. מרבית הקניונים בארץ מקיימים הגרלות לקידום־מכירות. רוב החב־רות המיסחריות מפרסמות עמודי־ענק, המציעים טיסות לחו"ל ומתנות יקרות־ערך. מישהו בוודאי נפגע מכך.

פניתי לדובר „מיפעל־הפיס", לברר אם נפגעו מכי־רות כרטיסי הפיס והלוטו בעיקבות ההגרלות.

כל הנושא נמצא כרגע בבדיקה יסודית ביותר. מעל פני השטח נראה כי אכן נפגענו. מיפעל הפיס כנראה מוכר פחות כרטיסי־הגרלה מאז שהחלה מיתקפת ההגרלות.

● ממי נפגעתם בעיקר?

קשה בשלב הזה לקבוע. היקף ההגרלות בכללותו הוא חסר־תקדים. בקניון בנתניה מתקיים מיבצע־הגרלות בשם

הגרלות

חיש חג, במתכונת זהה לחיש גד שלנו. קונים בסכום מסויים, מקבלים כרטיס לגירוד וזוכים במתנות יקרות.

● והעיתונים?

העיתונים עורכים הגרלה לקידום־מכירות בהיקף אדיר. מיבצעי־השיווק וההגרלות מלווים בפירסום אדיר במדיה, בהיקפים שלא נודעו עד כה. יש כאן ניצול שיטחי־פירסום אדירים, כאשר העלות לאותם עיתונים היא אפסית.

● מה בכוונת „מיפעל הפיס" לעשות?

מיפעל הפיס פנה לאוצר והתריע על התופעה, התופסת מימדים מוגזמים. ראוי לאוצר לבחון מחדש את מדיניות מתן האישורים וההיתרים להגרלות הניתנים לגופים פרטיים. מתן היתרים בכמות כה גדולה פוגעת במיפעל הפיס, שהוא גוף הדואג מדי יום לקידום החינוך והבריאות בישראל. על תרומת מיפעל הפיס, לרווחת תושבי־המדינה, יעידו כיתות־הלימוד, המועדונים, המרכזים הקהילתיים ועוד, שאותם בנינו מכספי רכישות הכרטיסים.

(שרית רום)

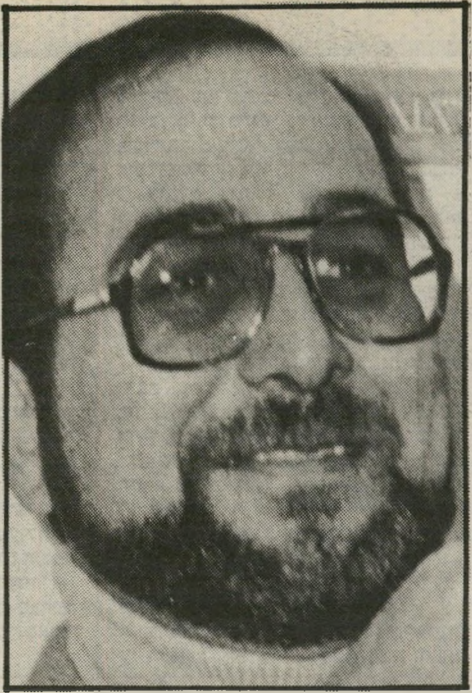

נחמן קליימן:

„כל החברות נוהגות לרשום הזמנות יתר!"

לפני שבועיים נאלצו תישעה מנוסעי טיסת „אל־על" מלונדון לתל־אביב להמתין בנמל התעופה היתרו כמה שעות, עד לטיסה הבאה של „אל־על", היות ולא היו להם מקומות במטוס. שאלתי את נחמן קליימן, דובר „אל־על", איך קורה דבר כזה, והאם מפוצים הנוסעים באופן כלשהו.

הזמנות־יתר לטיסות הן מינהג קבוע ומקובל על־ידי יותר מ־150 חברות־התעופה. החברות ביאט״א (האיגוד העולמי של חברות־התעופה). כל חברות־התעופה הטובות נוהגות לרשום לכל טיסה עד 40% של הזמנות־יתר. הדבר נעשה כדי למנוע ממטוסים לטוס בתפוסה חלקית.

● האם לא די ברישום מיספר נוסעים כמיספר המקומות במטוס?

מניסיון של שנים, כמעט 40% ממזמיני מקומות בטיסה אינם מגיעים אליה, היות ולא מוטל כל קנס על נוסעים כאלה. יש נוסעים רבים המזמינים טיסות לאותו היום בכמה חברות־תעופה. כדי שהחברות האחרות לא יפסידו, הוחלט על נוהל רישום הזמנות־יתר.

● איך מפצים נוסע, שלמרות היותו רשום כדין לטיסה נאלץ מחוסר־מקום להמתין?

כל מדינה החברה ביאט״א קבעה לעצמה את חוקי־הפיצוי שלה. חברות־התעופה חייבות לפצות את הנוסעים בהתאם לחוקי־המדינה שממנה יוצאת הטיסה.

תעופה

בארצות־הברית קבעו פיצוי כספי לכל נוסע כזה, וכן שוברי־מזון לשימוש במיסעדות נמל־התעופה. בבריטניה נקבע כי יש לתת לנוסעים שוברי־מזון עד לטיסתם. כל המדינות קבעו מכסימום מותר לשעות המתנה. מעבר לכך, על חברת־התעופה לקחת את הנוסעים למלון של חמישה כוכבים, כולל מזון, ואם יש צורך, רוכשים לנוסעים מיברשת־שיניים ואביזרים דחופים.

● מי ממנן עלויות אלה?

חברות־התעופה עצמן.

● מה קורה בארץ?

רק בשנה האחרונה התקבל בארץ חוק להגנת נוסעים ש„נתקעים". חברת־התעופה צריכה לדאוג להטיסם בטיסה הקרובה ביותר לארץ־היעד, לדאוג להם למזון, ואם הטיסה יוצאת אחרי יותר מ־10 שעות, לדאוג לשכנם במלון על חשבון החברה. זה כולל גם נוסעים ישראליים. אם יש נוסעים המעדיפים לנסוע הביתה, אנחנו דואגים להסיעם ולאוספם לפני הטיסה.

(שרית רום)

ציון צפריר, העולם הזה

שימעונה סופרשטיין:

„רוקח קליני יכול לחסוך למערכת־הבריאות!"

לא מכבר התקיים בארץ כנס לרוקחות קלינית, שבמיסגרתו הוקם האירגון לרוקחות קלינית ונחשפו תוכניות־טיפול חדשות של טיפול ללא אישפוז.

שאלתי את הד"ר לרוקחות, שימעונה יוסלסון־סופרשטיין מה היו מטרותיו.

דיברנו על שימוש בתרופות אנטי־ביוטיות, נוהלי צריכת־תרופות בבתי־חולים, טיפול בתינוקות ובילדים ללא אישפוז. הדגש היה על התרומה של הרוקחות הקלינית לשימוש בתרופות; השתתפות הרוקחים בקביעת מדיניות או בבחירת תרופות לשימוש בבתי־חולים; ריכוז ועדות תרופות בבתי־חולים ויוזמה וניהול של מעקב ממוחשב על מינהגי־הצריכה של תרופות.

רוקח קליני עוזר בהתאמת מינון אינדיבידואלי לחולה, שכן לא מתחשבים רק במישקל החולה, אלא גם בתיפקוד מערכות בגוף, כמו הכלייה והכבד, במחלות כרוניות, בגיל החולה ובתרופות אחרות שהחולה לוקח.

● מה לגבי מעבר מאישפוז לטיפול־בית?

במשך 17 תודשים טיפלו בבית־חולים סורוקה בטיפול אנטי־ביוטי בזיהומים ב־206 ילדים כחולי־חוץ ללא אישפוז. כך נחסכו 1334 ימי־אישפוז, כשהטיפול הצליח ב־98 אחוזים.

● אפשר ללמוד מזה גם לגבי מבוגרים?

בהחלט, ובאותה מידה של הצלחה.

רוקחות

● אפשר להסיק מזה מסקנות לגבי טיפול־בית?

היום, גם חולי־סרטן מקבלים טיפולי־בית. מדובר בהשקעה בצוות הסיעודי המטפל בחולים בבית. החולה יכול לקבל בביתו את אותו הטיפול שהוא מקבל בבית־החולים.

● התוכנית הוכיחה את עצמה מבחינה כלכלית?

אין ספק. יש חיסכון גדול בימי־אישפוז, ואישפוז בבית אינו עולה כמו אישפוז בבית־חולים.

● נושא הרוקחות הקלינית מפותח בארץ?

רק עכשיו מתחילים להתעורר ולהבין את חשיבות הנושא. צריך להתחיל לחנך דור של רוקחים קליניים ולהעמיק את הנושא. בארצות־הברית, למשל, רוקח קליני הוא חלק מהצוות הרפואי בבית־החולים. העסקה של רוקח קליני הוכחה כחסכונית, כי הוא יכול לחסוך בטיפול תרופתי על־ידי שימוש מבוקר ונכון יותר בתרופות. כך החיסכון לבית־החולים ולמערכת־הבריאות הוא עצום.

(אורית זרובבל)

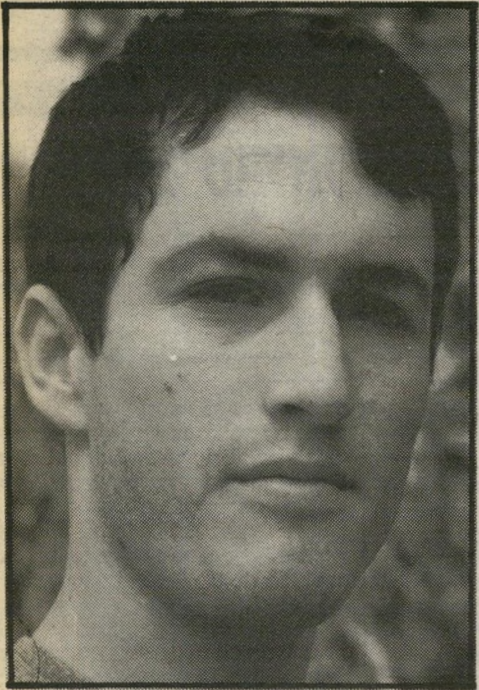

גד מזור:

„אנחנו יוצרים כיתה מצויינת, שמושכת אחרים!"

פרוייקט מיוחד־במינו מתקיים מתחילת חודש ספטמבר בבית־הספר „עירוני ט'" בתל־אביב. מתוך תלמידי 19 כיתות ח' מהשנה שעברה נבחרו 31 תלמידים מוכשרים במיוחד, והם יוצרים כיתה ט' בבית־הספר הזה. על לימודי הכיתה הזאת מופקדים 15 צעירות וצעירים, בני 20־30, שאינם מורים מיקצועיים, אלא קבוצה של צעירים מוכשרים שהכירו זה את זה בפרוייקט ייחודי ואיכותי של צה"ל, ושהחליטו לעשות משהו בעניין החינוך.

פגשתי את אחד „המורים" הצעירים האלו, גד מזור, בן 24, העושה את המאסטר שלו במתמטיקה והעובד ב„מכון וייצמן", ושאלתי אותו איך עלה הרעיון.

היוזמה היתה של שני חברים, עורך־הדין רביב לוי ושי צוקר ששלחו מיכתבים לכמה חבר'ה והציעו את הצעתם. היתה היענות מצידנו, גייסנו עוד אנשים במיקצועות שונים, ואז פנינו לעיריית תל־אביב והצענו להם להשתלב במערכת־החינוך בעיר. להפתעתנו, הם היו מאוד פתוחים להצעות ולשינויים.

● איך הגיבו במישרד־החינוך?

עזרו לנו ולא שמו רגליים.

חינוך

● ואז התחילה העבודה בשטח. מה עשיתם?

בחרו עבורנו את תיכון עירוני ט', ושם המורים עשו חלק מהעבודה. הם בחרו מתוך כל תלמידי 19 כיתות ח' 80 תלמידים מוכשרים. מתוך אותם 80, בחרנו אנחנו ב־31, והיום הם מהווים כיתה מיוחדת, ואנחנו, כל אחד במיקצוע שלו, מעבירים להם את החומר הנלמד בכל בתי־הספר, ונוסף לזה הרבה חומר־העשרה.

● איך קיבלו הורי התלמידים את הרעיון?

ההורים מאוד התלהבו.

● זה מין חינוך־אפור כזה?

זה לא עולה כסף לאף אחד. אנחנו מקבלים שכר רק עבור שעות ההוראה, בלי שום תנאים סוציאליים, כך שאנחנו עולים פחות ממורה רגיל.

● עכשיו, כשמישרד־החינוך צועק נגד הגדלת הפערים, זה לא בדיוק מה שאתם עושים?

הכוונה שלנו היא ליצור כיתה מצויינת, שתמשוך אחריה את כל השיכבה.

(דניאלה שמי)

תגובות

מקסים גילן

ויכוח על שמאל וימין אצל רטוש

מאחורי הוויכוח על השקפותיו ה„ימניות" פחות או יותר של ידידי המנוח יונתן רטוש מפרפרת, כמו מאחורי סורגיו הנסתרים של כלוב מחשבתי, העובדה ההיסטורית שמאבק־השיחרור הישראלי, מלפני מילחמת־העצמאות של תש"ח, נוהל בעיקרו על־ידי הימין היהודי והישראלי; ורק במיעוטו על־ידי השמאל — השמאל התיאורטי של יצחק שדה והפלמ"ח של הימים ההם, ובניגוד לרצונו של השמאל הציוני, ששיתף פעולה עם האימפריה הבריטית ששיעבדה אז את הארץ.

זאת, בניגוד לרוב מאבקי־השיחרור של עמי־תבל, במאות השנים שעברו ובמאה ה־20. מאז המהפיכה הצרפתית של 1789 נאבקו העמים לשיחרור בצד **השמאלי** של המפה המדינית.

אמרתי „רוב", להוציא כמה ארצות כגון הודו, עיראק ומצריים, ארצות שסבלו מתחת למגף של צורר שלא שיחק, בתקופה ההיסטורית של שנות ה־30 וה־40, את תפקיד ה„רשע" הימני העיקרי — הלא הוא הפאשיזם/נאציזם.

בעולם של שנות ה־30 וה־40, כשהשמאל הממוסד היה מיוצג על־ידי ברית־המועצות בהנהגת סטאלין, והימין — על־ידי היטלר ומוסוליני, שיחקו ארצות־הברית ובריטניה את תפקידי ה„טוב" שבסרט־הקולנוע האידיאולוגי־הפשטני אשר הוקרן למוחות ה„עמך" העולמי. (בעת היות וינסטון צ'רצ'יל שר־פנים, עשרות שנים קודם למילחמת־העולם השנייה, נתן הוראה לרצח אנרכיסטים שעל ביתם שמה מצור מישטרת בריטניה בפיקודו).

הטובים והרעים

עולם זה חולק אידיאולוגית ואובייקטיבית, לשני מחנות — מחנה מי שעתידות היו ליהפך למעצמות־הברית ה„טובות" ומחניהן של המעצמות הטוטאליטריות: גרמניה, איטליה ויפאן „הרעות". ואין דבר שחצץ עוד בין שני המחנות; אין עוד גוונים של אפור בין הטוב המוחלט — הלבן, לבין השחור — הרע האבסולוטי.

בעולם כזה נמצאו אנשים שברומה ללוציפר העדיפו להיות מקוללים, ליהפך בעיני הזולת לשטן — או לכרות ברית עם השטן. זאת — למען שיחרור הנדכאים של עמיהם. בין הלוציפרים הזעירים הללו, שנסחפו בסרפות הגדולות בלהט חלומותיהם הרומאנטיים, היו גם אברהם שטרן (יאיר) ויונתן רטוש.

(אגב, מלבד הלוציפרים המערביים, ניתן היה למצוא אז גם מיזרחה יותר את מי שפשוט לא הבינו שמה שנחשב בעולם ה„מפותח", המערבי, לטוב ולרע — בייחוד לרע — הוא באמת כזה. מבחינה היסטורית־גלובאלית. נמצאו רבים, בארצות העולם הקולוניאלי, שפשוט נתחברו לאוייב של האוייב שלהם. בין אלה היו מנהיג תנועת המרד ההודית וכן ראש עלי אל־כילאני העיראקי, שבמאבק נגדו נהרג דויד רזיאל בשנות ה־40, אחרי שהאימפריה הבריטית רצחה את יאיר וכלאה את יצחק שמיר ואת נתן ילין־מור אך שיחררה את רזיאל למען ישתף פעולה גם הוא עם האימפריה — נגד הערבים).

שמאל בחסדי האימפריה

בתנועה הציונית של הימים ההם, ובארץ־ישראל של אותם ימים, שלט מה שהתכנה „שמאל ציוני". היה זה שמאל אשר לא היסס להלשין על קומוניסטים ושמאלנים אחרים לשילטון הזר — ולגרום לכך ש־3000 קומוניסטים יגורשו לארצו של סטאלין — רובם למוות ודאי. אל נשכח ששמאל זה שלט בארץ כפי ששלטו בנורווגיה אנשיו של קוויזלינג, היינו — בחסדיה של האימפריה הבריטית ותוך־כדי שיתוף־פעולה עימה. ויעיד על כך יואל בראנד, מפרשת קסטנר, אשר אהוד אבריאל וטדי קולק הביאו לכך שייתפס על־ידי האינטליג'נס הצבאי הבריטי וייכלא בתא נוח מאוד בקאהיר, כדי שלא יספר, חלילה, ליישוב על השואה בהונגריה ולא יפריע לתהליך הגיוס לבריגדה העברית בצבא הבריטי. כל זה בעוד 5000 יהודים הונגריים נשלחים יום יום לכיבשנים והד"ר עזריאל קסטנר ממתין לשווא, במדי האס־אס שלו המגוהצים היטב והחדשים, לאות מבראנד שלא בא — כי בראנד נשאר כלוא ארבעה חודשים בעצת נאמניו של דויד בן־גוריון.

אשר לימין היהודי המתון, מה שקוראים הזעיר־בורגני והבורגני המצוי, הוא פירפר

ענת סרגוסטי, העולם הזה

מקסים גילן: 21 שנה של גלות פוליטית

בינתיים חסר־מעש בניו־יורק ובלונדון, ונמנע מלהשפיע על המימשל בארצות שבהן הצליח להשתקע — בעיקר בריטניה וארצות־הברית. נמנע מלהשפיע ביחס למה שקורה בארץ, ונמנע עוד יותר מלהשפיע על הנשיא רוזבלט, למשל, כדי שהנשיא האמריקאי ילחץ על הבריטים להתיר כניסת 100 אלף יהודים אירופיים תמורת 100 אלף משאיות, שאותן דרש אייכמן ואשר ה„ג'וינט דיסטריביושן קומיטי" היה מוכן לספק.

והרי לכם תמונה של הימים ההם שאינה כולה בציבעי שחור־לבן ושאת פרטיה שכחו או טישטשו בינתיים: עולם במהומה, תחת ענני הכיבשנים: יאוש, שואה, טבח מיליונים — כ־30 מיליונים בעת המילחמה, שישה מיליון יהודים ואין יודע בדיוק כמה לא־יהודים (כל נרצח רביעי במחנות־ההשמדה היה צועני, קאתולי, שמאלי, כומר פרוטסטנטי, הומו־סכסואלי או סתם רוסי או פולני) ועוד. ובאיזשהו מקום בצד, בצד שלנו אך מאוד במרכז שלהם, מאות מיליונים נדכאים קולוניאליים שמתחילים להתעורר לעצמאות ואשר כל מופתיהם והאידיאולוגיות שלהם, כל סימני הדרך ה„מערביים" שלהם מנוסחים על־ידי סטאלין מצד אחד ועל־ידי מוסוליני/היטלר מצד שני... ואשר נשלטים לרוב לאו דווקא על־ידי נאצים או פאשיסטים, אלא על־ידי „סתם" קולוניאליסטים מן הסוג המצוי — בריטים, צרפתים, בלגים, ובאמריקה הלאטינית — אמריקאים.

והנה, על רקע שואה זו מחוץ ודיכוי ורדיפות מבית, קמו באירופה המיזרחית אצ"ל ואחר־כך לח"י והכריזו מילחמה על השליט הזר בארץ. גם יכלו לו, וגם הכריחו את השמאל הציוני המפא"יי להצטרף למערכה ברגע האחרון כמעט, ולנטוש את בריתו המזוהמת עם האימפריה.

ובינתיים מתחילים להתגבש ענני־הגירוש מעל ראשי הפלסטינים בארץ, אותם פלסטינים המכנים את מילחמת־1948 כ„מילחמת השואה".

ובשולי־השוליים השמאליות הארצישראליות — מפ"ם/פלמ"ח המשתפים־פעולה עם מפא"י־שיפחת־האימפריה, והמיפלגה הקומוניסטית שבחרה בתמרור־הדרך הסטאליני — שני גורמים שכמעט שלא השפיעו, מבחינה גיאו־פוליטית או סתם פוליטית, על מאבק־השיחרור היהודי בארץ־ישראל.

מה פלא שהמהפכנים היו בימין? עם שמאל כזה, מי רוצה בו כמופת לשינוי?

עכשיו, הבה נבחן באור זה את יונתן רטוש ואפילו את שטרן־יאיר: לפנינו שתי דמויות חסידות הטוטאליטריות, ללא ספק, אך גם אנשים שניסו להתוות דרך חדשה לעמם — ונכשלו. דמויות מורכבות, והרבה, הרבה פחות „שחורות", בלוח־הצבעים שבין שחור־פאשיסטי ועד לבן דמוקראטי מוחלט; משום

הכרזה האחרונה של לח"י*

שבימים ההם לא רק שאין מלך, אלא שאין גם מלכות של טוב; וכל איש הישר בעיניו יעשה.

אולי יש כאן לקח פשוט: סבל אינו מוליד טוהר־מידות אלא סבל נוסף; אכזריות אינה מאפשרת לנו להיוושע אלא בהכרח הופכת את הקורבן לקלגס הרודה בקורבן אחר.

נורא ונורא־הוד

מה שמפחיד כל־כך בתמונה הזאת הוא שהיא מתארת תקופה שבה נתקיים מאבק בין טוב לרע מוחלט, במישור אחד: אבל יחד עם זאת אי־אפשר שלא לראות שהיו קיימים גם מישורים אחרים, מאבקים אחרים, בין שחור־במיקצת אימפריאלי, למשל, לבין לבן־דהוי פאטריוטי/טרוריסטי הנלחם למען עצמאות עמו וארצו.

ובעיית הניגוד הפנימי בין המישורים — מחרידה. המדובר בניגוד נורא, מלשון נורא ואיום, אך גם מלשון נורא־הוד. שהרי אפשר בהחלט לשאול את עצמנו את השאלה האכסיסטנציאלית: איזה מוסר היה צודק אז מבחינה אובייקטיבית, אם בכלל? ואם לאו — לאיזה קול חייב אדם לציית, בשעת שואה אישית או קולקטיבית? לקול מצפונו בלבד, כמו לוציפר־יאיר או לוציפר־רטוש? לקול מפקדיו ומנהיגיו כמו דויד רזיאל? או לקול הכדאיות הקולקטיבית המיידית כמו בן־גוריון או רומקובסקי?

ועוד: האם התקופה ההיא, על ניגודיה שכנראה אין כלל אפשרות להבין אותם במלואם בימינו, צריכה לשמש נר לרגלינו כיום, כשהדרך ההפוכה לזו של היישוב המאורגן אז משמשת נר לרגליהם שלהם, של הכהניסטים, השרונים והפרסים?

האם נינצל — ניוושע — אישית וקולקטיבית — על־ידי ציות למוסר האישי, האינדיווידואלי של כל אחד ואחד מאיתנו? או שמא על־ידי ציות למוסר „מיוחד", בלתי־קונוונציונאלי אך שיתופי?

ונדמה לי שדווקא יונתן רטוש ניסה לענות על השאלה הזאת כדרכו הרומאנטית והמוטעית אך תוך־כדי בחירת אמצעים חדשים; מה שבמיקרה שלו פירושו היה — אמצעים שלא יובילו לברית בלתי־קדושה בין דת ללאומיות המאיימת לכלותנו עד עצם היום הזה...

רטוש נכשל. מדוע? יש לשאלה שתי תשובות אפשריות. אחת — זו שבפיו של יונתן עצמו, אשר טען באוזניי — בקפה כסית דווקא ולא בקפה גדאנסקי — שעל־ידי הבאת מיליון יהודים בשנה הראשונה למדינת־יש־אל „גמרו לו את הדמוגראפיה". תשובה שנייה — הנראית לי הגיונית יותר — היא שרטוש ניסה, בעצם, להילחם באש אחת בעזרת אש נגדית משלו; בציונות — באמצעות השקפה טוטאליטארית ומנשלת לא־פחות.

וזה לא ייתכן, שהרי — כפי שאומר ארגורן, אחד מגיבוריו של טולקין ברומאן שר הטבעות שאינו אלא אלגוריה לעלייתו ולנפילתו של הנאציזם:

„עד כמה שאני יודע מה שטוב ומה שרע לא השתנה, מאז אשתקד."

פאריס, אוגוסט 1989

** הרוזן השוודי פולקה ברנאדוט, שליח האו"ם להשגחה על ביצוע תוכנית החלוקה, נרצח זמן לא רב לאחר הופעת הכרזה.*

בשולי הוויכוח

על קוויזלינגים ולוציפר

הוויכוח על זיקתם ובכמה מיקרים אף קישריהם של אנשים כאברהם שטרן („יאיר"), אב"א אחימאיר, יונתן רטוש ורבים אחרים במחנה הרביזיוניסטי או ה„מכסימאליסטי" עם הנאציזם ועם הפאשיזם של מוסוליני עוד יימשך, כנראה, שנים רבות. להתלקחות האחרונה תרמו הופעתם, כמעט בעת ובעונה אחת, של סיפריהם של הפרופסור יוסף הלר (לח"י 1940—1949), הפרופסור יהושע פורת על רטוש־שלח והד"ר עדה אמיכל־יבין על „יאיר".

ניסיונם של מי שהם כיום אנשי שמאל מובהקים, שהיו בעבר חברים באירגונים שנקראו אז „פורשים", לבחון את עברם ואף להצדיק אותו — מובן, אנושית, אף הוא. ישרים ופיקחים שבהם, יציעו — כמו בועז עברון בידיעות אחרונות — נוסחת פשרה: להבין אך לא לסלוח. אף כי יימצאו מן הסתם גם כאלה שיתקשו, או אף יסרבו, „להבין".

הטענה שהדברים הוצאו מהקשרם — טענה חוזרת במקומנו בתכיפות כזאת עד כי איבדה הרבה מכושר־השיכנוע שלה — היא בכל זאת טענה רלוואנטית לנושא שלפנינו. אחרי הכל, כל תופעה היסטורית יש לה קישרי־קשרים והקשרי־הקשרים שבלעדיהם קשה להגיע עד חקר האמת ולראות דברים כהוויתם. אבל זאת אין גם מקסים גילן עושה, אפילו לא בשלב מאוחר זה. כך, לומר ש„בעולם של שנות ה־30 וה־40(!!) היה השמאל הממוסד מיוצג על ידי ברית־המועצות בהנהגת סטאלין, והימין — על ידי היטלר ומוסוליני", דבר זה חוטא בדיוק באותה „פשטנות" המוציאה דברים מהקשרם, שכנגדה טוען גילן בצדק. טענה זו היא נכונה בדיוק באותה מידה שאינה נכונה, ולכן, מן הראוי שלא להשמיעה. מה שמעניין יותר הוא שאפילו כיום, 50 שנה אחרי פרוץ מילחמת־העולם השנייה, אין גילן מוכן לכתוב את שמותיהן של מעצמות־הברית ה„טובות" בלי עזרת המרכאות הכפולות — אפילו בהקשר זה של מילחמה בנאצים!

אם לגבי ה„עולם" כך, מה פלא שבשעה שהוא מגיע לארץ־ישראל המנדאטורית, הוא משווה את „השמאל הציוני" ששלט בפלשתינה (א"י) בחסות הבריטים, לדבריו, ל...קוויזלינגים ששלטו בנורבגיה בחסות היטלר!!!

הרבה דברים נכוחים ויפים בפי מקסים גילן. אבל האם נאמנות ל„קולו של לוציפר" (השטן או בן־דמותו) עשויה, ויהיו התנאים והנסיבות אשר יהיו, להידמות לנאמנות אדם „לקול המצפון" שלו?!

בהקשר זה ראוי לקרוא דווקא פרק בסיפרה החדש של חוקרת שאינה מעורבת בעניין, שאינה מנסה „להבין" או לסנגר על אלילי נעוריה, או להצדיק דיעות והשקפות ונטיות־לב שהיו מנת־חלקה בעבר (אגב, האם אסור לאדם לשנות את השקפותיו מבלי שיחוש ריגשי־אשמה בשל כך?). הכוונה לפרק „הוויכוח בתוך מפא"י", על השימוש באלימות כלפי הרביזיוניסטים, בסיפרה של אניטה שפירא ההליכה על קו האופק. דווקא משום שלפנינו חוקרת אובייקטיווית, ככל שהדבר ניתן לבן־תמותה, הנכונה לקבוע בלא היסוס כי סובלנות כלפי יריבים פוליטיים או מעמדיים, או מושגי 'המישחק ההוגן', „לא היו מהמושגים שהביאו עימם אנשי העליות השנייה, השלישית והרביעית ממיזרח־אירופה," דווקא משום כך חשוב לקרוא את הדברים על „הלקחים שהופקו (בתנועת־העבודה הארצישראלית) מגורלן של ברלין ווינה (והם) — שההמונים בוגדניים הם ונוהים אחרי בעלי הזרוע; שקבוצות קטנות יחסית, אך אלימות, עלולות להשתלט על הרחוב ולהגיע לשילטון." היו לקחים אלה ודומיהם, בתוספת להתנהגותם הציבורית של הרביזיוניסטים בפולין ובארץ, שגרמו להתנהגות המבישה לעיתים — כלפיהם.

מן הראוי לשנן את הניתוח וכן את הלקחים, שהרי אותה סכנה של המונים „בוגדניים" הנוהים אחרי אנשי אגרוף, ואותם סיקריקים שבעיניהם מקדשת המטרה (שלהם) את האמצעים (שלהם) עדיין חיים ושלמים גם בקירבנו כיום, אם גם לא במחנה שאותו מייצגים כיום אנשים כמקסים גילן, בועז עברון, אורי אבנרי, עמוס קינן, יבי, שימעון צבר ושאר חבריהם יוצאי האצ"ל או הלח"י באותן שנים הרות גורל.

ולמי שעוד מסוגל להזדעזע מן העובדה, שנתגלתה בימים אלה, כי המוסד והשב"כ שיתפו פעולה עם קולונל האס.אס., אוטו סקורצני, מומלץ מאוד לקרוא את „המיסמך הסודי מס' 15/41", שנמצא בארכיון מישרד־החוץ הגרמני, ושבו פונה האצ"ל (ההצעה היא של אברהם שטרן) אל „ממשלת הרייך הגרמני" — בראשית 1941 — בקביעה כי „שיתופה של תנועת השיחרור הישראלית תתאים (כך!) גם לקו של אחד הנאומים האחרונים של קנצלר הרייך הגרמני, שבו הדגיש מר היטלר שהוא ינצל כל קומבינציה וקואליציה כדי לבודד את אנגליה ולהכותה." (ראה סיפרו של הלר, כרך שני, נספחים, עמודים 531—532).

נתן זך ■

ספרים

„הימים היפים" ההם

אניטה שפירא
ההליכה על קו האופק
ספרית „אופקים", „עם עובד"

ספר של אניטה שפירא הוא תמיד חגיגה למי שחייו בארץ, גם היום, נראים כ„הליכה על קו האופק". יש משהו המשרה ביטחון

חדשות

אניטה שפירא: ימים יפים ואפורים

באמירות שלה על המיפעל הציוני, על הזרמים שבו, הרעיונות, התיקוות, הנסיגות וההתקדמויות, ובייחוד על הדמויות הפועלות.

באסופת מאמרים זו מתייחסת אניטה שפירא, כדבריה, ל„אתוס המהפכני של הזרם המרכזי בתנועה הציונית והשלכותיו". ודווקא העובדה שהיא נצמדת לזרם המרכזי (אם כי אי־אפשר בלי הפולמוס של זרם זה עם הקצוות שבשוליים הימניים והשמאליים) מצביעה שוב ושוב מה גדולה היתה המהפיכה הציונית. מה רבו המיכשולים, האידיאולוגיים והמעשיים, ואיך למרות כל אלה הצליחה מהפיכה זאת.

עכשיו, כאשר יש בינינו החושבים שאנו הולכים כמעט „על קו הקץ" של החלום הציוני, כדאי לקרוא ספר זה. „הימים היפים" ההם, כמה היו אפורים, קשים ומלאי־התחבטויות. איך אנחנו דשים היום בנושאים שכבר אז עמדו בסימני־שאלה נוקבים כמו במאמר „הציונות והכוח — אתוס ומציאות" שבו מצויים כל הלבטים שאותם אנו חיים יום־יום.

המאמר המרתק „לשיברו של חלום אחד — גדוד העבודה על שם יוסף טרומפלדור" — מי שהשתתף כמוני בקיץ שעבר בשלושת ימי העיון שערך מכון יד־בן־צבי ב„אהלו" בנושא „המיפגש בין העלייה השנייה והשלישית", ימצא במאמר זה את תמצית כל הנאומים. „גדוד העבודה" והאפוס סביבו, שאותו רואים בעין בבית־הקברות הישן של עין־חרוד — הניצחון של המשקיסטים בקיבוץ הפורח והאובדן הטרגי כל־כך של קבוצת אלקינד בברית־המועצות — סביב כל אלה נסוב מאמר זה.

רומנטיקן של יום קטנות — הוא ביילינסון — שאלולא נקרא בית־חולים על שמו בוודאי שהיה משתכח כליל מההוויה העכשווית שלנו. האיש שניסה בכוח העט לאזן את החלום הגדול ואת פרוטותיו של היום־יום האפור.

כל מאמר בספר מעניין וראוי לקריאה. אבל הספר כולו יוצר משהו שהוא מעבר לאסופה מיקרית של מאמרים שחלקם כבר הודפסו קודם. הוא מראה לנו מהיכן באנו, מאפשר לנו לבדוק היכן אנו נמצאים ומתווה כיוון של אופטימיות לאן אפשר ורצוי להגיע.

רעיה הרניק ■

ביקורת הביקורת

אומללות היא לא סחורה

„נכון שהחברה הישראלית אינה מרעיפה כבוד (וכסף) על העוסקים באמנות, ובעיקר בתחום האמנות הפלאסטית, אבל קשה להאמין שניפנוף בדגל האומללות הוא שיגרום לשינוי ביחסה של החברה. בישראל של שנות ה־80 אומללות היא לא סחורה."

דליה מנור בהארץ בעיקבות
מותה של הציירת אביבה אורי

נכון שבישראל של שנות ה־80 „אומללות היא לא סחורה" — והראייה: רשימת ה„תגובה" שהופיעה במוסף לספרות ולאמנות (!) של הארץ מיום ו' 15.9.89. אבל, בעצם, על אותו מישקל, ניתן היה לומר גם בהקשר עם צייר כואן־גוך כי אומללות לא היתה סחורה בצרפת של שנות ה־80 וה־90 (למאה שעברה).

מי שאומר דברים כאלה מתוך הסכמה עם „אמיתם" — מעיד רק על עצמו. בראש וראשונה הוא מעיד על עצמו, שהוא שוטה וגסרוח ללא תקנה. אבל כמעט בנשימה אחת עם עדות זו הוא גם מעיד על עצמו שאין לו מה לעשות בשום תחום מתחומי האמנות היוצרת או הביקורת עליהם.

לא אביבה אורי ולא ואן־גוך — ככל שידיעתי מגעת, על כל פנים — לא פנו מעולם אל הגברת דליה מנור כדי להציע לה את „סחורתם". ולא ואן־גוך ולא אביבה אורי או בעלה, הצייר דויד הנדלר, לא קנו את מוניטיהם בכך שניפנפו בדגל „אומללותם".

הם קנו אותם, את מוניטיהם, בעשרות שנים של עבודה קשה, של התחבטויות ולבטים, של ספקות וכישלונות, אבל גם של ניצחונות שכמותם יודעת רק הרוח — רוח האדם — **על אף כל אומללותם, לא בזכותה או בעזרתה.**

לא, אמנות אינה הופכת ל„נכס תרבותי חשוב רק בדיעבד", כהתבטאותה האווילית של דליה מנור זו. אמנות של אמת הופכת לנכס תרבותי חשוב משעה שנוצרה, מרגע שנוצרה, מאותו רגע עצמו. גם אין היא הופכת ל„נכס תרבותי חשוב" מפני שמבקר זה או אחר קבע זאת. **מכוח עצמה היא הופכת לנכס תרבותי, נכס של הרוח.**

אלא שיש בקרב בני דורו של אמן כמה מן המודעים לערך יצירתו, שבדיוק זו היא הזכות, זכות־היתר, הפריווילגיה שניתנה להם. כלומר, העובדה שהם מודעים להיות יצירתם של אלה ואחרים מבני דורם נכסים חשובים של תרבות היא זכות־יתר שלהם. זכות־יתר גם מפני שהיא מוסיפה להם כבוד.

כבוד להם ולרגישותם — כולל רגישותם **כלפי מה שאינו שלהם, כי אם של זולתם** (תכונה נדירה הרבה יותר מרגישות סתם), להבנה העמוקה שלהם בתחום שבו ניתן להם לפקוח את עיני בני דורם שאינם חדי־עין ורגישים לאמנות ולניכסי תרבות כמותם.

במילים אחרות, אנשים שניחנו בכל אותן תכונות שדליה מנור, לא זו בלבד שאין בה

צבי טל, העולם הזה

אביבה אורי: זכות־יתר

שמץ מהן, אלא שספק גדול אם היא בכלל חושדת בקיומן.

„בישראל של שנות ה־80 אומללות היא לא סחורה."

והיא „לא סחורה" בדיוק בשל גסי־רוח וערלי־לב מסוגה של אותה דליה מנור!!

מילא דליה מנור. לרפש המילולי שלה לא יעזור גם שרברב מנוסה בפתיחת סתימות ביוב.

אבל בהחלט ניתן לבוא בטענות למימסד בכך שאינו יודע ואף אינו ערוך לבוא לעזרתם של אמנים יוצרי „ניכסי תרבות חשובים", צעירים ומתחילים בצד בשלים ועטורי הישגים, בעת מצוקתם.

כדרך שניתן גם להאשים את אלה הנותנים פיתחון־פה למבקרים מהסוג השפל ביותר, כאלה שאפילו ישראל מכוערת זו של שנות ה־80 דומה שעוד לא ידעה דוגמתם.

אלה כאלה לא ייהפכו ל„ניכסי תרבות" — אפילו לא „בדיעבד".

נעמי הר־ירוק ■

הסיכום העגום של השנה הוא זה של מי שהיה היו ואינם עוד: יו"ר־הכנסת שהעדיף את הממלכתיות על המיפלגה; האשה שהביאה את מלכת־היופי לישראל; האדריכל שעיצב את מיגדל־שלום; היהודי הקשיש עלי אדמות

הם לא הגיעו לתש"ן

בשנת **תשמ"ט** נפטר היהודי הקשיש עלי אדמות. זה היה **יוסף טשופר**, כי־מאי קנדי בן 113 במותו, שהספיק להעמיד בימי חייו הארוכים 15 בנים ובנות. בשנת תשמ"ט גם נפטר, בכפר־גלעדי, בגיל 96, **נחום הורוביץ**, אחרון אנשי השומר,

ניר
אבוקדו במכסיקו

שנהג, עד יומו האחרון, לישון כשאקדח טעון תחת כרית ראשו.

אלה הם רק שניים מן האישים הרבים, בארץ ובעולם, שהגיעו השנה, אל מנוחתם האחרונה. כמה מן הבולטים בין אישים אלה היו:

● **עובד־בן־עמי**, שנפטר בראשית השנה בגיל 83. בן־עמי, יליד פתח־תיקווה, הוא האיש שייסד את העיר נתניה (והביא אליה, בראשית מילחמת־העולם השנייה, את תעשיית־היהלומים) ושימש במשך שנים גם כראש־העירייה. אך מיפעל־חייו האמיתי של בן־עמי היה הצהרון מעריב, שאותו איפשר בן־עמי להקים, כאשר העמיד את האמצעים הכספיים לרשות קבוצת עיתונאים שפרשה מידיעות אחרונות, בעיצומה של מילחמת־העצמאות.

● באותם ימים נפטר בעזה, יליד הארץ אחר, שהיקף עסקיו ועיסוקיו לא נפל מאלה של בן־עמי. היה זה **רשאד אל־שאווה**, מי שהיה במשך שנים, ראש עיריית עזה. לאל־שאווה, פרדסן ואיש־עסקים, שהיה כדורגלן מצטיין בימי־נעוריו, קצין־מחוז מנדטורי (ל־מחוז חיפה) בגיל 26 ולימים מפיק סרטים מצריים, שסירטו הראשון, מישחקה של גברת, היה לאחד מסירטי־הקופה הגדולים של הקולנוע המצרי בכל הזמנים, היה ייחוד אחד, שהבדיל אותו מרוב עמיתיו הפלסטיניים: הוא דבק עד יומו האחרון, באופציה הירדנית.

● אישיות פוליטית מרקע שונה לחלוטין, היתה **מנחם סבידור**, היו"ר השמיני של הכנסת, שהלך לעולמו בגיל 70. סבידור, שהתעלה בתפקידו בכנסת, עת הורה, בשנת 1984, למרות התנגדות חבריו מן הליכוד, על הצבעה גלוייה (במקום חשאית) שהביאה להקדמת הבחירות לכנסת ה־11 (ולניצחון יחסי של המערך), בא על עונשו המיידי מידי חבריו. משלא נבחר לכנסת ה־11 הם התעלמו ממנו במופגן, וסבידור, שהיה לפני שבחר בפוליטיקה, סגן־אלוף בצה"ל (ראש ענף מישמעת, מישטר ונוהג), מנכ"ל רכבת־ישראל ואיש תעשיית פרי־ההדר, נאלץ להסתפק ביו"רות לב"י, הקרן לביטחון ישראל.

הקיסר ומלכת־היופי

אלכסנדר זרחין, המהנדס יליד אוקראינה, שהמציא שיטה חדשה להתפלת־מים (הקפאת מי־ים, שעם הפשרתם הם מאבדים את מליחותם) ושנאלץ לנהל מאבק ממושך עד ששיטתו נוסתה והוכחה בהצלחה (באילת) ובעיקבות זאת הפכה למוצר־יצוא

בן־עמי
יהלומים בנתניה

מבוקש ברחבי עולם, הלך לעולמו, בתל־אביב, בגיל 91.

● אותה עת נפטר בבני־ברק **ישראל גוטליב**, ראש העירייה הדתי לשעבר, שעדותו סייעה, בשעתו, להפליל את השר אהרון אבו־חצירא.

● ובקצה השני של העולם נפטר בטוקיו, בגיל 87, אחרי 62 שנות מלוכה, **הירוהיטו**, הקיסר ה־124 של יפאן, שנחשב, עד כניעת ארצו לאמריקאים באוגוסט 1945, לאל, אם כי הוא עצמו העדיף עיסוק ארצי יותר: ביולוגיה ימית.

● בארץ נפטר, בגיל 70, **ראובן אלוני**, בנו של פועל־תברואה תל־אביבי, שנודע, אחרי קאריירה מגוונת כרועה, חבר־קיבוץ, חושף אתרים ארכיאולוגיים (מערות־הקברים בבית־שערים), מג"ד במילחמת־העצמאות ומכשיר הנגב הצפוני לגידול חיטה, כראש מינהל מרחב־שלמה (שארם אל־שייח') ולאחר מכן כראש מינהל טאבה עד יומה האחרון תחת ריבונות ישראלית וכמובן כבעלה של ח"כ שולמית אלוני ואבי שלושת בניה.

● היתה זאת גם שנתו האחרונה של **יצחק טוניק**, מבקר־המדינה לשעבר, שנפטר בגיל 78. טוניק, התוכ"ל (התובע הכללי) הראשון של צה"ל, היה מישפטן מבריק ומצליח, שהודה בערוב ימיו: „כאשר הייתי צעיר, הפסדתי במישפטים שבהם הייתי צריך לזכות וכאשר נהייתי זקן, זכיתי במישפטים שבהם הייתי צריך להפסיד!"

● מישפטנית אחרת שנפטרה השנה היתה **חמדה נופך־מוזס**, ילידת תורכיה ונושמת עיתונות בזכות נישואיה לאחד מארבעת האחים מוזס, בעלי ידיעות אחרונות. נופך־מוזס היא שהמציאה את השבועון לאשה והיא שהביאה לארץ את מוסד מלכת־היופי.

המג"דים וגשרי־הגלילים

בעולם **הגדול** היה זה מותו, בגיל 84, של **סלוודור דאלי**, הצייר הספרדי הסוריאליסטי, שסימלו המיסחרי היה שפמו הדקיק המשוח בשעווה, שהזכיר לכל את הצהרותיו המגלומאניות („אני, דאלי האלוהי!") ואת התמורה הנאה שקיבל עבור ציוריו (שני מיליון ו־200 אלף דולר עבור סוג הציורים שבו נראים שעונים מקופלים על ענפי־עצים).

● הרחק משם, מיזרחה, נפטר בגיל 89, האיית־אללה (אות־האלוהים) **רוח־אללה חומייני**, מיסטיקן, סגפן ומורה־דת מוסלמי שיעי, אחרי 10 שנות שילטון־יחיד באיראן. חומייני, אב לשישה (ששניים מהם מתו על פניו בעודו בחיים), התחיל את פעילותו הפו־

אל־שאווה
אופציה בעזה

ליטית כשהעמיד עצמו בראש שביתה מוצ־לחת של כוהני־הדת נגד הצעת ממשלת השאה לבטל את השבועה על הקוראן ושם קץ לשילטון השאה והשפעת המערב בארצו, אחרי שנות גלות רבות בתורכיה, עיראק וצרפת (שבה לא נמנע, למרות התנזרותו הכללית מתענוגות העולם הזה, מלחזות בשידורי מישחקי־כדורגל בטלוויזיה המקומית, נושא שבו התעניין עוד בימי נעוריו, עת שיחק כדורגל בעצמו).

● היה זה גם סוף הדרך של אישיות אחרת שהיתה קשורה לאיראן — **עמירם ניר**, איש־השנה תשמ"ז, איש המיסתורין הישראלי, שנהרג בגיל 38 בתאונת־מטוס מיסתורית למדי במכסיקו, שממנה ביקש, לפי הגירסה הרישמית לפחות, לייצא אבוקדו לאירופה. ניר, אחד הגיבורים הראשיים של פרשת איראן־קונטראס, היה בנו של רופא־שיניים רמת־גני, שאיבד עין בתאונת־דרכים, מה שלא מנע ממנו להיות מפקד־גדוד בחיל־השיריון וכתב־צבאי מצטיין של הטלוויזיה הישראלית, עד שפנה לפוליטיקה והיה לאחר מנערי שימעון פרס ומשהוצב במקום ה־87 ברשימת המערך בבחירות לכנסת ה־11 (וכמובן, לא נבחר) פוצה במינוי כיועץ ראש־הממשלה שימעון פרס (ולאחר מכן, יצחק שמיר) למילחמה בטרור, תפקיד שהביא אותו, בין השאר, למסעותיו המפורסמים בין וושינגטון, ירושלים וטהראן.

● איש־ביטחון נוסף שהלך השנה בדרך כל בשר היה תת־אלוף **דויד לסקוב**, איש חיל־ההנדסה, שבעת פטירתו, בגיל 87, היה קשיש חיילי צה"ל. על לסקוב, ממציא ומ־אלתר בחסד עליון, אמר פעם קצין הנדסה ראשי: „זה בן־אדם שתבוא אליו עם בעייה. הוא יתן לך תשובה!"

ולסקוב אכן נתן את התשובה, במילחמת יום־הכיפורים, בספקו את גשרי־הגלילים, שעליהם חצה צה"ל את תעלת־סואץ מערבה.

הספגטי והטרנזיסטור

בין **ההולכים** היו רבים מאנשי ארץ־ישראל היפה: **רפי בלומנפלד**, האדריכל המבוקש, שעיצב גם את בניין עיריית תל־אביב וגם את מיגדל־שלום, וגם ביצע משימה קטנת־היקף הרבה יותר, אבל מכובדת לא פחות: זאת של עיצוב אולם־המליאה של הכנסת בירושלים.

● **ומיכאל אבן־ארי**, הפרופסור לבוטניקה, שחקר את חקלאות־המידבר בשתי החוות שהקים בנגב, בשיבטה ובעבדת.

קול
חתימה במנילה

● **ומשה קול**, האיש הנחבא אל הכלים, איש עליית־הנוער, אחד מחותמי מגילת־ה־עצמאות, מי שהיה, במשך 12 שנה, שר־ה־תיירות ושנפטר בגיל 78 משכבר חדלה מיפלגתו, הליברלים העצמאיים, להוות גורם פוליטי של ממש.

● באיטליה נפטר, בגיל 60, **סרג'יו ליאונה**, בימאי־הסרטים שהמציא את מערבוני־הספגטי (הטוב, הרע והמכוער; בעבור חופן דולארים).

● בשווייץ נפטר, בגיל 86, **ז'ורז'**

(המשך בעמוד 40)

אם תעשה חשבון תגיע למסקנה שאתה זקוק לבנק ייחודי

BANK לעסקים

הטכנולוגיה לשרותך 24 שעות ביממה

כלקוח של בנק ברקליס דיסקונט, תהנה ממערכות טכנולוגיות מתקדמות ומשוכללות ביותר המספקות לך מידע מעודכן ומהוות כלי רב חשיבות בתהליכי הניהול וקבלת ההחלטות.

בנקאות בטלפון מהבית ומהמשרד

טלבנק "הקן הפתוח" — משרת כל לקוח של בנק ברקליס דיסקונט 24 שעות ביממה לצורך ביצוע פעולות בחשבונותיו, לרבות ביצוע פעולות קניה ומכירה של ני"ע (גם במהלך המסחר).

טלבנק "עסקים" — מיועד לשרות הסקטור העסקי ומאפשר בנוסף, קבלת מידע על יתרות ותנועות בחשבונות אשראי ושקים דחויים.

טלבנק "מידע פיננסי" — מיועד לשרות לקוחות הפועלים בשוק ההון ומספק מידע על שערי נ"ע ושערי מט"ח.

טלבנק "מסופים" — מתאים במיוחד ללקוחות עסקיים המבקשים להתחבר למאגרי המידע של הבנק באמצעות המחשב האישי שברשותם.

"טלבנק מקוון" — טכנולוגיה המקשרת את הלקוח באמצעות הטלפון ישירות למחשב טלבנק העונה לשאלותיו בקול אנושי נעים.

טכנולוגיית "המטאור" — מקשרת את הלקוח אל מאגרי מידע מגוונים ומספקת מידע על כל חשבונותיו, מידע כלכלי ופיננסי מהארץ ומהעולם, חדשות, שרותי טלקס, פקסימיליה, דואר אלקטרוני ועוד.

טכנולוגיה מתקדמת בפריסה רחבה ביותר בסניפים

70 סניפי הבנק מחוברים ביניהם ברשת אחת מקוונת "ON LINE" המתעדכנת במהירות ובזמן אמיתי.

לרשותך בסניפים, מערכת "משוב" לקבלת מידע עדכני על חשבונותיך בחתכים שונים ומגוונים ולביצוע פעולות בנק בשרות עצמי.

בנוסף, עומדים לשרותך:

- ★ 57 סניפי לוויין המופעלים בשרות עצמי לקבלת מידע ולבצוע פעולות בנק.
- ★ 160 מערכות "משוב" המותקנות בסניפי בנק דיסקונט בכל רחבי הארץ.
- ★ 500 מכשירי בנק אוטומטיים של כל הבנקים בישראל.

הכנס אלינו לקבל פרטים כיצד לרתום את טכנולוגית המחר לקידום עסקיך היום.

עשיתי חשבון

בנק ברקליס דיסקונט

בבמ

בבד BDB

יותר ויותר אנשים בעולם אומרים:
6% זה 100% בשבילי

בשורה גסטרונומית חדשה וטעימה לכל שוחרי התזונה הנכונה שבינינו - שמן 6%

לאחר שנות מחקר רבות הצליחו להפיק מגרעיני צמח הליפתית שמן מזוכך, איכותי יותר, המתאים לכל השימושים במטבח, ובמיוחד לאלה המקפידים על תזונה נכונה.
השמן החדש מופק בכבישה קרה בתהליך כתישה וסחיטה יסודי. כל זאת, בכדי לשמר את ערכו התזונתי של השמן ולהביאו לצרכן במצב הקרוב ביותר למצבו הטבעי.
חברת עץ הזית - חברת השמנים הגדולה ביותר בישראל, מצטרפת לחברות השמן המתקדמות בעולם ומוסיפה לסל מוצרי האיכות, שהיא משווקת לביתך כבר שנים, גם את שמן 6%.

רק 6% שומן רווי

שמן 6% מנוטרל כמעט לחלוטין משומן רווי (מכיל רק 6% שומן רווי), ולעומת זאת הוא מכיל 94%!!! שומנים בלתי רוויים.
השומנים הבלתי רוויים ידועים כשומנים "טובים" הנחוצים מאוד לבניית מערכות רבות בגוף.
בנוסף לכך, לשמן החדש מספר תכונות ייחודיות שהפכו אותו, מיד עם יציאתו לשווקים בקנדה, בארה"ב ובאירופה, ללהיט חסר תקדים בקרב כל שכבות הציבור.
שמן 6% מכיל חומצות מקבוצת אומגה 3, ואין בו טיפת כולסטרול.

כדאי לבדוק ולדעת

לפניך השוואה שנערכה בין כל סוגי השמנים הקיימים והמציגה את אחוזי השומן הרווי בכל אחד מהם.

סוג השמן	כותנה	סויה	תירס	זית	חריע	קנולה 6%
אחוזי השומן הרווי	25%	15%	13%	11%	9%	6% בלבד

כפי שניתן לראות, שמן 6% מכיל הרבה פחות שומן רווי מאשר כל שאר השמנים (רק 6% שומן רווי).

6% שמן 100% טעם

עם שמן 6% ניתן לתבל את האוכל כמו שצריך. בלי לדאוג לכמות השומן הרווי ובלי לדאוג לרמת הכולסטרול.
לשמן 6% יש את כל הנתונים להפוך גם בארץ ללהיט קולינארי. הוא טעים מאוד, זך וצלול, ניחוחו מעודן ונעים, ובשל כך הוא נהדר לבישול, מצוין לטיגון, נפלא לאפייה ולצליה ומעולה לתיבול סלטים.
אם גם לך יש טעם מיוחד והתזונה חשובה לך -
6% הוא 100% בשבילך.

**נסי את שמן 6% החדש
ולא תחזרי יותר לשמן הרגיל**

מכיל שומנים
בלתי רוויים
מקבוצת אומגה 3

עץ הזית

וינברג ▲ קרסו ▲ שמיר

יש - עוגה פרטית בשלושה טעמים:
שוקולד, קרמל ותות, בציפוי שוקולד משובח.

טוב לי עם
עלית

קולנוע

תדריך

חובה לראות

תל־אביב: עת לחיות ועת למות, אורות הכרך, מיכתב מאשה אלמונית, בגלל המילחמה ההיא, קפה בגדד, פאדרה פאדרונה, ואז, נערת קריאה, הלזאפופין.

חיפה: פאדרה פאדרונה, אשה אחרת, נערת קריאה.

ירושלים: בגלל המילחמה ההיא, קפה בגדד, חלף עם הרוח, הלזאפופין, ואז, נערת קריאה.

תל־אביב

★★★★ **עת לחיות ועת למות** (לב, טאיוון) — איטי, מופנם ומופלא. סירטו של הו הסיאו הסיאן משחזר את ילדותו ונעוריו בשפה קולנועית משובחת וקפרנית להפליא. קחו נשימה ארוכה ולכו לראות.

★★★★ **הלזאפופין** (פריז, ארצות־הברית, מוצג גם בירושלים) — קומדיה ישנה ומטורפת משנת 1941, שהכל קורה בה בלי התראה מוקדמת. הגיבורים עוברים מעלילה לעלילה, שולפים בדיחות מן המותן ומלגלגים בהנאה על תעשיית הקולנוע. מוצר יחיד במינו, שגם הבימאי הייס פוטר לא חזר עליו מעולם.

★★★★ **אורות הכרך** (גורדון, ארצות־הברית) — כולם יגידו שזה סיפור תורכי, אבל אהבת הנווד הניצחי למוכרת־הפרחים העיוורת היא אחד השיאים ביצירה של צ'ארלי צ'פלין. נוגע ללב ומצחיק עד דמעות.

★★★ **סינמה פרדיסו** (לב, איטליה) — בימאי־קולנוע נזכר בילדותו, בידידות האמיצה שקשרה אותו למקרין בקולנוע של כפר סיציליאני קטן ובאהבתו הראשונה. סרט נוסטאלגי כן ואמיתי, למרות כל השמאלץ שבו. פיליפ נוארה גונב את ההצגה בתפקיד המקרין.

★★★ **ספלנדור** (אביבים, איטליה) — תפילת אשכבה לקולנוע. אטורה סקולה עוקב אחרי בית־קולנוע בעיר־שדה, המידרדר מהיכל־חלומות מבוקש למוסד מוזנח ונשכח. מארצ'לו מאסטרויאני הוא בעל המקום, מאסימו טרואיזי מקרין את הסרטים ומארינה ולאדי מחלקת את חיבתה בין שניהם.

★★★ **עיסקי נשים** (הקולנוע, צרפת, מוצג גם בחיפה) — סיפורה של האשה האחרונה שהוצאה להורג בצרפת, שאינו מנסה להציג אותה כצדיקה, אבל מיטיב להצביע על המוסר המעוות השולט במדינה תחת לחץ, שבה עורפים ראשה של מבצעת הפלות ומניחים לפושעים האמיתיים להלך חופשי. קלוד שאברול מביים את איזבל הופרט באחד מתפקידיה הטובים.

★★★ **שוב לאהוב** (טיילת, תל־אביב, ארצות־הברית) — זוג נפרד אחרי 40 שנות נישואין. תמונה אינטימית ורגישה של הקהילה היפאנית בקליפורניה, על העימות בין ערכים ישנים לעולם החדש, ועל אנשים הרוצים לשמור על כבודם העצמי, אבל גם מבקשים לעצמם פיסת אושר. מאקו וגובו מקארתי מרשימים בתפקידים הראשיים.

★★★ **אינדיאנה ג'ונס ומסע הצלב האחרון** (תל־אביב, ארצות־הברית, מוצג גם בחיפה) — הריסון פורד כארכיאולוג המחפש הפעם את גביע הגראל הקדוש ותוך כדי כך מציל את אביו השובב מכל מיני צרות. שון קונרי בתפקיד האב, גונב סצינות בקבלנות, ואם כי הסרט הוא מבדר כשלעצמו, הוא חסר את מומנט ההפתעה של הפרקים הקודמים.

★★★ **נערת קריאה** (צפון, צרפת) — סרט בתוך סרט על ספר בתוך ספר. הרפתקותיה של אשה צעירה שמיקצועה בחיים הוא לקרוא בקול רם לפני לקוחותיה. תרגיל משעשע ומבריק לאינטלקטואלים ושיר־הלל למילה הכתובה. מיאו מיאו מבריקה בתפקיד הראשי. בימאי: מישל דוויל.

עדנה פיינרו ■

סירטי קולנוע בטלוויזיה

★★★ **רובה חוליות** (יום רביעי, 27 בספטמבר, בשעה 22:05) – **סירטו של אילן מושנזון משחזר את התקופה שאחרי מילחמת־העצמאות, עם טראומות השואה ופולחני הגבורה. רחוק מלהיות מושלם, אבל מלא רגעים מרגשים באמת, ועם חזון מפחיד של גיבורים קטנים המנפנפים ברובי צעצוע ומשחקים במילחמה שעדיין לא הסתיימה.**

★★★ **הפרש החשמלי** (יום שישי, 29 בספטמבר, ערב ראש השנה, בשעה 22:30) – **כתבת טלוויזיה יוצאת לצוד אלוף רודיאו שברח עם סוסו, אחרי שהסתבר לו כי החברה, שעימה חתם על חוזה־פירסומת, עומדת לנצל אותו לרעה. הדילמה של האתיקה העיתונאית במיסגרת של דרמה רומנטית גדולה מן החיים, כפי שרק נאה לכוכבים כמו ג'יין פונדה ורוברט רדפורד. עם זאת, אסור לזלזל בפולאק. הוא יודע מה הוא רוצה לומר ומעולם לא נמנה על המגמגמים.**

★★★★ **קזבלנקה** (יום שבת, 30 בספטמבר, ראש השנה, בשעה 22:30) – **שיא הרומנטיקה של הוליווד בכל הזמנים. האמפרי בוגארט כבעל מועדון לילה במארוקו, עוזר לאינגריד ברגמן, שהוא עדיין אוהב, ולבעלה, פול הנריד, להימלט אל החופש, על אף התככים של סידני גרינסטריט ופיטר לורה, ובעזרתו האילמת של מפקד־המישטרה קלוד ריינס. מייקל קרטיז זכה לתהילת־עולם בזכות בימוי הסרט הזה.**

★★ **רולרבול** (יום רביעי, 4 באוקטובר, בשעה 22:05) – **עתיד של שלום, שלווה ושפע הוא עדיין עתיד מאיים בסרט זה של נורמן ג'ואיסון, המתאר עולם הנשלט על־ידי חמש חברות־ענק, שהכל מתנהל בו על הצד הטוב ביותר, ושרק מישחק הגלדיאטורים הפרוע, רולרבול, הוא זה שמצביע על האלימות הטבועה בנפש האדם. זה התירוץ הפילוסופי ללהיט קופתי משולח־רסן עם ג'יימס קאן בתפקיד הראשי.**

כל מיני מין

סקס, שקרים ווידיאו־טייפ (צפון, תל־אביב, ארצות־הברית) – **לשם שינוי, סרט ששמו מתאר בדיוק נמרץ את תוכנו. הוא עוסק במין, בשקרים קטנים וגדולים ובראיונות חושפניים המונצחים במצלמת־וידיאו. ערימת הפרסים שבה זכה כבר, מצביעה על הצלחתו של הבימאי סטיבן סודרברג (26) לבשל את המרכיבים לתבשיל מפתה ומצליח.**

אן חדלה לתנות אהבים עם בעלה וחושבת שמין זה לא משהו. ג'ון, הבעל, דווקא חושב אחרת, ומגלה הבנה אצל גיסתו הסכסית, סינתיה. גרהם, ידידו של ג'ון משכבר הימים, חוזר העירה אחרי תשע שנים, ומייד מודה שהוא אימפוטנט. זה דווקא מוצא חן בעיניה של אן, המחפשת קשר ריגשי שאינו כרוך בגועל־נפש. אבל עד מהרה מסתבר לה שבלי גועל־נפש בכלל אי־אפשר. גרהם נוהג לראיין נשים המבקרות בביתו ולשאול אותן שאלות אינטימיות על חוויותיהן המיניות. אחר כך, הוא צופה שוב בראיונות המהווים תחליף לסיפוק מיני.

סודרברג מפתח סיפור קאמרי זה בכיוון בלתי־צפוי, שבסופו המסקנה שפעילות מינית, אין לה הרבה ערך, אם אין על מה לדבר לפני ואחרי. לגיבוריו יש הרבה מה לומר. הם עושים זאת בחן ובטיבעיות מושלמת, מבלי להיבהל מן המצלמה הבודקת להם את כל הנמשים מקרוב. תמונת־מצב של המוסר בשנות ה־90.

מקדאוול וספיידר – טיבעיות מושלמת

הריעו לבארימור!

זה קרה בחצות (מקסים, תל־אביב, ארצות־הברית) – **קרנבל שנות ה־30 נמשך עם עוד סרט שנכתב על ידי בילי ויילדר וצ'ארלס בראקט** (כמו אשתו השמינית של כחול הזקן וניניצ'קה), **בהשתתפות קלודט קולבר, דון אמיצ'י** (קוקון ודברים משתנים), **ומעל הכל, ג'ון בארימור, שרק בקושי עומד על הרגליים, אבל כאשר המצלמה רואה אותו, היא שוכחת את כל האחרים. בימאי הסרט הוא מיצ'ל לייזן, מומחה לקומדיות ודרמות רומנטיות שמן הראוי היה לאוורר את סרטיו מחדש.**

רודפת־בצע חביבה זוכה להצעה שאי־אפשר לסרב לה. כסף, מלתחה מפוארת, חדר בריץ ותשלום כל ההוצאות, אם תצליח לפתות רווק עליז, המפיל בפח נשים נשואות. בעל ההצעה הוא בעלה של אחת הנשים הללו, המציע ערך־מוסף לעיסקה: אפשרות ללכוד את הרווק, שהוא במיקרה גם יורש עשיר, ולהביאו אל מתחת לחופה. כל זאת, שעה שנהג־מונית מאוהב רודף אחרי הגיבורה ומנסה להחזירה לדרך המוטב.

ויילדר ובראקט זורעים, כדרכם, הערות ארסיות אל עבר הבטלנים העשירים. לייזן מנצל היטב את כל רגעי המבוכה והאבסורד שמעמיד התסריט לרשותו, ובארימור, בתפקיד הבעל הרמומה, מושך בחוטים שמאחורי הקלעים בכישרון מופלא. קסמיה של קולבר קצת התיישנו ואמיצ'י הוא קצת בוסר, אבל למי זה מפריע!

אסטור ובארימור – כישרון מופלא

תרגיל בקלאסיקה

סודות בוערים (לימור, תל־אביב, אנגליה־גרמניה־ארצות־הברית) – **הזדמנות נוספת לנשים להרטיב את המיטפחת שגוהצה ועומלנה כיאות אחרי מיכתב מאשה** אלמונית.

סיפור של סטיפן צוויג, המתרחש הפעם ב־1919 ואף הוסרט בראשונה על ידי רוברט סיודמק בגרמניה, ב־1933, אלא שנאסר להצגה באותם זמנים בשל יהדותם של המחבר והבימאי. אנדריו בירקין, שזה לו סירטו הראשון כבימאי (עד עתה נודע כאחיה של ג'יין ב.) בחר להתמודד עם חומר המצריך בראש וראשונה סיגנון תקופתי והוא נעזר בתחקירו של קלאוס מריה בראנדוואר.

סיפור אהבה בכבלים של אשת דיפלומט אמריקאי באוסטריה של תחילת המאה, הלכודה בנישואים מתסכלים, והיוצאת עם בנה החולה באסטמה לסנטוריום בעיר־מרפא ומתאהבת בברון. האשה, פיי דאנווי, בגירסה מסויידת ומטוייחת ובפילטרים מחליקי קמטים, נראית כאילו בכל רגע עומדת המסיכה שעל פניה להתפרק, אבל מחפה על כך בגיזרה חטובה עטופה בשמלות יפהפיות. בראנדוואר הוא הברון בעל מגע הקסם והחיוך השטני. אבל את ההצגה גונב הבן, הנושא עימו את הסוד הבוער של אמו. זהו ילד מוכשר שכדאי לעקוב אחרי הופעתו בקולנוע: דייוויד אברט. בסיכום: מלודרמה פרוידיאנית טובה ומיושנת ובשל כך אופנתית.

אברט ודאנווי – דרך הבן ללב האם

אנשים

לעורכי־דין קשה להתחתן ★ הר־מלך מחפש מלשין ★ טולדנו לא מחלק חתימות

■ בחודשיים האחרונים נעדרה **לאה רבין** ממרבית האירועים הגדולים שהיא היתה נוהגת לקשט אותם בנוכחותה. מי שהתעניין גילה שהיא צמודה לבתה, **דליה פילוסוף**, הסובלת ממום בליבה, והנתונה תחת השגחה רפואית מתמדת.

■ עורך־הדין **ציון אמיר**, שנישא בשבוע שעבר לגלית **ויינשטיין**, בתו של חבר־הכנסת **אוריאל ויינשטיין** ביקש מהשופט המחוזי **אריה אבן־ארי** שישחרר אותו ביום־נישואיו מלבוא לבית־המישפט כדי לטעון סיכומים במישפטו של העבריין **עובדיה דרוזיה**. השופט סירב לשחרר אותו מהתחייבות זו, ואמיר בילה את הבוקר של יום־נישואיו בבית־המישפט המחוזי.

■ עורך־הדין **שוקי פורר**, נציגו בארץ של המיליונר הדרום־אפריקאי **נייטי קירש**, נגמל, לדבריו, מפוליטיקה. כאשר פגש בשבוע שעבר את חבר־הכנסת **אברהם שריר**, בחתונתו של עורך־הדין **ציון אמיר**, אמר פורר לשריר: „הלוואי ויכולתי להיגמל מעישון כמו שנגמלתי מהפוליטיקה.” שריר ענה לו: „אני מקנא בך, אני צריך שוב להתחיל להתארגן במיפלגה.”

■ אבי הכלה, חבר־הכנסת אוריאל ויינשטיין, הזמין לחתונה חברי־כנסת ושרים. השרים **משה ניסים** ו**משה קצב** זכו במחיאות־כפיים מתונות עם כניסתם. השר **אריאל שרון** זכה עם כניסתו למחיאות־כפיים סוערות יותר.

■ כאשר התברר לחבר־הכנסת ויינשטיין שנהגי־השרים ממתינים להם בחוץ, ליד המכוניות, הוא הזמין אותם מייד להיכנס, לשתות ולאכול, וגם אירגן להם תמונה משותפת עם החתן והכלה.

■ **יחזקאל הר־מלך**, מנכ"ל מישרד הכלכלה והתיכנון וראש עיריית רחובות לשעבר, הופתע השבוע, כאשר 10 דקות אחרי תחילת הישיבה במישרדו נפתחה לפתע הדלת, וכל העובדים נכנסו פנימה עם שיר יום־הולדת, עוגה גדולה, זר־פרחים גדול וכיבוד. הר־מלך (56) עדיין לא מצא את המלשין.

■ **דנה לוי** (18) בתו של הזמר **אושיק לוי**, התגייסה לצה"ל, והיא משרתת ביחידת חינוך של חיל־האוויר. בין תפקידיה — לגייס אמנים לשרות מילואים. היא לא פוטרת את אביה מן החובה — עד היום היא קראה לו כבר שלוש פעמים, אבל לפחות היא משתדלת לא לשלוח אותו יותר מדי רחוק מן הבית, וגם מתאמת שהתאריך יתאים לו.

■ ביום השישי האחרון עמדה קבוצה של ילדים בסמוך למועדון־הספורט בקריית־בן־גוריון שבחולון. לפתע עצר לידם הזמר **אבי טולדנו**, כשהוא נוהג במכוניתו המפוארת, ושאל את הילדים כיצד מגיעים למועדון־הספורט, שבו הוא היה אמור להופיע באותו הערב. הילדים, שזיהו אותו, הסבירו לו, ובמקביל ביקשו ממנו חתימות. טולדנו החמיץ פנים, סגר את החלונות החשמליים של מכוניתו ועזב בדהרה את המקום.

■ לדוגמנית **אנבל טמיר** לא היה מזל גם השבוע. בתחילת השבוע היא נקעה באחת התצוגות שתי אצבעות בכף־הרגל. כמה ימים לאחר־מכן היא החליקה בביתה, בגלל נזילת מים ממכונת־הכביסה, ותוך כדי החלקה היא נכנסה בדלת זכוכית ותתכה את ידה באופן שהצריך 27 תפרים. כעת היא בביתה, מובטלת מאונס.

■ אחרי שנים רבות של חברות, נישאו **מרים ביבס**, אלמנה בהירת־שיער, בתו של אחד הקבלנים הגדולים בירושלים, ו**משה יפת**, גרוש, בעל־מיסעדה. הטכס נערך בחוג־המישפחה, ומעט ידידים. כשאיחל להם הרב שיהיו להם ילדים, פרצו כל הנוכחים בצחוק מפני שבעוד כמה ימים עתיד משה יפת להפוך לסב.

■ במלון הילטון הירושלמי נערך ערב־הצדעה ליובל ה־50 לקבוצת הכדורגל בית"ר־ירושלים. היתה זאת שימחה משולשת, כי ממש באותו היום חל יום־הולדתו ה־50 של חבר־הכנסת **רובי ריבלין**, שהוא מראשי הקבוצה, וכן יום הולדתו ה־47 של אחיו **לייזי**. בין האורחים בלט איש־העסקים הישראלי־אמריקאי **גידעון ברנס**, שהיה בעבר הרחוק שחקן הקבוצה, ושבא לביקור בארץ.

■ לפני שנים רבות רכש אלוף־העולם לשעבר בהיאבקות, **רפאל הלפרין**, דירה ברחוב פרוג בתל־אביב. הוא טיפח לא רק את דירתו, אלא גם את חצר הבית בן שתי הקומות, שהפך עם השנים לחלק אינטגרלי מדירתו. לפני שבועות אחדים הוא החליט למכור את הבית. מעצב־השיער **מריוס פרץ** נפגש עם הלפרין, שהסביר לו שהסיבה למחיר הגבוה שהוא רוצה עבור דירתו היא הגן הצמוד אליה. הספר השתכנע ושילם את המחיר הנדרש. אחרי כמה ימים גילה שהגינה היא רכוש הבניין כולו. כעת הוא שוקל הגשת תביעה.

■ העיתונאית **ג'ודי קר**, הכותבת עבור כמה עיתונים זרים, והמשמשת ככתבת־המזון של ירחון לענייני מזון וקייטרינג, ראתה בבית סוקולוב הודעה המיועדת לכתבי־מזון, המזמינה אותם להיכרות עם המיטבח הצימחוני של הבשלנית **פילים גלזר**. קר הגיע בשעה היעודה, אך כשנפתחה הדלת ציפתה לה הפתעה לא־נעימה: בעלת־הבית גלזר הודיעה לה שמאחר והיא באה ללא הזמנה, היא לא יכולה להשתתף בארוחה. העיתונאית הנבוכה חזרה על עיקבותיה, והאירוע הפך לשיחת־היום בבית סוקולוב, בעיקר מפני שבמהלך הארוחה היתה הרצאה על נימוסים והליכות.

■ מזה שבועיים נעדרת אשת־החברה התל־אביבית **מיכל בקר** ממוקדי־הבילויים השונים. בקר, שנסעה לחופשת סוף־שבוע בטבריה לפני שבועיים, ארזה במפתיע את מיזוודותיה וטסה בבהלה לגרמניה. היא השאירה בארץ את שני ילדיה לטיפולם של בני־מישפחה והאומנת שלהם. לדבריה נסעה לטפל בקרובת־מישפחה שחלתה. אך מסתבר שהיא טסה לטפל בבעלה, **חיים**, שחלה באופן פתאומי.

אלי דסה, העולם הזה

רחבעם זאבי חבר־הכנסת, פנה לצלם ואמר לו בהתבדחות שהוא הופך לאדם רע ולא־אחראי למעשיו, כאשר מצלמים אותו כשהוא אוכל. חבר־הכנסת בנימין בן־אליעזר (משמאל), שישב לצידו, החליט לנסות את גנדי וניסה לדחוף לפיו זית, כדי לראות איך יגיב. אשתו של גנדי, יעל (מימין), הזהירה את בעלה שלא ייתפס בתמונה כשהוא אוכל.

סמי טהרני

שאול עמור חבר־הכנסת, נפצע ברגלו לפני שבועיים. הפציעה גרמה לזיהום חמור בכף־רגלו. אך עובדה מצערת זאת לא מונעת ממנו להגיע לאירועים שונים. שאול עמור נועל כעת נעל רחבה, שאותה הוא מסיר כאשר הוא יושב. (לצידו בצילום: אשתו סוזן).

■ הבימאי ההולנדי **ראלף עינבר** קשור בעבותות לישראל. לאחר שבעבר כבר התגורר תקופה קצרה בארץ, הוא החליט לעלות ארצה. הוא ביקש מידידים שיחפשו עבורו דירה לקנייה.

■ האימרה שכסף נרבק לכסף הוכיחה את עצמה גם כאחד מאירועי־הצדקה השבוע. במהלך הערב נערכה הגרלה של פרסים. כמה מהעיתונאים, שרכשו כרטיסים, זכו בספרים, ואילו **ויטה רזזוב**, יושבת־ראש אגודת ניצן ואשתו של איש־העסקים **איזי רזזוב**, הנמנה על עשירי־ישראל, זכתה בכרטיס־טיסה לאירופה.

■ את העיר תל־אביב הקימו 66 מישפחות, שרכשו במשותף שטח־אדמה גדול, במטרה להקים שכונה יהודית. במלאות 80 שנה לאירוע איתרה עיריית תל־אביב את מרבית צאצאי המייסדים, בשיתוף עם העיתונאי **עמית לוינסון**, המתמחה בתולדות מייסדי העיר. לוינסון גילה עובדות רבות, וסיפר על כמה מהמייסדים שצאצאיהם ממשיכים במסורת פעילות ציבורית, כמו **מרדכי בן־הילל הכהן**, שהיה איש־עסקים וסופר. עם נכדיו נמנים **איה דינשטיין**, יושבת־ראש ועדת־האירועים של המועצה לארץ ישראל יפה, אשתו של **צבי דינשטיין**; **אסתר נרקיס**, אשתו של **עוזי נרקיס**, אלוף (מיל') וראש מחלקת־ההסברה של הסוכנות היהודית; **עדה ידלין**, אשתו של **אהרון ידלין**; **רפי רזפין**, לשעבר שגריר־ישראל בכמה ארצות באפריקה, ואחיה של איה דינשטיין; **כרמלה ידין**, אשתו ז"ל של **יגאל ידין** ז"ל, ואחרון חביב שר־הביטחון **יצחק רבין**, שמרדכי בן־הילל הכהן היה אחי־סבו. עוד סיפר העיתונאי ש**ישראל** („לוליק") **פיינברג**, אביו של **אבשלום פיינברג**, איש ניל"י, שוכנע לרכוש מיגרש רק מפני שהחליט לעבור לאיזור החוף, בגלל החשש ממחלות כמו מלריה, אך אחרי תקופה קצרה מכר את המיגרש. למרות זאת מופיע שמו במגילה שעליה חתומים ראשי המישפחות, שהקימו את העיר.

■ „מזל שקהל הילדים אינו קורא את טורי יחסי־הציבור, המופיעים בעיתונות בארץ," כך הגיב השחקן **יוסי גרבר** על המיני־שערוריה שהתלוותה להצגת־הילדים מלכת השלג, שהוא הפיק ביחד עם התפאורן **אריק סמית**. לבכורה של ההצגה הוזמנו שרים, חברי־כנסת ואישי־ציבור, שחלקם אישרו את בואם בחברת ילדיהם או נכדיהם. חברי־הכנסת **רן כהן** ו**מיכה חריש** אישרו את בואם. גם מזכ"ל ההסתדרות **ישראל קיסר** נתן את אישורו, ומלישכתו התקשרו וביקשו כרטיסים נוספים. אך הם, ואישי־ציבור אחרים, לא הופיעו. בבירור שנעשה לאחר־מכן התברר שמקומותיהם של כהן, חריש וקיסר נתפסו על־ידי אנשים אחרים, לא־מזוהים, וכעת מבררים אם הכרטיסים שנשלחו אליהם אישית ניתנו על־ידם לאחרים.

■ **נעמי פולני**, ממייסדי הלהקות הצבאיות, נכחה בהופעה של להקת התל אביבים. אחרי ההופעה היא ניגשה אל הזמרים והוכיחה אותם קשות על הופעתם. היא טענה שבעבר היתה הרמה של הלהקות יותר גבוהה ויותר מיקצועית.

■ ביד ושם בירושלים נערך טכס הענקת אות מיוחד ל**ג'ורג'יו פרלסקה**, חסיד־אומות־העולם המוכר בכינוי „ראול ואלנברג האיטלקי", על פועלו במילחמת־העולם השנייה להצלת יהודים. פרלסקה קיבל השנה אות מיוחד מממשלת־הונגריה על הצלת 6000 יהודים הונגריים שאותם הוא שיחרר על־ידי הרצאת תעודות־מעבר ספרדיות. פרלסקה היה כל־כך החלטי במעשיו, שבאחת הפעמים, כשלא התאפשר לו להעניק תעודות לקבוצה של יהודים, הוא הסתכן פיסית ועזר להם לחצות את הגבול באישון־לילה, תחת היריות של השומרים.

נעמי רזן וזוהר אוהליאב ■

כמה מן המסרים של תשמ"ט ומסר אחד לקראת שנת תש"ן

אין דלת? יש חלון!

52 שבועות בשנה הם פסקו את פסוקיהם וכמה מהם הפכו לפסוקי אותו שבוע. בדרך כלל הם היו קצרים, קולעים וקליטים; לעיתים מרושעים; לעיתים הרבה יותר קרובות פיקחים, ומסכמים במילים חדות ונוגעות נושאים העומדים ברומו של עולם וברמת ההווי היומיומי גם יחד.

כמה וכמה מפסוקי שנת תשמ"ט הראויים לאיזכור חוזר:

● **אמנון אברמוביץ ב„מעריב", על הנושא המרכזי של שנת תשמ"ט:**
„לו השכילה ישראל להיפטר מהשטחים, היתה מפסידה קצת אדמה, אך מרוויחה הרבה אוויר!"

● **העיתונאי אמנון דנקנר, בתגובה על השאלה המתבקשת „מה יהיה?":**
„יש מומחים למה שהיה, אך אין מומחים למה שיהיה!"

● **יצחק רבין, נוכח הגל הגואה הרואה בו משיח לאומי:**
„ראשות־הממשלה היא בשבילי אופציה ולא אובססיה!"

● **אמיר כהן ב„דבר", על ה„גועל־נפש" של הרכבת הקואליציה בראשית השנה, שבה העדיפה אגודת־ישראל סגנות־שר במישרד־העבודה־והרווחה על חברות מלאה בממשלה:**
„טוב סגן־שר עם ארנק משר בלי תיק!"

● **מי שהיה „מנכ"ל המדינה", החשב לשעבר ויצרן־השטיחים אברהם שפירא, משנחלץ, לקראת סוף השנה, מבעיותיו הכספיות:**
„מדינת ישראל היא כמו קפה – או בוץ או נס!"

● **„מעריב", בימי 100 הפרוייקטים לקיצור תהליכי הביורוקרטיה, על טיפול־בזק של חברת „בזק" בטלפון מנותק של פקיד בכיר:**
„מי שיש לו קשרים, לא צריך פרוטקציה!"

● **חיים ברנס, יו"ר ועד עובדי קופת־חולים, על החומרנות היורדת לחיינו, נוכח דרישות־השכר של הרופאים:**
„הלב של הרופאים התקרר והכיס שלהם התחמם!"

שפירא
נס, לא בוץ

● **פנינה רוזנבלום, כמייצגת מצב־הרוח הלאומי:**
„אני לא חיה בשביל אחר־כך. אני חיה בשביל עכשיו!"

● **רונית סיטון, „נערת ישראל", במישור אישי יותר:**
„אין לי נטייה להשמין. יש לי נטייה לאכול הרבה!"

● **החזאי אורי בץ, על הנושא המעניין אותנו יום־יום:**

רוזנבלום
עכשיו, לא אחר כך

„מטאורולוגיה זה קצת לדעת והרבה להאמין!"

● **איצ'ה ממבוש, האמן ופילוסוף־הכפר מעין־הוד, בנימת־הרגעה לישראלי המצוי:**
„למה לטפס על הרים, אם אפשר לעלות על גבעות!"

● **אלמוני, בחמש מילים מבטיחות, שעימן אפשר לפתוח את שנת תש"ן עם קצת אופטימיות, בכל זאת:**
„כשאלוהים סוגר דלת, הוא פותח חלון!"

חיים הרצוג נשיא־המדינה, אוחז בידו שטר של 50 שקל עבור שתי הגרלות, שאותן רכש בנשף של המועצה לארץ־ישראל יפה, שאירגנה אשתו, אורה. הנשיא לא זכה, אך בנו, עורך־הדין יצחק הרצוג, זכה פעמיים.

אילנה גור הפסלת, עושה חיל גם בטוקיו, בירת יפאן. כרזת־ענק הנושאת את דיוקנה וצילום של אחד מפסלי־הריהוט היפים שלה, הנמכרים כעת ביפאן. את השידוך בין הפסלת המצליחה ליפאנים עשה איש־העסקים רמי אונגר, המייבא מכוניות מיפאן.

משה לוי, מזריק הנפט, לקח את דרור תחת חסותו. לא עבר זמן ומורסות

התאהבה ברוצח

יפה, אקדמאית ובעלת מיקצוע מבוקש, החליטה לקשור את חייה דווקא בדרור לוי, רוצח, אסיר־עולם, שכמעט מת בכלא אחרי שהתיידד עם משה לוי, מזריק־הנפט המפורסם. סיפור של סמים ואהבה

אילנה אלון

„אני רוצה לפגוש את דרור," אמרתי למירה (שם בדוי). „אני סקרנית להבין מדוע התאהבת בו." היא חייכה בנימוס: „למה את חושבת שתביני? הרי אני בעצמי אינני מבינה!"

לא קל להבין מדוע קושרת צעירה בת 34, נאה מאוד, מנתחת מערכות ומומחית־למחשבים, את חייה לדרור לוי (31), שהורשע לפני שמונה שנים ברצח קשישה בתל־אביב, ומאז הוא מרצה את עונשו בכלא. דרור, על פי תמונותיו, אינו גבר־חלומות. אין כל תיקווה שמפיק הוליוודי יבחר בו לככב בסרט בשל צורתו. את בחינות־הבגרות השלים בכלא, אין לו מיקצוע ולא כסף, ועליו לרצות עוד שנים רבות בכלא.

לפני תשע שנים היה דרור חייל משוחרר, שלמד מלונאות במלון תדמור וחיפש עבודה. לא היה לו עבר פלילי, אך לפי גירסתו היה לו המזל הרע להיתקל בשניים ממכריו בשכונה, שהיו בדרכם לפרוץ לדירתה של קשישה. השניים היו משוכנעים שהקשישה איננה בדירה ושהיא בעלת רכוש רב, וחשבו שלפניהם מיבצע קל וריווחי. הבחור השלישי, שהיה אמור להצטרף אליהם, התחרט ברגע האחרון, והם חיפשו שותף במקומו. דרור נקלע במיקרה בדרכם, והם שיכנעו אותו.

למרות שלא היה לו עבר פלילי, והוא לא התעסק בפריצות, התפתה דרור והצטרף אליהם. הם חדרו לדירתה של הזקנה מבעד לחלון, וכאשר חיטטו בין חפציה התברר להם לפתע שהיא נמצאת בדירה. היא התעוררה לשמע הרעש שעשו.

שני חבריו של דרור קשרו את ידיה ומילאו את פיה בסמרטוטים. הם עזבו את הדירה כאשר דרור מציץ אחורה וחוזר כדי לשחרר מעט את הסמרטוט שבפיה. גם כאשר יצא כבר לרחוב נקף אותו מצפונו, הוא חרד לגורלה של הזקנה וטילפן למגן־דויד־אדום, כדי להזמינם לדירתה. מאחר שסירב להזדהות בשמו, לא התייחסו אנשי מגן־דויד לקריאה, ולא הגיעו למקום. הקשישה מתה מחנק.

דרור ושני חבריו נתפסו ונידונו למאסר־עולם באשמת רצח. תחילה ריצה דרור את עונשו בכלא באר־שבע, שם השלים את לימודי־הבגרות והשיג בבחינות ציונים מעל ל־90. אחרי מות אביו הועבר לכלא איילון, כדי שיהיה יותר קרוב לאמו האלמנה.

זוג הומו!

בכלא יש הטוענים כי דרור היה מכור לסמים קשים, וקיים יחסים הומו־סכסואליים. הוא עצמו מכחיש זאת, ומירה טוענת שחבריו הטובים מהכלא סיפרו לה שהוא לא נגע בסמים קשים.

משה לוי, מזריק־הנפט, שהיה חברו הטוב ביותר של דרור בשנתיים האחרונות, טוען אחרת.

במיכתב ששלח הוא מספר על דרור: „כשהיכרתי אותו, לפני שנתיים וחצי, ראיתי בחור צנום, שנדבק לאנשים מסוממים. עד היום אני לא יודע איך זה שפניתי אליו, ותוך כדי דיבור סיפר לי דרור על המיקרה שלו ועל תקופת־המאסר שהוא יושב, וגם סיפר לי על זה שהוא מכור לסמים, בעיקר קשים. סיפרתי לו את מה שעבר עלי ומה אני השארתי בחוץ.

„אחרי שישבנו ודיברנו בערך שבועיים, ימים כלילות, הבנתי שדרור זקוק לחום ולהדרכה. התניתי את קירבתי אליו בכך שיתרחק מהאנשים שנגרר אחריהם ויפסיק את הסמים. אמרתי לו: ,שב לך בתא שישי־שבת, ואם תחליט שאתה מוכן להיכנס למישטר של אנטי־סמים, אני מוכן לקבל אותך בזרועות פתוחות. ומאותו רגע תרגיש בהבדל.'

„דרור באמת ישב וחשב, ועשה לעצמו חשבון־נפש, ובמוצאי־שבת קרא לי לתאו, ביקש ממני לשבת על מיטתו ואמר לי: ,משה, מרגע זה אני רוצה את קירבתך.' דרור בכה, חיבקתי אותו ואמרתי לו: ,הרווחת את חייך'".

אחרי זמן מה עבר דרור לגור בתאו של משה לוי, והשניים לא נפרדו זה מזה. בכלא ריכלו שהם זוג הומו־סכסואלי, אבל גם דרור וגם משה לוי מכחישים זאת.

כתב משה לוי: „האנשים כאן בכלא לא קיבלו את זה שאני ודרור כל־כך קשורים חזק, ויש לנו שיחות ממושכות ותמיד נראים ביחד ואוכלים יחד, משחקים וצוחקים יחד. בקיצור — משה ודרור נשמה אחת. הקינאה של האנשים הלכה וגברה מיום ליום, במיוחד שאני מקבל מהנהלה את כל מה שנחוץ לי, ויש לי גם גישה חופשית לכל המקומות בכלא, למרות שלאחרים יש מיגבלות. לכן נשמעו רינונים שאנחנו זוג הומו."

בכתב־האישום טוענת הפרקליטה, שלומית אריאל, כי משה לוי היה מקיים יחסי־מין עם דרור אחרי שהיה מסמם אותו ומרדימו. דרור אינו יודע על־כך מאומה, ועד היום קשה לו להאמין בכך.

אין ספק שמשה לוי אהב את דרור אהבה חזקה, ודרור החזיר לו אהבה. משה, המבוגר מדרור בתריסר שנים, זקוק כנראה מילדותו לאדם שיאהב אותו ויהיה תלוי בו בכל. כאשר אשתו של משה, אילנה, רצתה להתגרש ממנו, ניסה לקשור אותה אליו על־ידי כך שהיה מרדים אותה ומזריק לה נפט מתנור־החימום שבדירה. כאשר חלתה אילנה ונזקקה לאיש־פוז, טיפל בה בעלה במסירות למופת.

אחרי שמתה ביסורים קשים ממורסות בכל גופה ובריאותיה, מצא משה לוי את סוזאן אמויאל, צעירה יפה, כדי שתטפל בבנותיו. גם ממנה ציפה לאהבה ולתלות, אך היא לא רצתה בו. הוא סימם אותה והזריק לגופה חומרים שונים, שגרמו גם לה למורסות. בניתוח להסרת מורסה מעמוד־השידרה נפגעה סוזאן ושותקה בפלג־גופה התחתון. על עבירותיו אלה נידון משה לוי ל־46 שנות־מאסר בפועל.

כאשר פגש בדרור בכלא, ניסה משה לוי ליצור אצלו תלות חזקה ולנתק אותו מכל אדם אחר. הוא היה משיג לדרור מנות־אוכל משופרות, מספק לו אסימונים לטלפון ואת כל צרכיו. הוא סירב לתת לאיש להתקרב לדרור. כדי לקשור אליו את דרור עוד יותר סיפר לו על קרובת־מישפחה בשם אוולין, צעירה נאה ובעלת לב־טוב, שאותה ייעד לו לאשה.

הכלה התחילה לשלוח לדרור מיכתבים, שהפכו לאט־לאט למיכתבי־אהבה לוהטים.

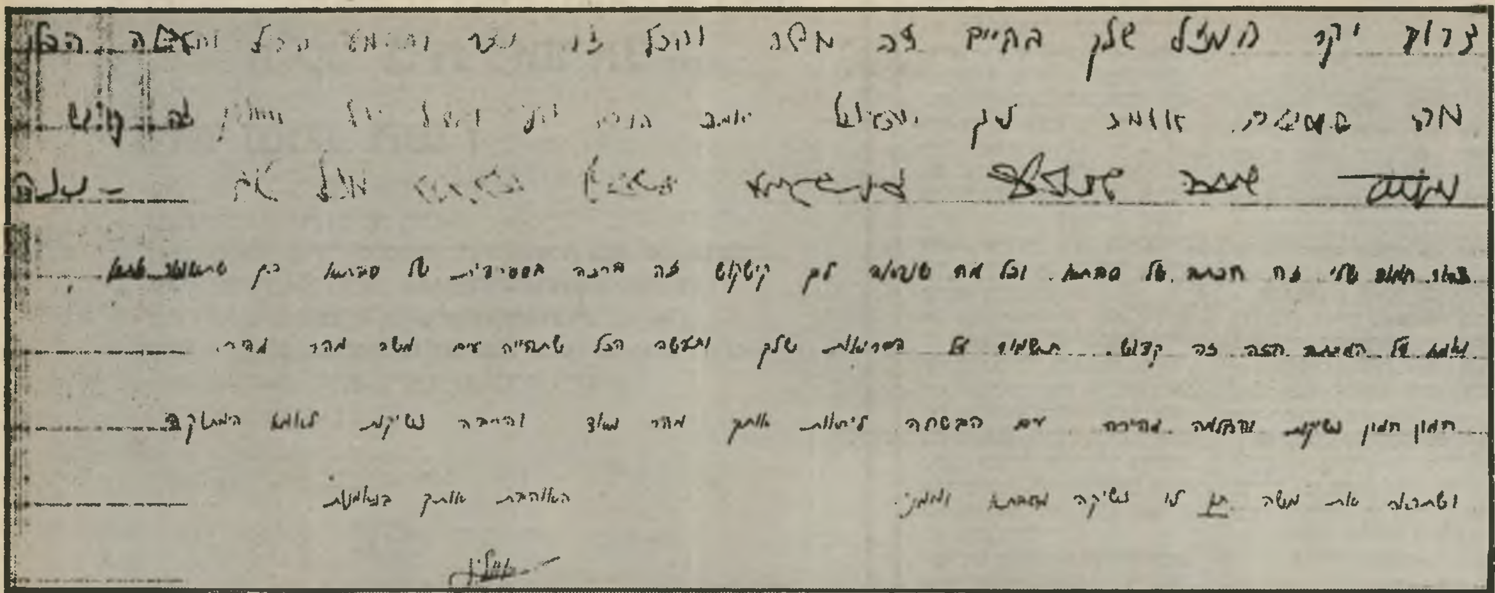

מיכתבה של אוולין, שקיימת או לא, ובתוכו הלחש של הסבתא הדימיונית

היא סיפרה לו על מישפחתה ועל סבתה היידעונית, והיתה שולחת לדרור וגם לבני־מישפחתו קמיעות של הסבתא, ברכות ממנה וקללות לשונאיהם.

מדי פעם נדחו הפגישות עם אוולין, בגלל סיבות שונות. הסבתא חלתה, אוולין נסעה לספרד בגלל ענייני מישפחה. אוולין נפצעה בספרד בתאונת־דרכים ונשלחה על־ידי המישפחה לניו־יורק, כדי להחלים שם. אבל בכל תלאותיה לא שכחה אוולין את דרור. מיכתביה הגיעו מדי שבוע, היא טילפנה, שלחה תמונתה וגם קלטת מלאה דיברי אהבה לדרור. הם קבעו כבר את מועד חתונתם לפורים 1988.

בינתיים לקה דרור בדלקת בדרכי־השתן, והוא אושפז בבית־חולים. בצילום רנטגן מצאו הרופאים סיכת־ביטחון חסרת־ראש, שהושחלה דרך השופכה לאיבר־מינו של דרור. רק בנס הצליחו לחלץ את הסיכה מבלי לפגוע בכושרו המיני של הצעיר.

„כשחזר מבית־חולים, ביקש ממני לבוא לגור איתו בתא," כותב משה לוי. „מאותו זמן אנחנו יחד יום־יום, שעה שעה. מובן שהיחסים בינינו התהדקו, ואני היכרתי לו את חברתו אוולין, וכן קירבתי אותו לבנותי."

אז התגלו אצל דרור מורסות. במקומות שונים בגופו הצטברו כמויות גדולות של מוגלה. הרופאים היו חסרי־אונים, והוא הועבר לטיפול בבית־חולים אסף־הרופא. „כאשר אושפז לתקופה כל־כך ארוכה במצב קשה, הבנתי עד כמה הוא חשוב לי ויקר," כותב משה לוי. „לכן, כשהצעתי לו לאמץ אותו כבן, שמח מאוד. מאז הוא בני המאומץ באופן חוקי לכל דבר, ואף קורא לבנותי אחיות."

רוצח עדין

בדיוק בתקופה זו, בין מחלה למחלה, הכירה מירה את דרור.

מירה, ילידת־הארץ, היגרה עם הוריה לקנדה בגיל 3. אחותה, הגדולה ממנה ב־17 שנה, נותרה אז בישראל, משום ששרתה בצה"ל. מירה גדלה בקנדה, חזרה לישראל לשלוש שנים ולמדה כאן בבית־ספר־תיכון בקיבוץ, אך חזרה שוב לקנדה. היא למדה שם ניתוח־מערכות, נישאה לצעיר קנדי וילדה לו בת. לפני שלוש שנים התגרשה והחליטה לחזור לישראל. מאז היא גרה בהרצליה, ועובדת במישרד ממשלתי בתל־אביב.

אמה של מירה נותרה בקנדה. למירה אין כל קשר עם בעלה־לשעבר, וגם קשריה עם אחותה הישראלית רופפים. לכן התקשרה מירה בחום ובידידות לצעירה שחרחורת, שעבדה איתה במישרד. „היינו חברות־בנפש," היא אומרת. לחברתה היה בן־דוד בכלא, דרור לוי. דרור היה מטלפן לבת־דודו לעבודה מדי פעם, וכאשר לא היתה, היו מעבירים את השיחה למירה. „יצא לנו לדבר כמה פעמים, והוא נשמע לי חמוד." כאשר הפצירה בה חברתה לבקר את דרור בכלא, הסכימה מירה.

את הפגישה הראשונה עוד חילקו השתיים בין דרור לוי לבין משה לוי. הן פגשו בהם לחצי שעה כל אחד. „אבל כבר אז הרגשתי שמשהו לא בסדר עם משה לוי," אומרת מירה. „אני ודרור התחלנו לדבר בטלפון בכל יום, ונוצר מין קליק כזה שלא היה לי אף פעם בחיי."

אחרי זמן קצר קיבל דרור חופשה ראשונה. „דרור עוד חשב שהוא קשור לאוולין, והיה לו קשה להתמודד עם זה, כי הוא הרגיש הרבה כלפיי. זה הפריע לנו. הוא אמר לי שהוא מוכן שנהיה ידידים, עד שיתברר לו מה קורה עם אוולין, אבל מובן שאני לא הסכמתי."

מירה אינה מתפלאה על הקשר שנוצר בין דרור למשה לוי. דרור נכנס לכלא בגיל צעיר, ונפרד ממישפחה מאוד חמה ואוהבת. הוא היה זקוק מאוד לקשר ריגשי, וכאשר מצא אותו אצל משה לוי, קיבל אותו בשימחה. הוא האמין לכל מילה של הגבר הבוגר ממנו, סמך עליו והעריך את חוכמת־החיים שלו. הוא לא יכול היה להאמין בשום אופן שידידו הטוב ביותר מסוגל להרע לו.

אחת התוכניות שרקם דרור עם ידידו היתה שדרור יתחתן עם אוולין, ויאמץ את בנותיו של משה לוי. כאשר שמעה מירה על התוכנית הזאת, הסבירה לדרור שום בית־מישפט לא יתן לאסיר־עולם, שהורשע ברצח, לאמץ את הבנות.

את החופשה הראשונה בילו מירה ודרור בבית אמו, מכיוון שאסור לו לעזוב את תל־אביב ולצאת מהבית אחרי חשיכה. „מצאתי בו עדינות וטוב־לב. איכפת לו ממני, והוא דואג לי מאוד."

למירה לא קשה להסביר מה קרה לה. „פשוט התאהבתי בבחור." היא אומרת.

מחזרים לא חסרו לה כל הזמן, בחורים טובים ועשירים ומלומדים, כאלה שכל אמא יהודיה היתה מתברכת בהם. „אבל כסף זה לא הכל, ובאף אחד מהם לא התאהבתי," היא אומרת.

אמה של מירה איננה יודעת מאומה על הסיפור, „וברוך־השם שהיא לא יודעת, כי היא לא מסוגלת לקבל את זה." אבל אחותה של מירה, שהיא במיקצועה עובדת סוציאלית, הפתיעה את מירה. „היא סיפרה לי שכל השנים טיפלה בזונות ובגנבים. היתה קמה עם שחר כדי לשחרר אותם בערבות, ומארחת אותם בביתה, אבל היא לא היתה רוצה שבנה יתחתן עם אחת הזונות, או שאני אפגש עם דרור."

אבל גם זה לא הרתיע את מירה. „אני שומעת את אחותי ומבינה אותה, אבל מצד שני אני מסתכלת בעתיד שלי ויודעת שיהיה לי כל־כך טוב עם דרור, ואני לא רוצה לוותר על זה."

האהבה בין השניים כל־כך גדולה, שכאשר הם צריכים להיפרד אחרי ביקור בכלא מאיצים בהם הסוהרים: „די כבר, מספיק להתנשק!" הם משוחחים בטלפון מדי יום, וכותבים מיכתבים יום־יום. הם נפגשים כל שבוע בכלא, ופעם בחודש מקבל דרור חופשה קצרה. „אני יודעת שזה מצחיק, אבל בחופשות שלו אנחנו לא ישנים בלילות, יש לנו כל־כך הרבה מה לדבר, שחבל לנו לישון."

גם אחרי ששילטונות־הכלא הפרידו בין דרור ומשה לוי, הם נשארו בקשר, ודרור לא

(המשך בעמוד 60)

האהבה בין השניים היא כל־כך גדולה שהסוהרים צועקים בסוף הפגישה: „די, מספיק להתנשק!"

לחברי ההסתדרות ובני ביתם ולכל בית ישראל

תהא שנת תש"ן

★ שנת שלום, בטחון ואחוות עמים;
★ שנת עבודה ותעסוקה מלאה;
★ שנת ביצור ערכי ההסתדרות ומעמדה במדינה ובחברה;
★ שנת יציבות כלכלית, צמיחה והתעצמות משקית;
★ שנת הגברת העליה והקליטה מתפוצות ישראל;
★ שנת הרחבת השיוויוניות וצמצום הפערים החברתיים;
★ שנת העלאת פריון הייצור והגברת הייצוא;
וצריכה כחול־לבן

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל
הועד הפועל

ישראל קיסר ח"כ
המזכיר הכללי של ההסתדרות

אִשקל קל
רח' ארלוזורוב 49, תל־אביב
טלפונים: 236043, 03-243055

כל אחד יכול לרזות

הרבה מאוד אנשים המופיעים במדורים השונים של העולם הזה, הפחיתו מישקל אצלנו. הם, ורבים אחרים שאנחנו מנועים מלהזכיר את שמותיהם. מפני שאנחנו מאוד דיסקרטיים.

אצלנו תופרים תפריט הרזייה — „לפי מידה", למנהל־עסקים, שחקן, מורה או בעל־מיסעדה — לכל אחד תפריט־הרזייה שונה, בהתאם לסיגנון־החיים שלו, לעדיפויות שהוא נותן לאוכל, לשעות־האכילה וכו'.

השרות שלנו הוא אישי ודיסקרטי, ומעבר למתן תפריט־הרזייה מנסים גם לפתור בעיות מסויימות הקשורות בעקיפין לאכילת־יתר.

אנו סבורים שכל אחד יכול לרזות, מבלי לרעוב, אם מתאימים לו תפריט אישי.

מייד אחרי החגים אנו שוב פותחים קבוצות הרזייה וחיזוקים, קבוצות קטנות בנות 10־12 איש, בהן, מלבד דיאטה עוסקים בדינמיקה קבוצתית הנוצרת בקבוצה אינטימית זו.

אם נראה לך שייעוץ אישי מתאים לך, או אולי קבוצה תעזור לך, כל שעליך לעשות הוא להרים אלינו טלפון. זהו. אנחנו לשירותך.

דליה ניר
„משקל קל"
03-243055 ;03-236043

אוויס במבצע
זכות קדימה למחיר
השכרת רכב בארץ, במחירים מוזלים לחגים
AVIS
אנחנו משתדלים יותר
לפרטים נוספים התקשר:
תל־אביב 03-373244, 03-295752 ירושלים 02-249001, חיפה 04-674688
או לסניף אוויס הקרוב אליך.

הם לא הגיעו לתש"ן

(המשך מעמוד 30)

סימנון, הבלגי שעשה מיליונים עם 425 הספרים שכתב בימי חייו (גיבור רבים מהם היה מפקח־המישטרה קר־הרוח ומעשן־המיקטרת ז'יל מגרה), שתורגמו ל־45 לשונות ושנמכרו ביותר מ־500 מיליון עותקים.

● בצרפת מת, בגלות, בגיל 79, **מישל עפלאק** הסורי, מייסד מיפלגת הבעת' (התחייה), ששלוחותיה שולטות כיום גם בסוריה וגם בעיראק, אם כי תחת מצעים שונים וכמעט נוגדים.

● בארצות־הברית נפטר, גם כן בגיל 79, **ויליאם שוקלי**, מדען שזיקנתו ביישה את נעוריו. שוקלי, הפיסיקאי שהמציא את הטרנזיסטור (ושזכה, בגין המצאה זאת, בפרס־נובל) היה לימים לגזען עלוב, שפיתח תיאוריות משונות, שעל פיהן השחורים נחותים מעצם טיבעם, בגלל מרכיביהם הגנטיים הפגומים כביכול.

● יותר מצער היה מותו של מדען אמריקאי אחר: האורניתולוג (חוקר־הציפורים) **ג'יימס בונד**, שאת שמו שאל, בשעתו, הסופר יאן פלמינג, כאשר יצר את גיבור סיפרי ג'יימס בונד שלו, הסוכן החשאי 007, והפך בכך את השם בונד למטבע עובר לסוחר בעולם (כולל תיקי ג'יימס בונד).

המפציצים והבלש

גם **עולם האמנות**, התיאטרון והמוסיקה איבד בתשמ"ט רבים וטובים: בגיל 81 נפטר **הרברט פון־קאראייאן** האוסטרי, המנצח

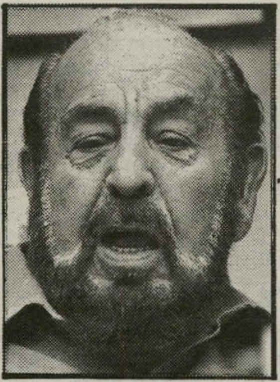

רודנסקי
טוביה על הגג

בעל שם־עולם, שהוחרם בארץ בגלל עברו הנאצי, ובגיל 82 נפטר **סר לורנס אוליבייה**, גדול שחקני בריטניה.

● בארץ הלכו לעולמם, המשורר **יאיר הורביץ**, אחר מחלה ממושכת; הסופר־פסל **בנימין תמוז** והציירת **אביבה אורי**.

● בתל־אביב נפטר, בגיל 84, **שמואל רודנסקי**, שתפקיד חייו היה זה של טוביה החולב בכנר על הגג ובגיל כמעט זהה (85) נפטרה **פאני לוביץ'**, שהופיעה על הבימה גם בשנת חייה האחרונה (בתפקיד האם בבית ברנדה אלבה) ושהקאריירה הבימתית שלה החלה בצורה מיקרית: משנשכרה, בראשית המאה, לשמש ככתבנית תיאטרון הבימה בתחילת דרכו במוסקווה, התברר עד מהרה כי בשטח זה כישוריה של לוביץ' מוגבלים (היא ידעה להדפיס רק באצבע אחת) ואז היא ביקשה לנסות את מזלה על הבימה ונשארה עליה.

● שחקן אחר, על בימת־החיים, שהלך לעולמו השנה, בגיל 79, היה **האנק גרינשפאן**, המו"ל היהודי מלאס־וגאס, שיחד עם טדי קולק ואל שווימר, מייסד התעשייה האווירית, הבריח, במילחמת־העצמאות, כמויות אדירות של אמצעי־לחימה ארצה, כולל שלושה מיבצרים מעופפים (מפציצי בי־17), שבדרכם ארצה ממכסיקו, שאליה הוברחו מארצות־הברית שאסרה יצוא נשק למיזרח התיכון, הטילו מיספר פצצות על דמשק וקאהיר.

● לא הגיע לתש"ן גם **אריה דולצ'ין**, האיש שעשה חיל במכסיקו (כיצרן־ציגורות וכיו"ר ההסתדרות הציונית במקום בגיל צעיר מאוד) ומשעלה ארצה היה לשר וליו"ר הסוכנות היהודית.

● ושניים שנפטרו בימים האחרונים של תשמ"ט היו **אירווינג ברלין**, מי שהיה, פחות או יותר, המלחין הלאומי של אמריקה, שנפטר בניו־יורק, בשנתו, בגיל 101.

ברלין, יליד רוסיה ואחד משמונת ילדיו של חזן שחיפש חיים חדשים מעבר לים, הוא המלחין של אלוהים, ברך את אמריקה, הכמעט־הימנון מס' 2 של אמריקה ולמרות שבקושי קרא או כתב תווים הלחין ברלין, משך חייו הארוכים, 1,500 שירים, פיזמונים ומנגינות,

תדהר
בלש במישטרת ירושלים

כולל את אלה של 19 מחזמרים ו־18 סרטים (ביניהם: אנני אוקלי, אשת־לפידות) שרובם היו ללהיטי־קופה.

● השני היה מוותיקי הארץ: **שלמה בן־ישראל**, יליד פולין שעלה ארצה בגיל 18, סלל כבישים, ייבש ביצות, חצב אבנים ובגיל 22 ייסד את ספריית הבלש, סידרת חוברות־מתח שגיבורן הראשי היה הבלש (האמיתי) דויד תידהר, קצין־מישטרה ירושלמי של שנות המנדט הראשונות.

בן־ישראל, שדיו־הדפוס זרמה בעורקיו לא הסתפק בסידרת הבלש, והיה בין מייסדי העיתון המיוחד, עיתון החשיפות, התחקירים והרכילויות של ארץ־ישראל הקטנה ואף חיבר מחזה מצליח (הגפיר האמיץ יחיא) ומשנתקע, בראשית מילחמת־העולם, בעת מסע־השתלמות, בארצות־הברית והחליט לנסות שם את כוחו בתיקשורת, היה בן־ישראל עד מהרה לפרשן לענייני המיזרח התיכון ביומון בוסטון גלוב היוקרתי.

ומשנפטר בן־ישראל, שבועיים לפני ראש השנה תש"ן, בגיל 81, ביקש להעלות את עצמותיו ארצה ולהקבר בישראל.

בקשתו האחרונה קויימה בשבוע האחרון של תשמ"ט.

מרים בנימיני

תחזית שנתית לבני כל המזלות

מה צפוי לכם בתש"ן

שנת תש"ן לא תהיה מן השנים המפנ־קות, כשמדובר במזל טלה. היא לא תה־יה בדיוק כקודמתה, אך מבחינת הקשיים, השינוי לא יהיה גדול. הבעיות העיקריות קשורות לעול שיטילו עליכם הורים מבוג־רים או בני־משפחה אחרים שיהיו זקוקים לטיפול ועזרה ושיגר־מו לכם לשנות תוכ־ניות. התחזית החיו־בית השנה קשורה במעבר דירה. רבים יעברו דירה, ישפצו או יטיבו את תנאי המגורים. בכספים, זוהי שנה טובה. תזכו בהפרשים, במענקים, ובירושות.

★ ★ ★

שנה די טובה מצפה להם. כדאי שינצלו או־תה כמיטב יכולתם. באופק נראות נסיעות רבות, אולם לא לחו"ל, אלא בתוך הארץ. אין זו השנה המומלצת לנסי־עות רחוקות. לא כדאי להתחיל בתביעות מיש־פטיות. אם החלטתם ל־הביא עניין כלשהו לער־כאות מישפטיות, קחו ב־חשבון שהסיכוי שהעניין יטופל קטן, והסיכוי ש־תזכו קטן עוד יותר, כך שאולי כדאי לוותר מראש. בעבודה צפוייה התקדמות. ברומנטיקה, כדאי לשמור על הקיים. לפנויים תיווצרנה הזדמנויות להכיר אנשים חדשים לגמרי. בכספים אין שינוי.

★ ★ ★

השנה תהיה טובה יחסית. הקושי העי־קרי תצפוי, כבר מוכר מדי, למרבה הצ־ער. זה קשור למצבכם הכספי. גם בשנה ה־קרובה תסבלו ממח־סור בכספים. כספים יתחילו להגיע בסבי־בות חודש מאי או יוני. הורים מבוגרים יכבידו עליכם. חלק מבני המזל יאלצו ל־התמודד עם דברים לא־קלים ובשורות ק־שות בסביבות דצמבר וינואר. בעבודה מעמדכם יתחזק. ברומנטיקה, אתם מקבלים את בני־הזוג כמובן מאליו. השנה תצטרכו להקדיש להם יותר זמן.

★ ★ ★

שנה לא־קלה. גם השנה תמשיכו לחוש באו־תם הקשיים שהציקו לכם בשנה החולפת. אך, בכל זאת, יהיה קל יותר. כוכב יופיטר בא לעזרתכם. בעבודה תוכ־לו להתקדם, אולם לא בלי קשיים. יתכן שתצ־טרכו לחשוב על שות־פים חדשים ולבצע כמה שינויים, אך המגמה היא עלייה והתקדמות. לימו־דים, נסיעות ומגע עם ה־חוק ישאו פירות חיוביים.

ברומנטיקה זאת תהיה שנה מעניינת. לנשים יש סיכוי רב להריונות. הפנויים מביניכם יתחי־לו בקשרים חדשים. בכספים: שנה טובה, אך יש להיזהר מהסתבכות עם שילטונות־המס.

★ ★ ★

גם השנה הקרובה לא תפנק אותם. הנ־קודות הבעייתיות יותר השנה יהיו ב־נושאים הקשורים לבריאות ולעבודה. תהיה הרבה עבודה, ולא יהיה קל להתק־דם ולעלות לעמדה יותר סמכותית. את התוכניות הם יצטרכו לשמור בסוד. בכלל, בשנה הקרובה, הם יצטרכו להקפיד ולש־מור על סודיות בשט־חים רבים. ביחסים עם המין השני המ־צב אינו פשוט. יהיה קשה למצוא קשרים

השינויים יפתיעו אותם לטובה. כספית, מצ־פה להם שנה קשה. ההוצאות יהיו גבוהות, ולא מפני שהם עצמם יצטרכו דברמה, לעצמם כמו תמיד, הם יעזרו לבני־מישפחה.

★ ★ ★

גם השנה אי־אפשר לבשר להם על שינוי דרסטי. שנת תש"ן לא תהיה מן השנים הקלות. חלק יצטרכו לבצע שינויים, כמו פרידה או שינוי ה־מיסגרת. הורים מבו־גרים, שאינם חשים טוב, יפלו למעמסה ויוסיפו דאגה. בכמה שטחים אפשר יהיה ליהנות משינוי לטו־בה. התחום המיקצו־עי יהווה מקור נחמה. חלק יוכלו למסד קשרים ולהינשא. לק־ראת האביב הם יזכו לשבחים על עבו־

יהיה קל ביחסים עם הסביבה, הם יוכלו לעשות הרבה ולעסוק בתחומים המעניינים אותם. יעבדו קשה, אבל התוצאות יביאו לקי־דום. מבחינה כספית, זוהי שנה של הישגים.

★ ★ ★

התחום הבעייתי ביותר השנה – הוא התחום הכלכלי, אבל גם בו אפשר יהיה למצוא דרכים לשי־פור. הקשתים יהיו עסוקים בתיכנון עתי־דם המיקצועי. זוהי שנה יצירתית ודברים ייעשו בשקט. לקראת הקיץ אפשר יהיה לי־הנות מהתוצאות. אז גם יזכו ליהנות מקי־דום בעבודה. ברו־מנטיקה יעברו עליהם תקופות שונות. אבל, רבים מביניהם יוכלו למצוא לעצמם קשר עמוק יותר. זו שנה מעניינת מבחינת קשרים, אבל לא נראית כשנה המבטיחה יציבות ושיגרה.

★ ★ ★

כוכב סטורן, הנמצא במזל גדי מאז פברואר 1988, ממשיך לשהות במזל גדי. המשמעות היא המשך הקשיים. כל מה שמעיק, מפריע ומק־שה, לא יוכל להימשך באותה צורה, והם אכן יגיעו למסקנה זו. מצפה להם שנה לא־קלה, בת־חום שבינו לבינה צפויות הרבה התרחשויות. צפויים פרידות וניתוקים, אבל גם קשרים חדשים. בעניין זה צפויות להם הפתעות נעימות. אם יסכימו קצת לוותר על מוסכמות — הם יוכלו אף להינשא. הבריאות לא תהיה כל כך טובה והם יצטרכו להקפיד ביותר לא להזניח כל תופעה יוצאת־דופן.

★ ★ ★

במקום־העבודה יהיה להם הרבה יותר נוח. הם יבצעו עבודה מעולה וכתוצאה מכך יפצו אותם בתפ־קיד מעניין או ביותר סמכות ואחריות. גם השנה יהיו מי שינסו להפריע, ולכן הם יצ־טרכו לשים לב ולהי־זהר. בתחום הכספי יהיה להם יותר קל. ממרס הם יבצעו שי־נויים חשובים בחיי־הם, יתכנו שינויים ב־מגורים, במעבר לסביבה אחרת או אף לעיר אחרת. בתחום הרומנטי הם קצת ישתנו. לפתע יעדיפו להתרכז בקשר אחד ולהשקיע זמן ביצירת קשר קרוב.

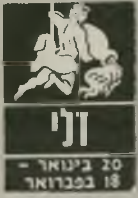

★ ★ ★

לבני דגים מבטיחה תש"ן הרבה דברים טו־בים. הם יהיו מאוד יצירתיים, וזה יתבטא בע־בודה וגם בתחומים אח־רים. האמנים שביניהם יעשו חיל, יהנו מהצל־חה, מפירסום ומהכרה. הורים לילדים יהנו מהצ־לחה של הילדים. מי ש־אינם הורים עשויים — או עלולים — להיות כאלה עד חלוף השנה. זו היא שנה שבה בני דגים יהיו פוריים במיוחד. בתחום הכספי גם השנה לא יהיה להם נוח — כסף לא יהיה. אך יש סיכוי לזכיות בהגר־לות. צפויות נסיעות לחו"ל, הרבה בילויים הנאות וכיף. הרבה אהבות מצפות השנה.

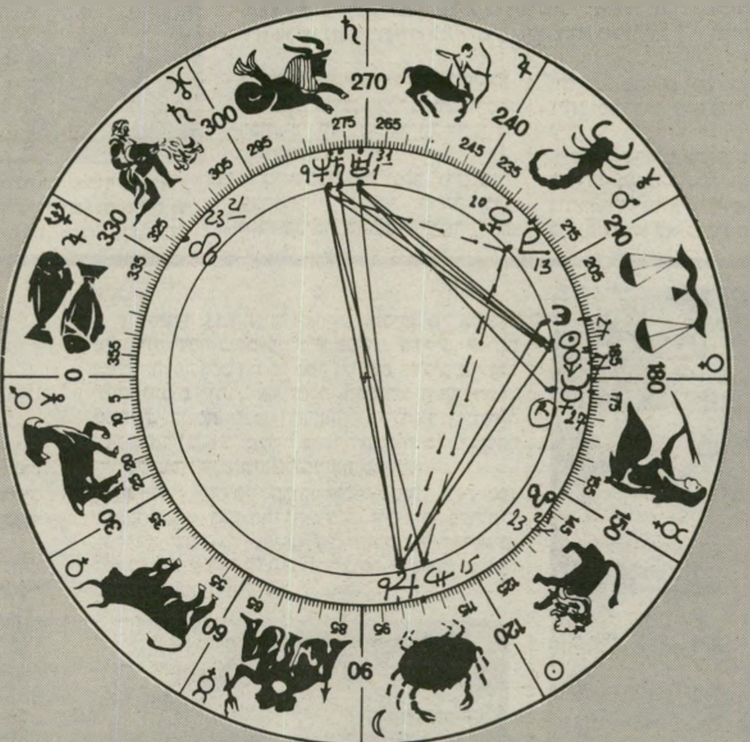

הטליים לא יתפנקו, הסרטנים ימשיכו לסבול ולבתולות יהיה דווקא מעניין. מה הוא פרצופה האמיתי של שנת תש"ן?

חדשים ומשמעותיים. הגב, העצמות, ה־ברכיים, והעור יהוו בעייה רפואית.

★ ★ ★

מבין כל המזלות זהו המזל שצפויה לו שנה מעניינת ואף טובה. הצד החזק במפה קשור לחיי החברה. בני בתולה אינם מאלה שהחברה כל כך חשובה לכם, א־בל השנה הם יהיו מוק־פים בחברים. רומנים ית־פתחו מתוך סתם ידידות. בתחום המיקצועי הם יצליחו להגשים בקלות שאיפות מיקצועיות. ית־כן שהם ייאלצו לבצע שינויים פתאומיים אבל

דתם ויתגלו כמוכשרים בתחום המיק־צועי. מבחינה כספית מצבם ישתפר.

★ ★ ★

העקרבים יוכלו ליהנות השנה בשטחים ר־בים, ובכלל השנה הקרובה אמורה להיות שנה טובה. דגש מיוחד יהיה על נסיעות לחו"ל וקשרים עם ארצות אח־רות. הם יוכלו להשתלם בתחומי לימודים המוש־כים והמעניינים אותם. ל־עומת זאת לילדים במזל עקרב יהיה דווקא קשה השנה בתחום זה, בגלל היחסים עם הסביבה. גם לעקרבים המבוגרים לא

התיקשורת נפרדת מנחמן שי ★ הפוליטיקה שמחה בשימחת מישפחת אדרי ★ דוגמניות במיגדלים במסיבה לספר

לא זורק חשבון

המכוניות הרבות שעברו ברחוב בן־יהודה באחד הערבים בשבוע שחלף האטו ממהירותן בגלל התקהלות. והסיבה — פתיחת הסלון

סמרו שערות **מעצב־השיער ינקה בן־שושן, ששערות ראשו הן אנטי־תיזה למיקצוע שלו. הוא נשען על שלוש מהמטופלות שלו, שזכו לתיסרוקות גבוהות. לצורך האירוע הן גם הולבשו בגדים תואמים, אך לא נוחים, ועמדו בגבורה במעמסה.**

החדש של מעצב־השיער **ינקה בן שושן**, חביבן של נשות־בוהמה רבות, ביניהן כמה זמרות מהשורה הראשונה.

מי שמכיר את ינקה יודע שמעבר לענייני עבודה הוא גם חבר, וזאת הסיבה שהאירוע נראה והתנהל כמו מסיבה. ינקה שונה בתדמיתו ממרבית מעצבי־השיער בעיר.

בעוד שרבים אחרים מתלבשים בהידור מופגן, ינקה הוא טיפוס בוהמי זרוק שלא זורק שום חשבון. בימים שהוא לא עובד, הוא מבלה באילת אצל חברים.

באירוע הסתובבו נערות צעירות כשמיגדלים מתנוססים לתפארת על ראשן, ובמקביל כמה בחורים נאים בתיספורות גבריות. ולמדנו שלנשים עדיין מותר להשתולל, לפחות מהכתפיים ומעלה.

שקופה **הזמרת ריטה (מימין), בבגד־תחרה שקוף למחצה, מחייכת לזמרת האכזוטית רחלי חיים וגם שמה יד על חולצתו של בעלה של רחלי, המתופף אלון הלל (במרכז).**

המפקד היוצא והדובר הנכנס

נחמן שי, המפקד היוצא של גלי צה"ל והדובר החדש של צה"ל, עמד בכניסה לרחבה של מיסעדת מוסיאון הארץ וקיבל את אורחיו, החל מקשישים למחצה וכלה בצעירות המשרתות כיום בתחנה, שבאו בגלים־גלים ומילאו את המקום.

שרים, ח"כים ואנשי־תיקשורת התייצבו בהמוניהם, כשעל כולם מנצחת מפיקת התחנה, **בתיה שושני־אגסי**.

עד לשעה 11 התנהל האירוע כמסיבה תל־אביבית טיפוסית, שבה כולם פוגשים בכולם, זוללים, שותים ומקטרים. פה ושם היו גם כמה נשיקות וחיבוקים, לזכר ימים טובים יותר, אך גולת הכותרת היתה הפקה מיוחדת, בנוסח מבט לחדשות, כשקריין־הטלוויזיה **יעקב אחימאיר** משדר מישדר־חדשות מיוחד, שהוקרן על מסך ענק שהוצב במקום מרכזי.

המישדר, שהופק ברוח הומוריסטית, עקץ את המפקד היוצא ואת התחנה עצמה, על אופן פעולתה, אבל לא שכח גם טפיחה על השכם על ההישגים. לקינוח הופיע **דני רובס** וזמר נוסף, ששירתו נבלעה בקולות האכילה והשתיה.

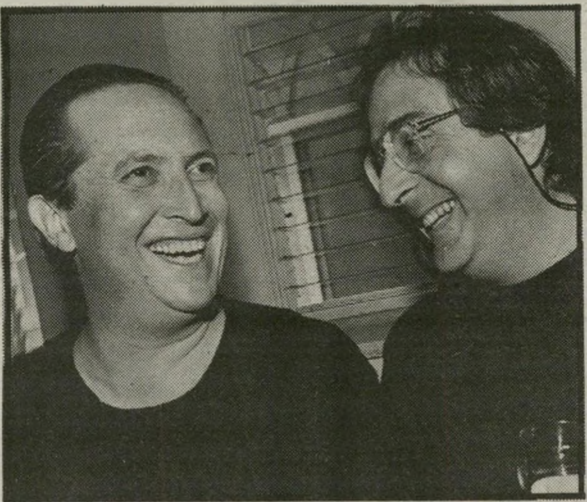

כפילים **איש הרדיו והמוסיקה, אלי ישראלי, יחצן המועדון „זמן אמיתי", בחברת הכפיל שלו, איש־הקולנוע גידי אורשר, שלא הוריד את מישקפיו כדי שלא לבלבל, חס וחלילה, את הנוכחים. נורית גלרון (בצילום למטה) וגידעון רייכר.**

הלנה היפה **הלא היא עורכת־הדין הלנה ביילין, אשתו של יוסי ביילין, יועצו של שימעון פרס. כהרגלה, בתילבושת אלגנטית ובאיפור מלא, היא מביטה במגש המונח לפניה. לצידה, איש־הטלוויזיה חיים יבין, שהסתכל ולא אכל מטעמי דיאטה.**

די לאשה וצרתה אן־קלוד אדרי, אשת השר רפי אדרי (מימין מאחור), בעלה השר (שני מימין), החתן דניאל פורטנו, הכלה אורית אדרי והאם ג'ואן. אן קלוד וג'ואן שמרו על קורקטיות, וניס־יונות הצלמים לצלם את השתיים עלו בתוהו, למעט עיתונאי אחד, שצילם אותן יחד. העיתונאי, שהוא ידיד משותף של שתי הנשים, התבקש על־ידי אחת מהן שלא לפרסם בעיתונו את התמונה, כדי לא להביך אותה. הוא נעתר לבקשתה.

מי לא היה שם?

שרים, חברי־כנסת, אישי־ציבור, בני־מישפחה וחברים בילו 4 שעות בנךאורנים בחתונתם של **אורית אדרי**, בתם של השר **רפי אדרי** ואשתו לשעבר, **ג'ואן אדרי** ובע־לה הסטודנט, **דניאל פורטנו**. ג'ואן, בשימלת־ערב שחורה ונוצ־צת, קרנה מאושר, בעוד **אן־קלוד אדרי**, הנוכחית, השתדלה לשמור על פרופיל נמוך.

האורחים הרבים, המכירים את אן־קלוד כאשה אלגנטית, הופתעו לראותה בבגד שלא כל־כך הלם את גופה ואת סיגנון לבושה.

העיתונאית **מירה אברך**, ה־מקורבת לשר ולאשתו, היתה צמו־דה לאן־קלוד, שנראתה כזקוקה ל־תמיכה, ואילו ג'ואן היתה מוקפת בידידים ובאורחים רבים.

בשולחן סמוך לשולחן שבו יש־בה ג'ואן ישב ידידה הקרוב, **גווין מורגן**, שגריר ארצות השוק המ־שותף, שבאנגליותו הרבה נראה מנותק מהסובב אותו. לצידו ישבו שגריר צרפת, **אלן פיירה** ורעיי־תו **ג'קלין**, שכבר מאוד מעורים בחיי החברה בארץ ומרגישים בני־בית בכל מקום שאליו הם מוזמנים.

בשולחן אחר ישבה **ניצה ליי־באי־שפירא**, אשתו בנפרד של חבר־הכנסת **דויד ליבאי**, שישבה בחברת בנה החייל, **דני**.

לחיצת יד מזכ"ל־ההסתדרות, ישראל קיסר (משמאל), לא אהב את הרעיון שיצלמו אותו עם קודמו בתפקיד, ירוחם משל, אך אחרי הפצרות העיתונאים הוא הסכים.

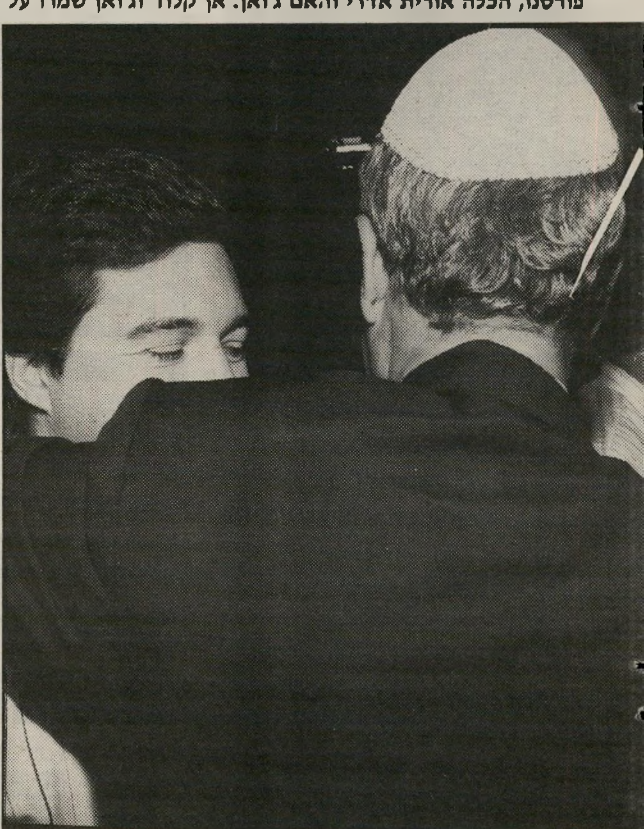

חיבוק גורלי השר רפי אדרי מחבק את סגן שר־האוצר יוסי ביילין (משמאל), שניהם ממקורבי שר־האוצר שימעון פרס. הלנה ביילין, אשתו של יוסי, כיכבה באותו הערב גם במסיבת־הפרידה שנערכה לנחמן שי.

כתב: זוהר אוהליאב, צילמו: אלי דסה וציון צפריר

"האינתיפדה צריכה להימשך עוד 500 שנים, כדי שהמוסיקה תוכל

הנערה שלעסה את המסטיק לא הרגישה בקבוצת האנשים שלחצה אותה מאחור, והדביקה אותה אל הבטון, ליד הרמקול הגדול. היא לעסה את המסטיק יחד עם מילות השירים, ממלמלת אותן מוכנית, כמו יהודי זקן בתפילת המיליון שלו, והביטה בחמשת האנשים שהוציאו בשבילה, כמו בשביל אלף הנוספים שהיו שם, את המיץ. להקת משינה.

לא רע, מה שהיה השבוע באמפי וואהאל בפארק הירקון. לא רע. כל האמרגנים של שוק הבידור הסתובבו בין הקהל, סופרים למשינה את הכסף, ובודקים במו גופם את

ברמות משתנות מאוד. "רכבת לילה לקהיר" של אהוד בנאי, בן דודו הכישרוני של סולן הלהקה, יובל בנאי, הוא טכסט בעל איכות שירית, ו"ברחובות שלנו", של יובל בנאי, הוא גניבה פשוטה, אולי לא־מודעת, מ"אנשים הם שונים" של ג'ים מוריסון מהדלתות. גניבה של רעיון, ורק המוסיקה הטובה ויכולת ההופעה של בנאי נותנים לו עוצמה של להיט. (קצת סדר עם הבנאים: יובל ממשינה הוא הבן של יוסי בנאי. אהוד הוא הבן של יעקב בנאי, ומאיר הוא הבן של השופט מבאר־שבע).

מרפקים. יש לנו הרגשה טובה שיש לנו מה להציע."

● **אתם יוצאים לחו"ל? יש לכם חומר באנגלית?**

"יש לנו כמה גישושים בכיוון. ומי אמר שאם יוצאים לחו"ל מוכרחים לשיר באנגלית? אפשר לשיר בערבית, או בארמית מדוברת."

"עופרה חזה," אבנר מסביר מהפינה שלו, "שרה בתימנית, ותראה מה קרה לה."

עופרה חזה היא, עכשיו, המודל הגדול של כל הישראלים. היא באמת "עשתה את זה."

שלומי משתתק. "אני לא חושב הרבה על מה שאני מחפש. כשאני תופס גיטרה, אני מביע את מה שאני מרגיש. זורק החוצה דברים."

● **ובטכסטים שלך?**

"בטכסטים אני מביע את עצמי. זה יותר מסובך. אני חושב שהמילים מדברות בעד עצמן. הנה, המילים של 'בדרך אל הים' זה על מה שעובר על בן־אדם."

אני מביט במילים של השיר הזה. אתם מכירים את השיר. זה עם השורה "ורק אני ואנוכי נורמלי מכולם, בתחבורה הציבורית

בברנז'ה אף אחד לא הבין את ההתעוררות הזאת. אחרי שכבר גמרו את ההספדים, התחילה פתאום להקת "משינה" לסגור קופות. "העולם הזה" הלך להופעה. לא מדובר בלהקת־רוק, שתביא למהפיכה חברתית. אבל מי צריך מהפיכות, כשיש מוסיקה טובה?

יונתן שם־אור, צילם אלי דסה

תופעת הפלא של הבידור הישראלי בסוף הקיץ, להקת רוק ש"פותחת קופה", ממלאה את המקום, ומשאירה מחוץ לגדר אנשים המוכנים לשלם כל מחיר עבור כרטיס.

לא שקורה שם משהו מיוחד, בתוך השטח המגודר. גם אמהות מבני־ברק יכולות לשלוח את הבנות שלהן להופעה של משינה. קהל צעיר, בדרך כלל, רוב נשי, שאוכל נקניקיות, שותה מים מינרליים ורוקד קצת, בעיקר עם הרגליים שמתחת לכסא. אין נפאס. אין בירות. אין התערטלויות. ככה, ערב של מוסיקה מוכרת, בביצוע חי, נקי מאוד ומיקצועי מאוד, של הלהקה הישראלית הפופולרית ביותר השנה.

לפתוח קופה

דני רובס, שהיה פעם מלווה של שלמה ארצי והיום הוא זמר הפורץ באופן עצמאי, הביא למקום כמה אנשים, שיחלקו כרוזונים להופעת ה־50 שלו, שתיערך כאן, בעוד יומיים. אלף איש, שהכניסו לקופות־הכרטיסים 35 אלף שקלים כדי לראות את משינה, אולי יחזרו על ההוצאה הזאת, מקווה רובס, אבל גם הוא יודע שבמציאות הקשה־מאוד של שוק הבידור, זה יהיה כמעט נס.

השנה לא היה כמעט זמר אחד, ובוודאי שלא להקה, שהעזו לפתוח קופות 20 פעם במשך חודש, כמו שעושה משינה. לפתוח קופה, בעגה המיקצועית, זה לשכור מקום, אולם גדול או אמפי־תיאטרון, לפרסם שיש הופעה, ולחכות לקהל שיבוא לקופה ויקנה כרטיס. זה כמעט ולא קורה, וגם הכוכבים הגדולים, אלה המוכרים מהרדיו והטלוויזיה, מופיעים, בדרך כלל, רק כאשר גוף חיצוני מזמין את ההופעה מראש, וקונה אותה במחיר קבוע.

אדם לא עושה את זה. ירדנה ארזי לא עשתה זאת מעולם. פה ושם, בגלל צוק העיתים, מזווגים שניים־שלושה זמרים או זמרות, ומקווים שהקהל יתפתה. השנה היתה שנה רעה מאוד לבידור הישראלי, אבל למשינה, חמש שנים אחרי שיצאה לשוק והתקבלה בהתלהבות גדולה, שדעכה מאוד בשנתיים האחרונות, זו היתה שנה נפלאה של חזרה. הקהל, ולא רק שדרי־הרדיו, אוהב את משינה של קיץ 89.

הופעה נחמדה מאוד, ההופעה של משינה. מוסיקה קיצבית, מתנגנת, טעונת אנרגיה. מין פופ־רוק כזה, מתובל בתבלין מיזרחי והומור מקומי. הטכסטים, שלא כמו המוסיקה,

מהבימה רואים חברי משינה את הקהל שלהם. קרוב־קרוב, הם רואים את הקבועות, הדבוקות לבימה, לועסות מסטיק ושותות קינלי, המביטות עליהם לא כמו קהל, אלא כמו שותפות. מאחוריהן נמצא הגוש המפוזז. כמה עשרות רוקדים, אבל בלהט מתון של ריקוד דיסקוטקים. וכל השאר, ששילמו את 35 השקלים, ומקבלים בדיוק את מה שביקשו.

הם רואים את יובל בנאי מסתער עליהם כל פעם עם אצבע שלופה, ודוהר בין פינות הבימה. הם רואים אותו מתנועע בתנועות לולב, מתקשר כל ההופעה עם שלומי ברכה, הגיטריסט המוכשר, שהקהל אולי לא מודע לכך שהוא האיש האחראי למרבית להיטי משינה, אבל יובל יודע־גם־יודע. הם לבושים בפשטות רבה, בישראליות שכבר לא קיימת, אבל במקום סנדלים כמעט מתבקשים הם נועלים מין נעלי עבודה כבדות, בעלות סוליות קרפ, הבולעות את רעש הקפיצות. זו משינה, זה הקהל, וזו ישראל 89. והקהל נהנה.

בצדק. "שיר המכונה", קטע אינסטרומנטלי ברמה בינלאומית, יכול להיות נעימת שיר הנושא בסרט "חבורת מונטי פייתון בשוד יהלומי הסולטן." זה הקטע הפותח את ההופעה, והוא זה שיפתח עבורם, כנראה, גם את השוק הבינלאומי, לשם הם רוצים להגיע. כמו כולם, כמו הקהל שבא ליהנות יחד איתם, לשמוע את המוסיקה, ולהקשיב למילים שלא יפוצצו לו שום פיוז במוח, כי מה כבר מילים ומוסיקה יכולים לעשות, כאן, בישראל 89. מה שהצליח בכוורת מצליח גם כאן. מוסיקה טובה וקליטה, ישראליות, והומור. לא בשורות, לא מיניות מאיימת, לא מכות בביצים. אמא שלכם תאהב אותם. גם היא.

"הארץ," אומר שלומי ברכה, שיושב על הכורסה בסלון של אבנר חודורוב, הקלידן של הלהקה, "לא קטנה עלינו, אבל אולי אנחנו גדולים עליה."

● **זאת אומרת?**

שלומי, שהלחין וכתב את "היא התוכחה איתו שעות", את "בלדה לסוכן כפול", את "רני בפאריס" את "בדרך אל הים", ואת נעימת "שיר המכונה", מביט באיגי המתופף המתעקש על תיסרוקת ג'יימס דין, פיאות לחיים ארוכות ובלורית, מחייך אל אבנר חודורוב, שמארח אותנו בדירה שלו, ששייכת בעצם ליובל בנאי, אבל אבנר שכר אותה ממנו, כי יובל עבר לדירה אחרת, גדולה יותר, אחרי שנולד הבן אלישע, ומחזיר את המבט אלי. "גם פה טוב לנו ואנחנו מסתדרים, ובכיף, אבל מעניין אותנו להיכנס לעניין של

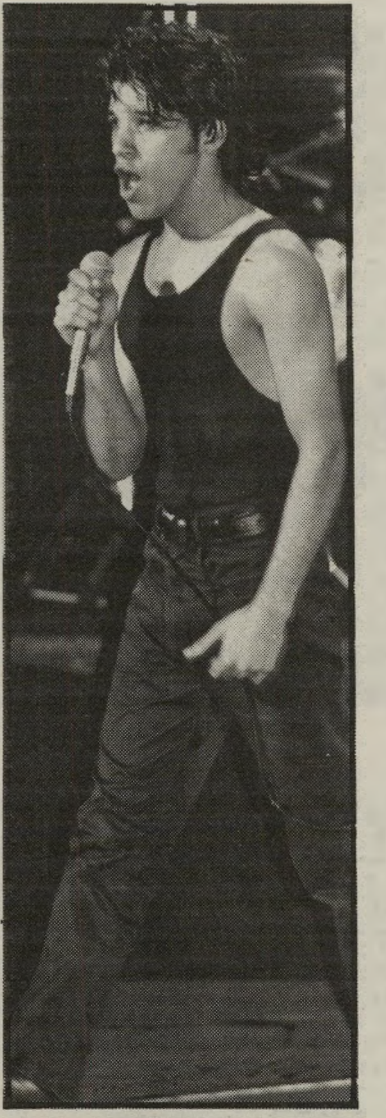

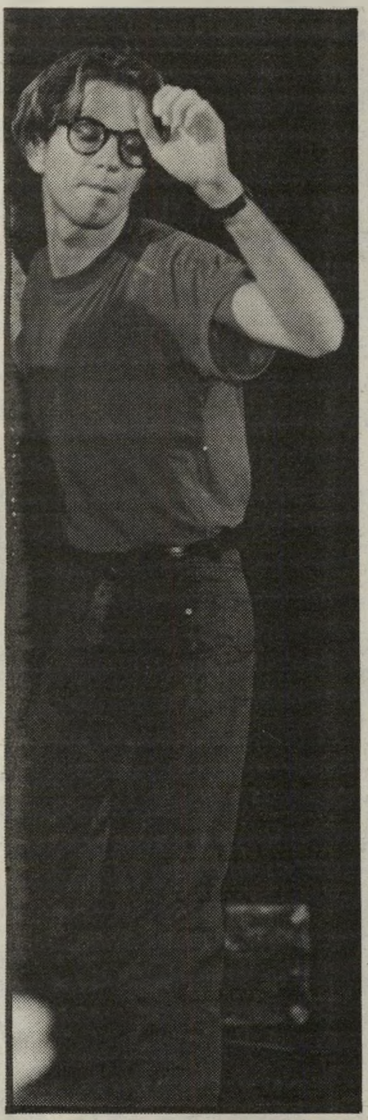

מש

שלומי אומר ש"עברית זו שפה מספיק מוזרה כדי לעשות ממנה קטע מעניין."

● **על מה אתם חושבים? אירופה? אמריקה?**

התשובה באה בקולות מתואמים: "אמריקה. אמריקה."

● **מה אתה מחפש במוסיקה שלך?**

נוסע אל הים." את שאר השורות לא זוכרים כל כך, אבל כתוב שם "כולם אומרים מחר יבוא שלום / אבל עלינו כבר הקיץ הקץ / ועד שיפתחו את השסתום / אני יורד לים כדי להתרחץ."

● **פוליטיקה מעניינת אתכם?**

אבנר. "בכלל לא."

איגי: שותק.

להשפיע על המצב. אנחנו לא רוצים פוליטיקה. מוסיקה זה התחום שלנו!"

שלומי: "היא מעניינת אותנו, אבל אנחנו לא מתעסקים עם הדבר הזה. אני מתעניין בפוליטיקה, אבל לא בצורה עמוקה. אני לא כותב על פוליטיקה. אני לא חושב שאני מספיק פוליטיקאי בשביל להעביר לאנשים אחרים."

● **יש לך תחושות.**

"תחושות? כולם אומרים מחר יבוא שלום, אבל עלינו כבר הקיץ הקץ. זה התחושות שלי. זו הפוליטיקה שלי. לא יותר מזה."

● **זה לברוח.**

"אין לי פיתרון. פעם חשבתי שיש פיתרון.

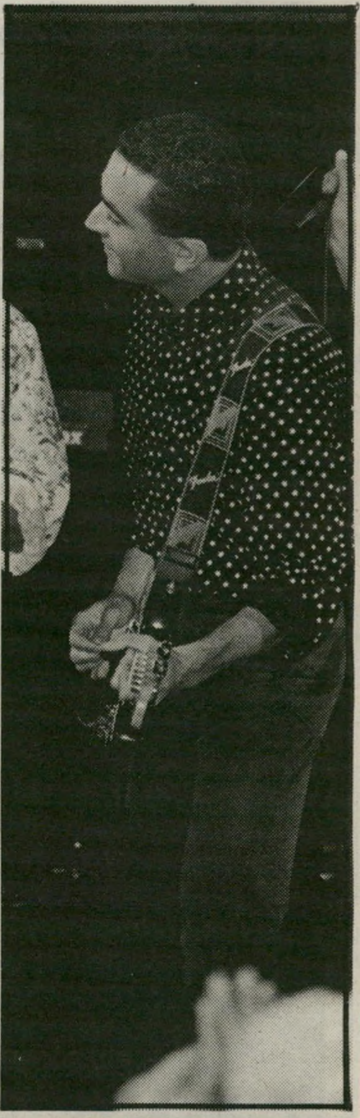

י

היום אני חושב שאין."

● **למה?**

"נראה לי שהמדינה יותר מדי מבולגנת ומחולקת לשני מחנות, וכרגע הפיתרון נראה לי רחוק."

● **אתה שייך לאיזה מחנה?**

"אני הייתי במחנה, אבל כיום אני לא יודע לאן אני שייך בדיוק."

● **באיזה מחנה היית?**

"הייתי בהתחלה במחנה הימני, ואחרי זה עברתי למחנה השמאלי. אבל באיזה שהוא שלב גם זה לא נראה לי פיתרון, למרות שהדרך הזאת נראית לי יותר הגיונית, לפי ההיסטוריה של דברים שקרו בעולם, וניסיון של עמים אחרים במצבים כאלה."

● **מה זה מחנה ימני?**

"הייתי ליכוד, בהתחלה."

● **מהבית?**

"כן, מהבית."

● **ומה הצבעת?**

נ

איגי המתופף, שהתפקיד שלו בלהקה הוא "קשר עם המעריצות," עונה: ליכוד.

אבנר חודורוב הצביע ר"ץ. מייקל בנסון, נגן גיטרת הבס, הצביע ליכוד. יובל בנאי הצביע ר"ץ, ושלומי ברכה, שהיה ליכוד, הצביע למערך, ואחרי הפירוט הוא ממלמל ש"הבחירות הן סודיות, לא?"

איגי היה רוצה "לקחת מכל אחד את הטוב ולהקים משהו אחד על הכיפאק," ויש קצת התרגשות בדירה שאבנר שכר מיובל ביום השישי בצהריים, קצת לפני שהלהקה לוקחת את עצמה ונוסעת, במכונית הפרטית, אל הים, חוף בוגרשוב, ושלומי מסביר: "רציתי להגיד למה אנחנו לא נוקטים עמדה במוסיקה שלנו. דבר ראשון, אני חושב שהפוליטיקה היא דבר שכל כך לוחץ על האזרח, ואני חושב שמוסיקה צריכה לעשות טוב לאנשים. לבדר אותם. לא להכניס להם מה שיש בחדשות, בטלוויזיה, בלגן. וחוץ מזה, כמו שאתה רואה, לכל אחד בלהקה שלנו יש דיעה אחרת, אז

ה

איך אפשר, כאילו, בפוליטיקה? במוסיקה, הדיעה שלנו מגובשת, אבל בפוליטיקה יש לכל אחד את הראש שלו."

● **אולי בגלל זה אין לכם אמירה?**

"תראה, אני חושב שרוב הזמרים בארץ שמתעסקים בפוליטיקה, לא מבינים בעצמם את הנושא בשביל להעביר אותו לציבור הרחב."

● **מה, הפוליטיקאי הוא איזה גאון?**

"אני לא יודע, אבל הוא מתעסק עם זה כל הזמן."

● **הוא מבין מה שאתה לא?**

"זה לא זה, אבל זה המיקצוע שלו, והמוסיקה היא המיקצוע שלי. זה לא מספיק מעניין אותי."

המוסיקה האמריקאית של שנות ה־60 הוציאה את אמריקה מוויאט־נאם. המוסיקה, והתרבות שהיא ביטאה ויצרה.

"האינתיפאדה צריכה להימשך עוד 500 שנים, בשביל שהמוסיקה תוכל להשפיע על המצב."

● **לא בטוח. למה אתה לא שר על המצב?**

"הייתי שר, אבל מייקל לא היה מסכים אתי. ובכלל, הנושאים האלה לא נותנים לי השראה."

● **אולי אתה לא כועס מספיק. אין שינאה.**

"יכול להיות. יכול להיות שאני לא מספיק כועס."

● **אתה לא מרגיש שדופקים אותך?**

"אני כן מרגיש. אבל אני לא מרגיש שאני מספיק לידר בשביל להביע מה שאני חושב."

● **לידר? צריך רק להביע את הרגשות.**

"לא נכון. זה בדיוק כמו ששמיר אומר את הדברים שלו, אותו דבר יובל עומד מול מיקרופון ומעביר את הדברים שלו. אני רואה את זה בדיוק אותו דבר."

● **סי היימן, עם "יורים ובוכים", היא מנהיגה?**

"זהו בדיוק, מפני שהיא לא, זה עוד יותר שיכנע אותי לא להתעסק עם הנושאים האלה. תראה, קשה לי קצת להסביר לך. מוסיקה בשבילי זה קסם. זה הולך רק עם דברים שבאים בכיף. ולא בא לי על הנושאים האלה, אז זה סימן מספיק טוב בשבילי לא להתעסק עם זה. אני לא מגביל את עצמי לשום דבר, ויכול להיות שיום אחד זה ייצא. בינתיים, הנושאים שלנו היו דברים קטנים, של האדם הקטן. אהבה, אכזבה, תיסכולים, וזה מה שאנחנו יודעים לעשות."

● **אתה עושה מילואים?**

"בטח. הייתי גם בלבנון. בתור לוחם, לא בתור נהג."

● **איך זה היה?**

"זה די ריגש אותי. חוץ מזה שרעדו לי הביצים. אפילו כתבתי שיר, 'התותח מצלצל פעמיים'. זה על אחד שנפגע במילחמה, והחברה דרכה עליו. זה דבר שהרגשתי אותו, אז כתבתי. אני עובד על רגשות."

● **מאיפה ההשפעות שלכם? מבחינה מוסיקלית, אני מתכוון.**

"אנחנו עושים את המוסיקה שלנו, אבל בטח שזה בא מאיזה מקום. כל מה שעבר דרכנו, בחיים שלנו כאן, מוכרח להשפיע. בתור ילד שמעתי את התרנגולים. את כוורת. כל מיני. וגם מוסיקה מבחוץ. הקיור. וגם חזורות לשנות ה־60, ה־70. היו שם דברים יפים שלא הצליחו לשחזר עד היום."

● **למה לא ללכת קדימה?**

"למה לא לעשות סקירה יסודית ולראות מאיפה הדברים באו? מה זה ללכת קדימה? אני חושב שבמוסיקה באמת מאז הביטלס והפינק פלויד הגיע איזה שלב של רוויה. וכל המוסיקה החדשה שעושים זה קומבינציות חדשות של מוסיקה שהיתה קיימת. אני לא מאמין שמישהו יכול להמציא משהו חדש, אבל מי שמביא את הקומבינציה המעניינת, עושה את זה. והכל יצא בעצם מהמוסיקה הקלאסית. הכל זה קומבינציות. ואם אני אעשה רוק־אנד־רול, ואני אשלב בו פראזות מיזרחיות, ואני אלך עם זה עד הסוף, אז אני חלוץ בשטח." קודם, כשדיברנו על אופנות, הוא אמר שתמיד יש אחד שמנסה להיות לפני כולם, אבל הוא מוצא את עצמו כנבדל.

● **אתם היחידים כמעט שסוגרים היום קופה?**

מעריצות: הקבועות, קרוב לבימה, רודפות אחרי הלהקה מעיר לעיר

בידור.
ועם הפנים לאמריקה, שנותנת תגמול

אמיתי למאמצים, והצלחה שם איננה עניין
של 2000 שקלים חדשים בחודש.

ובסוף ההופעה ההיא, בפארק, הקהל שנכ־
נס בשקט, יצא בשקט. ילדים טובים.

(המשך מעמוד 45)

„למה כמעט?"

● **וכמה אתם מרוויחים?**

היתה שתיקה בחדר, ואיגי התחיל בשיח־רור האינפורמציה: „אני יודע? בסדר."

● **מה זה בסדר?**

אבנר חודורוב, הממונה מטעם הלהקה על בדיקת הספרים, ועל כל הדברים האירגוניים והטכניים, מסביר ש„אי־אפשר להסתכל על זה באופן חודשי." אני מסכים, ומבקש את האומדן של ההכנסה השנתית מחולקת ב־12 חודשים, מחולקים בחמישה חברי הלהקה, המקבלים נתח זהה. גם מהתמלוגים ברדיו, למרות שהחוק נותן את התמלוגים רק ליוצ־רים, המלחין והתמלילן, ולא לאמן המבצע.

התוצאה המסוכמת על חברי הלהקה היא 2000־2500 שקלים לחודש. אומדן זהיר מר־אה שהלהקה מכרה בשנה האחרונה, בארבעת חודשי ההופעות שלה, כרטיסים ביותר ממיל־יון שקלים. אם חברי הלהקה אומרים את האמת, ואין סיבה לחשוב שהם אומרים משהו אחר, אז מישהו מרוויח הרבה מאוד כסף, או שאולי ההוצאות שמסביב הן באמת גדולות.

קבוצת כדורגל מהליגה הלאומית, המח־זיקה קבוצה על תקציב דומה, מעניקה לכו־כביה סכומים הגדולים פי ארבעה וחמישה. אבל זהו שוק קשה, וחברי הלהקה ש„נוסעים לאמריקה באפריל הקרוב, וזה כמעט בטוח במאה אחוז," ונזהרים מבשורות חברתיות, מסיימים את הדיון על האמנות הישראלית ושורשיה, ואולי הם לא יודעים שהם מבטאים את העידן הפוסט־מודרניסטי, השולט בעולם כולו, ומשינה היא הביטוי הישראלי שלו. חוסר אמונה ביכולת ההתחדשות האמיתית.

לפעמים יוצא גם עם רכוש: במיקרה זה מקל־התיפוף

מחזירים את הירוק לכרמל!

מבצע

על כל חשבון שאתה פותח, בנק דיסקונט נוטע עץ בכרמל ומסייע לחידוש שמורת החי-בר.

בואו ניתן יחד תשובה לשריפות שמכלות את נוף ארצנו.

בנק דיסקונט פותח במבצע מיוחד: לכל מי שפותח חשבון בדיסקונט (עו"ש, תוכנית חסכון, קופת גמל או חשבון מט"ח), תוענק תעודה המאשרת כי הבנק תרם בשמו לשיקום יערות החורש הטבעי ולחידוש אוכלוסיית החי־בר בכרמל.
בואו נחזיר את הירוק לכרמל.
בואו לסניף דיסקונט הקרוב.

בנק דיסקונט *מתקוון אליך*

ורשבסקי, פריילין דובר

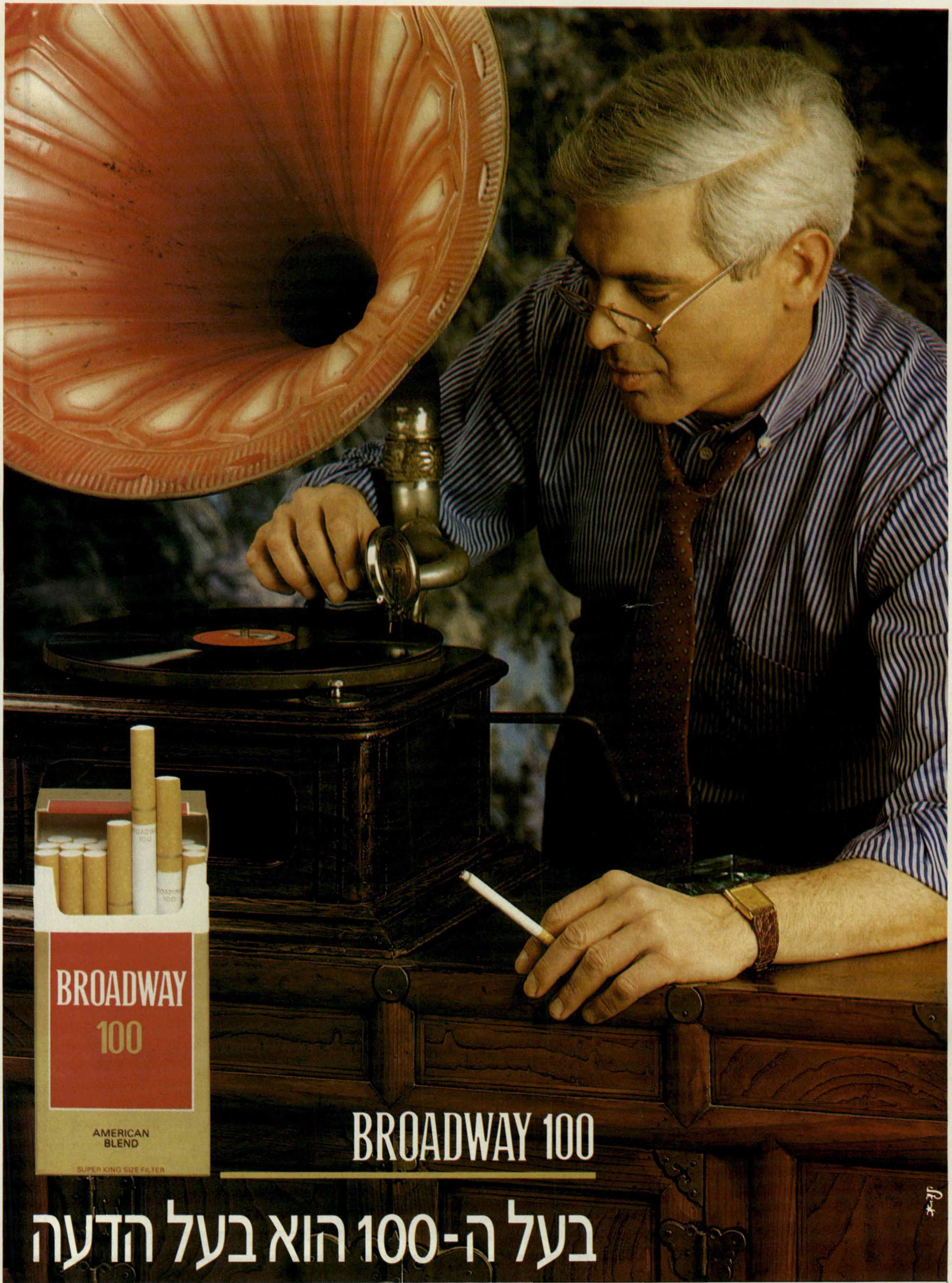
BROADWAY
100
AMERICAN
BLEND
SUPER KING SIZE FILTER
BROADWAY 100
בעל ה-100 הוא בעל הדעה

בן 32 נשוי בלונדיני אטלטי בבחור עד 40. ת.ד. 1777 עבור דני פ.

„לעניין", 14 באפריל 1989

לדני פלג נמאס. נמאסו עליו שיחות־ה־טלפון, נמאסו עליו המיכתבים. כולם הכילו הצעות אינטימיות. הומו מחפש הומו.

הצרה היא שדני פלג אינו הומו. הוא סט־רייט לגמרי. הוא גם דובר מפ"ם. הוא בדרך־המלך לקאריירה פוליטית טובה, בחור לענ־יין.

העניין הוא במודעה בלעניין. לעניין, שהוא פלג למישטרת מרחב תל־אביב והגיש תלונה. במקביל פנה לגורמים בכירים במיפלגתו. העניין עבר לטיפולו של מזכיר מרכז מפ"ם, חנן ארז, המופקד על כל ענייני המנגנון במ־פ"ם.

מפ"ם שכרה את שרותיה של חברת מודי־עין אזרחי, שחקרה פעילים שונים במפ"ם. גם הדובר עצמו, דני פלג, נחקר, היות ונבדקה גם

מפ"ם יוצאת מהארון

תיבת־הדואר 1777, המופיעה במודעה שבראש העמוד, היא תיבת־הדואר של מרכז מפ"ם בתל־אביב. לא, במפ"ם לא התחילו לעסוק באירגון מיפגשים הומו־סכסואליים לקראת הבחירות. פשוט מישהו מתנכל לדובר־המיפלגה

גידעון סער (סרצ'נסקי)

מאיר פרטוש, על המשמר

דני פלג: הטרדות ביום ובלילה

מקומון תל־אביבי, בעל אוריינטציה ימנית.

בגיליון של המקומון מיום ה־14 באפריל 1989 התפרסמה במדור האינטימי, קשר אישי, מודעה בזו הלשון:

„בן 32, נשוי, בלונדיני, אטלטי (כך במ־קור!) בבחור עד 40. ת.ד. 1777 עבור דני פ." (זו היתה רק מודעה אחת מאחדות שהתפרסמו בכמה עיתונים בחודשים מרס ואפריל ושהט־רידו קשות את הדובר הצעיר.)

המודעה נמסרה במדור ללא תשלום, על ידי מישהו. מי?

בכמה מהמודעות פורסם מיספר־הטלפון של פלג בביתו, עובדה שגררה הטרדות טל־פוניות מרגיזות. במודעות אחרות צורף תא־הדואר של המיפלגה.

חלק מהאנשים ששלחו מיכתבים לפלג נענו בכתב על־ידי מישהו, שהתיימר להיות דני פלג.

כשכל העסק הזה הפך בלתי־נסבל, פנה האופציה שהוא ממציא את כל הפרשה, או שהוא אחראי בעצמו לפירסומים.

אחד האנשים שנחקרו על־ידי מודיעין אז־רחי הוא אבי שיין, משורר ולשעבר ראש אגף־מינהלה־ומחשבים במפ"ם, חבר המזכירות. הגבר הממושקף שפרש באחרונה ממפ"ם „עקב השתלטות האגף השמאלי עליה", היה ידוע במפ"ם כנץ וכתומך בפלג הימני, ברא־שות חבר־הכנסת־לשעבר אימרי רון. לפני כן היה עם חסידי לובה אליאב.

שיין מתאר את התקופה שבה נחקר על־ידי מודיעין אזרחי כ„גיהינום". לטענתו, במהלך החקירה ניסו להפעיל עליו לחץ פסיכולוגי, כדי שיודה: „החוקר רוני ברהום הסביר לי שיש מיקרים שלא יודעים מי אשם, אלא שיש רק הוכחות נסיבתיות לכאורה, ואדם יכול להיענש על משהו שלא עשה. כך ניסו להפ־

(המשך בעמוד 60)

(המשך מעמוד 6)

מש במכשיר זה לעיתים קרובות. במיסגרת כזאת נראה מישאל־העם כמכשיר המועדף של דמגוגים.

אולם במדינות דמוקרטיות רבות מקובל

ציון צפריר, העולם הזה

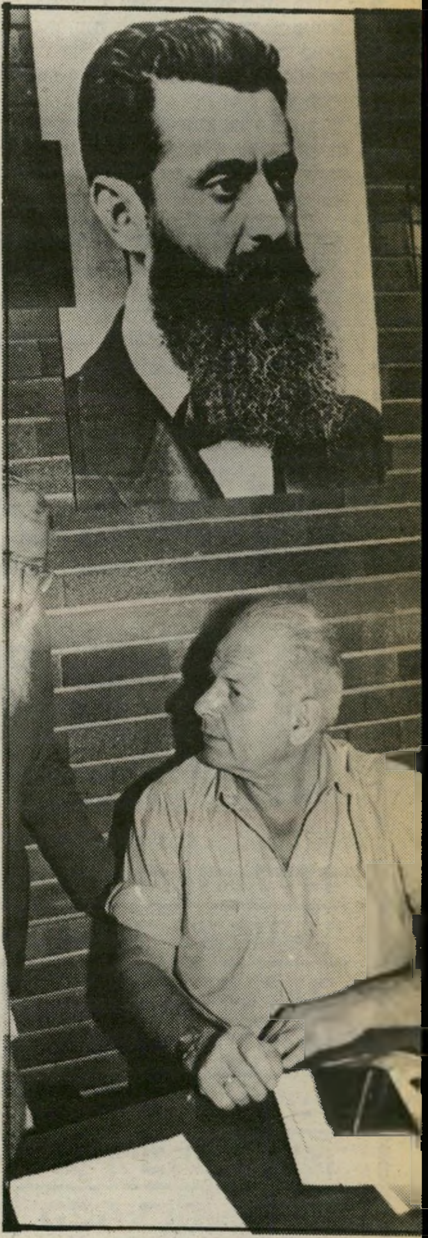

ח״כ צידון
ביבי שלח

המישאל כמכשיר סביר ולגיטימי. בשווייץ הוא אמצעי דמוקרטי שיגרתי. באיטליה שימש לא־אחת לפיתרון בעיות השנויות במחלוקת עמוקה (למשל: התרת הגירושין). בארצות־הברית הוא משמש להכרעה בעניינים מעשיים (למשל: הטלת מיסים).

מישאל־עם יכול להיות מכשיר דמוקרטי יעיל גם בישראל, בשני תנאים:

● שהוא ייכנס למיסגרת חוקית, שתגדיר היטב את תהליך ההחלטה על עריכתו, ואת אופן ביצוע ההכרעה.

● שמול האזרח תועמד שאלה מעשית ברורה ומוגדרת היטב, ולא שאלה עקרונית היפותטית. (למשל: „האם אתה בעד או נגד קבלת הצעתו של הנשיא חוסני מובארכ, שישראל תנהל משא־ומתן עם מישלחת פלסטינית אשר תורכב על־ידי נשיא מצריים כראות־עיניו?")

יצחק רבין אמר כי לדעתו הציבור הישראלי הוא קיצוני בוויכוח על עקרונות, אך מתון בהכרעה על הצעות מעשיות. מנחם בגין הוכיח זאת כשזכה בתמיכה כללית כשהחליט להחזיר את כל סיני תמורת שלום עם מצריים. אם ייערך מישאל־עם על הצעתו של מובארכ, יתכן שהדבר יוכח שוב.

שליחויות

יש ממשלה?

איש־צומת נשלח על־ידי ביבי נתניהו לייצג את ישראל. הוא חזר מודאג

גידעון סער ■

חבר־הכנסת יואש (צ'אט"ו) צידון מצומת נחשב כארם אינטליגנטי, מרצה היודע לשטוח לפני שומעיו טיעונים רציונליים.

זו, כנראה, גם הסיבה שקיבל בשבוע שעבר, בהתראה של שעות מעטות בלבד, למרות שהוא איש־האופוזיציה, בקשה לחוצה מביבי נתניהו, סגן־שר־החוץ, לטוס לאיסטנבול, כדי להופיע שם לפני הוועידה השנתית של „אירגון הנשיאים הצעירים". זהו אירגון בינלאומי בעל עוצמה כלכלית, הכולל 6000 אנשי עסקים וכלכלה. 20% מהם יהודים, 60% מהם אמריקאים. מחזור־העסקים של החבורה המכובדת הזאת גדול יותר מזה של מדינת־ישראל, וזו גם הסיבה לכך שכל הדלתות נפתחות לפניהם. ארבעת ימי הוועידה עלו ארבעה מיליון דולר.

לדיברי צידון, הוא נתקל שם ב„מכונת־התעמולה המשומנת של אש"ף," שהצליחה לגרום, בין היתר, לכך שהנושא המרכזי של הכנס יהיה הבעייה הפלסטינית. מארגן־הכינוס היה השגריר האמריקאי לשעבר בסוריה, וסגנו — אמריקאי פלסטיני.

הכי טובה. לפני הוועידה הופיעו חאלד אל־חאסן, מבכירי אש"ף, שהוא עצמו איש־עסקים גדול (הסוכן של שרפ בכוויית), ווליד אל־חלידי, פרופסור פלסטיני רב־יוקרה מאוניברסיטת הארוואורד, ופיליפ חביב, הדיפלומט האמריקאי ממוצא לבנוני.

הרצאתו של אל־חסן היתה אמוציונלית מאוד, בסיגנון „תנו לי לחזור הביתה". חלק מהיהודים בקהל שאלו אותו שאלות נוקבות, והדברים אף גלשו לחילופי־דברים בטונים גבוהים.

הצלחת הרצאתו של צידון, שזכתה בציונים גבוהים מצד הנוכחים, הרושמים ביקורות אחרי כל הרצאה, לא שיפרה במיוחד את מצב־רוחו. בחוזרו ארצה דיווח על „סחף עמוק במעמדה של ישראל בעולם."

לדיברי צידון, טענו המשתתפים, ובמיוחד היהודים, שישראל מדברת בעשרים קולות. אחרי נאומו של צידון פנה אליו אחד היהודים ואמר לו, לדבריו: „דבריך היו משכנעים, אך אינני בטוח שהם מייצגים את עמדת ממשלת־ישראל." כשצידון ענה שהוא בא מטעם ממשלת־ישראל שאל פיליפ חביב באירוניה: „יש לכם ממשלה?" שאלה זו הופנתה בווריאציות שונות, לצידון, כמה פעמים במהלך הוועידה. צידון: „למרות שבדרך כלל אני מאמין שאם מביאים ראיות הגיוניות לפני אנשי־עסקים זה עוזר — הפעם אני ספקני. התרשמתי שלשני דברים יש השפעה מכרעת: הפיצול בישראל התעמולה הערבית, ובעיקר הפלסטינית, שהצליחה למקד את הסיכסוך בעניין הפלסטיני, וליצור תדמית של גוליית הישראלי מול דויד הפלסטיני, תוך התעלמות מהתמונה הכוללת של עולם ערבי אדיר המקיף את ישראל והעויין אותה.

„התיידדתי שם במיוחד עם אוטו פון־הבסבורג, יורש־העצר לבית הבסבורג, שהוא גם ציר בפרלמנט של בוואריה, ואדם משכיל מאוד. אינני שחצן, אך כשהוא אמר לי שהרצאתי היתה ההרצאה הטובה ביותר ששמע מעודו על העניין הישראלי, שאלתי את עצמי, מה, לכל הרוחות, עשינו עד היום?

הסיפור של כולם דומה: מישהו „הביא"

באבו־כביר

אחרי, בכלות הכל, היא עומדת בפתח. שנת תש"ן. כן, גם בתל־מונד מתחלפת שנה.

שנה חדשה, אולי אף תקופה חדשה. אחרי עשרת הדיברות של משה, עשרת הדיברות של מובארכ. אומר על זה פופאי הרמלאי: „חכם גדול מובארכ זה. צועק שלום שלום. נראה אותו פעם במחוזי." אז עוד ברכה, אחרונה: שנת שלום ולא מחוזי...

מה שמשמח אותי בכך שאני כתב בהעולם הזה היא העובדה שמי שקונה את העיתון גם יקרא בו. את יתר העיתונים קונים בשביל ההגרלות. אפילו כאן אצלנו רבים כל יום על כל גלגל של ב־אם־וו.

אני שוכב לי על הדשא, מתחרדן בשמש, שותה כוס מים קרים שקיבלתי מהחבר'ה של המחתרת. קיר אסבסט קטן מפריד בינינו לבינם. מחתרת, כשמם כן הם... שומרים את הסיגריות והאסימונים שלהם ממש במחתרת. מחתרתיים החבר'ה האלה. שוכב ומנסה להיזכר בימים ההם, בשנת תשמ"ח, שהכל היה כה, מלבד שימחה.

ב־10 בבוקר אמרו לי לאסוף את כל הציוד: „אתה נוסע לאבו־כביר..."

אספתי את המעט שהיה לי וחיכיתי. הורציאו אותי מהתא לחדר־חקירות גדול. הצוות שבא להעביר אותי עשה לי מסיבת־הפתעה — אשתי, הילדה וגיסי באו להגיד לי חזק ואמץ.

פעם ראשונה מאז המעצר שנתנו לי לבלות שעה שלמה במחיצת אשתי ללא החיילים של הצפונית. ימים ולילות פינטזתי מה אגיד לה כשנפגש לבד. המעמד השכיח ממני את הכל.

„אני אוהב אותך — בואי נתגרש."

„חכי לי — חבל על הזמן."

זה שיקף פחות או יותר את המחשבות שהתרוצצו לי בראש בכל הימים האלה. דבר והיפוכו.

התחבקנו, נגענו זה בזה, בכינו, ולא דיברנו כמעט מילה. לא היה לי מה להגיד, התביישתי ממנה. היא שניבאה לי את התסריט הזה, ואני המבוגר, המנוסה, ה„חכם" שצעק, „לי זה לא יקרה". מה יש לי להגיד?

אני לוקח את התינוקת בידיים, מצודק, אבל אני מרגיש שאני נאחז בה. היא, הקטנה הזאת, נותנת לי את האחיזה בחיים.

אזיקים־ידיים, אזיקים־רגליים ובצעדים מדודים (כגודל השרשרת) אני מדדה לארי־קה. סנדרה לצידי מנגבת דמעות — „אל תשבר" ואני בכלל קוראים אותי „שבור". אני מנסה לחייך, מנסה לעודד אותה. עוד נשיקה דרך החלון. נוסעים.

הרחובות מקושטים, דגלים, מנורות צבעוניות, אר־סרטו יום־העצמאות — חגיגות ה־40. כן. 40 חודש. זה מה שפסק לי השופט.

קצת לפני הכניסה לאבו־כביר, במוסך טר רינו, שם נהגתי לתקן את המכונית, ראיתי את הראש של איזק, המכונאי שלי, רוכן מעל מיכסה־מנוע פתוח, וחשבתי בליבי שיעבור הרבה זמן עד שזה יראה ממני פרנסה. זה החבר האחרון שראיתי, שלא מבעד לרשתות.

תמיד כולם חפים מפשע

פרק שלישי בסיפורו של יוסף („ג'וזה") וילף. את 40 החודשים שלו הוא מתחיל באבו־כביר. כמו במאסר הקודם, הוא מחפש קצת חשיש. החברה מסבירים לו שעכשיו עידן הסמים הנרקוטיים. איך הולך ופוחת הדור

יוסף („ג'וזה") וילף

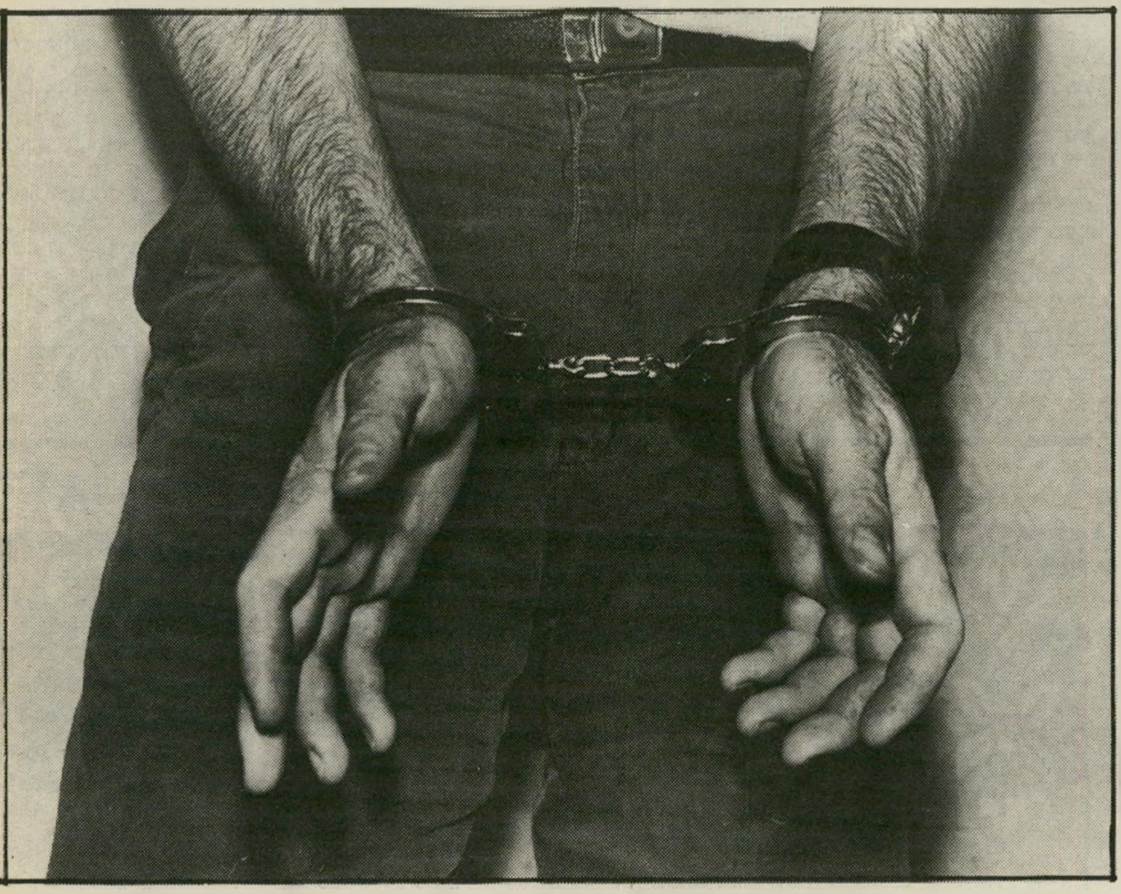

אבי ולדמן, העולם הזה

הגענו בצהריים. שער חשמלי גדול נפתח. הסתכלתי סביב. הכל נראה לי מוכר מאז ה„ביקור' האחרון לפני שלוש שנים.

בלשים מלווים אותך ליומן. מוסרים ליו־מנאי את האסמכתה ומפקידים אותך למישמ־רת בכספת המחוזית.

חיפוש. הפלא ופלא. כמעט הכל מותר. גלסנוסט של בר־לב כנראה.

מצטלמים בפוטו רצח, (כאן יש לו משמ־עות כפולה) ומעבירים אותך ל„כלוב" הגדול, מין מיכלאת־המתנה, עד שמסווגים אותך לאגף שנקבע לך. אני הולך לאגף הכללי. אין לי חשבונות עם אף אחד מלבד המוכר במכו־לת.

מלווה בשוטר אני צועד במיסדרון בתיק־ווה למצוא מקום בחדר 10, שנחשב בזמנו לחדר של ה„חבר'ה", ובין החדרים הבודדים שאפשר לצעוק החוצה ובטיפוס על החלון גם לראות עם מי מדברים. אני מציץ בחדרים מחפש מקום פנוי. בחדר 9 אני רואה את הק־רחת של השותף שלי אבי, עם הגב אלי, שקוע במחשבות.

,תפתח כאן' אמרתי לשוטר. כאן מצאתי והצעתי את מיטתי לימים וללילות הבאים.

המיפגש בינינו היה מרגש. שנינו לא עי־כלנו שאנחנו שוב יחד. אחרי עשרה ימים של בידוד מוחלט, כשאתה מדבר לקירות, להת־חבר שוב לציבילזציה, זה הרבה יותר מרגש ממה שאני יכול לתאר במילים.

התחבקנו והתחלנו להמטיר שאלות אחד על רעהו. כשהוא מסמן לי באצבע לדבר בש־קט מאימת ההקלטות. מצחיק, אחרי חודשים שמקליטים אותי בטלפון, נהייתי פתאום זהיר. זה כמו להרכיב היום מישקפי־רוח בפור־טו ריקו אחרי ש„הוגו" עבר חלף לו.

עוד שני חבר'ה, כל אחד מקרז בפינה שלו, אכלסו את החדר.

אנשים. העיקר אנשים. צרת רבים נחמה לטיפשים, אבל בכל זאת נחמה.

באבו־כביר אוטומטית כולם חפים... סלי־חה, חיים מפשע. כולם „עורכי־דין", כולם יודעים במה ומתי להודות. כולם יודעים את כל הכללים. אבל כולם באבו־כביר.

אבי פתח לי את התיק שלו, תיק עמוס ממתקים, שלף נורת־חשמל חלולה מאי־שם, הכין פתיל מנייר־טואלט ומרגרינה, הרתחנו מים וזה הקפה החם הראשון שבא אל פי מאז ימי החרות.

על כוס קפה ועוגה באבו־כביר סנטר דיי־ברתי ודיברתי, רק אלוהים יודע כמה זה היה חסר לי.

צ'יק צ'ק הגיעה ארוחת־ערב, חצי שעה לפני האוכל יורדים כולם לחצר, טיול לתפוש תיאבון, לתפוש סוטול, רק בחדר אתה תופש שנתפשת.

כולם שם, כל החבר'ה ה־IN, שהיו פעם OUT, מטיילים בזוגות, בשלשות, הלוך ושוב. רשת פרושה על כל החדר מלמעלה. אנטי־אינתיפאדה.

אנחנו, אבי ואני, כבר הספקנו להתפרסם בעיתונים. כל אחד שמזהה אותנו, יש לו כמ־עט אותו מישפט להגיד: „אה, פתח עליכם המניאק מעלית. טוב, זה צפוי. מה הוא מבין בפשע." כל אחד נהיה שופט. „זה תיק של שלישייה" וכך הלאה.

חדר־האוכל נפתח. איזה יופי, איזה סדר, כל אחד והמגש שלו, אוכל חם, נקי, מסודר, לעומת מה שהיה בימים ההם, ימי הקשר הקולומביאני, הפתעה נעימה.

נגמר האוכל. עוד כמה סיבובים ויסגרו אותנו בחדרים עד למחרת בבוקר. אני מחפש איזה פרצוף מוכר, אולי אצליח לגייס לי איזה בוף כיף (חתיכת חשיש) ללילה. איפה. אין סיכוי, אומרים לי יודעי דבר. מי מחזיק היום דבר כזה? כולם נרקוטים. תתעורר יה בן־אדם. זה לא מה שהיה פעם. היום דור חדש. „דור הפילטר". לפעמים, (מסבירים לי) אתה יכול לתפוש איזה מנדטורי שיש לו. כשתגיע להע־מדה לדין לחבסה שם יש, ברוך השם.

עלינו בחזרה לחדרים. בינתיים התעוררו השניים האחרים. כמו שניחשתי מראש שניהם חפים מפשע — מישהו הביאו אותם באוונ־טה. ה„מישהו" הזה, מסתבר ברוב המיקרים, זה אחד החברים הטובים. נכווים, אבל ממשי־כים לשחק באש — שותף לפשע, לדעתי, צריך לבחור ביתר קפידה מאשר שותף לכל עסק אחר, מכיוון שמחיר הבגידה בעסק מת־בטא בכסף, ובפשע — בחופש, ואמר הסיני הזקן שאין מחיר לחופש.

אחלה ערב העברנו, הערב הראשון בחברת אנשים, עושה טוב על הנשמה.

החלפנו מידע אבי ואני, שנינו עברנו חקירות. מסתבר שלא נשארו הרבה סודות שלא היו גלויים לכוחות האוייב. מצבו של אבי היה הרבה יותר טוב משלי ומן הצדק גם שכך יהיה. הוא הבטיח לפרנס את מישפחתי הקטנה לכשישתחרר. זה אחד החוקים הלא־כתובים בבואך להתעסק בפשע.

והיה בבוא היום כי נפול תפל /
יראג שותפך למשפחה, פן תבל. /

בערב החלו הצעקות. זה אחד הקטעים שבלעדיהם אבו־כביר לא יכול להתקיים, משהו מסורתי כמעט. כל ההודעות, מכל ה־סוגים. עושות דרכם פנימה והחוצה. אני מא־מין שכל שוטר מתחיל לומד את ה„קודים" של הצעקות, אבל למי זה איכפת. הרי מדובר במסורת.

הלילה מאוד קשה באבו־כביר. אין דין הקריז ביום כדינו בלילה. אין עם מי לדבר בלילה. שוטר אחד בקצה המיסדרון ועשרות אנשים בחדרים בשיא המתח, בשיא הקריז, זה מה שיש. מי שלא רוצה שלא יבוא.

קשתה עלי קצת הכתיבה. לא כל־כך נעים לצלול לזיכרונות האלה. הדבר היחידי שמ־עודד אותי הוא שכבר עברתי את זה. ואם עברנו את פרעה נעבור גם את זה.

אני חוזר קצת לתל־מונד, 9 בערב, רואים מבט:

„שמיר מודה ש..."

אומר אלבז מדימונה: „בן־אדם עוד לא נעצר וכבר מודה..."

שנה טובה.

ג'וזף.

188

לפי דיווחי דובר צה"ל והמשטרה נרצחו בשבוע שחלף 5 ערבים ע"י בני עמם.

ספירת „דיעה אחרת" מראה כי מאז תחילת מאורעות האלימות הערבית ב־9.12.87 קטל הטירור 188 איש ואישה, ערבים ויהודים, לפי הסירוט הבא:

- **143 ערבים נדקרו, נורו ונשרפו בידי אחיהם.**
- **45 יהודים נרצחו.**
- **1 חייל ישראלי נעדר.**

„משוגעים תרדו מהגב"

עם משוגעים אסור להתעסק. גם המלך הפלישתי ההוא הבין מהר את העניין ושלח לכל הרוחות את דוד ששיחק אותה משוגע. גם כיום זה עובד לא רע. רוצים להינצל מבית הסוהר או להבדיל מהגיליוטינה בצרפת? אין בעיות, מתחילים להתנהג כמו קוקו מדופלם והעניין מסודר.

יש למשוגעים חסינות דיפלומטית כנראה. לעת מצוא הם גם משמשים כלי משחק בידי דיפלומטים הרוצים להציל את עורם. יש יריות ופיגועים מתחום ירדן – מיד באות הצהרות מפי שליטי ירדן בדבר אי שפיותם כביכול של המבצעים.

מה שלא מובן זה הסיוע המאסיבי של התקשורת שלנו ושל שר בטחוננו לתירוצי שכנתנו ממזרח. כמה פיגועים נוספים נחוצים בכדי לשכנע כי יש שיטה בשגעון? האם „יופתעו" מנהיגנו מחדש לנוכח אינתיפאדה של קטיושות ופיגועים מתחום ירדן, כפי שהופתעו מהאינתיפאדה הנוכחית ביש"ע? לפעמים לא ברור מי כאן המשוגע.

אחד האמצעים הקלאסיים לעצירת הטירוף המתוכנן הוא לנקוט בכללי המשחק של האויב. עם קצת מעוף ודמיון יוצר ניתן לצייד כמה מיחידות צה"ל במספר כותנות משוגעים וכן בתעודות המתאימות. לטעון שמדובר במשוגעים „עם קבלות".

סיפור הכיסוי, שיופץ לאחר „תחקיר", יספר על בריחה של כמה „נפוליאונים" מקיני הקוקיה של „אברבנאל" ו„טלביה". יתברר כי הגיעו „לגמרי במקרה" לגבול ירדן על מנת להוכיח את עצמם. אפשר גם „לפרוץ" לשם כך כמה מחסני נשק של צה"ל כדי לספק את ההסבר מהיכן באו הכלים שבהם הצטיידו „הגנראלים".

כך נרמוז למלך שיש שתי גדות לשגעון. ובאמונה, הרמז יובן. איש לא יוכל לבוא בטענות לישראל, אם רק תוכיח שמדובר בסך־הכל בחולי רוח. ובאמת, הרי לא חסרים משוגעים אנו...

שמואל שטרן

מאיר ליפשיץ | תוכנית 10 הנקודות של

לשנה טובה

להקי **החסידות** והשקנאים חלפו עברו מעל ארצנו המפויחת בדרכם למדינות הדרום באפריקה החמה. מטוסי אל־על נוחתים בנתב"ג בשיטת הסרט הנע, כשכרסיהם מלאות בישראלים־חוזרים למכורה ולמישפחה, לקראת החגים. כבר עולה ומגיע לאף ריח התבשילים המסורתיים המבעבעים בסירים, לקראת הפיטום הגדול של הסעודות מרובות המשתתפים.

ובאווירה מפויסת זו של אחדות לאומית, רצון טוב ואחווה בין־אישית, ראינו צורך לתרום את תרומתנו הצנועה לאומה. לפרוס לפני המוני בית ישראל, כמו גם עבור אהובינו בממשלה החביבה, מספר מצומצם של רעיונות והצעות לשיפור איכות החיים והסביבה בשנה הבאה עלינו לטובה.

1. לשמור מכל משמר על מיסגרת ממשלת האחדות הרחבה. זה עיקר העיקרים, זו המצווה הקדושה. לא חשוב הביצוע, אין משמעות למצע. העיקר להמשיך ולקיים את הדינוזאור הפוליטי בכל מחיר ובכל תנאי. זה חשוב לשמיר, זה חיוני ליצחק רבין, וכך הופך הדבר לאינטרס לאומי עבור כולנו.

2. לצרף את ר"צ ומפ"ם בשנת תש"ן. להרחיב את בסיס הכח התבוסתני ולחזק את יסודות הבגידה ברעיון הציוני. במקביל רצוי להיפטר מאלמנטים לאומיים המחבלים בהתקדמות המהירה לעבר הפיתרון הסופי של בעיית היהודים.

3. לישון הרבה, כמה שיותר, בשעות היום. לא על חשבון תנומת הלילה ההכרחית. לבלות את החיים מתחת לשמיכה, או בארוחות צהריים בחברת האישה. להימנע מעבודה. לנמנם בלישכה. לחרופ במכונית השרד. לחלום בהקיץ. לאבד את ההכרה.

4. לשתות אלכוהול עד־דלא־ידע. ללגום וויסקי כמו משוגע. להוריד את מיפלס הנוזל בבקבוק הברנדי לרמת המינימום. להשתכר מידי יום. לצרוך וודקה כמו מוז'יק רוסי. לשתות בירה בכמויות שיביישו קוקני לונדוני. העיקר שיהיה שמח.

5. לשקר, לבלף, לכזב, לעבוד על כולם בעיניים. להגיד דבר והיפוכו במשפט אחר. לרמות את העם בשידור חי. לצחוק בפרצופם של העמיתים למיפלגה, לדרך ולדיעה. לעשות קנוניות עם היריבים האידיאולוגיים והאויבים הזרים. לעשות מניפולציות על דעת הקהל. להדליף ידיעות לתקשורת, להשתיל דיס־אינפורמציה.

6. לחסל בעקביות את התשתית הכלכלית. לזרוק כסף טוב אחרי כסף רע בחורים שחורים של פירמות מיפלגתיות. להזרים משאבים ציבוריים לידיים כושלות. לתת סטרואידים אנאבוליים למיפעלים מתמוטטים. לשפר את רווחיות הפרזיטים. לסייע לשרלטנים, לרחוף את המתחזים.

7. לדפוק בשיטתיות את מעט המצליחנים. להמשיך לגבות 50% מהתוצר הלאומי כמיסים. להעניק הלאה, חצי מסכום זה, כסובסידיות ומענקים. לגדל דור חדש של מעוותים. לקשור את הידיים של המוכשרים. לתת לחוקי דארווין ו„הברירה הטבעית" לשלוח מכאן את הטובים. להשאיר בארץ שיכבת אומללים. לנוון את הצעירים.

8. לקלוט עלייה כפי שהצלחנו עם האתיופים. לעודד את היהודים הרוסים לבוא הנה בשיטות הסוציאליסטיות המוכרות. לשכנע את הפזורה באמריקה באמצעות חזון השיוויון. לשלוח עוד מאות שליחים לרחבי תבל. להרבות את אנשי מנגנון הסוכנות. ללכלך את שם ישראל בעמים — זה לבטח יוסיף עולים.

9. להעניק תנאים מופלגים, פרסים ושפע הגאות חומריות, לשוליות סופרים, משוררים ועיתונאים. להזניח את המדענים. לשכוח מקיומם של גאוני הפיזיקה והכימיה הישראלים. לצמצם בניית מעבדות. להשקיע כסף בקולנוענים. לדכא מחקר ופיתוח בתעשיות עתירות־הידע. לטפח מחזאים. לשכוח מהפקולטות למדעי החיים — להתעסק עם אנשי הרוח. כך נהיה אור לגויים.

10. לעצום את העיניים נוכח האינתיפאדה. להתעלם מרצח המוני של ערבים בידי ערבים. להפנות כתף אדישה להתנכלויות היומיות כלפי היהודים. לא לספור את המתים, לא למנות את פצועי קציר הדמים. לשכוח מה היתה המטרה לבואנו לארץ הזאת. להתעקש על צידקת האויב. לייסר את עצמנו בשוטים. לתת לשוטים להכתיב לנו את הטון. להמשיך ולשוט בספינת השוטים. להשתטות עד אובדן החושים. לאבד את הראש. לאבד את הכל.

רענן לוריא מדבר:

ממשיכים לדגור

אורי דן

משענת קנה רצוץ

מנהיג חדש נולד השבוע לעם ישראל — נשיא מצרים חוסני מובארק. איש השנה של ממש. אפילו יותר מיצחק רבין שמפעלי הנייר של העתונות הישראלית הפכו אותו בהינף קולמוס לצ'רצ'יל מודרני.

די לצטט כמה משפטים מן התקשורת כדי להבין שבאין הנהגה בישראל נמצא לנו מושיע פרעוני:

„הארץ", בקו הרגיל שלו המתרפס כלפי הערבים, שיבח את מובארק על שפנה לעם בישראל מעל לראשה של ממשלתו. העתון

יעקב סער, לשכת העיתונות הממשלתית

נשיא מובארק
המוניות, זילזול ובוז לישראל

הציע לישראלים ש„יקשיבו היטב לדברי המנהיג המצרי... הערתו הביקורתית בעניין סיכסוך טאבה היתה בהחלט במקומה וגם אזהרתו מדיחויים ומאובדנו של זמן יקר, ראויים לתשומת לבנו". (22.9.89)

עמנואל בר־קרמא הבלתי נלאה ב„ידיעות אחרונות", מכתיר בהתלהבות את מובארק כ„מפ"איניק בקהיר". (21.9.89)

גם להדה בושס באה עדנה בראותה את חוסני מובארק, בתוכנית „מוקד" בטלוויזיה הישראלית, והיא מגיעה לאקסטאזה בטורה ב„הארץ" מיד בבוקר שלמחרת: „תופעה מדהימה, בלתי רגילה. אם לא היינו אטומים, היינו נותרים פעורי פה. מי האמין, שמנהיגה של האומה הערבית הגדולה ביותר, יישב מול שני עיתונאים מהטלוויזיה הישראלית — אהוד יערי ושלמה גנור — ויבקש, ממש כך, שישראל תסכים לשבת למו"מ עם הפלשתינאים בתיווכו".

■ ביקור שווה ויתור

טוב שאזרחי ישראל יכלו לראות את אותה הופעה של מובארק בטלוויזיה, ללא תיווכו של איזה שהוא בית־בושס, עתון זה או פרשן אחר.

ראשית — הצורה. רבים מהצופים שעדיין לא איבדו את חוש השיפוט שלהם יכלו להבחין בזלזול, בבוז, בהמוניות של מובארק כלפי ישראל, וכלפי שני מראייניו הישראלים שישבו מולו משותקים כבולי עץ. כולו נדף ריח של פאטרונות ואפוטרופסות. מובארק דיבר אל הישראלים בהתנשאות כאילו היה עשיר חדש שבא לקנות ירקות בשוק הכרמל.

הטלוויזיה הישראלית עשתה סוף סוף שירות מצויין כאשר הראתה את מידת הציניות והאירוניה בה התייחס הנשיא המצרי אל בקשותיו החוזרות של ראש ממשלת ישראל יצחק שמיר להיפגש עמו. מלבד התיאורים הציוריים („אחבקנו בזרועותי") הסביר מובארק שכדי שיואיל בטובו לקבל את שמיר, חייב האחרון להביא לו מין מתנה — „משהו גדול", כדבריו. כי „העמים שלנו יתאכזבו" באם שמיר לא יעלה מינחה לפרעון־מקרטון.

אין מה לבוא בתלונות אל מובארק. כך הרגילה אותו ממשלת ישראל, לקבל ויתור תמורת ביקור. בספטמבר 1986 הואיל סוף סוף מובארק לקבל את ראש הממשלה דאז שמעון פרס לביקור לילה באלכסנדריה — רק לאחר שהובטחו לו תנאי בוררות שיחזירו לו את טאבה, כפי שאמנם ארע.

ובשבוע שעבר נתרצה סוף סוף מובארק לקבל לביקור־יום את שר הבטחון יצחק רבין. אבל רק לאחר שהיה ברור לו מראש, ובעיקר באמצעות ארה"ב, שרבין מוכן לדון במינוי נציגי אש"ף למו"מ עם משלחת ישראלית, תוך עצימת עיניים כאילו היו „נציגי השטחים", או „נציגי חו"ל". כל זאת בניגוד לקווי היסוד של הממשלה, וללא שצעד מרחיק לכת זה יובא לדיון בקאבינט או בממשלה, ולקול מחיאות הכפיים של אנשי השמאל ותקשור-

פסור מן, העולם הזה

עיתונאית בושם
„תופעה מדהימה" בבית־בושס

תם. כל אלה החרדים לדמוקרטיה כשהמדובר בשערה מראשו של ערבי אך מוכנים לרמוס אותה, כפי שעשה רבין עצמו, כשמדובר בגופם של יהודים. כי זה משרת כביכול את „תהליך השלום", את הקמתה של מדינה פלשתינאית בלב ארץ ישראל.

ישבו להם רבין ומובארק במשך כשלוש שעות ובעצם דנו כיצד להביא את אש"ף לדיונים עם ישראל — מבלי לקרוא לילד בשמו. עד שיתרגל. כלומר באיזה ניסוחים ייצאו לציבור — והמדובר בראש וראשונה בישראלים — כדי להביא אותם למפגש עם אש"ף שאין ממנו חזרה.

די לצפות בטלוויזיה כיצד מתחמק מובארק משאלות ישירות וכיצד הוא מוריע ש„כולם אש"ף", מיד לאחר מפגשו עם רבין, כדי להבין על מה דיבר בארבע עיניים עם שר הבטחון הישראלי. ודי היה לשמוע מרבין שהוא נתן בידי מובארק את השרביט, „להכריז" על חברי המשלחת הפלשתינאית, כדי להבין שהיוזמה הועברה לידי מובארק — ערפאת.

ולמי שהיה עוד ספק בעניין, מספיק היה לקרוא את המאמרים והתיאורים שיזמה לשכת רבין בעתונות אשר שיבחה בהתפעלות את השינוי הגדול שחל ברבין.

■ מי ידע מה?

לא ניכנס כאן לתאור ולניתוח מה ידע או לא ידע ראש הממשלה יצחק שמיר, לפני שרבין ירד מצריימה. נסתפק רק בהערכה שלאור היחסים ההדוקים של רבין־שמיר, המסמכים שהועברו ללשכת שמיר, ודוחות המודיעין המפורטים שהוא מקבל, ידע שמיר בדיוק נמרץ למה ומדוע הוזמן רבין למובארק ואיזה שי אמיתי הביא לו. ולא לאותו פיסלון הזכוכית המגוחך הכוונה — אלא לפיסה מארץ־ישראל. לכן אם יש אחראי בממשלה להתפוררות המדינית הזאת — הוא בראש וראשונה שמיר.

רבין, בעקבות כשלונו בן ה־21 חודש מול הטרור הפלשתינאי שהתלקח משני עברי הקו הירוק לשעבר, נשבר עד כדי־כך שהוא רץ להישען על משענת קנה־רצוץ־מובארק. כאשר רבין וצמרת מערכת הבטחון שלו נכשלו כשלון מקצועי־צבאי־בטחוני, הם מיהרו לפלשתינאים, לאמריקאים ולמצרים, להפגיש אותם עם נציגי אש"ף. העיקר שלא יזכירו, רק בינתיים, את שמו במפורש. מרבין ועד שמואל'יק גורן וכל מה שבאמצע.

כלומר, על חוסר היכולת הבטחונית רוצה רבין לחפות בפתרון מדיני. מבחינה זו הוא דומה למשה דיין באחריתו. דיין היה מהוותרנים הגדולים ביותר בצוות המו"מ של מנחם בגין עם אנואר סאדאת. כאילו ניסה לחפות את הכשלון הגדול, לו היה אחראי בהפתעת־החורבן של מלחמת יום־הכיפורים.

ואילו רבין לאור אי יכולתו לעצור בעד ההרס והרצח של מה שמכונה אינתיפאדה, מנסה לכסות על כך ב„מהלך מדיני". בהבדל גדול אחד לפחות: דיין החזיר מלחמה שערה,

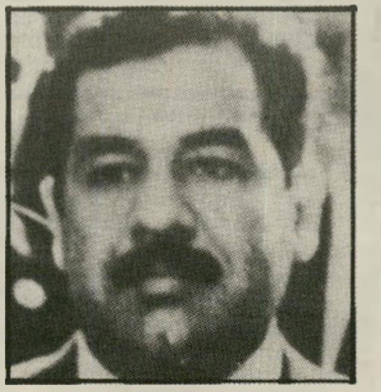

נשיא חוסיין
מילחמת הפתעה בישראל?

צלח נגדית את התעלה. רבין נסוג לתל־אביב. כמה פאתטי הוא לחזות ברמטכ"ל המפואר של מלחמת ששת הימים, משחרר ירושלים ויהודה ושומרון. שהוא הראשון משרי ישראל שנקט בשבוע שעבר צעד מעשי מסוכן להחזיר לשם שלטון זר, את אש"ף.

■ שקר עם סימן

לא פלא שמובארק התנשא כתרנגול מעל למסכי הטלוויזיה מעל אזרחי ישראל. מי שנחשב לקנה־רצוץ שאינו מסוגל לטפל בבעיות ארצו המתערערת — זכה בבמה בינלאומית.

לא רק שיעץ לישראלים מה לאכול „ולנקות את ראשם" וקרא להם „לא לרמות את הסעודים" — אלא מובארק גם הבטיח בשם רב־הטבחים העיראקי סאדאם חוסיין שאין הוא מתכוון להילחם בישראל.

נכון, אם מדיניות שמירבין תימשך לא יזדקקו הערבים אפילו למלחמה אחת נוספת.

אבל דרך אגב, ממתי יכול מובארק להבטיח מתי ואם תפרוץ מלחמה? האם סאדאם סיפר לו לפני שיצא למלחמה באיראן, או לפני ששיגר נשק לנוצרים כדי שיילחמו בסורים?

האם מובארק יכול בכלל להבטיח שהוא עצמו ימשיך לכהן במקומו ולא יירצח, כמו סאדאת, בדמוקרטיה המצרית שלו?

ובכלל, במודיעין יש לכך אימרה באידיש — „א ליגאן מיט א־סימעין" — „שקר עם סימן". אם מובארק אומר שסאדאם העיראקי הבטיח לו שלא ייצא למלחמה בישראל, האם אין מקום להניח שבאותה הזדמנות דיברו דווקא מתי ובאיזה תנאים **כן** ייצא למלחמה?

האם קיימו מצרים ועיראק שיחות אסטרטגיות־צבאיות בנושא זה ודנו כיצד להפתיע שוב את ישראל? האם דבריו של מובארק אינם חלק מן ההפתעה? ולצורך מה, אגב, ביצעו מטוסי עיראק טיסות צילום לאורך גבול ישראל?

■ שלום עד מוות

זה מה שמסתתר מאחורי האופק. בינתיים ניצל מובארק את הבמה שהעניקו לו שמיר ורבין, לנסות ולהכניס פירוד לא רק בתוך ממשלת ישראל, בתוך הליכוד, אלא בתוך העם עצמו. כשהם קשובים להילכי הרוח הפלגניים בישראל בחרו מובארק ויועצו, היריב בנפש של ישראל, עוסמה אלבז, שוב בסיסמאות המתנגנות היטב באזני הישראלים. „שלום", „לא עוד קורבנות", „אמהות שכולות". סחורה שהם יודעים כי הישראלים צמאים לקנות אותה.

כך עשה מובארק ב„מוקד" וכך הגדיל לעשות אלבז כשישב עם יאסר ערפאת במסיבת העתונאים לה שיחרו, כמובן, העתונאים הישראלים.

בלי בושה הם אומרים שברצונם „לשמח את העם הישראלי" מעל לראשה של הממשלה. מוחמד בסיוני השגריר שופך שמן זית על מכונת התעמולה הזאת בפגישה עם

ציון צפריר, העולם הזה

שר־ביטחון רבין
פאתטי

„שלום עכשיו", בנסיון גלוי לקעקע את מדיניותה המוצהרת של הממשלה.

תתארו בנפשכם את שמעון שמיר, שגרירנו בקהיר, עורך מפגש דומה עם האחים המוסלמים ויורשיהם, מתנגדיו של מובארק. הרי הנשיא המצרי היה מגרש את שגרירנו מיד. כשם שהטלוויזיה המצרית מעולם לא העמידה את מסכיה לרשות יצחק שמיר וקודמיו — כמו שעשתה זאת הישראלית לא אחת, עבור מובארק וערפאת.

הכל בתאום מוחלט בין קהיר לאש"ף כדי להכניס פירוד, פילוג, סכסכנות בין היהודים לבין עצמם, לפורר אותם מבפנים, לפי התוכנית המקורית של סאדאת, כיצד לחבק את ישראל בשלום־עד־מוות.

כי אין „יוזמת שלום של שמיר" ליגלג וצחק מובארק „יש רק יוזמת שלום אחת, של סאדאת". זה היה המסמר האחרון שתקע בארון המתים של „יוזמת השלום" הממשלתית ישראלית.

תיכלה שנה וקללותי'ה רק בתנאי אחד: אם היהודים יבינו סוף סוף שהאש שאחזה ביערות הכרמל, אחזה בכל פינות ביתם. לא בבית השלישי. בבית האחרון. ■

דניאלה אשכנזי

איזון חוזר

להיכן נעלמה האמונה? לאחר ביקור בתערוכה „לחיות עם החלום" קשה שלא לעשות השוואות בין המסרים אז והיום. הפלקאטים תלויים זה אחר זה. „עלייה — בזה נאמר הכל", „גידול מול מצורי", „גאולת הארץ", „מה יפה כי בני חורין אנחנו". מעבר לפשטנות הסיסמאות והדימוי הכל־יכול, קשה שלא להתרשם עמוקות, ובגעגועים כנים, מעומק האמונה בצדקת דרכה של הציונות, בחיוניותה של החברה היהודית המתהווה ובכוחה של המדינה לתת לנו להיות שותפים בקביעת גורלה. במבט לאחור, מקור השבר האמיתי בשמאל הציוני שהוא חדל להאמין בעצמו. הגוי, הוא, ורק הוא, קובע את עתידנו. אין מה לעשות אלא לקבל את הדין. של האויב, הפעם. כי תהליכים העוברים על המזה"ת הם צו היסטורי. כגולים בארצנו אנו דומים לכל קהילת הסות של יהודים באשר הם: גורלנו יחרץ ע"י אחרים. בתערוכת „לחיות עם החלום" עצרתי מול „איש השנה" של „העולם הזה" 1951 — העולה המיליון למדינת ישראל. רק במבט לאחור, ניתן להעריך את גודל אובדן הדרך וביטול הערך העצמי שחל בשמאל הציוני מאז.

★ ★ ★

המאבק עם הפלסטינאים, שהוא על כל פלסטין, מוצא הפעם את ביטויו בצורה האכזרית והזדונית ביותר בארץ צחיחה בעלת איזון אקולוגי עדין — קרקע חרוכה. מאחורי המציתים כתובת אש, והיא הכתובת שעל הקיר: אם לא לנו הארץ „השרודה" כולה, אזי גם ליהודים לא תהיה אף לא נחלה אחת קטנה בה! המקאברי מכל: המעלים על נס את סיסמת ה„צומוד" מעלים על המוקד את האדמות עליהן טוענים בעלות בלעדית.

ב„מבט שני" בינואר 1988, נערים ערבים בגליל שרו את שירו של מחמוד דרוויש, יליד חיפה, על הדרך למולדת סלולה בידי „נערים, וכל אחד ארון המתים שלו על כתפיו". האם העם הפלסטינאי כה כמה להיצמד לאדמה שאין בה מקום לאף עץ, לאף שיח, לאף קו ירוק באופק הנטוע או השמור כמשמשת בידי יהודים? האם ישנו רק מקום לקברים — וגם אלה, קברי נערים ערבים? הרי, על־פי דרוויש, את מתינו עלינו לקחת איתנו בלכתנו מכאן...

על הפער התהומי בין שירי מולדת, ושירו של דרוויש לא ניתן לגשר: על הפער התהומי בין „עוד דונם ועוד עז", והעלאת אדמות מולדת על המוקד, לא ניתן לדלג: בונים מולדת, לא שורפים מולדת.

★ ★ ★

סחר־החילופין בין ישראל ובין בריה"מ קורם עור וגידים: עבור פרות מבכירות כחול־לבן העושות את דרכן לרוסיה, בתמורה נדרוש פרה ארומה.

★ ★ ★

ניגודי אינטרסים בינינו ובין הפלסטינאים הם ללא מוצא. העמדות הוותרניות ביותר של השמאל הציוני מרוחקות שנות אור משאיפות הפלסטינאים וצורכיהם. אם „המחנה הציוני" יתרכז בנקודות והסדרים שעליהם לא נוכל לוותר, יתברר שיש קונסנזוס רחב למדי בין הימין והשמאל הציוני. אם נשכיל לדבר בקול אחד על ה„בלתי־קביל לחלוטין", לא רק כושר עמידתנו יהיה איתן יותר, אלא גם לא נשלה ידיד ויריב. גם לא את עצמנו.

דני כהן

מגילת האש

אחים!

בימים אלה ביצעו גיבורינו צעד גדול בהגשמת האמנה הפלשתינאית. סילוק עקבות התוקפנות הציונית הפך לעובדה — פארק הכרמל הושמד! מה לנו היחמור, האיל והנשר? מה לנו שמורות טבע, אנו נתמיד בסילוק סממנים זרים אלה מארצנו ונחזיר לה את הוד הקרומים הערבי. עוד תראו את ההרים החשופים זרועי סלעי בראשית ועליהם עדרי עיזים שחורות וחמורים. כי זו ארצנו מאז, ארץ הסלעים הפרוצים לרוח, והביצות. כך היתה וכך תחזור להיות.

עלינו על הדרך הנכונה, אחים. אחרי שמורות הטבע יבוא תור גורדי השחקים. אותם נהרוס ונחזיר את הכבוד לחושה המסורתית. את מובילי המים ננתק, ועוד תראו את האשה הערביה עם כד המים המסורתי על ראשה. הקומביין יפנה מקומו למחרשת העץ האהובה והארץ תשקוט איזה ארבעים שנה.

כל זאת בזכותכם, לוחמים, ובזכות ידידינו המעטים מקרב היהודים, אלה שאהדו את מאבקנו ותמכו בו באותם הימים השחורים.

הצבע השחור אחים, זה המכסה את מרומי הכרמל עתה, הוא שישלוט בכיפה בכל מרחבי הארץ כולה. כשיבוא היום אכן נדע כי מטרתנו הושגה:

תחי פלסטין השחורה!

עליס בליטנטל

מאסר עולם

מי זוכר מה היה התירוץ, שבעטיו הושת עלינו קנס הנסיעות בסך 250 ש"ח? האם הוא עצר בעד שש מאות וחמישים אלף הנופשים לצאת לחופשותיהם הקיץ? האם אנשי העסקים, שבמילא מגלגלים חזרה לאוצר את הוצאותיהם ימנעו מנסיעות עסקים בעטיו? והאם המהמרים הכבדים, המקציבים לעצמם אלפי ועשרות אלפי דולרים לערב ימנעו בגללו לעבור את הגבול לקאזינו בהילטון טאבה?

לא ולא. רק פועל עברי המטופל בילדים, שיכול היה במחיר מיזערי להנות מחופשה שתשכיח ממנו את צרותיו באחד מאיי יוון, בטורקיה, ביוגוסלביה או הונגריה, לא מסוגל לעשות זאת, בגלל התוספת של אלף או אלף חמש מאות ש"ח שיידרש לשלם עבור משפחתו כמס נסיעות. עבורו — מס הנסיעות הוא הגדר שחוסמת בפניו את אפשרות היציאה לנופש ומטילה עליו מאסר עולם.

ואיך יוכל לנפוש בארץ, כשמחירי התיירות בה גבוהים במידה כה מוגזמת, עד שכל תייר שבא לכאן לראשונה, נשבע שזו הפעם האחרונה. ואל תשלו את עצמכם, התרגיל הפרסומי המבריק שערך גדעון פת לא ישנה מאומה במפת התיירות בארץ. אלי פפושדו וחבר מלונאיו לא יתנו לשר את „ליטרת הבשר". התרנגולת המטילה עבורם ביצי זהב תמשיך להטיל רק להם. והתיירים ימשיכו להתנכר לארץ שחופיה הזהובים הם היפים במזרח התיכון, אך מחירי תיירותה בלתי אפשריים.

וכך, מה שנותר לו לפועל העברי הוא להמשיך ולחלום. אולם על מה? גם את תכנית הטלוויזיה האהובה עליו, בה לפחות יכול היה לצפות בקסם הזוהר של חו"ל, מבלי לשלם קנס נסיעות, — גם אותה החליט חיים יבין, שמוטב לעם בלעדיה.

וזה מזכיר קצת את רוסיה, בימים שכל יהודי שרצה להגר, נדרש לשלם מס, בתואנה שהוא נדרש לכסות את ההשקעה בלימודיו שהשקיעה בו רוסיה. זו הקונוטציה שמעורר מס הנסיעות הבלתי רציונלי הזה, ששמעון לא מבין שהוא יהיה אחד המסמרים שבארוננו הפוליטי.

ושחיים יבין לא ישלה את עצמו שעידן השליטה הטוטאלית של חבר מרעיו בכלי התקשורת לא מתקרב לקיצו. וככל שיתחשבו שם ברוממה פחות בדעת משלמי האגרה, כך יבוא מהר יותר הקץ לשלטונם. הטלוויזיה היא מכשיר שבא לשרת את המון הצופים. כולם מצפים כבר לרגע השחרור מעול הטלוויזיה הישראלית, כשהתחנות בכבלים תופעלנה. נראה כמה תומכים כלכליים יימצאו לתכניות הטלוויזיה הישראלית, כשאפשרויות הצפיה תתרחבנה, והשמים יהיו הגבול.

אזרחות טובה

מחקר שבדק את שיטת הפרסום בתיבות הדואר גילה:

רק 0.8% מהאוכלוסיה מעיין באמת בכתוב. 2.6% הופך את המודעה לכדור ומתרגל בעיטה לגובה. שאר (96.6%) התושבים מעבירים את הפתק בזריזות לשכן.

מתברר כי כולם מכירים את הניירות הצבעוניים שרוח מיסתורית משאירה בתיבות. אם התעלמת היום, הנייר חוזר מחר. אם גם מחר לא קראת, הוא יגיע מחרתיים, בעוד שבוע, בעוד חודש. אותו מכתב כל הזמן.

כששיטה זו היתה בחיתוליה, הבין ועד־הבית את חומרת העניין והעמיד

סל ליד התיבות. הוא נעלם אחרי שבוע. את הבא כבר קשרו בשרשרת, אך גם הוא התאדה. אחרי זה היו עוד מספר ניסיונות עד שלכולם נמאס והתחילו האילתורים.

זה מעביר לזה, זה תוקע להוא, ההוא מחזיר לראשון והראשון פותח שוב בסיבוב. אבל בסופו של עניין התפשרו כולם על התיבה של הפנטהאוס עם החריץ הארוך. ההם ממילא בחו"ל ומתעלמים ממכתביהם. אז עכשיו נגמרו הבעיות. מבט שמאלה, אחד ימינה, הניירות בפנים, וגז בכיוון המעלית.

אבל לא אני! אצלי אזרחות טובה היא מעל לכל. אז הגעתי להסכם עם המפרסמים: אני קונה הכל! אבל בתנאי מפורש - אחרי פתק אחד מפסיק הטירטור ותיבתי נשארת ריקה!

עכשיו אני מסודר: מרפסתי סגורה באלומיניום, יש לי צלחת ללוויין ואנטנה לכל תחנות האיזור. מקבל אגרולס פעמיים בלילה. מדבר איטלקית שוטפת. רוקד פלמנקו עם מבט כעוס וסטפס כמו כושי מהרלם. מקבל הספקה מיותרת של חיתולים טריים, או־פר הולנדית צמודה, מומחה לעבודות מקרמה ומוסמך לניהול תיאטרון בובות. כל בוקר לחמניות חמות ליד הדלת, צהריים אצל „אבו־ג'ילדה את מחמוד", ירקות במחירי השוק מעובדיה, את הדירה מנקה קיבוצניקית חרוצה, קניתי את תכולת דיפלומט ישראלי יורד, שרברב אמין החליף את הצנרת שהיתה תקינה לחלוטין ויוצאי יחידה נבחרת סיידו את הקירות.

בהזדמנות זאת גם כמעט מכרתי את הדירה ל„קונה רציני," אבל נמנעתי. ראשית כי היא לא שלי! ושנית כפי שאמרתי, אצלי אזרחות טובה היא מעל לכל.

חידה בפוליטיקה

לפניכם קטע ממאמר. עליכם לזהות את כותבו ואת המדינה עליה מדובר.

„הקמת ממשלות קואליציוניות אינה אלא חלוקה בהתאם לפי מפתח היחסי לפיו מקימים את הדיוטה העליונה של המבנה המדיני שם מתקבלות ההחלטות העקרוניות. מושגי ממשלה ואופוזיציה התערבבו כך, שכל מפלגה מן המשתתפות בקואליציה התנגדה לכל מפלגה אחרת היושבת איתה בקבינט. פעם היא מתנגדת לממשלה לה היא שותפה, יש והיא מותחת ביקורת על חבריה המשמשים כמיניסטרים. הממשל ע"י קואליציה מתפורר והולך, החברה נמצאת על סף מלחמת־אחים שאינה פורצת בפועל רק משום שמערכת מסובכת של סוכנויות ממשלתיות נותנות למאבק הפנימי צורה של החלטות פוליטיות וליגאליות."

התשובה הנכונה:

1. ■ ח"כ פרופ' שבח וייס, במאמר על מדינת ישראל 1989.
2. ■ ח"כ פרופ' אמנון רובינשטיין, במאמר על מדינת ישראל 1990.
3. ■ חנן קריסטל בתחזית פוליטית לאחר הבחירות הבאות לכנסת.
4. ■ העיתונאי שוורץ על גרמניה הוויימארית בשנות השלושים.
5. ■ אף תשובה לא נכונה.
6. ■ כל התשובות נכונות. (3־1) נכונות לבטח לעתיד.
7. ■ כל התשובות נכונות. (3־1) תהיינה אולי נכונות לגבי העתיד.

בין הפותרים נכונה עד סוף „הימים הנוראים" יוגרלו הפרסים הבאים:

- הקטע ממגילת העצמאות הנסוב על חוקה (במסגרת מוזהבת).
- עצמותיו האמיתיות של חוק זכויות האזרח הראשון שנוסח במדינת ישראל.
- להיט המדע־הבדיוני־הפוליטי של הסופר והמחזאי האוסטרי ב.ז.ה. „אלטנוילאנד".

יוסף ברנע ■

מרדכי הורוביץ

מדד הבגידה

רבין ופרס אינם קוויזלינגים. נכון, הם נראים לכאורה, כמייצגים אצלנו את עניינו של אש"ף, עמו אנו שרויים בעימות דמים. נכון גם שהם עושים מה שהם יכולים כדי לעזור לפלשתינאים להדוף אותנו לכיוון הים. בכל זאת אין לראות בהם בוגדים.

ה"ה רבין ופרס שרויים בשלב זה בעיצומה של קנוניית עשר הנקודות. עם אש"ף, הנשיא מובארק ופקידים אמריק־איים, ומאחורי גבם של עם ישראל וממשלת ישראל, הם פו־עלים כדי להביא לנסיגת צה"ל מיהודה, שומרון וחבל עזה. אף מפלגה באיזושהי מדינה, בעלת ממשל פחות או יותר תקין, לא היתה מרשה לעצמה לעשות דבר כזה. האם תיתכן מפלגה ספרדית שתפתח במו"מ עם המחתרת הבאסקית מאחורי גבה של הממשלה כדי להביא לפרישתו של החבל „למען השלום"? או שמפלגה באנגליה תיכנס למו"מ עם המחתרת האירית

ציון צפריר, העולם הזה

פרס־רבין
עם הפנים לפריץ

שלא על דעת הממשלה. האם מנהיגיה של מפלגה כזאת לא היו נחשבים בוגדים? האם לא היו פותחים בהליכים משפטיים נגדם?

בכל ארץ מתוקנת, מנהיגים שהיו נוהגים כמו ה"ה רבין ופרס, היו נחשבים בוגדים. דעתנו היא כי בהקשר הישראלי, אין לראות בהם בוגדים. מנהיגי מפא"י, שהיא גלגולה המאנ־דאטורי של מפלגת העבודה, ויורשיהם — מנהיגי מפלגת העבודה דהיום, מעולם לא נהגו אחרת. התנהגותם עמדה רוב הזמן על סף הבגידה הלאומית. לעתים קרובות הם עברו את הסף הזה. ולא משום שהם היו מודעים לאינטרס הלאומי אך החליטו, תחת לחץ גורמים זרים, לפעול נגדו כפי שעשו פטן ולאוואל בצרפת בימי מלחמת העולם השניה. מנהיגי מפלגת העבודה נהגו לעתים קרובות כבוגדים ומוסיפים לעתים קרו־בות לנהוג כך גם כיום, משום שהאינטרס הלאומי מעולם לא עמד לנגד עיניהם.

• • •

האנשים שהקימו את מפא"י באו מן העיירה במזרח אירופה. העסקן והשתדלן הגלותי היו הדגם היחיד של מנהיגות שהם הכירו. מנהיגי מפא"י הביאו עמם מהגולה את הדגם הזה שגרס כפיפות ונמיכות רוח כלפי הגויים ורודנות קשוחה כלפי הי־הודים חברי הקהילה.

את הדגם הזה של מנהיגות, דגם עסקן הגיטו, הורישו מייסדי מפא"י לדורות הבאים של עסקני מפלגתם. עם קום המדינה הוסיפו מנהיגי מפא"י וגלגולה הנוכחי — מפלגת העבודה, לנהל את המדינה כאילו היתה גיטו או עיירה יהודית במזרח אירופה. הם הנהיגו שלטון מוחץ כלפי פנים, המבוסס על שליטה בעמדות מפתח, והעדר כמעט מוחלט של רצון פוליטי כלפי חוץ.

הרצון הפוליטי נועד להיות מוכתב ע"י הגוי כמימים ימי־מה. לכן, לפי המנטאליות של מנהיגי מפלגת העבודה כפי שהתפתחה בעיירה היהודית בגולה, אין, ולא יכול להיות, אינטרס לאומי למדינת ישראל. רגש הנחיתות הגלותי הדבק בהם עד היום גורם שמדינת ישראל חלשה מדי מכדי לשקוד באורח עצמאי על קידום האינטרסים שלה. מאחר שהרצון הפוליטי אינו רצונו של העם בישראל, אלא רצונו של הגוי, לא ייתכן אינטרס לאומי ישראלי אחר מאשר לעשות את רצונו של הגוי אשר בידו נמכרו מנהיגי מפלגת העבודה מרצונם. (הגוי הבריטי בעבר, הגוי האמריקאי בהווה).

במקום לייצג אותנו בפני הגויים, מנהיגי מפלגת העבודה מייצגים את הגויים בפנינו. כאשר הגוי שאת רצונו הם מייצ־גים ומשרתים, תובע מהם לעשות מעשה הפוגע באינטרס הלאומי או אף מסכן את הקיום הלאומי, גם אז אין מנהיגי מפלגת העבודה נרתעים מלעשות את רצונו. זה השלב שבו הם עוברים את הסף האובייקטיבי של הבגידה. ואולם חרף זאת דעתנו היא כי אין להתייחס אליהם כאל בוגדים. מדוע?

• • •

ההבדל הבסיסי בין מנהיגי מפלגת העבודה ובין הבוגד הנורווגי קוויזלינג הוא זה: את קוויזלינג כפה שלטון הכיבוש הגרמני על העם הנורווגי. לו קוויזלינג היה ניגש לבחירות דמוקראטיות, יש להניח שהיה זוכה למספר זעום של קולות. לעומת זאת — את נציגי מפלגת העבודה בכנסת בחרו בב־חירות דמוקראטיות כמעט חצי מהעם. רצונו של חצי העם יוצר נורמה ואי אפשר לטעון כי נורמה היא בוגדנית.

ואולם ניתן לטעון נגד נורמה שהיא מסוכנת. ואכן — תעלוליה של מפלגת העבודה מסכנים במידה רבה את קיומו של העם היהודי. אם הבוחר הישראלי מקנה שוב ושוב משקל כה רב למפלגת העבודה, המבטאת בחיינו הציבוריים את ה־פאתולוגיה של הקיום היהודי הגלותי, משמע שהעם עצמו עודנו נושא בנשמתו מעמס ניכר של מורשת הגלותיות.

ניתן לקבוע כי משקלה של מפלגת העבודה בחיים הצי־בוריים בישראל הוא מדד הגלותיות שבנפש יהודי ישראל.

חרדל

במקום בו שורפים עצים ישרפו גם בני־אדם ●●● ישנם רבים המקבלים בשלוות נפש אוהדת נסיונות הצתה יום יומיים של „מתנחלים" ע"י בקבוקי תבערה המוטלים עליהם ללא הפסק, אך מזדעזעים עמוקות למראה יערות עולים באש. ●●● החברים חושדים, חשד סביר, שמי ששרף את יערות הכרמל הם ערבים. בין אם אלה הגרים מעבר ל„קו הירוק" והמכונים בעגה המקומית „פרטנרים לשלום", ובין אם אלה השוכנים בתוך הקו הירוק, שממזמן הפך לשחור, והמכנים עצמם „פלסטינים ישראליים נאמנים". ●●● מו־חמד מילחם, הפרטנר החדש של מפלגת העבודה לשיחות שלום, לא הצית את היערות בכרמל, מילחם הסית והצית אש שתבעה קורבנות אדם. אך מה זה חריכה, שריפה והרג של כמה מתנחלים מול הצתה מזעזעת של החי־בר בכרמל. ●●● ב„על המשמר" כאבו את השריפה שכילתה את היער. לא פחות זעמו שם על אלה שייחסו לשריפה „מניעים לאומניים". ב„על המשמר" קבעו ש„אין לכנות הצתה כזאת כמבוצעת על רקע לאומני, אין שום סיבה לאומית בעולם שיש בכוחה לתת צידוק כלשהוא למעשה זוועה מסוג זה. שריפת היער פוגעת ביהודים וערבים כאחד..." ב„על ה־משמר" ימצאו לבטח רקע מיני לשריפת היער, שמענו כי עונת הייחום נמצאת בעיצומה. ●●● עד מתי ישבו נאיבים ב„על המשמר" וינסו להשתיל „מוסר יהודי" „בראש ערבי". ●●● למרות שריפת יערות הכרמל: בהצגה „קרקס עירוני" המועלית בימים אלה בתיאטרון חיפה והמתארת את חיי העיר, עדיין נאמר בקטע מסוים ש„בכל מקרה יש את שוויצריה הקטנה כמקום בילוי". ●●● אם היהודים בתי־אטרון הם תמיד נאצים והערביים הופכים ליהודים אזי גם „שוויצריה הקטנה" היא עדיין מקום בילוי. ●●● אמת אף פעם לא היתה הצד החזק ברפרטואר התיאטרלי בישראל. ●●● ואולי מחזאיי הבית של תיאטרון חיפה יאזרו אומץ וימחיזו לנו מחזה המתאר את שריפת היער. משהו בסגנון דו־שיח סימבולי בין חיות, נגיח, יחמור וצבי או נחש וכבש, שיספרו לנו את כל האמת: הפעם על „ערבים רעים" לשם שינוי (לחברים נדמה שיש חיות כאלה) ויהודים טובים רחמנא ליצלן. או שמא זהו חזון לימי המשיח ו„הרפש הציוני" לא יעלה מעל קרשי הבימות המסובסדות בארצנו כל עוד המהפכה הפלסטינית לא תשלים את משימותיה. ●●● עוד תוכנית טרנספר התפרסמה השבוע, הפעם של יורש העצר הירדני, הנסיך חסן, פרטנרנו לשלום שהגה טרנספר של פלסטינים מירדן לגדה המערבית. במסגרתו הוענקו הטבות כספיות, שמומנו בכסף סעודי, לצעירים פלסטינים שהתחייבו לעבור לגדה המערבית שבשליטת ישראל. מסתבר שהתוכניות זהות אצל שני הצדדים. חילוקי הדעות אינם מצפוניים אלא מצפניים, ומסתכמים בכיוון בלבד... ●●● הלוואי שהזעם של „גוש אמונים" על תוכנית שמיר היה דומה לזעם של הגוש על הרב פורמן בגלל פגישתו עם פייסל חוסייני. חשבנו שגוש אמונים „חכם על קטנים", מסתבר שהוא „חכם על רבנים". ●●● שמואל וילוז'ני ואריה צוקר ממועצת העיר ת"א דורשים להדיח את רחבעם (גנדי) זאבי מניהול מוזיאון ארץ ישראל—ת"א. אולי יבקשו למנות במקומו את מארק שאפס? ●●● ליצני מועצת העיריה תובעים את פיטוריו היות ש„זאבי העתיק (כביכול) את דעותיו בעניין הטרנספר למוזיאון". מעניין אם אותם הצדיקים הרגישים היו תובעים גם את פיטוריו של מנהל תיאטרון „הקאמרי", או תיאטרון „נוה צדק", אילו נוכחו לגלות זהות מפתיעה בין דעותיהם הפוליטיות ובין המסרים הפוליטיים שחוזרים וצצים בה־צגות העולות בתיאטראות אלה. ●●● במערך הבינו סוף סוף שאם רוצים לנצח בבחירות אי־אפשר למכור לציבור היהודי החי במזרח התיכון מסר פציפיסטי מבית מדרשם של רמון את ביילין. היינו צריכים לחכות לבחירות בהסתדרות כדי לגלות דימוי מיליטנטי למפלגה בסגנון: „העבודה — הבטחון שלך". כאילו בהסתדרות יקבעו את המרחק בין הגבול המזרחי לים. ●●● רק שקיסר לא יהיה „הבטחון שלנו" בהסתדרות כמו שרבין „הבטחון שלנו" במדינה. ●●● איך שלחו לארה"ב לעשות ביזנס עם הרוסים את שימון המשמן, אותו אחד שאמרו עליו בארץ כי חצי מדינה לא היתה קונה ממנו מכונית משומשת. ●●● לא יכלו לשלוח את רבין? אומרים שהוא לפחות מבין בוודקה רוסית. ●●●

החברים של אופירה

נ.ב. **איך אומרים בערבית: „נהג אוטובוס יקר, תשבור בבקשה את ההגה, תחתוך ימינה"!... „אללה הוא אכבר!"...**

עיתונות ערבית

9 הסכמות חשאיות בין ערפאת לחוסיין — הסבר אפשרי לחימום הגבול הירדני

השבועון „אלביאדר אלסיאסי" חושף את 9 ההסכמות שהוסכמו בין חוסיין לערפאת עת ביקר ערפאת לאחרונה בירדן, בין היתר סיכמו השניים: —

1 — ירדן תתיר לאש"פ לפתוח מחדש מספר משרדים בירדן ותאפשר חופש פעולה לאותם עובדים.

2 — ירדן תתיר לפלסטינים שגורשו מתחומה אחרי הפסקת הדיאלוג בין ירדן לאש"פ אחרי 86', לשוב לתחום ירדן.

3 — אש"פ יפקיד כספים בבנקים ירדנים, וכן יסייע אש"פ לכלכלת ירדן הנמצאת במצוקה, מאחר ויש השפעה שלילית למצוקת הכלכלה הירדנית על תושבי השטחים.

4 — הירדנים יקלו במעבר על תושבי השטחים העוברים בגשרי הירדן, אחרי קשיים שנגרמו לאותם התושבים אחרי שירדן הודיעה על ניתוקה מהגדה המערבית.

5 — ירדן הבטיחה לשחרר עצירים מדיניים פלסטיניים גם כאלה שלא נמנים על אירגון הפת"ח.

6 — ירדן תחדל לתמוך באירגונים פלסטינים המתנגדים לאש"פ, במסגרת זו סגרה ירדן את משרדיו של עטאללה עטאללה בירדן.

7 — ירדן תסייע לאש"פ לעזור לתושבי השטחים, זאת גם בשימוש באמצעי תקשורת ירדניים.

8 — שני הצדדים ישתפו פעולה לאיסוף כספים לוועדה המשותפת לשני הצדדים.

9 — יהיו יותר ביקורים הדדיים והתייעצויות בין שני הצדדים.

הכל החל במה שמכונה „תיסמונת ברוק שילדס". עולם האופנה היה צמ

„מ**תה אופנת** הכלונדרית עם העיניים הכחולות. מתה אופנת הילדות המחופשות לנשים קטנות וחושניות," כך נכתב השבוע במאמר ענק על כיווני האופנה העולמית במגזין טיים. העולם מחפש את הנשים

עט לחלוטין. מה מגרה בילדה בת 10 המשדרת מיניות של בחורה בת 20?

„ילדות בגיל הזה משדרות תום וחוסר־אונים. יש גברים שמסיבות אלה או אחרות מתקשים ביצירת קשר עם אשה. אלה יהיו בדרך

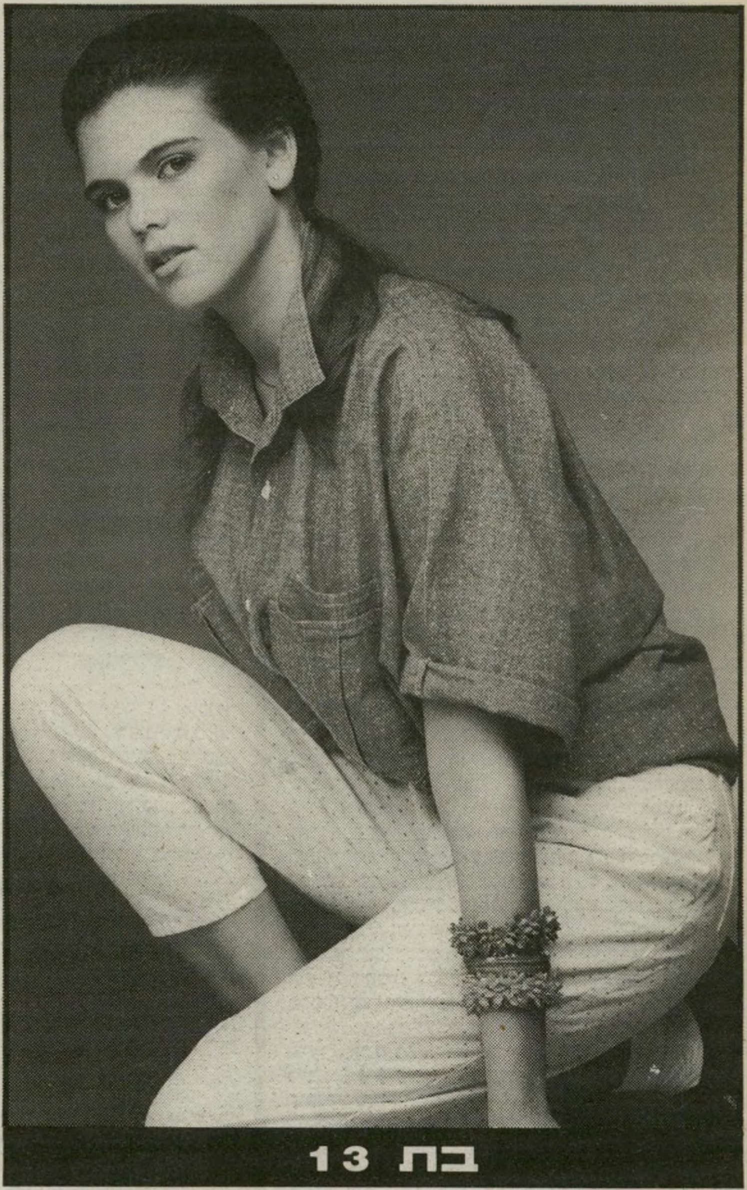

בת 13

לצילומים. זה גרם לה להיסגר ולפתח התנהגות דיכאונית. בסוף היא הגיעה לטיפול פסיכולוגי.

בתל אביב עוד לא שמעו על כך שאופנת צילומי הילדות חולפת מן העולם. להיפך, התעשייה פורחת.

סמי בן־גד, צלם אופנה ותיק וידוע: „מתקשרות אלי אמהות בלי סוף. התסריט קבוע. הן תמיד מספרות שיש להן בת יוצאת־דופן בהופעתה החיצונית. הן תמיד מסבירות, מייד בתחילת השיחה, כי הרעיון לפנות אלי אינו שלהן, שפשוט כל הזמן מציעים להן לעשות משהו עם יופיה של הילדה. הן רק מבקשות שאראה אותה ואשפוט לבד.

„בהתחלה, כשרק החלה בעולם אופנת ברוק שילדס, גם אני ניסיתי לצלם ילדות צעירות. מהר מאוד ירדתי מזה. הבנתי שהילדות לא באות מרצונן. תמיד עומדת מאחור איזו אמא מתוסכלת, שלא הצליחה להגשים בעצמה שאיפת־זוהר והיא מנסה להפוך את בתה לזוהרת.

„התחלתי להבין שלילדות נגרם נזק. מילא, לצלם ילדים לתמונות־פירסומת למוצרי־ילדים. זה מקובל עלי. אבל לקחת ילדה בת 12 ולנסות להפוך אותה לאשה בשלה בת 20 — זה לא נראה לי. ילדה כזו צריכה להיות בבית־ספר, להיות כמו שאר הילדים. אם היא

זוהי שיחת־טלפון שניהלתי עם פרוספר. כדי לא להחשד כחוקרת, לא ניסיתי לחקור אותו יותר מדי. לא היה צורך. פרוספר מצלם הכל. רק תשלם. כמוהו עשרות צלמים בעלי חנויות. הצלמים היותר־ידועים מתעסקים עם אופנת הילדות פחות ופחות. לא רוצים להתלכלך. הרבה מדי שאלות הופנו אל אנשי־אופנה בעת האחרונה, כדי לנסות ולהבין הֵאין בכך טעם לפגם. „אנחנו לא מצלמים בכלל ילדות," משיב מיידית צביקי עשת, מבעלי מולה סנטר, סטודיו לצילומי־אופנה מהיותר פופולריים בין הילדות.

„הבת שלי בת ה־13 חזרה הביתה וביקשה להצטלם לתיק־עבודות כמו חברתה. היא הדגישה שזה חייב להיות במולה סנטר ונימקה זאת בכך שאם מצטלמים אצלם קיים סיכוי גבוה להתפרסם." מספר אלי יפה, אב שאינו מבין מה צנח עליו.

במולה סנטר לא מאשרים: „אנחנו מנהלים אך ורק קורסי־הדרכה לנשים מגיל 15. מלמדים איפור, אופנה וטיפוח. אנחנו מלמדים נשים להיות נשים. תפתחי עיתון ותראי מה זה הקורסים שלנו," מוסיף צביקי עשת, ובכך מסיים בעצבנות את השיחה.

קשר של שתיקה. מישהו אולי מבין שזה לא כל־כך בסדר. „לדעתי, נגרם נזק נפשי רב לילדה שגורמים לה להיראות כמו אשה עם

שרית רום

תרצה לרגמן על דעת עצמה, היא תוכל לעשות זאת בגיל מבוגר יותר, בסביבות גיל 16־17."

מכה של הזוהר

בביזנס, כמו בביזנס, צריך להרוויח. לא חשוב מה המחיר. לא חשוב אם מישהו נפגע בדרך. צריך להרוויח. בכל רחבי הארץ החלו צלמים, בעלי חנויות־צילום, לתפוס את העניין ולהפכו לעסק כלכלי מכניס ביותר.

מגיעה האם עם הבת לפתח תמונות מישפחתיות. הצלם זריז־העין, שבמיקרה זה הוא גם בעל־החנות, מתחיל לפתח שיחה עם האם על היופי של בתה. אין כמעט אם אחת בישראל שלא תתמוסס לשמע המחמאות. מכאן ועד גמר העיסקה קצרה מאוד הדרך.

הצלם מבטיח לעשות לילדה תיק־עבודות, שאותו ידאג להפיץ בין העיתונים ומארגני תצוגות־האופנה. יש שמבטיחים כי ייצרו קשר עם צלם־אופנה ידוע, שאיתו הם, כביכול, נמצאים בקשר קבוע. באיזורים המרוח־

כל המניירות הסכסיות של אשה בשלה. יש בזה משהו פרברטי," כך תופס סמי בן־גד את העניין. „מאחורי כל ילדה כזאת תמיד־תמיד נמצאת אמא, וזו הסכנה. בסופו של דבר מי שמחליט זאת האם."

מילחמה בג'ונגל

עבודת הדוגמנות היא עבודה קשה ומפרכת. לא זה בלבד שצריך תמיד להיראות במיטב, צריך לעבוד קשה, שעות ארוכות, לפעמים בתנאי מזג־אוויר השונים לחלוטין מהבגד שאותו נדרשים לצלם. בג'ונגל, שבו נמדדים ההישגים אך ורק לפי מראה חיצוני, המילחמה היא אכזרית.

„גיל 10־12 הוא גיל בעייתי במיוחד. הילדים היום חשופים לפיתויים, שההורים אינם יודעים איך להתמודד איתם," אומרת קארין דונסקי, דוגמנית ותיקה, המלמדת בבית־ספר לדוגמנות. „בעיקרון אני נגד דוגמנות־ילדים במסלול. בדוגמנות־צילום אני עוד מוכנה לקבל את המצב. כשאני רואה אם הסוחבת את

גירסה אחת טוענת שהאימהות אשמות. מנסות להגשים עם הבנות את כל החלומות שאותם לא הגשימו. גירסה שנייה מדברת על לחץ חברתי בבתי־הספר. ילדות בנות 11 כבר לא יכולות להרשות לעצמן שלא להצטלם כדוגמניות. כך או כך, תעשיית צילומי־הקטינות פורחת

הבשלות, המבוגרות יותר.

נשים ברחבי העולם מחפשות להזדהות עם הדוגמנית המציגה את הבגד, ולא לחזור הביתה בתחושה המתסכלת שהבגד יפה רק על הדוגמנית המציגה אותו, במיוחד אם היא בחורה בגיל העשרה. ביפאן החלו לדגמן נשים יפאניות. בעולם יש פריחה לדוגמניות שחורות־עור ומולאטיות.

הכל החל במה שמכונה היום „תיסמונת ברוק שילדס". היא החלה לדגמן בגיל צעיר ביותר. עולם האופנה היה צמא לגימיק חדש, והוא נמצא בילדות בנות 10־11. עד להופעתה של ברוק שילדס דיגמנו ילדים אופנה של ילדים. לפתע החלו לצוץ עשרות פאס־פאטאל קטנות בחיוך מפתה ובגוף מעורטל כמ־

כלל גברים שיימשכו לדמות אם או לילדה קטנה. איתן הם לא צריכים להתמודד נפשית.

„עולם האופנה של מאחורי הקלעים הינו ברובו עולם של גברים. ייתכן והיתה פה השלכה של ציפיותיהן הפרטיות, ולראייה, אופנת הלוליטות חלפה מהעולם די מהר. נשים לא יכלו ליצור עימה הזדהות." מסבירה אופירה טמיר, פסיכולוגית של ילדים.

בין המטופלים שלה נמצאת ילדה בת 13. היא צולמה כמה פעמים בעיתוני־אופנה. אמה לקחה אותה לצלם תל־אביבי, הידוע כמגלה כישרונות צעירים. בזכות פירסומה היא הפכה מקובלת בחברה ובמהרה החלה להשתמש בפירסומה בחיי היומיום. זמן קצר לאחר מכן התגלתה ילדה אחרת. היא לא הוזמנה יותר

קים מתל־אביב, שבהם נתפסת העיר הגדולה כמכה של הזוהר, נשמעים הדברים מבטיחים ביותר.

„שלום, זה סטודיו פרוספר?"

„כן."

„הופניתי על־ידי גיסה של חברה. היא אמרה שאתה מצלם ילדות לדוגמנות, מכין להן תיק־עבודות ודואג לפרסם את הילדה."

„כן, בת כמה הילדה?"

„11, היא יפה בצורה בלתי־רגילה. אני לא הייתי פונה, אבל כולם לוחצים עלי."

„אני יכול לקבוע לך פגישה לצילומים. התשלום עליך. זה עולה כמה מאות שקלים. אני בקשר עם צלם־אופנה ידוע. הוא סומך עלי. יצאו ממני כבר כמה דוגמניות ידועות."

בתה בת ה־10 בלילה להופיע בתצוגת־אופנה, לפני קהל של מאות אנשים, אני כועסת על האם מאוד. בדרך כלל אלה הן אמהות מתוסכלות שחלומן הגדול היה להתפרסם ולא הצליחו בכך.

„לפעמים ההורים רואים בכך פוטנציאל להרוויח כסף. משום מה נראה להם שניתן להרוויח הרבה כסף. אין זה כך. ילדים מקבלים, בדרך כלל, בגדים או סכום פעוט. מקומם אותי מאוד שהורים מלמדים ילדים לשים את עיקר הדגש על החיצוניות שלהם. הילדים לומדים להשתמש בחיצוניותם ככלי העיקרי למגעים עם החברה הקרובה.

„כעבור כמה שנים משתנה הילדה, היא כבר לא יפה יותר כפי שהיתה, היא משמינה.

אין לה כלי אחר ליצירת קשר חברתי. זה יוצר בעייה קשה לילדה. אני מכירה סיפורים קשים ביותר של ילדות שיצאו מהסיפור עם נזק רב.״

דחיפה גדולה לכך נותנים עיתוני־הנוער כוכבת חדשה, ובכך תיסלל דרכם לצמרת.

בג'ונגל הזה נמצא צדיק אחד. ניסים מס־טודיו חן עוז בבת־ים. למרות שפניתי אליו כאם, המעוניינת לצלם את בתה בת ה־11, הוא סירב בכל תוקף. ״אני לא עושה תיקי־ע־

יש לה הנתונים הנכונים ומיבנה־גוף נשי, המ־פותח מכפי גילה, זה הזמן להתחיל ולחנך, להתחיל לאמן את הילדה למיקצוע.

״מיקצוע־הדוגמנות הוא ככל מיקצוע אחר. ילדה בעלת פוטנציאל צריכה לצבור

עדי מירושלים היא אמה של נטלי בת ה־10 וחצי. את תמונתה של נטלי ראיתי על שולחנו של סמי בן־גד. התמונה בדיוק הגיעה. נדהמתי כשנאמר לי גילה. הילדה אכן יפה ומיוחדת.

בת 11

בת 13

לוליטות

ותחרויות־היופי המופנים לנערות צעירות. בלאשה מתפרסמים לעיתים קרובות צילו־מים סכסיים של נערות בנות 13. גם מעריב לנוער אינו נוהג בצניעות מופרזת.

צדיק בסדום

בג'ונגל הזה, שבו כל עוד יהיה ביקוש יהיה גם היצע, הנפשות הפועלות הן אמהות הרוצות לקדם את בנותיהן, ובכך לקבל סיפוק כי הן שוות יותר. ואילו צלמי־האופנה בדרגים נמוכים, רוצים להרוויח הרבה כסף, ואולי מקווים שאכן יגלו איזו

בודות לילדות. זה לא כדאי להכניס את היל־דות ללחץ. זוהי עבודה מאוד קשה, המצריכה חוסן נפשי. לדעתי זה עוול לילדות ואני לא רוצה להיות שותף לזה. ילד הנחשף בגיל כזה יכול להיפגע מאוד. אני לא ממליץ לך, גברת.״ רק צדיק אחד.

צייד ילדות

מנחם עוז, צלם־אופנה מהשורה הרא־שונה, ידוע כצייד של ילדות צעירות. לפחות אצלו ילדות צעירות זה רק מגיל 13. ״זה הגיל שבו הילדה מתחילה להתפתח. אם ניסיון כדי להתחיל ולשחק אותה. אני לא חושב שנגרם להן נזק. אני מאוד עדין עם מי שאני דוחה.״

כמה עצוב לראות ילדה קטנה וקצת מבוה־לת, כבת 10, המגיעה עם אם דרוכה לצלם־אופנה, שיפסוק אם הילדה ״שווה״. כמה מביך לראות את הצלם מתפתל בכסאו ומנסה להס־ביר לאם כי הילדה נחמדה מאוד, אבל כרגע אין לו משהו בשבילה. ״תמיד אפשר למצוא דקורציה לייצור קטן בצילום,״ מתעקשת ה־אם. וכשזה לא הולך בטוב זה מגיע להתבט־אות כמו: ״אתה עיוור. אמרו לי שאתה לא לעניין.״ כמה עצוב לראות ילדה קטנה, מבו־הלת וממררת בבכי נשרכת אחרי אם העוזבת בכעס גדול. אני ראיתי.

״היא בעצמה רצתה את זה״. אומרת האם. ״כל כישרון שיכול להיות מתורגם לכסף — עדיף. כל העניין טרי. חברים אומרים לי כבר זמן רב שנטלי מאוד מיוחדת. לפני שלושה שבועות סחבה אותי חברה לצלם. הוא התלהב מאוד מהילדה. הילדה התלהבה להצטלם. לדעתי זה יכול להעניק לה ביטחון.

״אני לא דוחפת. אמהות כאלה תמיד נר־אות דוחפות. אני לא. פניתי לכמה צלמי־אופ־נה ושלחתי להם את התמונות. כבר עכשיו יש לנו הרבה פגישות. אני לא רוצה לפגוע בה ורוצה שראשה יהיה בלימודים. מה רע בקצת עניין. שתצטלם, שתרוויח כסף, שתתפתח. אני לא רואה בזה כל רע.״

משכורות רעב

יש בארץ בחורות היודעות לרקוד כל־כך טוב שתמיד יהיה מישהו שיתאהב בהן בגלל הכישרון שלהן, ויהיה מוכן לעזור להן. **עירית בן־דויד**, תימניה (גזעית, כמובן) היא רקדנית־לשעבר בלהקת בודי אקספרס, וכיום היא רוקדת באחת הלהקות הממוסדות וגם מככבת במחזמר. בקיצור, עושה חיל.

אבל במקביל לעיסוקים האמנותיים שלה היא גם מנהלת רומאן עם **אחד האמנים המפורסמים ביותר בארץ**. אמן המוכר לא רק באולמות־הבידור והתיאטראות, אלה גם בבנקים, שאותם הוא מפוצץ מההכנסות שלו בעסקים השונים שהוא מנהל. אמן שגם עוזר לחברים שלו להיות עשירים, וגם דואג לזכויות של אמנים אחרים. בקיצור, החברים שלו ושלה מספרים שהוא מאוד דואג לה, כי ידוע שבארץ משלמים משכורות־רעב לרקדנים. וככה נמשך הרומאן הזה כבר יותר משנה, ואולי גם יותר, וממש בימים אלה שמעתי שהעניינים קצת הצטננו שם, והאמן והרקדנית כבר לא כל־כך מתלהבים מהקשר כמו בעבר. ואחת ההוכחות לכך היא שניתן לראות אותה עם החברים בכל מוקדי־הבילוי, בעוד שעד באחרונה היא היתה שורצת במקום־העבודה שלו.

אלי דסה, העולם הזה

עירית בן־דויד
העניינים הצטננו

סוף־שבוע בווגאס

שמעתי שקונסול־ישראל בלוס־אנג'לס, **רן פקר**, עושה חיל. אני לא מתכוונת לעבודתו. אני מתכוונת לחייו הפרטיים, המעניינים אותי ואתכם יותר מאשר עבודתו.

אז אנחנו יודעים שכאן, בארץ, הוא השאיר את האשה, **חרותה**, אחות בכירה במיקצועה, ונסע בגפו לייצג את האינטרסים של מדינת־היהודים בגולה המרושנת. מובן שהגבר הכאריזמטי הזה הפך לפופולרי בקרב הישראלים, ובעיקר הישראליות, הצמאות לגבר ישראלי שורשי, ולא ליצורי־הכילאיים המסתובבים שם בזהות ישראלית ובחזות פסבדו־אמריקאית.

טוב, אז אני אגש ישר לעניינים: לבחורה קוראים **רוחק'ה קאופמן**, והיא גרושתו של המיסעדן המצליח בארץ, **נחי לאור**.

רוחק'ה הזאת נחשבת כמצליחנית. היא עובדת בריאל־אסטייט (בארץ קוראים לזה נכסי־דלא־ניידי), ביחד עם אחותה, הנשואה לבנקאי אמיד. היא אוהבת ישראלים, והיה לה רומנצ'יק עם **רפי שאולי** ועם הארכיטקט **שמוליק שפירא**, ועם **זמר** אחר שאני לא יכולה לנקוב בשמו, בגלל מצבו המישפחתי.

מהמאזן הזמני הזה אתם יכולים להבין שהיא אוהבת אותם מפורסמים ומצליחנים. היא יודעת לעשות גם חיים וגם כסף.

היא נסעה לסוף־שבוע בלאס־וגאס עם רן פקר, והשניים התאכסנו במלון ריביירה המפורסם, השייך למיליארדר **משולם ריקלים**.

אז אני נורא שמחה לדעת שפקר מייצג את האינטרסים שלנו לא רק בקליפורניה, אלא גם במדינות אחרות בארצות־הברית.

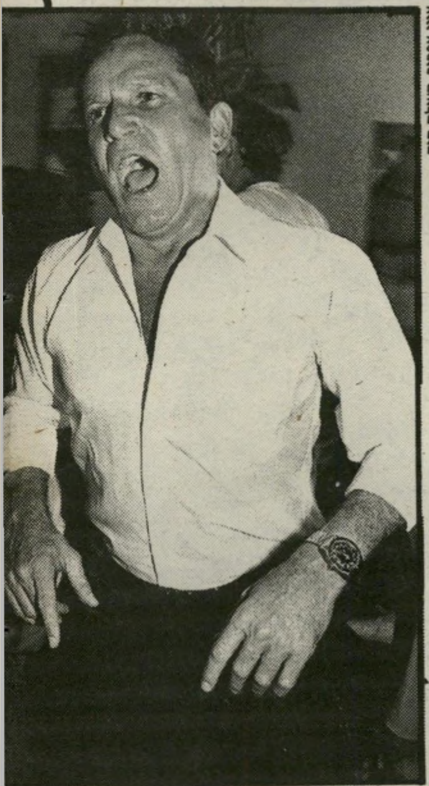

ציון עפריר, העולם הזה

רן פקר
חביב הישראלים והישראליות בגולה

מכונית אחת יותר מדי

היום כבר קשה להפתיע את האשה במתנה יקרה, כי האשה הישראלית העשירה היא טיפוס כל־כך עצמאי שזה מפחיד, לפעמים.

לפני שבוע הייתי בחתונה של היהלומן **אילן גולדנר** בן ה־30, שהתחתן עם הסטודנטית החתיכה־מאוד **טל שחם**, בת ה־25.

בחתונה נכחו הרבה אנשים, וביניהם אורחים שבאו במיוחד מיפאן כדי להיות נוכחים בטכס־הנישואין. אכלו, שתו, שרו, ועל כולם ניצח הכדורגלן־לשעבר **שלום רוקבן**, ידיד משותף של בני־הזוג, שאירגן חלק מהשרותים שניתנו לאורחים.

בקיצור, עד לשעת־חצות וחצי היה הכל כמו בכל החתונות האחרות.

כשיצאנו מהמקום הזמין אותנו החתן למיגרש־החנייה, ושם, קבל עם ועדה, הגיש לאשתו הטריה מפתחות של מכונית חדשה מודל 90, שחנתה שם.

טל היתה מאוד מאושרת מהמחווה שעשה לה בעלה האוהב והעשיר, אך הבחנתי שהיה לה חיוך ממזרי. מובן שמייד התחלתי בחקירות, ולא הרפיתי עד שגיליתי שכמה ימים לפני החתונה ניגשה טל לאחת מסוכנויות־הרכב בארץ, והזמינה לעצמה מכונית־ספורט הדורה — על חשבון הבעל, כמובן, שלא ידע על היוזמה של אשתו.

נודע לי שכמה ימים לאחר מכן הכל בא על מקומו, וההזמנה של המכונית האחרת בוטלה.

בינתיים הם אוהבים, עובדים ומבלים, ואורלי בסדר הפוך.

אילן וטל גולדנר ליד מתנת־החתונה
ההזמנה בוטלה

יש מחיר לעירום

לירחון פנטהאוז־מוניטין אין כל־כך מזל עם נערות־העירום שלו.

הבחורה הראשונה שהצטלמה עבורו, **שרונה פלורסהיים**, נראתה כל־כך אנמית וחסרת סכס־אפיל בצילומי־העירום שלה, שחשבתי שאולי הצלם שכח את הנגטיבים על שפת־הים, והם פשוט דהו בשמש. ואולי זוהי שיטת־צילום חדשה שאני לא מכירה. כל החברים שלי התאכזבו מהתוצאה ואמרו שהם חוזרים לפלייבוי הישן והמוכר.

כעת אני נאלצת לאכזב אותם בפעם נוספת, אך הפעם בכיוון ההפוך. יפהפיה תל־אביבית בת 20, בשם **מלאני פרס**, הצטלמה בעירום עבור הגליון השני של פנטהאוז, או אולי הראשון, אני לא יודעת את הסדר. אבל זאת לא הנקודה.

בקיצור, הפעם הם מצאו חתיכה אמיתית עם נתונים והרבה סכס־אפיל, אשה־ילדה.

אך למלאני הזאת היו בעיות עם החבר, **יוסי לוין**, חייל בן 20. הוא רב איתה, לא על הצילומים, אלא על דברים אחרים, ובמריבה הגדולה שלהם נקרעו הצילומים (מה עם הנגטיבים?). היא ביטלה את השתתפותה, כי לאחר שהיא נפרדה מהחבר הקודם היא מייד נצמדה לחבר הנוכחי, **רוברט לוין**, שאותו הכירה עוד בתקופה שהיא היתה חברה של יוסי לוין.

אז דעו לכם שעם־ישראל הפסיד את חמוקיה של מלאני, אך החבר שלה, רוברט, זכה בהם בלעדית.

אל תחשבו שזה נגמר, כי סיפרו לי על חתיכה רצינית אחרת, שלא כל־כך חששה מלחשוף את מה שהעניק לה אלוהים. אך החתיכה הזאת שייכת לסוכנות־הדוגמנות אי־מאנ', וכשהם שמעו את הסכום שמציעים לבחורות בארץ, משהו כמו 5000 שקל, הם אמרו לה לחתיכה שבפחות מ־5000 דולר לא תעז להסיר את בגדיה.

מלאני פרס
ריב אוהבים

רחל מרחלת על כל העולם

דג שמן

דוגמנית־הצמרת **שלומית אמיר** טוענת שאני לא מפרגנת לה, בלשון המעטה, ושאני רק כותבת עליה דברים רעים. אז כמובן עניתי לה שאם יהיה לה משהו טוב לספר לי, אני אהיה הראשונה לפרסם זאת. ואכן, היום הזה הגיע.

ראשית, היא נפרדה מבן־זוגה, היהלומן **דב בין**, אחרי רומאן שנמשך כמעט שנה שלמה, שבמהלכו הם כבר דיברו על חתונה והקמת מישפחה.

וזה לא הכל. קרו לה עוד דברים טובים. היא התחילה לנהל מיסעדת־דגים חדשה בשם פיש, בבעלותם של איל־המיסעדות **נחי לאור** ואיש־העסקים **ברוך הוכמן**. זה נראה כל־כך טיבעי, שאני לא מבינה כיצד היא לא חשבה על זה קודם לכן.

שלומית בת ה־36 היא בשלנית ומארחת למופת, ועיסוק באוכל ומיסעדנות יהווה לה תחליף טוב לשנים הבאות, כי שתינו יודעות — גם היא וגם אני, ואולי גם אתם — שדוגמנות זה לא לנצח.

מלבד זאת היא גילתה לי שהיא נרשמה ללימודים בבית־הספר למלונאות תדמור. דרינג־דרנגתי.

שלומית אמיר וברוך הוכמן
מיסעדה חדשה, חיים חדשים ומאושרים

„שלום שלומית, זאת המרחלת. מדוע נפרדתם?"

„בגללך!"

„מה זאת אומרת?"

„ברה (כינוי־החיבה של דב) התקשר איתי מאפריקה וטען שאני מסרתי את כל הפרטים עליו שהופיעו אצלך. אני לא מבינה מאיפה ידעת את כל הפרטים האלה."

„זאת העבודה שלי, שלומית. תביני דבר אחד: אם הוא באמת אוהב אותך, אז זה לא משנה בכלל מה כתוב או מה לא כתוב בעיתונים. זה היה תירוץ שלו לא להינשא."

„אני רוצה להגיד לך שטוב לי עכשיו, ואני עסוקה מאד במיסעדה החדשה, ואני מקווה שתבואי כאורחת שלנו."

„בוודאי. אז תכיני לי דג גדול, ושתכירי גבר שיעריך אותך באמת בלי כל מיני תירוצים וסיפורים."

שולחן כבוד

לפני חודשיים אני זוכרת שהייתי הראשונה לבשר לכם על נישואיו של הזמר **ג'קי מקייטן**, המרותק לכסא־גלגלים, לחברתו **מיכל**. בשבוע שעבר, בטכס חגיגי ובמעמד של מאות חברים ובני־מישפחה הם נישאו בבריכת גורדון בתל־אביב.

הסיפור המעניין בחתונה הזאת הוא שהכלה נישאה לזמר כשהיא בחודש הרביעי להריונה, וכמו בכל חתונה של דמות ידועה, היו גם הפעם זמרים מפורסמים, אישי־ציבור, אנשי־תיקשורת וגדודים של מעריצים. אך את ההצגה גנבה **יונה עורקבי**, אמו של הזמר המנוח **זוהר ארגוב**.

היא באה למקום, כשהיא מלווה בבני־מישפחה ובעזרת כמה גברתנים שפינו לה דרך, וכשהיא עברה זה נראה ממש כמו במעבר ים־סוף. משני צידיה עמדו שורות של אנשים שזזו ביראת־כבוד לצדדים. האשה הקטנה הזאת צעדה לכיוון שולחן־השימחה העיקרי, ניגשה לזמר והעניקה לו נשיקה למזל־טוב. לאחר־מכן הובלה לשולחן־כבוד שהוכן עבורה.

יונה ארקובי (במרכז) עם מיכל וג'קי מקייטן
נשיקת מזל־טוב

גם יורש, גם אציל

מה הייתם אומרים על אשה, שזמן קצר אחרי מות בעלה היא עומדת להינשא לגבר אחר, שאותו הכירה חודשים אחדים אחרי פטירת בתה ממחלה ממארת?

בטח הייתם אומרים דברים איומים. אך האמינו לי, כיום כבר אסור לשפוט אף אחד, כי אי־אפשר לדעת מה הנסיבות שהביאו אותו לנהוג כך.

אם אתם חושבים שאלה הן המחשבות או המילים שלי. אז אתם טועים. אלה הם דבריו של **סמי כהן**, בנה בן ה־21 של **גליה ארקין**, אחותו של **ג'וקי**, שהיתה בעבר אחת מנערות־הזוהר המפורסמות ביותר בארץ, ואני מתכוונת לשנות ה־60.

גליה גילתה את העולם הגדול, קרי צרפת, בעיקבות רומאן עם איש־עסקים צרפתי, שנמשך עד היום, לא עם הצרפתי, אלא עם צרפת וגבריה העשירים.

החיים שלה זרמו בנעימים עד לשנה שעברה, כשנפטר בעלה הצרפתי **אלברט כהן**. וחודשים אחדים לאחר־מכן נפטרה גם **דניאל**, בתה, ממחלה ממארת.

הסובבים אותה היו בטוחים שהיא תישבר מהטרגדיה, אך גליה הוכיחה להם שבני שבט ארקין, ילידי עקרון, ניחנו בגנים המאפשרים הישרדות גם בתנאים הקשים ביותר. ולראיה: היא הכירה מיליונר צרפתי נוצרי בשם **דן**, בעל חברה לטיפול בכבישים. יש שמועות שהם עומדים להינשא. אז מובן שדרינג־דרנגתי לבנה סמי, המתגורר בארץ.

„שלום סמי. אני מתקשרת אליך כי שמעתי שאמך מתחתנת עם מיליונר צרפתי."

„אני לא יודע אם מדובר בנישואין, אבל אני יודע שיש לה חבר חדש."

„אגב, אומרים שאתה נושא תואר־אצולה."

„אמנם השם שלי סמי כהן, אך זה לא שמי המלא. למעשה נולדתי מפרשת־האהבים שהיתה לאמי עם אציל צרפתי בשם **ג'ורג' אדוארד דה־קזלה**. האיש הזה עסק בעבר במירוצי־מכוניות, וכיום הוא עומד בראש רשת־בנקים צרפתית."

„מה התוכניות שלך?"

„אני מסיים בקרוב את שרותי הצבאי, וחוזר לגור בצרפת."

„תגור עם אמך?"

„לא, כעת אנחנו ביחסים לא הכי־טובים. אבל זה עניין חולף."

„אני מבינה שכיום מצבך הכלכלי טוב."

„כן, ירשתי את מרבית כספו של סמי כהן, בעלה המנוח של אמי."

גליה ארקין ובנה סמי כהן
„יש לה חבר חדש..."

16 מלאו לנער

הזמר **רון שובל** (16) מוריד את ממוצע הגילים של גיבורי המדור. אולי ראיתם אותו בטלוויזיה, בסיבה למסיבה, שר בביטחון אדיר את להיט־העבר פאמלה, יחד עם כותב השיר ומבצעו הראשון, **בועז שרעבי**. ואם לא ראיתם, אני בטוחה שעוד תראו, וגם תשמעו ברדיו. הנער הזה, כך אומרים, כאילו נולד על הבימה.

שיחזורתי את זיכרונותיי האישיים, ונזכרתי שגיל 16 זה בערך הזמן לרומאן הראשון. חשבתי שזה יהיה מעניין לשמוע מי מככבת בחייו של הצעיר, שיש לו כבר המון מעריצים, ובעיקר מעריצות.

שאלתי את מפיקו־אמרגנו של הזמר, **אהוד שמר**, אם לרון יש חברה, והוא אמר: „יש לו המון ידידות." שאלתי אם יש אחת במיוחד, והוא אמר שכדאי לברר, אבל בינתיים הוא נתן לי תמונה של הזמר שלו, בפוזה רומנטית למדי, עם נערה בעלת שיער בלונדי ארוך וגולש, גופיית־טריקו צמודה וג'ינס.

צילצלתי לשובל, בציפיה לקבל את הסיפור הרומנטי הראשון עליו, אבל להפתעתי שמעתי שהוא פגש את הבלונדית רק פעם אחת, לצורך צילומים („שהצילום יהיה יותר מעניין") והוא אפילו אינו זוכר את שמה.

הוא סיפר לי שהיתה לו חברה, אבל עכשיו אין לו. מה שיש לו זה כמה ידידות, והמון מעריצות, בגיל 14 עד 18, שכותבות לו מיכתבים, באות לראות אותו בבית־הספר ובמישרד־האמרגן, ומטרידות אותו ואת מישפחתו בטלפון, יום ולילה. הכי מבוגרת ביניהן היא צעירה בת 22, **רחל** שמה, שראתה אותו בהופעה, ומאז היא מתקשרת ומבקשת להיפגש איתו.

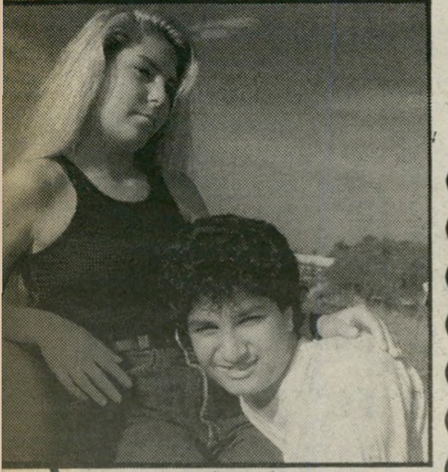

רון שובל והבלונדית
רק לצורך הצילום

„אני לא יודע מה לעשות איתה, לא יודע מה להגיד לה," אומר שובל. „היא חמודה, נראית בת 22, אבל מתנהגת כמו בת 18..."

זו שתהיה חברה שלו, הוא משער, תהיה בשנה־שנתיים מבוגרת ממנו („אני אוהב כאשר יש ממי ללמוד, כאשר מסבירים לי, ותמיד היו לי ידידות מבוגרות ממני"), יפה, חמודה, מושכת, אינטליגנטית, חכמה, לא קטנונית, והוא מאוד מקווה לפגוש אותה בעתיד הקרוב.

מפ"ם יוצאת מהארון

(המשך מעמוד 49)

חיד אותי. ברהום אמר לי שאנו נמצאים ערב חג־השבועות, ואם אני רוצה להתוודות — אז בגלל החג עונשי יהיה יותר קל."

כשנשאל החוקר על חקירת מודיעין אזרחי, השיב ב"אין תגובה".

ברהום הסביר בנימוס שחובתו הראשונה היא לשמור על סודיות כלפי הלקוח (במיקרה זה, מפ"ם). בנוגע לחקירתו של שיין הסכים ברהום לומר רק: "יש כל מיני טכניקות־חקירה. נכון שלפעמים מרשיעים על נסיבתיות. אבל כל הסיפור הזה עם חג־השבועות — אני לא זוכר דבר כזה."

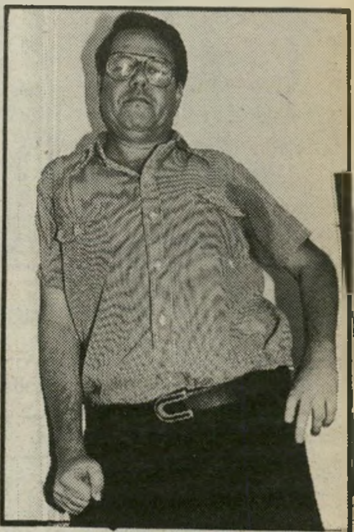
אלי דסה, העולם הזה

פורש שיין
הטרדות ביום ובלילה

שיין טען שבתקופת חקירתו הוטרדו הוא ובני־מישפחתו קשות במשך חודש על־ידי עשרות שיחות טלפוניות לביתו. לדבריו, הוא התלונן במישטרה ופנה לעורך־דין.

משהסתיימה חקירת מודיעין אזרחי, והתברר ששיין חף־מפשע, מיהר חנן ארז למסור לשיין מיכתב בכתב־ידו, שבו כתב: "מבקש להתנצל עמוקות לפניך על עוגמת־הנפש והטירדה שנגרמה לך במיסגרת חקירת מודיעין אזרחי בעניין שהזיק לנו תקופה ארוכה. הבעייה פוצחה ולשימחתי, נמצאת ז כ א י ו נ ק י . צורכי החקירה ומהלכיה קבעו מי הנבדקים. היתר בעל־פה... שלך בבירכת חברים, חנן ארז."

ארז טוען שאין לו מושג על־כך ששיין הוטרד טלפונית, ואומר שהעניין "אינו מתקבל על דעתו." בעניין החקירה הוא טוען ש"הגורם החוקר בדק את כל האפשרויות, כולל שיין. כתבתי לו פתק שאני מצטער על עוגמת־הנפש שנגרמה לו." הוא מסרב לגלות את זהות האדם שנמצא אשם בהפצת המורעות בשמו של דני פלג: "העניין היה נושא דיסקרטי. נבדק איזה אירוע מסויים, ולא צריך לעשות מזה מטעמים... זה בתחום צינעת־הפרט". האם אין זה נושא לחקירה מישטרתית, ולא לחקירה פרטית מטעם המיפלגה? ארז: "לדעתי זה אינו עניין לחקירה מישטרתית."

צינעת־הפרט או לא — במפ"ם יודעים כיום רבים את זהותו של שולח־המיכתבים המיסתורי, שזוהה בחקירת מודיעין אזרחי. זהו אדם שהיה פעיל בחוגי השמאל, הומו־סכסואל, ובעיקבות חשיפתו כאחראי פרש מפעילותו במפ"ם. לפני־כן הספיק להיות פעיל במערכת הבחירות המוניציפליות של מפ"ם.

מזכ"ל־מפ"ם, אלעזר גרנות: "אני יודע שהיה דבר כזה, אבל לא ידוע לי על זה שום דבר. לא טיפלתי בזה. אם מישהו עסק בכך, זה אמור להיות חנן ארז."

במפ"ם מעדיפים לשכוח מכל הפרשה. אבי שיין לא כל־כך יכול: "עברתי בתקופה ההיא עינויים של חודש וחצי, ולא הייתי מעורב בשום דבר. זה כנראה תמורת חטאי הגדול, שהסתובבתי בכל הארץ ואירגנתי להם את המיפלגה."

דני פלג גם הוא למד, כפי הנראה, פרק בפרקטיקה פוליטית. הדובר הצעיר, שהצטרף למפ"ם רק לפני חמש שנים, הספיק כבר להיות רכז־הנוער של המיפלגה ולהגיע לתפקיד המכובד של הדובר.

להצלחה, כידוע, יש מחיר, ומפ"ם, שהצטיירה עד היום כמיפלגה הכי־שקטה ו"ירמית" בשוק, הופכת, כנראה, כפי שהגדיר זאת אחד מפעיליה, ל"מיפלגה בלי הפסקה".

בן 32 נשוי בלונדיני אסלטי בבחור עד 40. ת.ד. 1777 עבור דני פ'.

המודעה ב"לעניין"
"בלונדי אטלטי"

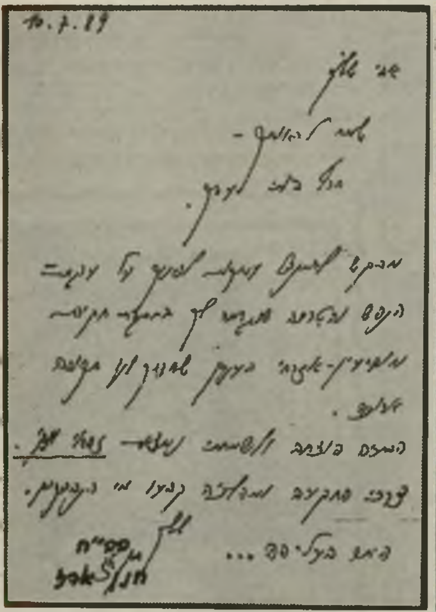

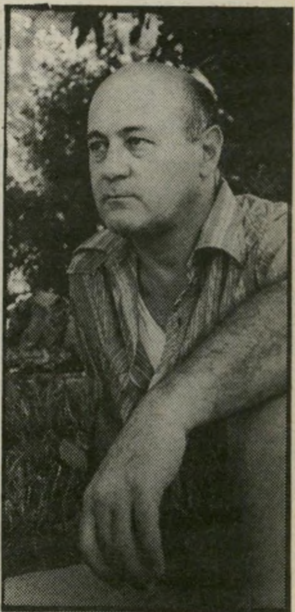
בועז לניר, על המשמר

מזכיר־מרכז חנן ארז והתנצלותו
"זכאי ונקי"

התאהבה ברוצח

(המשך מעמוד 39)

חשד במשה לרגע. מירה היא שקראה את מיכתביה של אוולין לדרור, ושקלטה שמשהו לא בסדר. היא בדקה את כיתבי־היד של עשרות המיכתבים שהגיעו לדרור מאוולין, מבנותיו של משה לוי, מסבתה של אוולין ומקרובי־מישפחה אחרים, וגילתה דימיון באותיות מסויימות. היא טילפנה לבית־החולים בניו־יורק, שם היתה כביכול מאושפזת אוולין, וגילתה שאין ולא היתה שם בחורה כזאת. גם אנשי־המישטרה שחקרו בפרשה ניסו לשכנע את דרור, עד שיום אחד טילפן למירה ואמר לה: "אני חושב שכל מה שאמרת לי נכון!"

משה לוי לא סלח למירה על שלקחה ממנו את דרור. הוא עדיין שולח מסרים לדרור מתא־הבידוד שלו, מאיים בהתאבדות ומבטיח לבני־המישפחה כספים ועזרה כלכלית.

באוגוסט שלח למירה איומים דרך גורם שלישי, והיא ביקשה להיפגש עם משה קופלמן, מפקד כלא איילון. בפגישה ניסה מנהל־הכלא לשכנע את מירה לעזוב את דרור. הוא סיפר לה שדרור הוא נרקומן כבד, עבריין מועד וחולה־נפש. הוא שאל מה לנערה נאה כמוה ולבחור כמו דרור. הוא גם שאל אותה: "איך את מפחדת מהאיומים של משה לוי, כאשר את מכניסה רוצח כמו דרור לחייך?"

המחלות הקשות שעברו על דרור השאירו אותו מותש פיסית ונפשית. למרות שהובטח לו כי יועבר לכלא מעשיהו, התכחש קופלמן להבטחה שניתנה לסניגורית נירה לידסקי, והוא מסרב להעביר את דרור.

כדי לקדם את העניין נקטה מירה בשתי דרכים. היא הגישה בקשת־חנינה לנשיא־המדינה, שבה הדגישה את גירסתו של דרור לרצח שביצע. היא סיפרה על עצמה ועל סיכויי־השיקום של דרור יחד איתה. היא דיווחה על מצבו הגופני החמור, מאז מחלתו בכלא, וסיפרה על סיבלו. היא מחכה לתשובה. לדרור קצבו 22 שנה, והוא עומד לסיים את מאסרו, אחרי ניכוי שליש, ב־1995.

בינתיים הגישה עורכת־הדין נירה לידסקי עתירה לבג"ץ בשמו של דרור. הוא מבקש להעבירו לכלא מעשיהו, כפי שהובטח לו, ולאפשר לו לעבור בדיקות פרטיות בבית־חולים, בגלל מכאובים שהוא עדיין סובל מהם. עתירתו השלישית היא שיחזירו לו את מכשיר־הטלוויזיה שקיבל ממירה, שהתקלקל לפני חמישה חודשים.

מירה מחזיקה תיק של מיכתבים שקיבל דרור מאוולין, ומסרה אחד מהם להעולם הזה לפירסום. המיכתב נכתב בכתב־יד עגול וזעורורי ונשלח לדרור ולאמו גילה, שאוולין מכנה אותה "אמי."

רזו לשונו:

יום ה' כ"א טבת תשמ"ט

לאמי ואהובי דרור היקרים לי מחיי, החלמה ונשיקות ממרחקים.

לאחר התייעצות עם סבתא והרב הראשי של נצרת, אני כותבת לכם את המיכתב הזה שוב מאחר והוא כל־כך חשוב. ואפילו אם תקבלו את המיכתב הראשון, תשמרו עליו כמו על ספר־תורה, כי הוא קדוש כמו שזה קדוש.

אמי היקרה, חבל שאינני יכולה כעת לראות אותך בגלל סבתא, אבל אני מבטיחה לך ולאהובי דרור שברגע שסבתא תצא מבית־החולים אני אבוא לבקר אותך ואותך אהובי דרור אבוא לבקר שם... ברגע שתגיע רק לחדר שלך ושל משה.

אמא יקרה, אני רוצה שתביני שסבתא עושה הכל כדי שאהובי דרור יהיה בריא, ובתאריך י"ג באדר ב' (יום החתונה המיועד של אוולין ודרור.) אנחנו נעמוד מתחת לחופה. הרבה זה בזכותך ובזכות דרור, אם תעשו את מה אני אכתוב לכם. אבל בתנאי אחד, שמשה לא יידע מה כתוב כאן, כי זה לא טוב.

אמא ודרור היקרים, סבתא נתנה למשה ברכה מיוחדת שהידיים שלו יכולות, כמו נס, לרפא כל מחלה, בלי שאף רופא יבין זאת. אבל זה רק למשה ולבנות שלו, ולכן ברגע שמשה יראה את דרור שילטף אותו בגוף, איפה שעשו לדרור את הניתוח ואיפה שכואב לו, וזה יותר טוב מכל תרופה הכי יקרה בעולם. ואני מבקשת שאתם תבקשו ממנו כי משה לא יודע כלום על הנס הזה.

ועוד דבר דרור אהובי, כלי להתבייש, תחבק את משה חזק כמה שאתה יכול, ואפילו אם זה כואב, כי כל מה שסבתא אומרת זה קדוש ואסור לזלזל בזה.

ושמשה ייגע לך במקום של הניתוח, עד שלבד משה יגיד לך, זכור טוב טוב, משה יגיד לך. "זהו! דרור, אתה בריא כמו שור!" הוא יגיד את זה מתי שסבתא ברוח שלה תגיד לו, כך שמשה לעולם לא יידע מתי ואיך זה קורה.

אמא יקרה ודרור אהובי, סבתא משביעה אתכם שתעשו את זה ולא תספרו כלום למשה.

דרור אהובי, סבתא אמרה שמתי שתחזור מבית־החולים, תתעקש לחזור לחדר שלך עם משה, כי סבתא מברכת לכם את החדר, ורק שם אתה תהיה בריא כמו שור. וגם אני רוצה לראות אותך ולגעת בך, אבל זה צריך להיות רק מתי שתחזור לחדר שלך.

דרור אהובי, עוד משהו. כל דבר שאתה תרצה לקחת בפה שלך, אתה חייב לשאול את משה, וכל מה שמשה יתן לך, סבתא משביעה אותך, אתה חייב לקחת, ואפילו זה לא טעים. כי אתה יודע שאם היית לוקח כל פעם מה שמשה היה מתכנן לך שתיקח תרופה, לא היית מגיע לבית־החולים. וכל לילה, מתי שתלך לישון, סבתא שלחה למשה מים קדושים, שישים לך קצת על המצח עם ברכה, וזה נגד עין רעה ולחיים מלאי פוריות. כן דרור, המים האלה יעזרו לך בחיים בכל מה שקשור במין וילדים בריאים, ואני מבטיחה שיהיו לנו ילדים בריאים ונכדים בריאים לאמא המתוקה ונינים לסבתא.

לכן סבתא משביעה אותך שתמלא כל מה שמשה אומר לך ותאהב אותו אפילו יותר ממני, כי תדע לך שלנו חשוב הבריאות שלך, ותדע שמשה אוהב אותך כמו את הבנות שלו, ואפילו יותר. ואני רוצה שתדע שרק בזכותו אתה היום חי, כי משה מזל החיים שלך ושלנו. אנא, אני לא צריכה להגיד לך איך להתנהג אם תאהב אותו, ואני יודעת שאתה אוהב אותו, אבל תאהב אותו יותר, ואנחנו כולנו חייבים לו המון, ותדע שרק אתה, אמא ואני נעשה הכל כדי שמשה ישתחרר משם מהר... וזה מגיע לו. לכן אני רוצה שתבטיח קודם לסבתא וגם לאמא וגם לי, בלי לענות לי, שכל מה שמשה יגיד לך, אתה תשמע בקולו בעיניים עצומות.

אמא יקרה, סבתא הכינה לך קמיע, שאותו ואת השני ששלחתי לך תמיד תענדי, וזה למזל ולבריאות ולחיים ארוכים ושכל הצרות שלך ייעלמו. וזה גם ברית שאת מקבלת את משה כבן שלך ותאהבי אותו, כי גם הוא אוהב אותך וגם שאת מקבלת כל מילה ממה שסבתא ביקשה ממך ומדרור.

דרור יקר שלי, אני שוב מבקשת לקרוא בוקר וערב פרק ק"ל בתהילים ולאחר כל פעם תבקש בקשה. אמא יקרה, אני אסיים בתיקווה לראות אותך בקרוב מאוד, ושוב אני רוצה להודות לך על הפרחים המקסימים שיגיעו ליום־ההולדת שלי ביום ראשון, ולך ולדרור אהובי, השעון משגע, וכמובן הפרחים, אך דע לך שהמתנה היפה ביותר זה שתהיה בריא ושלם וכל מה שכתוב כאן תעשה, ותשמע למשה בכל. אני מאחלת לך המון בריאות ואושר ואני כבר להרגיש את הטבעת על האצבע שלי ב־20.3.89, שהוא ערב פורים, ושנשמח כולנו ביום זה.

והנה דרור סבתא תכתוב לך משהו:

דרור יקר המזל שלך בחיים זה משה והכל זה נדר, תשמע הכל ותעשה הכל מה שמשה אומר לך... נכד שלי ובעל של אוולין זה קדוש... מזל טוב — ננה —

דרור חמוד שלי, זה הכתב של סבתא וכל מה שנראה לך קישקוש זה ברכה בספרדית של סבתא. כך תשמור אתה ואמא על המיכתב הזה, זה קדוש. תשמור על הבריאות שלך ותעשה הכל שתהיה עם משה מהר מהר.

המון המון נשיקות והחלמה מהירה עם הבטחה לראות אותך מהר מאוד והרבה נשיקות לאמא המתוקה ושתראה את משה תן לו נשיקה מסבתא ממני.

האוהבת אותך בנאמנות
אוולין.

בהזדמנות חגיגית זו
קח סונסטה

החגים כבר בפתח, והם כידוע עוברים מהר.
כדאי מאוד לנצל אותם כמה שיותר
וכמה שיותר זה סונסטה.
יש שלושה לבחירתך ויש עדיין מקומות פנויים לחגים.

סונסטה ירושלים
80 ש״ח + מע״מ*
מינימום 2 לילות בראש השנה או בסוכות

סונסטה ים המלח
120 ש״ח + מע״מ*
מינימום 3 לילות בראש השנה
130 ש״ח + מע״מ*
מינימום 4 לילות בסוכות

מלון שרה, טבריה
2 כוכבים 47 ש״ח + מע״מ*
מינימום 2 לילות בראש השנה או בסוכות

שי לחג לכל אורח

ילד עד גיל 18 בחדר הורים משלם רק עבור ארוחות.
*המחיר לאדם בחדר זוגי על בסיס לינה וארוחת בוקר, תוספת ליחיד בחדר.
*המחיר חושב לפי 2 ש״ח = $1, צמוד לשער הדולר ביום התשלום.

רשת מלונות סונסטה

להזמנות: סונסטה ים המלח, טל. 057-84614/626 סונסטה ירושלים, טל. 02-528221
מלון שרה, טל. 06-720826 ואצל סוכן הנסיעות שלך.

אזהרה: משרד הבריאות קובע כי – העישון מזיק לבריאות

תשבץ העולם הזה

2717

מאת

אביגיל ינאי

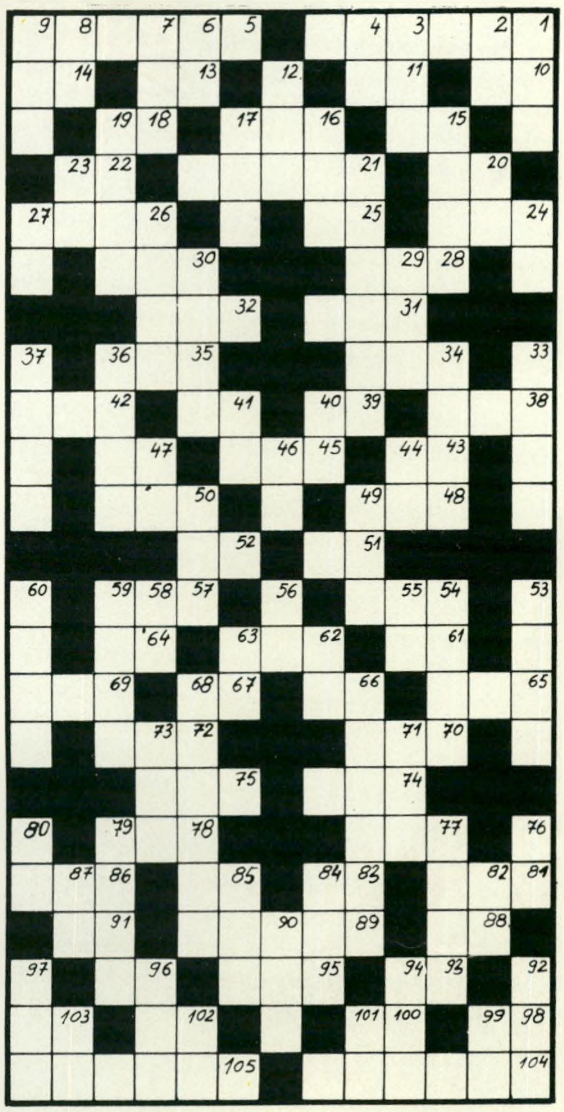

מאוזן:

1) בן אחז מלך יהודה; 5) מיטה מכוסה יריעות בד; 10) מתכופף; 11) מידה קטנה; 13) כינוי לאבא אריכא ראש ישיבת סורא; 14) מגש; 15) אשמראי; 16) שבר, פרד לשברים; 18) מילת בקשה; 20) אש מעופפת כחץ; 21) עיטוף־ראש מיזרחי; 22) אסקופה; 24) מקום קבורתו של משה רבנו; 25) אחד ממיני הלטאות; 26) פרולוג; 28) עץ תומר; 30) מייסד כת הקראים בבבל; 31) זמן חביטת השבולים; 32) מושב בגליל העליון, במקומה של עיירה יהודית קדומה; 34) הנהר הגדול במיקרא; 35) סופר, עורך ומנהיג פועלים (ש"פ); 38) מלחין ישראלי; 39) מציאות; 41) מסולם התווים; 42) פרק ברגל; 43) אות בא"ב; 45) סיפר את צרותיו; 47) מילת זירוז; 48) אחד ממיני הקוצים בשדה; 50) תקופה; 51) שר בממשלה; 52) נחפז; 54) נחש; 57) בטא; 61) רשע; 62) יגיעה, תלאה; 64) קוסם; 65) גיבור אחת הטרגדיות של שיכספיר; 66) אמיתי; 67) חמל; 69) מס עקיפין על מצרכים; 70) מגיש השרות במטוס; 72) מישקל האריזה; 74) בריגדיר גנרל יהודי בצבא הבריטי, וחבר ההנהלה הציונית (ש"מ); 75) כיליון; 77) אחד מנקבי התריס; 78) זרק; 81) סופה; 83) קידומת לשם הולנדי; 85) לבוש אבלים; 86) פינה; 88) שם אלוהים במיקרא; 89) מישקל רומי קבוע (הסוחר מוונציה); 91) צעיר; 93) נצח; 95) עומעם זהרו; 96) מילת שאלה; 98) מילת שלילה; 100) זז; 102) תשורה; 103) תל חרבות; 104) כל זמן ש... (4,2); 105) תרבות יוון הקדומה.

מאונך:

1) גלאי (דטקטור); 2) גאה; 3) בער; 4) תן; 6) שור צעיר; 7) כינוי לראש גולה ולראש הישיבה בבבל; 8) יחידת המידה של ההספק החשמלי; 9) יציקת נוזלים לכבוד אלוהים; 12) עזר, סייע; 15) קשור וחבור; 16) מראשי הלוויים שמרד בכמשה; 17) פעמון, מצילה; 19) רוח צפונית; 20) נזל; 21) מגמתי; 23) חלק, שעור השתתפות; 24) צדיק תמים בדורותיו; 26) זן של נמרים הנפוצים באסיה הדרומית; 27) מפחד; 29) אחד משבטי ערב; 30) יחידה צבאית; 33) כד קטן לשמן; 34) נזיר מיין ובשר; 36) שר הביטחון ב־1956 — על שם פרשה ידועה; 37) דלות; 40) אחי קין והבל; 41) כאן; 44) קריאת צער; 46) נמלט; 47) נע ממקום למקום; 49) חבל בארץ; 50) החוליה התחתונה בעמוד השידרה; 53) שרשרת על צואר השבוי; 54) מין פרי עץ; 55) אגרטל; 56) אחד מי"ב הירחים; 58) מילה הבאה לרבות; 59) פעולה חוזרת; 60) מוט המחרשה; 62) שכן במקום; 63) מכוסה; 66) בעל אפשרות לעשות – כינוי לאלוהים (4,2מ); 68) חלק ממדע המכניקה; 71) כבוד; 73) שלב; 76) מיפלגה בכנסת; 77) צמח עשבי; 79) ביטול; 80) אחד מן הצאן; 82) תל שממה; 84) תנועה; 85) שיח ירוק בעל עלים מפוצלים; 87) בימים משכבר; 90) אבן שהייתה בירושלים וכל מי שאבד לו דבר וכל מי שמצא דבר בא שמה; 92) ברח לך; 94) מיבצע במילחמת־העצמאות להרחקת האיום מתל־אביב וסביבתה; 96) כופר; 97) שוק; 99) אין; 101) אומה; 102) חטא בשגגה; 103) עוף דורס.

לרותי

נעמי רון

יפה ורומנטית

היא גרושה פלוס שניים גדולים, יפה, רזה („אבל לא דחליל...") גובה 1.66 מטר, נראית כמו תימניה, אבל היא לא. ההורים מאירופה. עובדת כמזכירה.

היא עדינה ורומנטית, אוהבת בית חם, אבל גם אוהבת לבלות. „העיקר לעשות חיים," היא אמרה לי, „מה כבר נשאר לנו?"

מחפשת חבר לחיים, שכבר יש לו ילדים („מבחינתי זה לא בא יותר בחשבון") רצוי ממוצא אירופי, נאה, סימפטי, מעל 1.70 מטר. שאל אותי על (1/2617).

★ ★ ★

שאלות, הכתבת מיכתבים ונידנודים (בגבולות ההגיון) – להתקשר עם רותי בטלפון, 221017.

★ ★ ★

אבזוטית יפה

„רוצה לעבור איתך את 1000 הקילומטרים הראשונים במהירות 160 קילומטר־לשעה, בלי חגורת בטיחות," היא הכתיבה לי בטלפון.

היא חטובה, בעלת הופעה אכזוטית, 1.74 מטר, גרושה בת 37, עוסקת בעבודה דינאמית ומעניינת, רוצה מישהו איתה בחלקת־אלוהים הקטנה שלה. שאל אותי על (2/2717).

★ ★ ★

רווקה עקומה

דובר עיריית רחובות, משה גונן, קיבל באחרונה מיכתב יוצא־דופן. החלטתי שהוא די מתאים לככב כאן במדור.

„הנדון: שרותי קהילה. פניות בכלי־התיקשורת לסייע לאוכלוסיה במצוקה, תפסו גם אותי יוצא לדרך. לידיעתך, במשך שבוע תמים התעסקתי עם רווקה עקומה, בת עירכם, שאיש מלבדי לא רצה לגעת בה. נתתי לה גוד־טיים, בעוד שלא קיבלתי דבר בתמורה.

„למעשה, אתם אמורים לתת שרותי־קהילה לבת עירכם, המשלמת ארנונה כדין, וזכאית לשרותי־הרווחה שלכם. מאחר ושרותים אלה ניתנו על־ידי בהתנדבות, אני סבור שעליכם להעניק לי תעודת־הוקרה לציון פרק מפואר בהתנדבותי. ברצוני להדגיש שמאז נישאתי, ולכן אבקשכם לא לבנות עליי יותר בנידון."

★ ★ ★

אהבה בלי תנאים

„מזמן לא אהבתי," היא כותבת, „אני כבר לא זוכרת בדיוק מתי היתה הפעם האחרונה, אבל בכל מיקרה, זה היה לפני יותר מדי זמן. אני מסתדרת די טוב לבד, עם עצמי, גם בלי לאהוב ולהיות נאהבת, אבל מה — פה ושם, בערך חמש פעמים ביום, אני חושבת כמה היה מתאים לי עכשיו רומאן יפה, אהבה אמיתית, בלי תנאים.

„שמעתי וקראתי שהחיים מתחילים רק בגיל 40, ואני מסכימה לקביעה הזאת. אני בת 44, ומרגישה שרק עכשיו התחלתי לחיות.

„אשמח לקבל ממך מיכתב, שבו תספר לי שגם אתה מחפש אהבה, ושאנחנו באותו הראש. לא צריך להיסחף — עמוד אחד בגודל סטנדרטי בהחלט יספיק כדי לקבל את התמונה הנכונה. מילים אחרות ומיספר־טלפון יהיו מעט מדי.

„חשוב לי שתהיה בעל הופעה נאה מאוד, לא פחות מ־1.75 מטר, אדם חושב, מפרגן לזולת (והזולת במיקרה הזה זו אני), אופטימי, ספרנטני, שומע לרגש יותר מאשר להגיון, בעל עיסוק מעניין בחיים (כדי שלא אמות משיעמום).

„לא חשוב לי: גיל, והמצב המישפחתי על הנייר.

„כתוב לי לתיבת־דואר (פרטית) 2516, רמת־גן 52124."

כרטיס ביקור

מירי יעקב, בת 20, חיילת, פקידת־לישכה בג'נין, גובה 1.67 מטר.

הצבא: „חווייה, כיף. לא, לא מפחדת לשרת שם."

תחביבים: שחייה, רכיבה על סוסים, סרטים, פאבים.

עתיד: טיול ארוך בחו"ל, ואחר־כך - כבר אחשוב מה לעשות.

בן־זוג: מפנק, נותן הרבה תשומת־לב, ראש כמו שלי.

כסף: „יהיה לי, אני בטוחה. אגרום לזה שיהיה. אני בזבזנית גדולה, בעיקר על ג'ינסים וחולצות."

הכי חשוב: בריאות, אושר ועושר.

מירי יעקב
„אני בזבזנית גדולה..."

חשבונות עם עצים

בנק דיסקונט החליט להתגייס למאמץ לשיקום פארק הכרמל, בעיקבות הדליקה שכילתה בו כ־8,000 דונם עצי־חורש.

במיסגרת המיבצע הזה, לנטיעת יערות הכרמל, יטע הבנק עץ בשם כל לקוח שיפתח חשבון בבנק דיסקונט עד סוף חודש אוקטובר.

כל הלקוחות שיפתחו בתקופת המיבצע חשבונות מכל סוג — עו"ש, חיסכון, קופת־גמל או מט"ח — יקבלו תעודה המאשרת את נטיעת העץ בשמם.

אגב — בנק דיסקונט נוהג זה שנים לטעת עץ כנגד כל חשבון מטבע־חוץ הנפתח על־ידי תושב זר. במיסגרת זו ניטעו עד כה 20,000 עצים ביער בנק דיסקונט שבהרי־ירושלים.

Enjoy diet Coke
דיאט קוקה-קולה
מרגישים מיד
דיאט קוקה-קולה
diet Coca-Cola
מיוצר ע"י החברה המרכזית לייצור משקאות קלים בע"מ, רח' כהנמן 129, בני-ברק. יצרן מוסמך ע"י חברת קוקה-קולה